

Familiernes økonomi

fordeling, fattigdom og incitamenter

2015

Familiernes økonomi

fordeling, fattigdom og incitamenter

2015

Familiernes økonomi
fordeling, fattigdom og incitamenter 2015

I tabeller kan afrunding medføre,
at tallene ikke summer til totalen.

Henvendelse om publikationen
kan ske til:
Økonomi- og Indenrigsministeriet
Slotsholmsgade 10-12
1216 København K
T 72 28 24 00

Omslag: Design Dialogue
Foto: Robin Skjoldborg

Elektronisk Publikation:
ISSN: 2246-5723
ISBN: 978-87-92856-61-6

Publikationen kan hentes på
Økonomi- og Indenrigsministeriets hjemmeside:
www.oim.dk

Forord

Danmark er et samfund uden store økonomiske skel. Indkomstforskellene er små i et internationalt perspektiv, der er stor social mobilitet, og lavindkomstgruppen er lille. Endnu færre lever i økonomisk fattigdom, og fattigdommen er nedbragt siden 2011. Men de gode resultater betyder ikke, at vi er i mål. Der ligger stadig en udfordring i at sikre reelt lige muligheder for uddannelse og job.

De gode resultater hænger tæt sammen med grundlæggende styrker ved den danske velfærdsmodel, som bygger på, at man arbejder, hvis man kan, og modtager en hjælpende hånd, hvis man ikke kan. Samtidig er uddannelse som udgangspunkt gratis, og der er gode forsørgelsesmuligheder til studerende.

Indretningen af uddannelsessystemet betyder, at forældrenes uddannelsesmæssige baggrund og størrelsen af pengepungen ikke er afgørende. Karriere- og jobmuligheder afhænger først og fremmest af den enkeltes evner, motivation og indsats. Analyserne i "Familiernes økonomi 2015" viser således, at langt de fleste får en uddannelse og efterfølgende en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet.

Men der er også unge, som kun langsomt eller aldrig kommer igennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet. Nogle mangler motivationen, og nogle har brug for et fagligt løft, fordi standpunktet efter grundskolen er for svagt. Andre igen oplever barrierer i form af sociale problemer eller en resourcesvag opvækst, der kaster skygger ind i ungdommen. Det er unge, som også oftere end andre oplever økonomisk fattigdom.

Det lykkes heldigvis at løfte mange ud af fattigdom og over i uddannelse og job. Det gælder også unge, der har været anbragt som børn, været ude i kriminalitet eller på anden vis er udfordret.

Men vi skal være endnu bedre til at bane vejen til uddannelse og job. Det er sigtet med mange af regeringens reformer. Vi skal udvikle og forny det danske velfærdssamfunds fundamentale styrker, så endnu flere får et aktivt liv med uddannelse og arbejde.

Derfor skal vi sikre, at regeringens reformer af folkeskolen, erhvervsuddannelserne, beskæftigelsessystemet, kontanthjælp, førtidspension og fleksjob bliver foldet helt ud, så de virker efter hensigten ude på skolerne, i jobcentrene og på arbejdspladserne.

Og derfor skal vi arbejde målrettet for at indfri vores sociale 2020-mål, så vi får skabt reelt lige muligheder for uddannelse og job.

Morten Østergaard
Økonomi- og indenrigsminister

Indhold

1. Sammenfatning.....	9
1.1 Indkomstmobilitet mellem generationer	9
1.2 Unges vej til uddannelse og job.....	10
1.3 Økonomisk fattige	15
1.4 Indkomstforskelle.....	20
1.5 Økonomisk tilskyndelse til at arbejde	22
2. Unges vej til uddannelse og job.....	27
2.1 Uddannelse er en investering.....	28
2.2 Veje gennem uddannelsessystemet til beskæftigelse	33
2.3 Betydningen af opvækstvilkår.....	39
2.4 Inaktive unge i dag.....	42
2.5 Stor mobilitet i uddannelse og indkomst.....	48
3. Indkomstforskelle og -udvikling.....	55
3.1 Indkomstudvikling	56
3.2 Udvikling i indkomstfordelingen	58
3.3 Indkomstforskelle over flere år	64
3.4 Indkomstfordeling og individuelt offentligt forbrug	67
3.5 Udvikling i lavindkomstgruppen	75
Bilag 3.1 Bidrag til realvækst i disponibel indkomst.....	80
Bilag 3.2 Personer, der ikke indgår i analyserne	81
Bilag 3.3 Udfordringer ved mål for indkomstforskelle	83
Bilag 3.4 Nøgletal for indkomstfordeling og opdeling af Gini-koefficient	85
Bilag 3.5 Personer med "ukendt forsørgelsesgrundlag"	87
Bilag 3.6 Over- og underrepræsentation i lavindkomstgruppen	90
Redegørelse om fattigdom.....	93
4. Status for økonomisk fattigdom	95
4.1 Udvikling i økonomisk fattigdom	96
4.2 Initiativer med betydning for økonomisk fattigdom.....	100
4.3 Økonomisk fattige i 2013	102
4.4 Økonomisk fattige børn	113
4.5 Hvordan klarer økonomisk fattige børn sig som unge?.....	119
Bilag 4.1 Økonomisk fattige fra 1999 til 2013	124
Bilag 4.2 Socialpolitiske initiativer	125
Bilag 4.3 Økonomisk fattige i 2012 og 2013	126
Bilag 4.4 Økonomisk fattige opdelt på kommuner	128
Bilag 4.5 Den 1-årige lavindkomstgruppe i 1997 til 2013	132

5.	Veje ind i økonomisk fattigdom.....	135
5.1	Tilgang til økonomisk fattigdom.....	136
5.2	Nye økonomisk fattige.....	139
5.3	Nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år.....	143
5.4	Aldersgruppen 30-64 år.....	150
5.5	Nye økonomisk fattige over 65 år.....	154
	Bilag 5.1 Dokumentation af sociale indikatorer.....	156
6.	Veje ud af økonomisk fattigdom.....	169
6.1	Afgang fra økonomisk fattigdom.....	170
6.2	Hændelser bag afgang fra økonomisk fattigdom.....	174
6.3	Aldersgruppen 21-29 år.....	179
6.4	Aldersgruppen 30-64 år.....	183
6.5	Aldersgruppen på 65 år og derover.....	188

1. Sammenfatning

De fleste unge får i dag en uddannelse efter grundskolen og efterfølgende en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet. Det gælder også unge fra familier, som ikke har haft de stærkeste økonomiske og sociale ressourcer. Den familiemæssige baggrund spiller således for langt de fleste kun en mindre rolle. Det var ikke tilfældet for få generationer siden, og i mange andre lande har forældres uddannelse, indkomst og sociale situation stadig stor betydning.

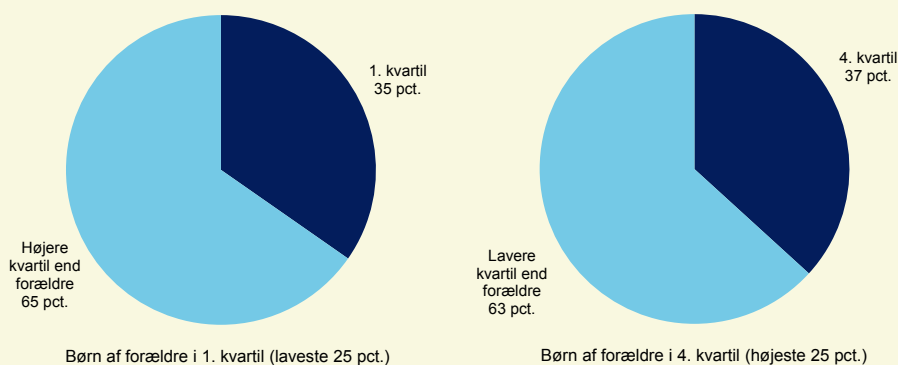
Den store mobilitet mellem generationer er et resultat af det danske velfærdssystem, der bygger på lige muligheder for uddannelse og et bredt socialt sikkerhedsnet, samt et fleksibelt og dynamisk arbejdsmarked. Modellen har skabt grobund for et samfund, hvor den enkelte i høj grad har mulighed for at udfolde sine evner på egne præmisser.

1.1 Indkomstmobilitet mellem generationer

Der er stor indkomstmobilitet mellem generationer. Når man ser på erhvervsindkomst, er der kun en beskedne sammenhæng mellem forældres og børns placering i indkomstfordelingen som voksne. Det gælder både for børn af velstillede og mindre velstillede forældre. To tredjedele af de børn, der er vokset op i en familie med indkomst i den nederste kvartil (laveste 25 pct.), tjener selv mere som voksne, jf. figur 1.1.

Figur 1.1

Placering i erhvervsindkomstfordeling for børn af forældre i henholdsvis 1. og 4. kvartil

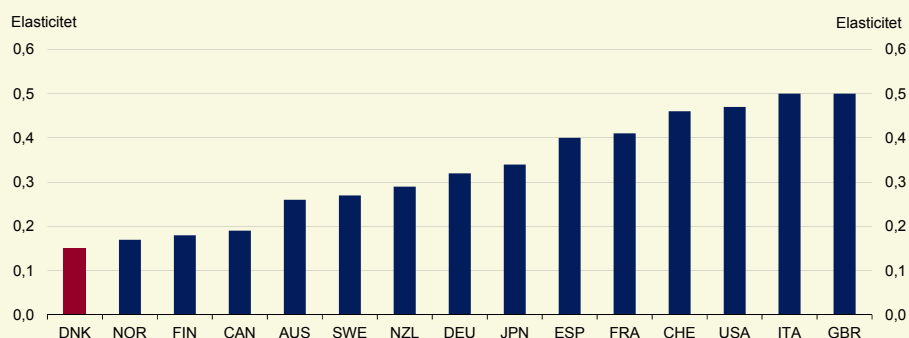
Anm.: Se kapitel 2 om unges vej til uddannelse og job.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Danmark og de øvrige nordiske lande adskiller sig fra andre OECD-lande ved at have en stærk indkomstmobilitet mellem generationer. Omvendt er der i fx Storbritannien og USA en meget tættere sammenhæng mellem børns og forældres placering i indkomstfordelingen, jf. figur 1.2.

Figur 1.2

Sammenhæng mellem forældres og børns indkomst som voksne

Anm.: Tallene angiver, hvor meget en fars og søns indkomst afhænger af hinanden. Et lavt tal angiver, at der er en lille sammenhæng. Se kapitel 2 om unges vej til uddannelse og job.

Kilde: Corak (2013).

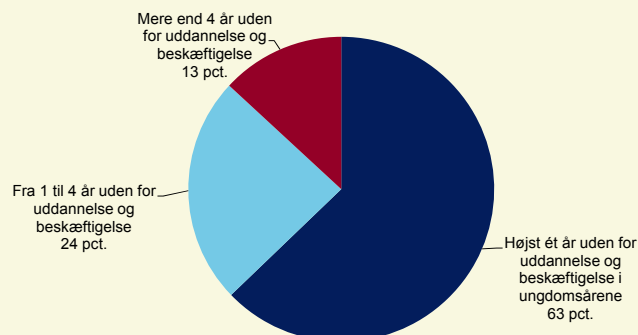
Når Danmark har en stærk indkomstmobilitet mellem generationer, hænger det blandt andet sammen med, at der er formelt fri og lige adgang til at få en uddannelse i Danmark. Muligheden afhænger ikke af, om ens forældre kan betale for undervisningen, eller man kan få et lån eller stipendier. Hertil kommer, at der i en international sammenligning er adgang til ekstraordinært gode forsørgelsesmuligheder for studerende i form af statens uddannelsesstøtte.

1.2 Unges vej til uddannelse og job

Langt de fleste unge i Danmark griber mulighederne for at få en uddannelse og efterfølgende et aktivt liv på arbejdsmarkedet.

Hvis man fx følger årgang 1983, har 63 pct. været i uddannelse og/eller beskæftigelse i næsten alle ungdomsårene. De har højst haft ét år uden aktivitet i alderen fra 16 til 29 år. Cirka 24 pct. har været aktive i de fleste af årene, men haft længerevarende pauser (op til fire år i alt). Der er imidlertid også 13 pct., der hverken har været under uddannelse eller i beskæftigelse i mere end 4 år, jf. figur 1.3.

Figur 1.3
Uddannelse og beskæftigelse i ungdomsårene (16-29 år) for årgang 1983

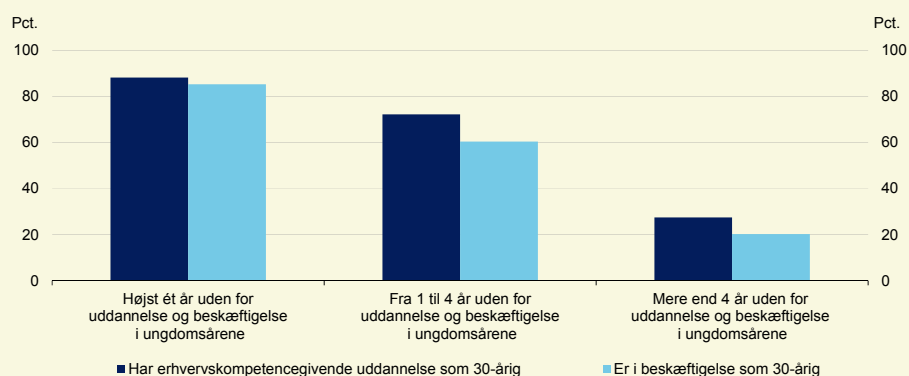

Anm.: Se kapitel 2 om unges vej til uddannelse og job.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

I gruppen af unge, der har været mest aktive i løbet af ungdomsårene, har 88 pct. opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse som 30-årige. Det gør sig kun gældende for 27 pct. af dem, der har haft svag tilknytning til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet i ungdommen, jf. figur 1.4.

Figur 1.4
Uddannelse og beskæftigelse som 30-årig afhængigt af forløb i ungdomsårene

Anm.: Se kapitel 2 om unges vej til uddannelse og job.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Billedet er det samme, om end mere udtalt, når man ser på tilknytningen til arbejdsmarkedet som 30-årig. Jo stærkere tilknytning til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet man har haft i ungdommen, jo større er sandsynligheden for, at man er beskæftiget som 30-årig.

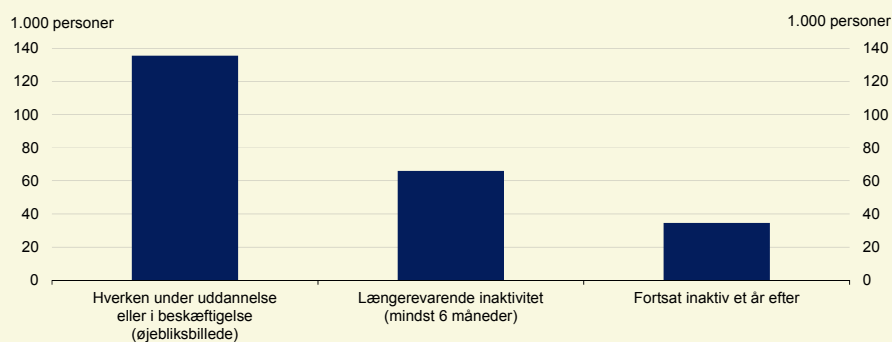
85 pct. af de 30-årige, der har været aktive i det meste af ungdommen, er i beskæftigelse, mens det kun gør sig gældende for 20 pct. af de unge, hvor ungdommen har været præget af inaktivitet.

Der er ovenfor set på årgang 1983, fordi det giver mulighed for at følge en årgang hele vejen gennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet. Spørgsmålet er selvfølgelig, om udfordringerne med inaktivitet stadig er aktuelle, hvis man ser på nutidens unge. Svaret er, at der også i dag er en væsentlig gruppe, som er inaktive.

Mange unge er kun inaktive i en kortere periode. Der kan fx være tale om perioder med ledighed, udlands- eller højskoleophold eller ventetid inden start på en ny uddannelse. Der er imidlertid også en gruppe på 67.000 unge, hvor inaktiviteten har stået på i mindst 6 måneder i træk. Nogle forlader gruppen, men 35.000 er fortsat i gruppen året efter, jf. figur 1.5.

Figur 1.5

Inaktive unge, det vil sige unge, som hverken er under uddannelse eller i beskæftigelse

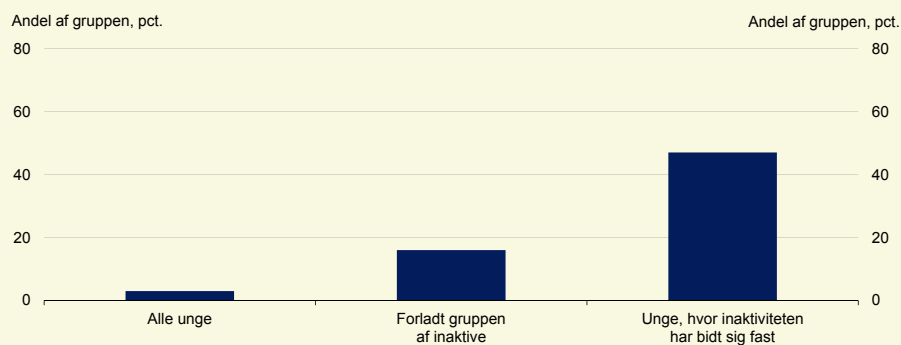

Anm.: "Fortsat inaktiv et år efter" er inkl. unge, som er vendt tilbage til længerevarende inaktivitet efter kortvarigt at have været under uddannelse eller i beskæftigelse. Se kapitel 2 om unges vej til uddannelse og job.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

En af de ting, der særligt karakteriserer inaktive unge, er den manglende deltagelse i uddannelsessystemet efter grundskolen. Det er således over 45 pct. af de unge, hvor inaktiviteten har bidt sig fast, der aldrig har påbegyndt en uddannelse efter grundskolen. Til sammenligning er andelen under 5 pct. for alle unge, jf. figur 1.6.

Figur 1.6
Unge, som aldrig har påbegyndt en uddannelse efter grundskolen

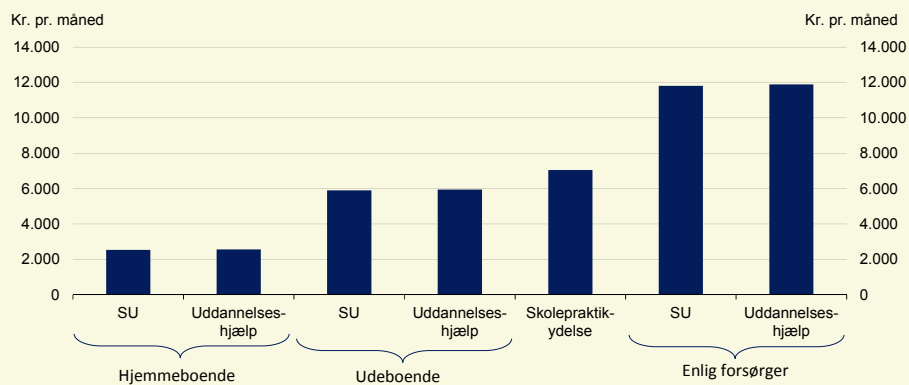
Anm.: Aldersgruppen 21-29 år i 2013. Unge, hvor inaktiviteten har bidt sig fast, omfatter unge, der hverken har været under uddannelse eller i beskæftigelse i mindst 6 sammenhængende måneder i hvert af årene 2008-2013. Se kapitel 2 om unges vej til uddannelse og job.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

For nogle inaktive unge er uddannelse det oplagte skridt videre til en aktiv tilværelse. Der er en betydelig økonomisk tilskyndelse hertil, idet livsindkomsten er væsentligt højere for personer med uddannelse end for ufaglærte. Dels på grund af højere løn, dels på grund af bedre jobmuligheder.

Den økonomiske tilskyndelse til at tage en uddannelse understøttes yderligere af, at de offentlige overførsler i dag generelt er indrettet, så man ikke kan modtage en højere ydelse ved at søge over i kontanthjælpssystemet frem for at gå i uddannelse. Unge, som er uddannelsesparate, modtager i dag uddannelseshjælp i kontanthjælpssystemet, som er på niveau med SU, jf. figur 1.7.

Figur 1.7
Offentlige overførser til unge under uddannelse, 2015-satser

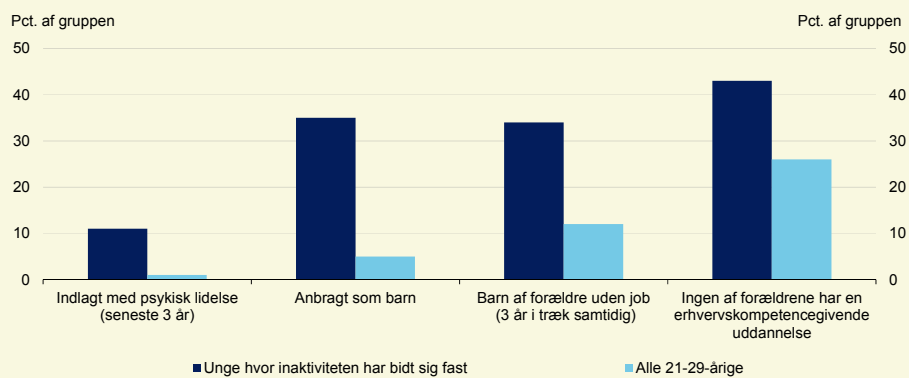

Anm.: Satser før skat. Uddannelseshjælp udbetales til personer under 30 år i kontanthjælpssystemet, som ikke har en kompetencegivende uddannelse, og som vurderes at være uddannelsesparate. For hjemmeboende er vist de maksimale SU-satser (forældres indkomst kan indebære modregning).

Kilde: Lovgrundlag.

Det er imidlertid ikke alle inaktive unge, der er parate til uddannelse. Nogle inaktive unge har sociale og/eller psykiske problemer, som det er nødvendigt at tage hånd om, før et succesfuldt uddannelsesforløb er realistisk. Godt hver tiende af de langvarigt inaktive unge har fx været indlagt med en psykisk lidelse inden for de seneste tre år. Der er også tegn på, at inaktive unge i langt højere grad har haft en ressourcetsvag opvækst. Fx har en tredjedel af inaktive unge været anbragt som barn mod 5 pct. blandt alle unge, jf. figur 1.8.

Figur 1.8
Karakteristik af unge i alderen 21-29 år

Anm.: Aldersgruppen 21-29 år i 2013. Unge, hvor inaktiviteten har bidt sig fast, omfatter unge, der hverken har været under uddannelse eller i beskæftigelse i mindst 6 sammenhængende måneder i hvert af årene 2008-2013. Se kapitel 2 om unges vej til uddannelse og job.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Det er kommunerne, der vurderer, om unge i kontanthjælpssystemet er parate til at tage en uddannelse eller ej. Kommunerne vurderede i 2014, at 60 pct. af de unge i kontanthjælpssystemet uden en kompetencegivende uddannelse ikke var uddannelsesparate.¹

Børn og unge, der har indikationer på en ressourcsvg opvækst, løber oftere ind i sociale problemer og har som voksne et lavere uddannelsesniveau og svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end andre. Navnlig ophobningen af indikationer på en ressourcsvg opvækst mv. kan øge risikoen for, at inaktiviteten bider sig fast.

1.3 Økonomisk fattige

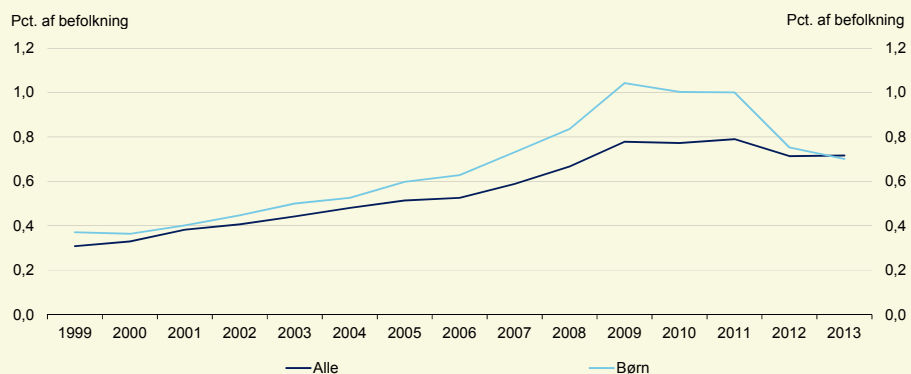
Et velfærdssamfund med gode muligheder for at dygtiggøre sig og et fintmasket socialt sikkerhedsnet samt et dynamisk arbejdsmarked med mange jobåbninger betyder, at det er relativt få, der bliver berørt af økonomisk fattigdom.

Relativt lav indkomst kan fx hænge sammen med en social begivenhed eller udsving i indkomsten som selvstændig. Det kan også afspejle, at en familie har truffet nogle frivillige valg, der betyder, at deres indkomst er lavere end andre sammenlignelige familiers, fx prioriteret fritid højt. Relativt lav indkomst kan også afspejle begrænsede muligheder i forhold til resten af befolkningen. Hvis situationen er ufrivillig og vedvarende, kan det være problematisk og udtryk for fattigdom.

Omfanget af økonomisk fattige faldt betydeligt fra 2011 til 2012 – fra cirka 0,8 til 0,7 pct. af befolkningen. Omfanget af økonomisk fattige i 2013 er stort set uændret i forhold til 2012, idet der er tale om en marginal stigning, jf. figur 1.9.

¹ Baseret på oplysninger fra Jobindsats.dk om antallet af fuldtidspersoner på uddannelseshjælp, der var visiteret som uddannelsesparate henholdsvis aktivitetsparate i 2014.

Figur 1.9
Økonomisk fattige, 1999-2013

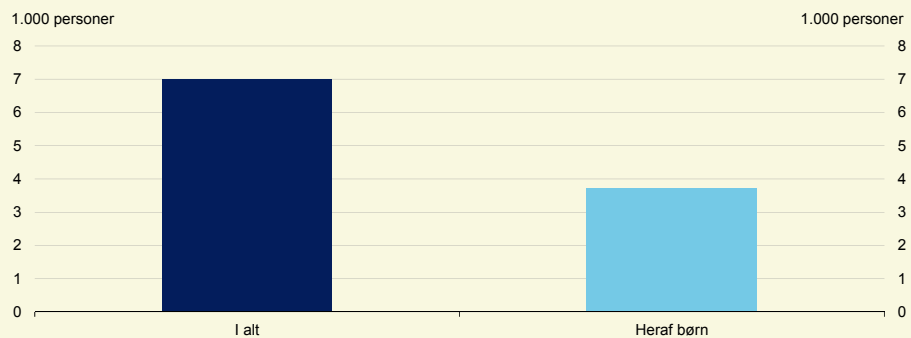

Anm.: Se kapitel 4 om status for økonomisk fattigdom.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Faldet fra 2011 til 2012 skal især ses i lyset af såvel afskaffelsen af fattigdomsydelserne som loftet over børnefamilieydelsen. Tilsammen skønnes de to initiativer (isoleret set) at ville reducere antallet af økonomisk fattige med omkring 7.000 personer (strukturelt), jf. figur 1.10.

Figur 1.10
Færre fattige som følge af afskaffelsen af fattigdomsydelserne mv.

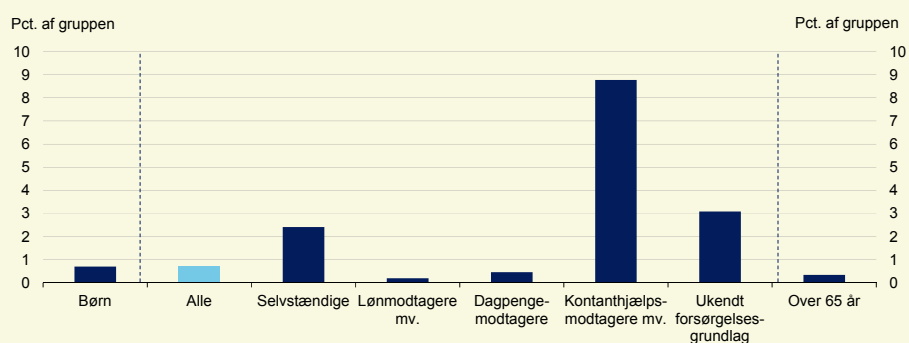
Anm.: Se Familiernes økonomi - fordeling, fattigdom og incitamenter 2014.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Der er især blevet færre økonomisk fattige børn fra 2011 til 2012, og faldet er fortsat fra 2012 til 2013, hvilket blandt andet skal ses i lyset af, at familier med indkomst fra selvstændig virksomhed har øget deres indkomst.

Økonomisk fattige er en meget sammensat gruppe. Blandt kontanthjælpsmodtagere, selvstændige og personer med ukendt forsørgelsesgrundlag udgør økonomisk fattige en relativt større andel end i befolkningen som helhed, jf. figur 1.11.

Figur 1.11
Økonomisk fattige efter egen arbejdsmarkedsstatus mv. i 2013

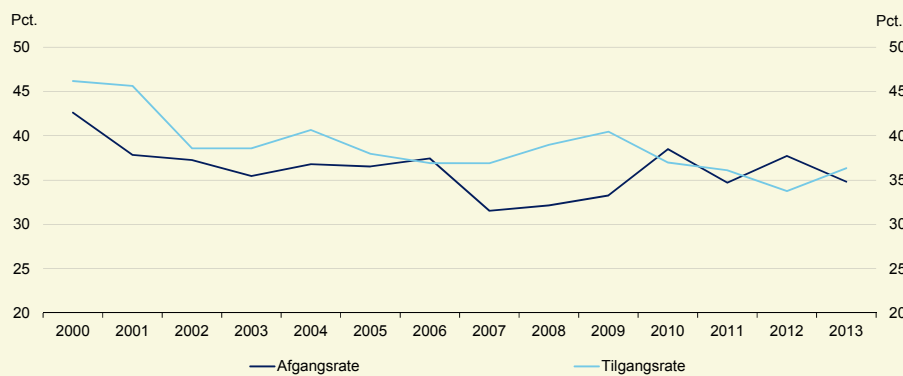
Anm.: "Kontanthjælp mv." omfatter kontanthjælp samt andre midlertidige ydelser "Lønmodtagere mv." omfatter lønmodtagere, førtidspensionister og efterlønsmodtagere. Se kapitel 4 om status for økonomisk fattigdom.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Omvendt udgør økonomisk fattige en relativt lille andel af beskæftigede, folke- og førtidspensionister samt efterlønsmodtagere.

De færreste er fastlåst i økonomisk fattigdom. Der er stor udskiftning i gruppen af økonomisk fattige. Hvert år er der 30-40 pct., som forlader gruppen af økonomisk fattige, mens en tilsvarende andel kommer til, jf. figur 1.12.

Figur 1.12
Tilgang til og afgang fra økonomisk fattigdom for personer på mindst 21 år

Anm.: Andel af økonomisk fattige på mindst 21 år, som årligt afgår fra henholdsvis tilgår gruppen. Se kapitel 6 om veje ud af økonomisk fattigdom.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

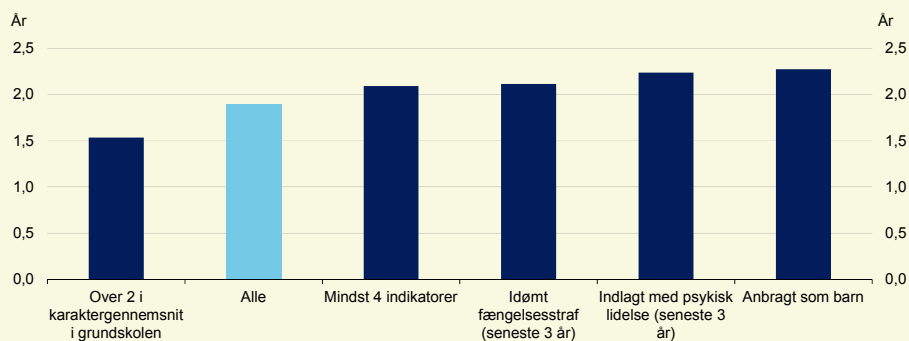
Der er mange veje ud af økonomisk fattigdom, men de hyppigste er uddannelse for unge og beskæftigelse for personer over 30 år. For selvstændige kan vejen ud af økonomisk fattigdom være, at deres virksomhed kommer til at køre bedre rundt, eller at de bliver lønmodtagere. For nogle personer med varigt nedsat arbejdsevne indebærer overgang til førtidspension en højere indkomst, så de ikke længere indgår i gruppen af økonomisk fattige.

Risikoen for at blive berørt af økonomisk fattigdom er størst for personer, hvor der er indikationer på, at de er socialt udsatte og sårbare eller på anden vis har få ressourcer. Der kan være tale om personer, der har været anbragt som barn, der har en psykisk lidelse, misbrugsproblemer og/eller har fået en fængselsdom. Den større risiko hænger tæt sammen med, at disse grupper ofte møder barrierer i bestræbelserne på at komme i gang med og gennemføre en uddannelse eller at få varigt fodfæste på arbejdsmarkedet.

Der er imidlertid også stor mobilitet ud af fattigdom for socialt udsatte. Unge med indikationer på sociale problemer, vanskelige opvækstvilkår mv. har lidt sværere, men ikke markant sværere ved at forlade økonomisk fattigdom end økonomisk fattige unge, der ikke har disse indikationer.

Unge i alderen 21-29 år, som afgår fra økonomisk fattigdom, har i gennemsnit været økonomisk fattige i 1,9 år. Unge, som har indikationer på sociale problemer eller vanskelige opvækstvilkår, har været økonomisk fattige i lidt længere tid – ca. 2,3 år i gennemsnit. Det gælder blandt andet de, der har været anbragt som barn, jf. figur 1.13.

Figur 1.13
Gennemsnitlig varighed i økonomisk fattigdom for unge, som er afgået fra gruppen

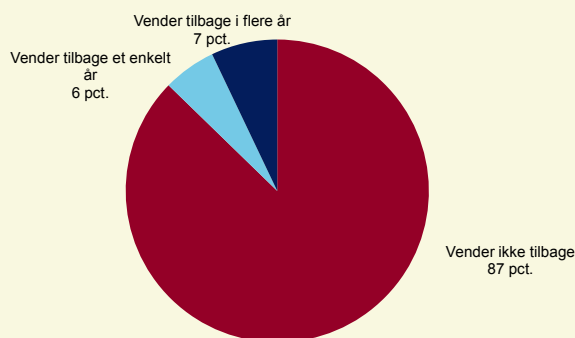

Anm.: Gennemsnitlig varighed i økonomisk fattigdom for personer i alderen 21-29 år, som er afgået fra økonomisk fattigdom i perioden 2009-2013. Alderen vedrører afgangsåret. Forud for økonomisk fattigdom har personerne været i den 1-årige lavindkomstgruppe i 2 år. Se kapitel 6 om veje ud af økonomisk fattigdom.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

De færreste vender tilbage til økonomisk fattigdom, når de først har forladt gruppen. Syv år efter at have forladt økonomisk fattigdom har 13 pct. været i berøring med økonomisk fattigdom igen i den mellemliggende periode. 7 ud af 8 er altså ikke vendt tilbage, jf. figur 1.14.

Figur 1.14
Andel, der vender tilbage til økonomisk fattigdom efter at være afgået

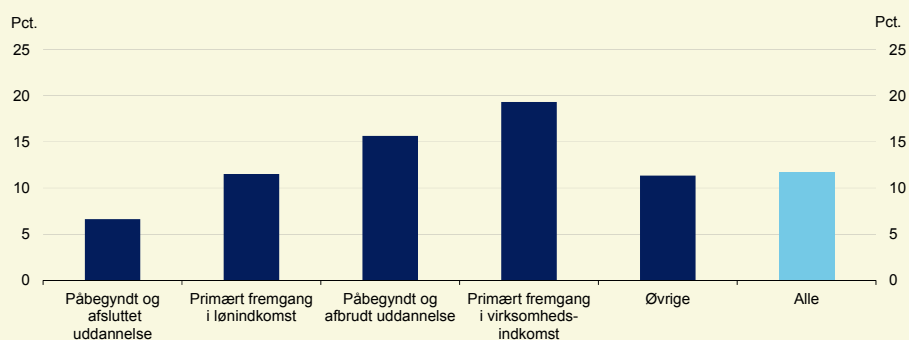
Anm.: Personer i alderen 21-53 år, afgået fra økonomisk fattigdom i 2000-2007, fordelt på, om de er vendt tilbage til økonomisk fattigdom eller ej i de efterfølgende 7 år. Se kapitel 6 om veje ud af økonomisk fattigdom.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Resultatet gælder også for unge. Blandt økonomisk fattige i alderen 21-29 år er det også cirka 7 ud af 8, som ikke vender tilbage til økonomisk fattigdom, når de først har forladt gruppen. Kun 12 pct. i alderen 21-29 år, som afgår fra økonomisk fattigdom, bliver således berørt af økonomisk fattigdom igen i løbet af de efterfølgende syv år, jf. figur 1.15.

Figur 1.15

Andel af unge, der bliver berørt af økonomisk fattigdom igen, afhængigt af afgangshændelse

Anm.: Vedrører aldersgruppen 21-29 år. Se kapitel 6 om Veje ud af økonomisk fattigdom.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

For unge, der forlader økonomisk fattigdom, fordi de går frem i virksomhedsindkomst, er tilbagefaldsraten noget højere. I den gruppe er det 19 pct., der bliver berørt af økonomisk fattigdom igen i løbet af de efterfølgende syv år.

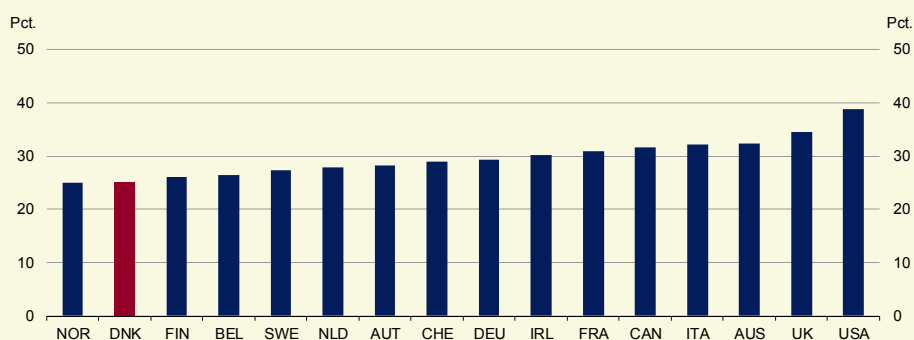
For økonomisk fattige unge, som påbegynder en uddannelse, afhænger tilbagefaldsraten af, om de gennemfører eller falder fra uddannelsen. Tilbagefaldsraten er kun knap 7 pct., hvis uddannelsen gennemføres, mens den er næsten 2½ gange så høj, hvis uddannelsen ikke gennemføres. Det lavere tilbagefald blandt de, som gennemfører, kan hænge sammen med, at de opnår et kompetenceløft. Det tyder på, at succesfulde uddannelsesforløb kan være en vej til at mindske tilbagefaldet til økonomisk fattigdom.

1.4 Indkomstforskelle

Der findes ikke internationale statistikker, der gør det muligt at foretage en sammenligning af økonomisk fattigdom i Danmark og i andre lande. Internationale opgørelser viser imidlertid, at indkomstforskellene er relativt små i Danmark. Det gør sig både gældende, hvis man ser på opgørelser af lavindkomstgruppen og indkomstforskellene målt ved den såkaldte Gini-koefficient.

OECD's seneste undersøgelse af indkomstfordelingen viser således, at Danmark er et af de lande, hvor forskellene i den disponible indkomst er mindst målt ved Gini-koefficienten, jf. figur 1.16.

Figur 1.16
Indkomstforskelle for disponibel indkomst målt ved Gini-koefficienten i udvalgte OECD-lande, 2011

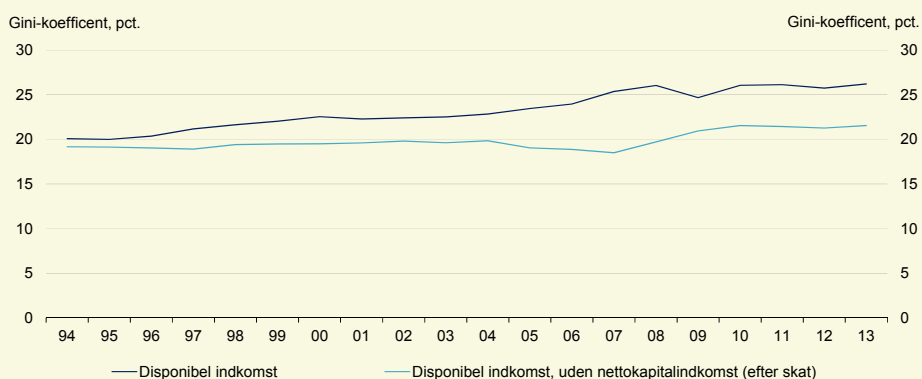

Anm.: Se kapitel 3 om indkomstforskelle og -udvikling.

Kilde: OECD (2015): Income Distribution Database. www.oecd.org/social/income-distribution-database.htm (ultimo april 2015).

I Danmark steg indkomstforskellene – målt ved Gini-koefficienten – fra cirka 20 pct. i midten af 90'erne til cirka 25 pct. i 2008. De større indkomstforskelle skyldes primært stigende forskelle i kapitalindkomster, herunder stigende boligpriser og faldende renteudgifter. Siden 2008 har indkomstforskellene været omtrent uændrede, jf. figur 1.17.

Figur 1.17
Forskelle i disponible indkomster målt ved Gini-koefficienten

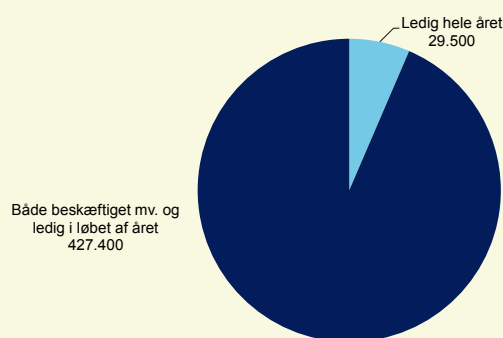
Anm.: Se kapitel 3 om indkomstforskelle og -udvikling.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

1.5 Økonomisk tilskyndelse til at arbejde

Danmark er kendetegnet ved stor dynamik på arbejdsmarkedet. Mange bliver berørt af ledighed inden for et år, men det er kun de færreste, der er ledige hele året. I 2013 blev 427.400 berørt af ledighed. Heraf var det imidlertid kun 29.500 personer, der havde været ledige hele året, jf. figur 1.18.

Figur 1.18
Ledighedsberørte i 2013

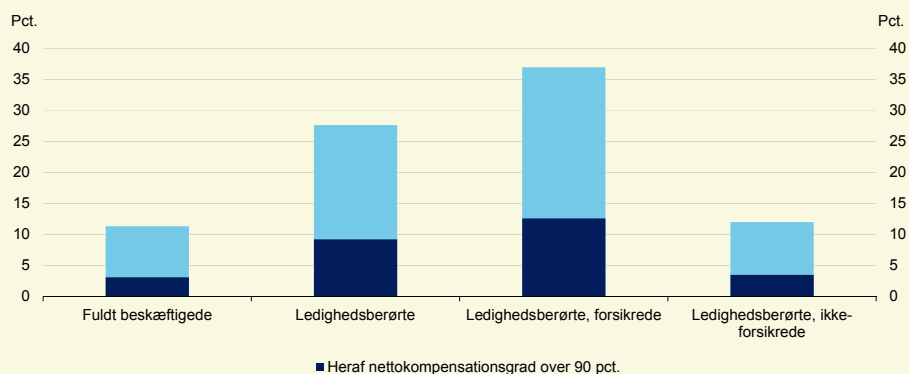

Anm.: Vedrører personer berørt af bruttoledighed. "Ledig hele året" har en ledighedsgrad på mindst 90 pct.
Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Dynamikken på arbejdsmarkedet understøttes blandt andet af økonomiske incitamenter. Både blandt beskæftigede og ledige har langt de fleste således en relativt stor gevinst ved at være i arbejde frem for at modtage dagpenge, kontanthjælp eller lignende.

Der er imidlertid også personer med relativt svage økonomiske incitamenter til beskæftigelse. Der findes ikke noget eksakt mål for, hvad et svagt økonomisk incitament til beskæftigelse er. I sidste ende er det individuelt, hvad den enkelte person oplever som et svagt økonomisk incitament. I analytisk sammenhæng bruges derfor forskellige mål, der kan indkredse gruppen af personer med et *relativt* svagt økonomisk incitament til beskæftigelse, herunder personer med en nettokompensationsgrad over 80 pct. og over 90 pct. Disse grupper udgør særligt en stor andel blandt ledighedsberørte, der er ledighedsforsikrede, hvor mere end hver tredje har en nettokompensationsgrad over 80 pct, jf. figur 1.19.

Figur 1.19
Andel med nettokompensationsgrad over 80 pct. i 2013

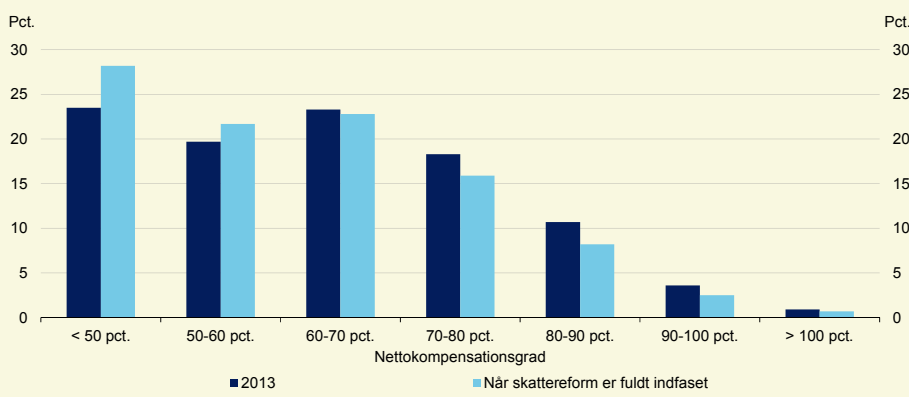

Anm.: Ledighedsberørte er fuldt ledige mv. samt delårsbeskæftigede bortset fra personer, der har afsluttet eller påbegyndt en uddannelse i året og personer, der alene har haft perioder med beskæftigelse og barselsfravær i løbet af året.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Gennem de senere årtier er der gennemført en række initiativer, der styrker de økonomiske incitamenter til at være i beskæftigelse. Skattereformen fra 2012 har allerede styrket det økonomiske incitament til at arbejde, og bidraget vil stige, i takt med at reformen indføres fuldt ud, jf. figur 1.20.

Figur 1.20
Alle fordelt på nettokompensationsgrad, når skattereform er fuldt indfaset

Anm.: Vedrører aldersgruppen 25-59 år og omfatter fuldt beskæftigede, delårsbeskæftigede, fuldt ledige m.fl. og efterlønsmodtagere (selvstændige, studerende og førtidspensionister m.fl. indgår ikke).

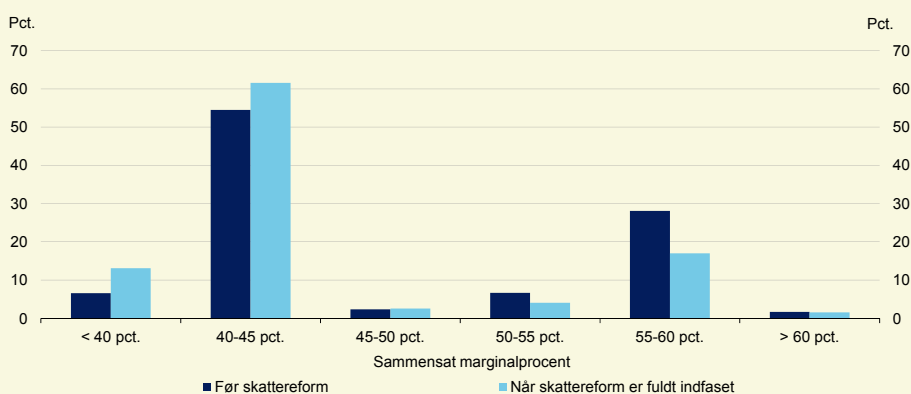
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Ud over økonomiske incitamer er der også andre forhold, der har betydning for, om den enkelte er i beskæftigelse eller ej. Det gælder fx glæden ved at kunne bidrage aktivt på arbejdsmarkedet, sammenholdet med kollegaer og muligheden for at kunne forsørge sig selv og sin familie.

Der er desuden en række rådighedsregler, der betyder, at kontanthjælp og dagpenge ikke kan vælges som alternativ til beskæftigelse, hvis den enkelte ikke mener, at den økonomiske gevinst ved beskæftigelse er tilstrækkelig. Den aktive arbejdsmarkedspolitik betyder også, at ledige m.fl. skal deltage i samtaler, forløb mv.

Skattereformen fra 2012 har ikke kun øget tilskyndelsen til at være i beskæftigelse frem for at være ledig. Den har også øget tilskyndelsen til at yde en ekstra indsats, herunder at gå op i arbejdstid eller søge et nyt og bedre lønnet job. Når skattereformen er fuldt indfaset, vil andelen af fuldtidsbeskæftigede med en sammensat marginalprocent over 55 være reduceret markant fra 30 pct. til 19 pct., jf. figur 1.21.

Figur 1.21
Fuldtidsbeskæftigede fordelt på sammensat marginalprocent

Anm.: "Før skattereform" er 2011. Det er ikke kun skattesystemet, men også ydelsessystemet, der spiller en rolle for den økonomiske tilskyndelse til at gøre en ekstra indsats. Den sammensatte marginalprocent tager således højde for både skatten på den sidst tjente krone (marginalskatten) og aftrapningen af offentlige ydelser, når indkomsten stiger. De indkomstafhængige ydelser omfatter blandt andet boligstøtte og økonomisk friplads i daginstitution. Fuldtidsbeskæftigede omfatter fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere samt selvstændige.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

De følgende kapitler går i detaljer med de præsenterede hovedresultater samt en række andre relaterede emner.

Kapitel 2 beskriver unges vej gennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet, herunder om der er grupper, som har særligt vanskeligt ved at komme videre i uddannelsessystemet efter grundskolen og ud på arbejdsmarkedet.

Kapitel 3 belyser udviklingen i indkomstforskellene, herunder betydningen af at inddrage individuelt offentligt forbrug i opgørelsen af indkomstforskelle i såvel et enkelt år som over livet.

Kapitel 4 giver en status for økonomisk fattigdom og belyser udviklingen fra 1999 til 2013.

Kapitel 5 belyser tilgangen til økonomisk fattigdom, mens kapitel 6 belyser afgang fra økonomisk fattigdom.

2. Unges vej til uddannelse og job

Hovedparten af en ungdomsårgang klarer sig godt igennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet.

Selv om der i Danmark er fri adgang til uddannelse, er der imidlertid en gruppe, som kun langsomt eller aldrig finder vej til uddannelse og job. Dette kapitel fokuserer blandt andet på, hvilke barrierer der kan være for at komme succesfuldt igennem uddannelsessystemet, fx i form af sociale problemer eller en ressourcetsvag opvækst.

Kapitlet tegner et billede af et uddannelsessystem, der i høj grad formår at bryde den sociale arv. Forældres indkomst og uddannelse har forholdsvis lille betydning for, hvilken uddannelse – og i sidste ende indkomst – næste generation får. Men der er stadig grupper, som oplever større udfordringer end andre. Kapitlets hovedbudskaber er sammenfattet i figur 2.1.

Figur 2.1
Unges vej til uddannelse og job

Danmark er kendetegnet ved stor mobilitet i uddannelse og indkomst mellem generationer. Det er både indtrykket, når man ser på danske data og internationale undersøgelser, og skal blandt andet ses i lyset af, at der er formelt fri og lige adgang til uddannelse i Danmark, herunder helt unikke forsørgelsesmuligheder i studietiden.

→

Danske unges uddannelsesniveau og indkomst afhænger kun i begrænset omfang af forældrenes indkomst og uddannelse. Over 2/3 af de 35-årige, hvor forældrene højst har en grundskoleuddannelse, har selv opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse.

De fleste unge bruger ungdommen på at tage en uddannelse og kommer efterfølgende i beskæftigelse. Der er dog en gruppe af unge, der hverken får en uddannelse eller kommer i job.

→

Omkring 13 pct. af årgang 1983 har i en meget stor del af deres ungdom hverken været under uddannelse eller i beskæftigelse. En stor andel af disse står som 30-årige uden for arbejdsmarkedet og har ikke færdiggjort anden uddannelse end grundskolen.

Inaktive unge (unge, der i en periode hverken er under uddannelse eller i beskæftigelse) er kendetegnet ved, at de oftere har haft en ressourcetsvag opvækst og i højere grad har sociale problemer end jævnaldrende, der er under uddannelse eller i beskæftigelse.

→

Omkring 67.000 16-29-årige har i mindst ½ år været inaktive i 2013. En stor andel hænger fast i gruppen. Unge med eksempelvis en psykisk lidelse, som har været anbragt uden for hjemmet eller har fået en social foranstaltning i barndommen, hænger oftere fast i gruppen end andre unge.

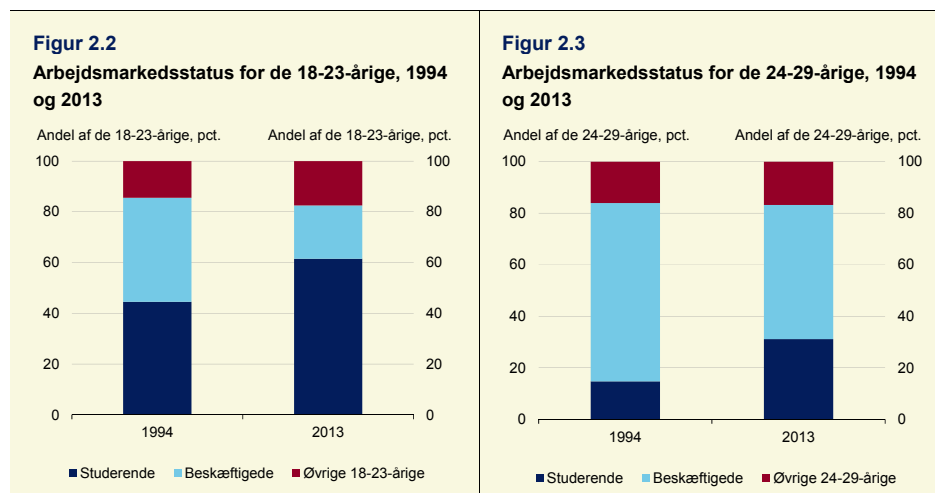
2.1 Uddannelse er en investering

Dette kapitel sætter fokus på unges vej gennem uddannelsessystemet. Uddannelse har betydning for den samfundsmæssige udvikling på flere forskellige måder. En veluddannet arbejdsstyrke understøtter eksempelvis et højt produktivets- og velstandsniveau og har betydning for den enkelte, herunder ikke mindst muligheden for arbejde og selvforsørgelse. Uddannelse udvikler også den enkeltes evne til at forholde sig kritisk og nuanceret til det omgivende samfund.¹

I Danmark er uddannelsessystemet indrettet på en måde, der understøtter, at unge, uanset opvækstvilkår, har økonomisk mulighed for at tage en uddannelse. Det er som udgangspunkt gratis at tage en ungdomsuddannelse eller videregående uddannelse, og der er i international sammenligning helt unikke forsørgelsesmuligheder i form af offentlige stipendier.

Mange unge griber de gode muligheder for uddannelse og job. Men der er også nogle, som kun meget langsomt bevæger sig gennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet, og andre får aldrig et aktivt liv med uddannelse eller beskæftigelse.

Flere er under uddannelse i dag end for 20 år siden. Det gælder både for 18-23-årige og 24-29-årige, jf. figur 2.2 og 2.3.

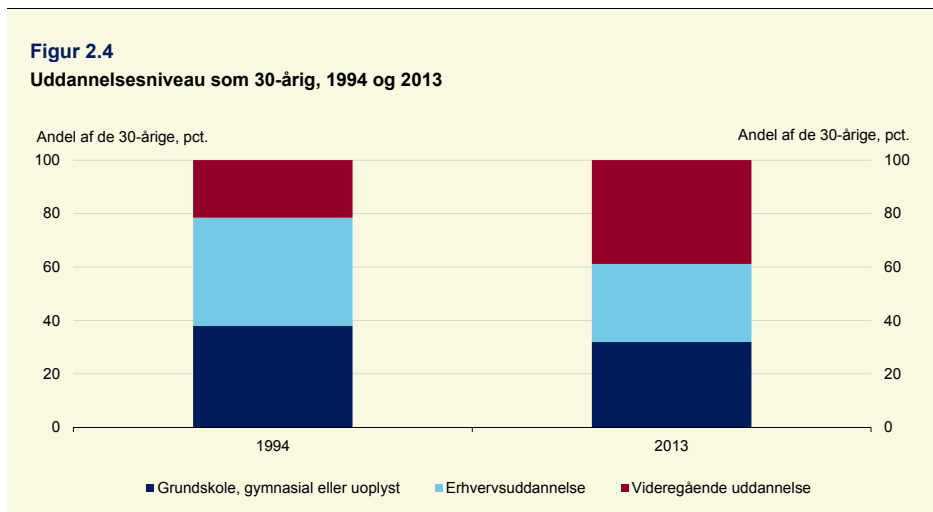

Anm.: Arbejdsmarkedsstatus er opdelt efter personens dominerende tilstand i løbet af året. Kategorien *Beskæftigede* indeholder fuldtids-, deltids- og delårsbeskæftigede samt selvstændige. Studerende med bi-job indgår som studerende. *Øvrige* omfatter ledige, førtidspensionister og selvforsørgede.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

¹ Se bl.a. OECD (2012) *Education at a Glance*, der ud over sammenhængen mellem uddannelse, beskæftigelse og indkomst også belyser sammenhængen mellem uddannelse og demokratisk deltagelse samt levetid.

Udviklingen dækker over, at en større andel tager en videregående uddannelse. Blandt 30-årige er det omkring 40 pct., der i dag har en videregående uddannelse, mod kun omkring 20 pct. af de 30-årige i 1994, jf. figur 2.4.

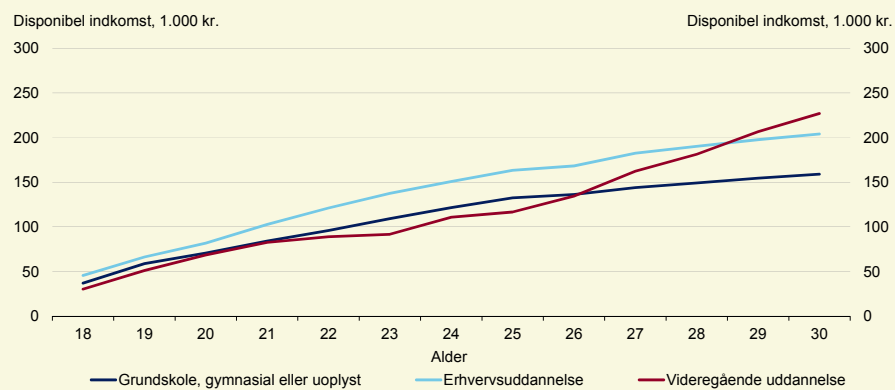

Anm.: Uddannelsesniveaet er opgjort som højeste fuldførte uddannelse.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Udviklingen betyder, at mange i dag er længere tid i uddannelse og derfor kommer senere ud på arbejdsmarkedet. Unge, der tager en videregående uddannelse, har i gennemsnit en lavere indkomst end andre unge, mens de er under uddannelse. Den lavere indkomst er dog midlertidig. Allerede som 29-årige har personer med en videregående uddannelse i gennemsnit en højere indkomst end andre unge. Og unge med en erhvervsfaglig uddannelse har en betydelig højere indkomst end unge uden uddannelse, jf. figur 2.5.

Figur 2.5
Udvikling i disponibel indkomst for årgang 1983, 2000-2013

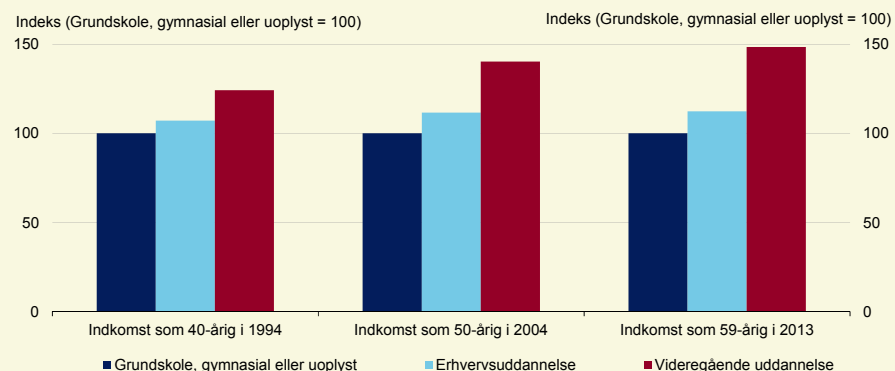

Anm.: Personlig disponibel indkomst opgjort i årets priser. Uddannelsesniveaet er opgjort som højeste fuldførte uddannelse i 2013, hvor personerne er 30 år.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Den højere indkomst afspejler både, at personer med en uddannelse har en stærkere arbejdsmarkedstilknytning, og at timelønnen er højere (som følge af højere produktivitet). Set over arbejdslivet stiger indkomsten også mere for personer med en videregående uddannelse, jf. figur 2.6.

Figur 2.6
Disponibel indkomst for årgang 1954 i hhv. 1994, 2004 og 2013 efter uddannelsesniveau

Anm.: Højeste fuldførte uddannelse i 2013. Opgørelsen omfatter personer fra årgang 1954, der er i befolkningsregisteret i 1994, 2004 og 2013. Indkomstbegrebet er personlig disponibel indkomst.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Sammenhængen i ovenstående figur er ikke en opgørelse af afkastet af uddannelse. Ved opgørelsen af et afkast af uddannelse er man blandt andet nødt til at tage højde for, at den stærkere arbejdsmarkedstilknnytning og det højere lønniveau kan skyldes forhold, der ikke relaterer sig til det at have en uddannelse, men som karakteriserer dem, der har gennemført en uddannelse. Det kan fx være, at personer, der som udgangspunkt har relativt høj produktivitet i højere grad påbegynder og gennemfører en uddannelse. En række analyser viser dog, at der kan identificeres en klar selvstændig effekt af uddannelse, jf. boks 2.1.

Boks 2.1

Uddannelsesniveaet har stor betydning for den enkeltes indkomst over livet

Den positive sammenhæng mellem uddannelsesniveau og indkomst er veldokumenteret både i danske og internationale analyser. Den primære forklaring, som kan genfindes på tværs af analyserne, er, at uddannelse giver en række kompetencer, der øger produktiviteten og beskæftigelsesmulighederne for den enkelte, hvilket resulterer i en højere indkomst.

Analyserne i *Finansredøgørelsen, 2014*, viser blandt andet, at unge ufaglærte kan opnå en væsentlig højere produktivitet (timeløn) ved at gennemføre en erhvervsuddannelse, samt at unge, som tager en gymnasial uddannelse, men ikke efterfølgende gennemfører en videregående uddannelse, typisk kun opnår en meget begrænset produktivitetsgevinst.

De Økonomiske Råd – Dansk økonomi efterår 2003 viser, at livsindkomsten for personer med en erhvervsfaglig uddannelse er omkring 20-40 pct. højere end for en ufaglært (alt efter, hvilken erhvervsfaglig uddannelse der er tale om), samt at den højere livsindkomst (ud over en højere erhvervsindkomst) skyldes bedre beskæftigelses- og lønmuligheder.

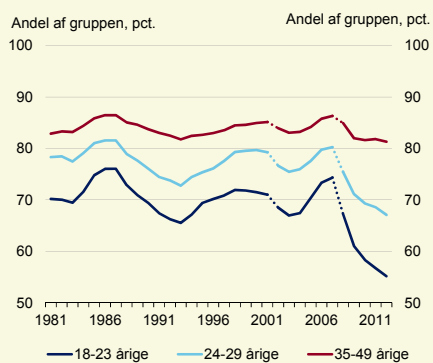
Unge på arbejdsmarkedet

Mange unge deltager på arbejdsmarkedet. Nogle unge starter arbejdslivet direkte efter grundskolen eller en ungdomsuddannelse, nogle unge tager et job i forbindelse med sabbatår, inden de starter på en uddannelse, mens andre har et job ved siden af studiet.

Generelt gælder det, at beskæftigelsen blandt unge påvirkes mere af konjunkturerne, end tilfældet er for ældre aldersgrupper. Det kan bl.a. hænge sammen med, at antallet af jobåbninger varierer med konjunkturerne, og at det især er jobåbninger rettet mod unge (og ufaglærte), der påvirkes i forbindelse med et konjunkturuomslag.

Unge i aldersgruppen 18-24 år oplever således langt større udsving i beskæftigelsesfrekvensen på tværs af konjunkturerne, end tilfældet er for de ældre aldersgrupper, jf. figur 2.7.

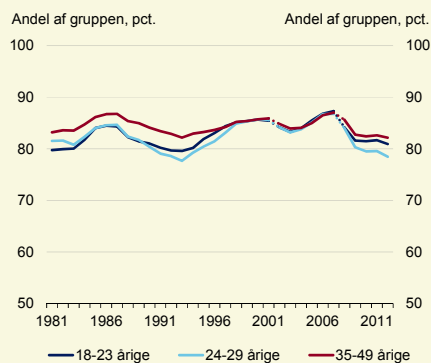
Figur 2.7
Beskæftigede som andel af befolkningen, 1981-2012

Anm.: Beskæftigelsesfrekvens opgjort efter klassisk RAS-metode. Der er databrud i serierne i hhv. 2001/2002 samt i 2007/2008.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Figur 2.8
Beskæftigede og studerende som andel af befolkningen, 1981-2012

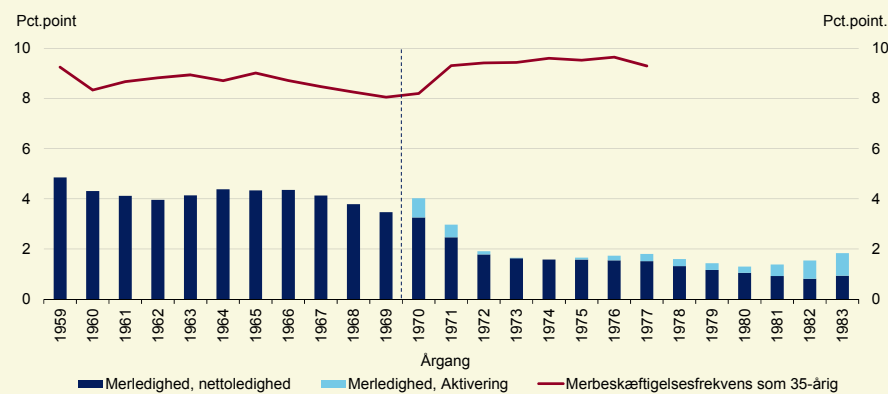

Anm.: Beskæftigede og studerende jf. RAS som andel af befolkningen. Der er databrud i serierne i hhv. 2001/2002 samt i 2007/2008.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

En stor del af de unge, der berøres ved en konjunkturtilbagegang, er unge, der enten allerede er i gang med en uddannelse, eller som hurtigt starter på en uddannelse. Ser man på beskæftigede og studerende under ét, er udviklingen for unge meget mere stabil, jf. figur 2.8.

Unge (24-29-årige) har historisk set været kendetegnet ved at have en betydelig højere ledighed end resten af befolkningen. De seneste 10 år er denne merledighed dog faldet fra omkring 4 pct.point til i dag at ligge på omkring 2 pct.point, jf. figur 2.9.

Figur 2.9**Merledighed som 24-29-årig og merbeskæftigelsesgrad som 35-årig**

Anm.: Merledigheden angiver, hvor meget højere ledigheden var for en årgang, mens de var 24-29 år set i forhold til ledigheden blandt alle 18-65-årige. Merledigheden for en årgang og den anvendte benchmark er et gennemsnit over 6 år. Nettoledigheden er opgjort for alle årgange. Fra og med årgang 1970 er det muligt at opgøre aktiverede via DREAM-registeret. Merbeskæftigelsesfrekvensen angiver, hvor meget højere beskæftigelsen var for en årgang som 35-årig set i forhold til beskæftigelsesfrekvensen blandt alle 18-65-årige. Beskæftigelsesfrekvenserne er beregnet på RAS. 2012 er seneste dataår (hvor årgang 1977 er 35 år).

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Høj ledighed blandt unge kan navnlig være bekymrende, hvis ledigheden sætter sig varige spor på beskæftigelsesmulighederne senere i livet.

Set på tværs af årgangene har merbeskæftigelsesfrekvensen (som 35-årig) ligget relativt stabilt på omkring 9 pct.point. Der er således ikke en direkte sammenhæng mellem det ledighedsniveau, en årgang oplever som ung, og årgangens muligheder for beskæftigelse senere i livet.

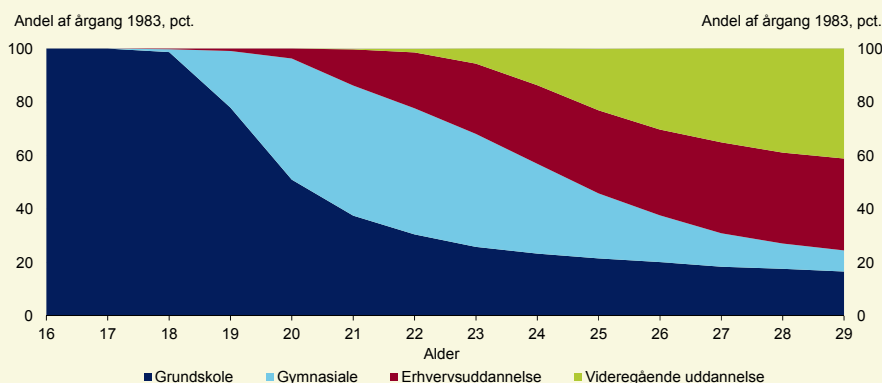
2.2 Veje gennem uddannelsessystemet til beskæftigelse

I dette afsnit følges vejen gennem uddannelsessystemet for årgang 1983. Der er valgt en årgang, hvor de fleste har haft mulighed for at færdiggøre en uddannelse og komme ud på arbejdsmarkedet, med henblik på at hele vejen gennem uddannelsessystemet kan tegnes op. Formålet er blandt andet at identificere grupper af unge, som har udfordringer med at opnå en uddannelse og efterfølgende en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet.

83 pct. af årgangen har som 29-årige gennemført en uddannelse ud over grundskolen. Der er dog stadig en gruppe på 17 pct., der ikke har færdiggjort en uddannelse efter grundskolen. Årgangens vej gennem uddannelsessystemet er desuden kendetegnet ved, at der stadig er

unge (især på de videregående uddannelser), der endnu ikke har færdiggjort deres endelige uddannelse som 29-årige, jf. figur 2.10.

Figur 2.10
Højeste fuldførte uddannelse ved en given alder (årgang 1983)

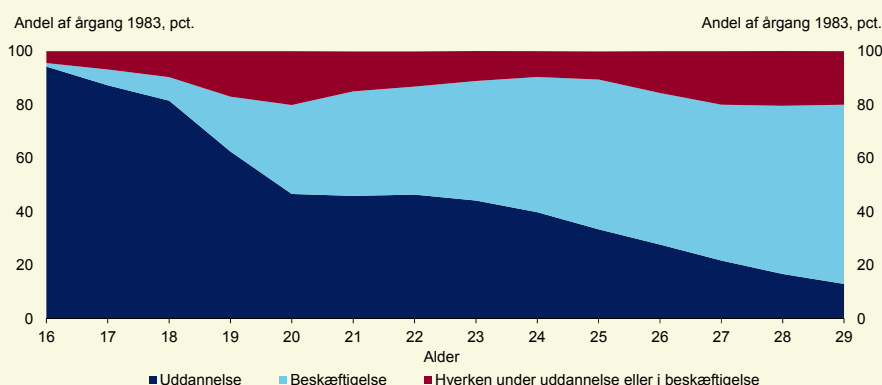

Anm.: Figuren viser personer fra årgang 1983, der indgår i befolkningen alle år (1999-2012). Se boks 2.2 for en beskrivelse af analysepopulationen. Andelen afviger fra figur 2.4, der viser uddannelsesniveaet for alle 30-årige.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Følges årgangens tilknytning til arbejdsmarkedet, bekræftes billedet af, at hovedparten har et planmæssigt forløb fra uddannelse til beskæftigelse. Omkring 2/3 af årgangen er i beskæftigelse som 29-årige, mens 13 pct. stadig er under uddannelse, jf. figur 2.11.

Figur 2.11
Tilknytning til arbejdsmarkedet ved en given alder (årgang 1983)

Anm.: Se anmærkning til figur 2.10.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

De resterende 20 pct. af årgangen er dog hverken i gang med en uddannelse eller i beskæftigelse som 29-årige. Billedet afspejler til dels den daværende konjunktursituation, der var præget af det internationale konjunkturtilbageslag i kølvandet på finanskrisen, men skal også ses i lyset af, at der er en væsentlig andel af årgangen, som ikke får fodfæste i uddannelses-systemet eller på arbejdsmarkedet.

Boks 2.2**Analysepopulation samt afgrænsning af arbejdsmarkedstilknytning**

Årgang 1983 er i denne analyse personer, der var 29 år gamle pr. 31/12 2012. Populationen er desuden beskåret, så personerne skal have været i befolkningen i alle ungdomsårene i perioden 1999 til 2012 (hvor de var 16-29 år gamle).

Det betyder, at personer, der er indvandret efter 1999, ikke indgår i populationen. Personer, der er udvandret eller døde i perioden 1999 til 2012, indgår heller ikke. Af de 58.700 29-årige, der var i befolkningen i 2012, indgår 41.600 i analysepopulationen. Tabellen viser sammensætningen af hhv. alle 29-årige i 2012, personer i analysepopulationen samt gruppen af udeladte.

	Alle 29-årige i 2012	Indgår i analysen	Udeladt af analysen	Udeladte med dansk oprindelse og efterkommere
Antal personer	58.700	41.600	17.100	9.100
	----- Pct. -----			
<i>Arbejdsmarkedstilknytning som 29-årig</i>	100	100	100	100
Under uddannelse	13	13	15	17
I beskæftigelse	62	67	51	54
Hverken under uddannelse eller i beskæftigelse	21	17	31	25
Førtidspensionist	3	3	3	5
<i>Oprindelse</i>	100	100	100	100
Dansk	82	94	51	96
Efterkommere	2	2	2	4
Indvandrere	16	4	47	-
<i>Uddannelsesniveau som 29-årig</i>	100	100	100	100
Grundskole + uoplyst	25	17	47	27
Gymnasiale	8	8	8	11
Erhvervsuddannelser	29	34	16	25
Videregående uddannelse	38	41	29	37

Personens arbejdsmarkedstilknytning er opgjort som den dominerende tilknytning i året. En del personer vil skifte mellem forskellige tilstande i løbet af året (fx fra ledighed til beskæftigelse), men vil indgå med den dominerende tilknytning i opgørelserne.

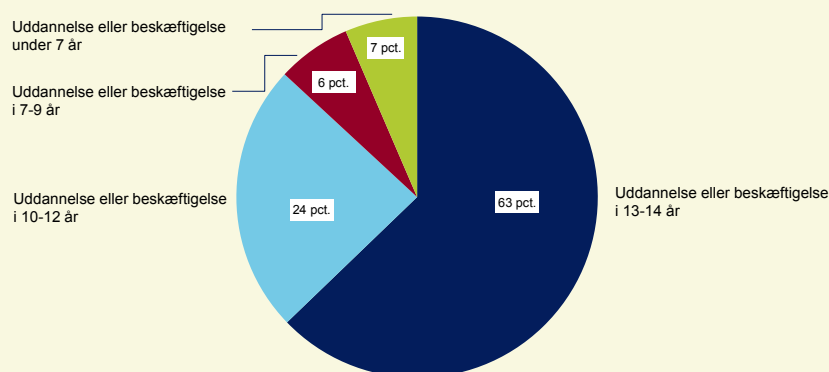
Kategorien *beskæftigelse* omfatter fuld- og deltidsbeskæftigede lønmodtagere samt selvstændige. Kategorien *under uddannelse* omfatter studerende (med og uden bijob). I kategorien *ikke under uddannelse eller i beskæftigelse* indgår ledighedsberørte, herunder ledige, der både har været i støttet og ordinær beskæftigelse i året, personer, der kun har været i støttet beskæftigelse, samt øvrige uden for arbejdsstyrken.

For at optegne vejene gennem uddannelsessystemet er årgangen opdelt i forskellige grupper, alt efter hvor stor en andel af tiden de har været under uddannelse eller i beskæftigelse frem til 30-års alderen.

Ser man på, hvordan den enkelte er kommet igennem ungdomsårene, er det 63 pct. af årgangen, der har haft forløb, hvor uddannelse er kombineret med en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet. Yderligere 24 pct. af årgangen har haft et lignende forløb, hvor der dog har været pauser. Det vil sige, at 87 pct. højst har været inaktive i 4 år, jf. figur 2.12.

Figur 2.12

Årgang 1983 fordelt efter antal år i uddannelse eller beskæftigelse i løbet af de 14 ungdomsår (16-29 år)

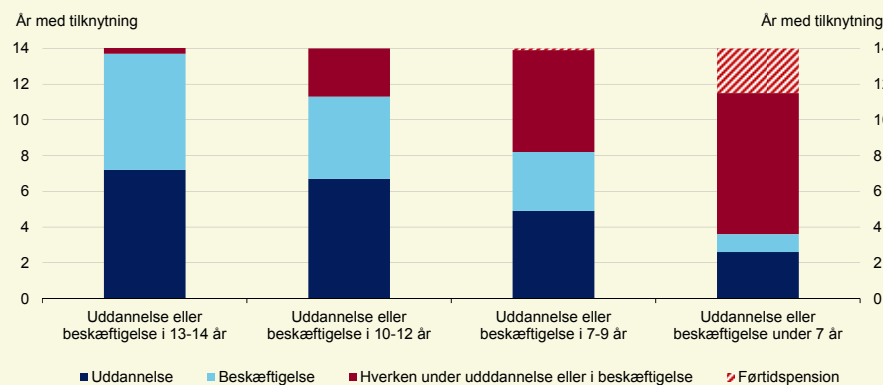

Anm.: Opgjort for perioden 1999 til 2012, hvor årgang 1983 er 16 til 29 år. Tilknytning til arbejdsmarkedet opgøres hvert år på baggrund af den dominerende tilstand i året. Se desuden boks 2.2.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

For de resterende 13 pct. af årgangen har ungdomsårene været præget af manglende uddannelsesaktivitet og løs tilknytning til arbejdsmarkedet. 7 pct. har endda været uden uddannelsesaktivitet eller beskæftigelse i mere end halvdelen af tiden. De efterfølgende analyser viser, at der er tale om en gruppe, som i højere grad end andre er præget af blandt andet sociale problemer, sygdom og udfordringer under opvæksten. Det kommer blandt andet til udtryk ved, at forholdsvis mange i gruppen er på førtidspension som 30-årige, jf. figur 2.13.

Figur 2.13
Arbejdsmarkedstilknytning i ungdommen for årgang 1983 efter aktivitetsniveau

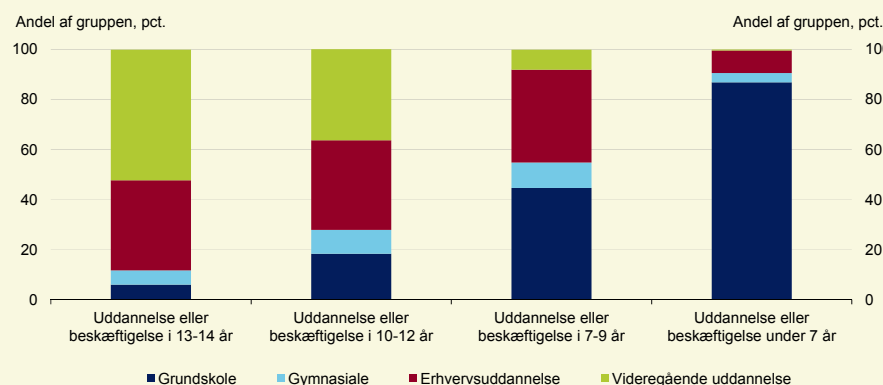

Anm.: Se anmærkningen til figur 2.12.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Spejlbilledet af, at gruppen med lavest aktivitet har haft svag tilknytning til uddannelsessystemet, er, at 87 pct. af gruppen ikke har opnået en uddannelse ud over grundskolen. Blandt unge, der har haft en stærk tilknytning til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet, er det over 90 pct., der har gennemført en uddannelse som 30-årige, og størstedelen har fået en videregående uddannelse, jf. figur 2.14.

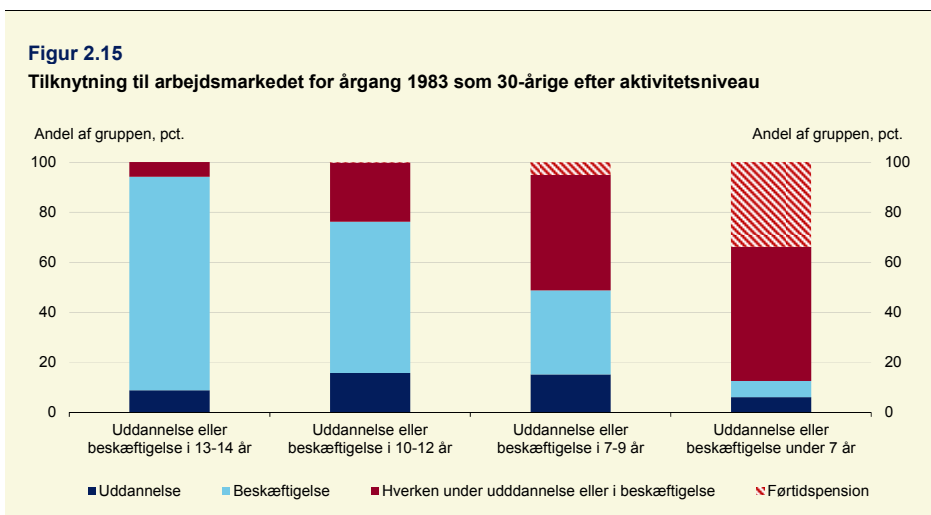
Figur 2.14
Uddannelsesniveau for årgang 1983 som 30-årige efter aktivitetsniveau

Anm.: Se anmærkningen til figur 2.12.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Vigtigheden af et aktivt forløb i de unge år viser sig også, når man holder det op mod personernes efterfølgende tilknytning til arbejdsmarkedet. Her er det omkring 85 pct. af gruppen med den højeste aktivitet, der er i beskæftigelse som 30-årige, jf. figur 2.15.

Anm.: Se anmærkningen til figur 2.12.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

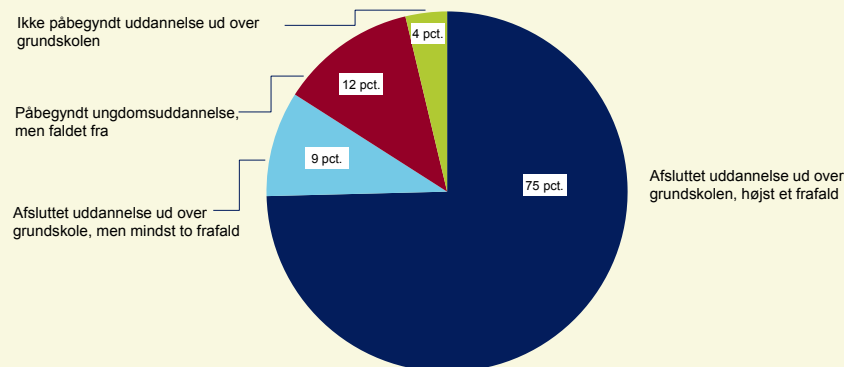
I de andre grupper er billedet mere broget. Det kan afspejle, at der er nogle, som har forudsætningerne og mulighederne for et aktivt liv med uddannelse og beskæftigelse, men har prioriteret anderledes. Mens andre som følge af sociale udfordringer af forskellig art eller sygdom kan have sværere ved at få fodfæste i uddannelsessystemet og komme ud på arbejdsmarkedet. Begge forhold vil komme til udtryk ved mange frafald fra uddannelser.

Det følgende afsnit ser nærmere på, i hvilket omfang opvækstvilkår kan være med til at forklare, hvorfor nogle er udfordret i bestræbelserne på at få en uddannelse.

2.3 Betydningen af opvækstvilkår

75 pct. af årgang 1983 har som 30-årige opnået en uddannelse ud over grundskolen med højst ét frafald undervejs. De resterende 25 pct. har enten haft flere afbrudte uddannelsesforløb undervejs eller har aldrig opnået en uddannelse ud over grundskolen, jf. figur 2.16.

Figur 2.16
Uddannelsesstatus for årgang 1983 som 30-årige

Anm.: "Ikke påbegyndt uddannelse ud over grundskole" dækker over i) personer, der har afsluttet grundskolen, men ikke påbegyndt en ungdomsuddannelse, ii) personer med uoplyst uddannelse samt iii) personer, der ikke har afsluttet grundskolen.

Kilde: Lovmodellens datagrundlag samt egne beregninger.

Der er mange forhold, som har betydning for, hvordan den enkelte klarer sig i uddannelsessystemet, fx fagligt standpunkt i grundskolen, motivation for videre uddannelse og kvaliteten af uddannelsessystemet.

Opvækstvilkårene kan have betydning for, om man er motiveret for uddannelse og/eller oplever udfordringer på sin vej gennem uddannelsesforløbet. Opvækstvilkårene kan blandt andet spille en rolle, fordi forældrene kan være normskabende og tjene som rollemodeller i forhold til uddannelse og arbejde, og fordi forældrenes kulturelle og sociale ressourcer allerede i den helt tidlige barndom har stor betydning for barnets udvikling. Der kan også være hændelser under opvæksten, der gør det sværere at komme godt igennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet.

Det er vanskeligt at måle opvækstvilkårene med stor præcision. Det skyldes blandt andet, at opvækstvilkårene kan have været stimulerende, selv om en familie har været socialt udsat. En sådan positiv påvirkning kan fx komme fra bedsteforældre eller netværk, som har ydet støtte og hjælp.

Opvækstvilkårene er i denne analyse indkredset via en række indikatorer, der knytter sig til hændelser i barn- og ungdommen eller karakteristika for forældrene. Unge med indikationer på ressourcesvag opvækst har oftere ikke påbegyndt en uddannelse efter grundskolen eller har haft mange frafald fra uddannelse.

Eksempelvis har 27 pct. af de unge, der har været anbragt som børn, ikke påbegyndt en uddannelse efter grundskolen som 30-årige. Det gør sig kun gældende for 4 pct. blandt alle 30-

årige i årgang 1983. Gruppen er også overrepræsenterede blandt unge med mange frafald i uddannelsessystemet, jf. tabel 2.1.

Tabel 2.1**Indikatorer for opvækstvilkår og uddannelsesstatus som 30-årig årgang 1983**

	Antal	Ikke påbegyndt uddannelse ud over grundskole	Falder fra ungdomsuddannelse	Afslutter uddannelse ud over grundskolen, mindst to frafald	Afslutter uddannelse ud over grundskolen, højst et frafald
		Pct.			
Alle i en årgang	41.600	4	12	9	75
Anbragt som barn (under 18 år)	1.400	27	31	11	31
Forebyggende foranstaltninger som barn (under 18 år)	1.800	22	33	10	35
Barn af forældre uden job (3 år i træk samtidig)	4.100	12	26	12	50
Forældre har højst en grundskoleuddannelse	7.300	9	22	9	60
Mindst én forælder er idømt en fængselsstraf	2.300	9	23	11	57
Mindst én forælder har været indlagt med psykisk lidelse	1.700	7	19	11	33
Mindst én forælder under 23 år ved fødsel	6.700	6	20	11	63
Har ikke boet med begge forældre i alderen 10-17 år	9.300	6	19	12	63
Boet i almennyttig bolig alle år i alderen 10-17 år	4.300	8	24	12	56
Mindst 2 flytninger i alderen 10-17 år	1.200	9	25	15	50

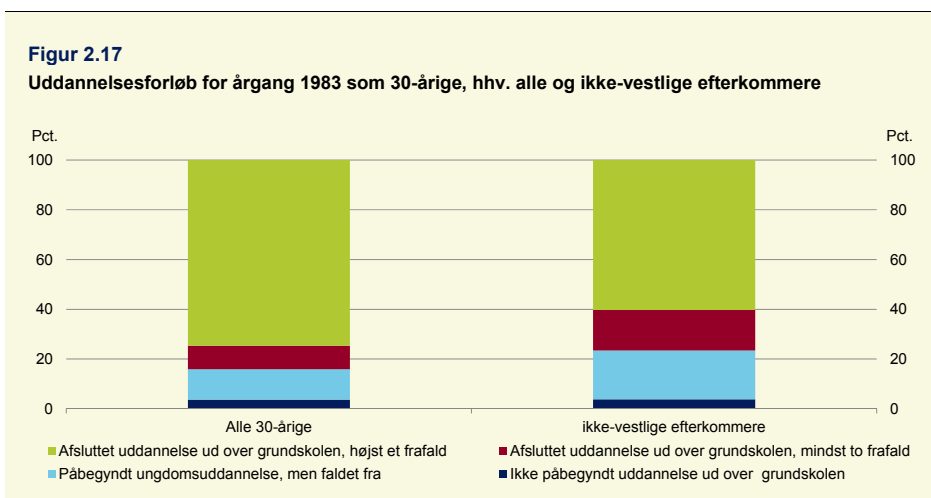
Anm.: Se bilag 5.1 for nærmere beskrivelse af indikatorerne.

Kilde: Lovmodellens datagrundlag.

Der er også sammenhæng mellem andre indikatorer for en ressourcsvg opvækst, og hvor mange der får en uddannelse ud over grundskolen og antallet af frafald. Eksempelvis er unge, der har modtaget forebyggende foranstaltninger som børn, mindre tilbøjelige til at komme videre i uddannelsessystemet efter grundskolen og falder oftere fra en uddannelse. Ser man på unge, hvis forældre kun har/havde en grundskoleuddannelse, fik 69 pct. af de unge selv en uddannelse ud over grundskolen.

Der kan være et vist overlap mellem unge, der har oplevet forskellige hændelser, og i nogle tilfælde kan samtidig af hændelserne virke gensidigt forstærkende.

Efterkommere fra ikke-vestlige lande er en anden gruppe, der kan opleve udfordringer i uddannelsessystemet. Langt de fleste efterkommere fra ikke-vestlige lande i årgang 1983 har som 30-årige en uddannelse ud over grundskolen. Men efterkommere fra ikke-vestlige lande har haft flere frafald end årgang 1983 set under ét. Der er også flere, som ikke får afsluttet en uddannelse ud over grundskolen, jf. figur 2.17.

Anm.: Figuren er en underopdeling af figur 2.16.

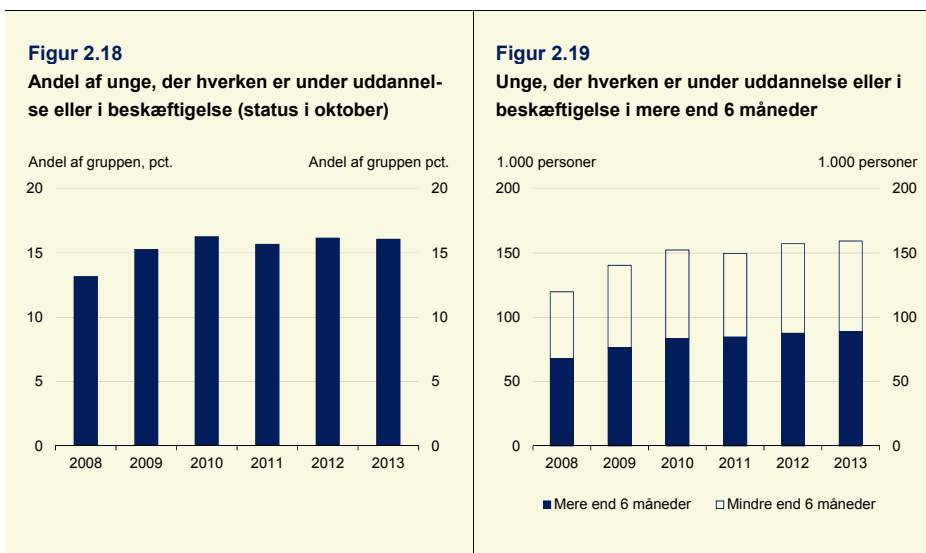
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

2.4 Inaktive unge i dag

Analyserne i de foregående afsnit peger på, at hovedparten af en årgang klarer sig godt igennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet, men at der også er en gruppe, som tilbringer mange af ungdomsårene uden for uddannelsessystemet og uden beskæftigelse.

Analyserne fokuserede ovenfor på en historisk ungdomsårgang for at kunne kortlægge hele vejen gennem uddannelsessystemet. For at kunne sige noget om den nuværende adfærd fokuserer dette afsnit på aktuelle ungdomsårgange (16-29-årige).

Andelen af unge, som hverken er i beskæftigelse eller uddannelse, afhænger af konjunkturerne. Fra oktober 2008 til oktober 2010 er gruppen steget fra omkring 13 pct. til cirka 16 pct. af de 16-29-årige, og siden har andelen af inaktive unge ligget på samme niveau, jf. figur 2.18.

Anm.: 16-29-årige. Se boks 2.3.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

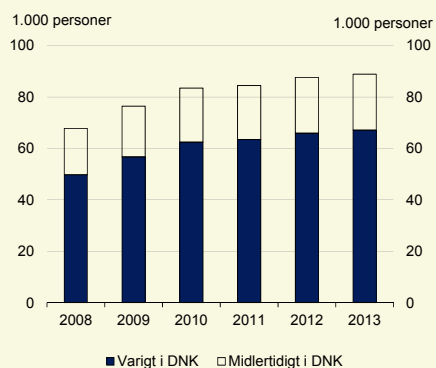
Anm.: 16-29-årige. Se boks 2.3.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Der kan være flere forklaringer på, at unge hverken er under uddannelse eller i beskæftigelse i en kortere periode. Det kan fx ske i forbindelse med ledighed, uddannelsesskift, udlandsrejser mv. Bider inaktiviteten sig fast, kan det betyde færre muligheder videre frem i tilværelsen. Ser man på de godt 159.000 unge, der var uden uddannelse eller beskæftigelse i 2013, er det omkring 56 pct., eller hvad der svarer til 89.000 unge, der var inaktive i mere end 6 måneder af året, jf. figur 2.19.

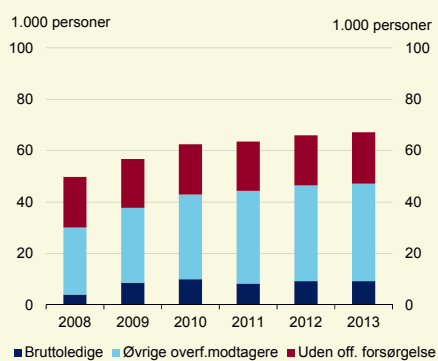
En betydelig del af de inaktive unge har opholdt sig under 3 år i Danmark. Ser man bort fra denne gruppe, der bl.a. indeholder au-pairs og udenlandske studerende, er antallet af inaktive unge omkring 67.000 personer i 2013, jf. figur 2.20.

Figur 2.20
Udvikling i antal inaktive unge opgjort efter, hvor længe de har opholdt sig i Danmark

Anm.: Unge, der har opholdt sig mindre end 3 år i Danmark, men har en almen dansk uddannelse, indgår også i gruppen *varigt i DNK*.
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Figur 2.21
Inaktive unge, der er varigt i Danmark, fordelt på undergrupper

Anm.: Se boks 2.3.
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Sammensætningen af gruppen har i det store hele være uændret i perioden 2011-2013. Den største undergruppe, *øvrige overførselsmodtagere*, består primært af unge, der modtager en form for overførsel, og som ikke står til rådighed for arbejdsmarkedet, jf. figur 2.21. Det drejer sig især om ikke-jobklare kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister.

Boks 2.3**Opgørelse af inaktive unge**

Opgørelsen af unge (16-29 år), som hverken er i ordinær uddannelse eller i beskæftigelse, er foretaget på følgende måde. Fra befolkningen i alderen 16-29 år frasorteres først unge, som har haft lønindkomst i september måned (oplysninger om e-Indkomst fra DREAM-registeret).

Dernæst frasorteres unge, som pr. 1. oktober er under uddannelse. Det gælder dog ikke unge, som pr. 1. oktober (ugen, hvor 1. oktober indgår) modtager andre overførselsindkomster end SU eller SVU, samtidig med at de er indskrevet på en uddannelse. Denne betingelse er indført for at sikre, at der er tale om ordinær uddannelse. Begrebet "ordinær uddannelse" i denne analyse inddrager en del af voksen- og efteruddannelserne. I andre sammenhænge bliver ordinær uddannelse afgrænset til de uddannelser, som indgår i Danmarks Statistiks Elevregister. Oplysningerne om uddannelse hentes således fra tre kilder og udgør for eningsmængden heraf. Det drejer sig om Danmarks Statistiks Elevregister, Danmarks Statistiks Voksen- og Efteruddannelsesregister samt modtagelse af SU eller SVU ifølge DREAM-registeret. Af voksen- og efteruddannelse ses der bort fra grupperne 1006 og 1512 (Danskundervisning ved Sprogcentre) og 39 (Efteruddannelse af specialarbejdere/faglærte), som typisk er korte kurser, der i mange tilfælde er målrettet overførselsmodtagere.

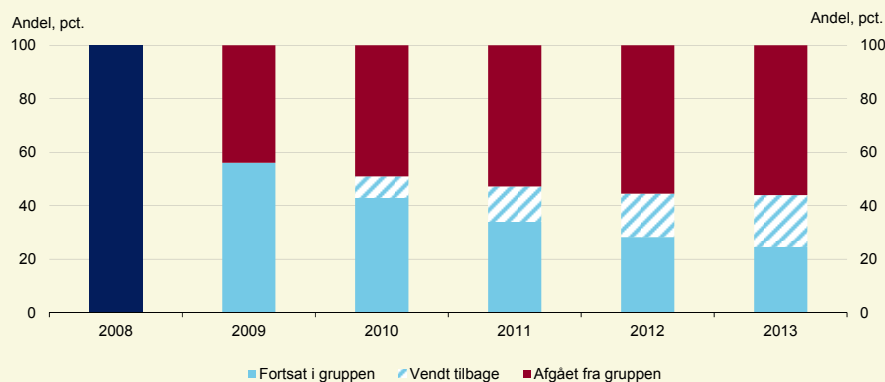
Til sidst frasorteres selvstændige. Det er unge, som ikke modtager overførselsindkomst pr. 1. oktober, og som har indkomst fra selvstændig virksomhed i løbet af året.

Tilbage er unge, som hverken er i beskæftigelse eller i ordinær uddannelse.

Der er stor mobilitet ind og ud af gruppen af inaktive, og det er omkring 40 pct., som forlader gruppen fra år til år, fordi de enten får et job eller påbegynder en uddannelse.² Der er dog også mange, som efterfølgende vender tilbage til gruppen. Hvis man tager udgangspunkt i gruppen af inaktive unge i 2008, så er 44 pct. også at finde i gruppen af inaktive unge i 2013, jf. figur 2.22.

² Se *Inaktive unge og uddannelse*, Økonomisk Analyse nr. 13, Økonomi- og Indenrigsministeriet, september 2013.

Figur 2.22
Mobilitet ud af gruppen af inaktive unge (16-24-årige) i 2008

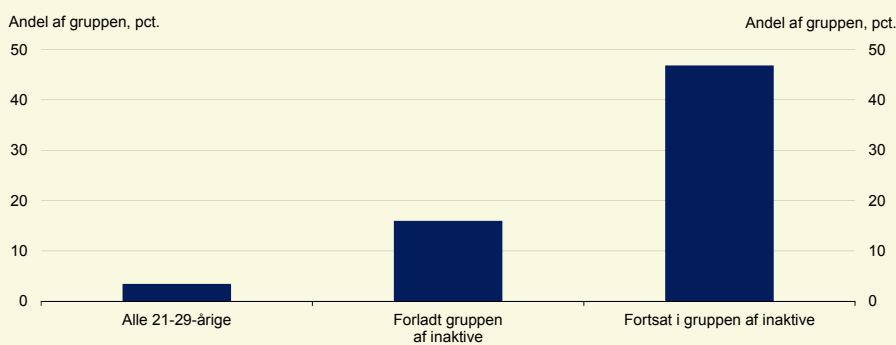

Anm.: I figuren indgår inaktive, der var 16-24 år i 2008 (21-29 år i 2013). Aldersafgrænsningen tager højde for, at man ikke kan forlade gruppen på grund af alder.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

En af de ting, der karakteriserer gruppen, er den manglende deltagelse i uddannelsessystemet. Det er således over 47 pct. af de unge, hvor inaktiviteten har bidt sig fast, der aldrig har påbegyndt en uddannelse efter grundskolen. Til sammenligning er andelen under 5 pct. for alle unge, jf. figur 2.23.

Figur 2.23
Unge, som aldrig har påbegyndt en uddannelse efter grundskolen, 2013

Anm.: Om den unge har påbegyndt en uddannelse eller ej, er opgjort på baggrund af elevregisteret.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

For nogle inaktive unge vil det at påbegynde en uddannelse være skridtet videre til en aktiv tilværelse. Andre er endnu ikke parate til uddannelse, og det kan fx være nødvendigt at få taget hånd om sociale problemer eller forhold, før uddannelse eller beskæftigelse er realistisk. En markant større andel af de inaktive unge har været indlagt på en psykiatrisk afdeling, været i konflikt med loven eller i behandling for misbrug, jf. tabel 2.2.

Tabel 2.2
Karakteristik af 21-29-årige, 2013

	Alle 21- 29-årige	Forladt gruppen af inaktive	Fortsat i gruppen af inaktive
	----- pct. -----		
<i>Sociale forhold</i>			
Overnattet på forsorgshjem (seneste 3 år)	0	1	2
Indlagt med psykisk lidelse (seneste 3 år)	1	3	11
Behandlet for stofmisbrug (i årene 2009-2011)	1	2	4
Behandlet for alkoholmisbrug (seneste 3 år)	0	0	1
Idømt en <i>betinget</i> fængselsstraf (seneste 3 år)	1	3	3
Idømt en <i>ubetinget</i> fængselsstraf (seneste 3 år)	1	4	5
<i>Uddannelse</i>			
Ingen eller få prøveresultater fra grundskolen ¹	12	40	64
Har aldrig påbegyndt en uddannelse efter grundskolen	3	16	47
Gennemført ungdomsuddannelse eller højere	68	28	8
<i>Opvækstvilkår</i>			
Anbragt som barn (under 18 år)	5	21	35
Anbragt som ung (over 18 år)	2	10	16
Forebyggende foranstaltninger som barn (under 18 år)	7	25	36
Forebyggende foranstaltninger som ung (over 18 år)	2	8	13
Boet i almennyttig bolig alle år i alderen 10-17 år	9	15	15
Mindst 2 flytninger i alderen 10-17 år	4	14	17
Mindst én forælder under 23 år ved fødsel	13	24	26
Barn af forældre uden job (3 år i træk samtidig)	12	29	34
Ingen af forældrene har en erhvervskomp. uddannelse	26	34	43
Mindst én forælder er idømt en fængselsstraf	5	12	13
Mindst én forælder har været indlagt med psykisk lidelse	4	8	9

Anm.: Se bilag 5.1 for nærmere beskrivelse af indikatorerne. I tabellen indgår personer, der er 21-29 år i 2013. Aldersafgrænsningen følger figur 2.22, hvor man ikke kan forlade gruppen pga. alder.

Note: 1) Vedr. kun personer i alderen 21-26 år.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

De unge, hvor inaktiviteten har bidt sig fast, er også karakteriseret ved, at der i højere grad er tegn på en ressourcsvg opvækst, end tilfældet er for deres jævnaldrende. Der findes selvfølgelig ikke et præcist mål for, hvornår et barns opvækst har været ressourcsvg – men det er muligt at opstille en række indikatorer, der kan være med til at belyse problematikken.

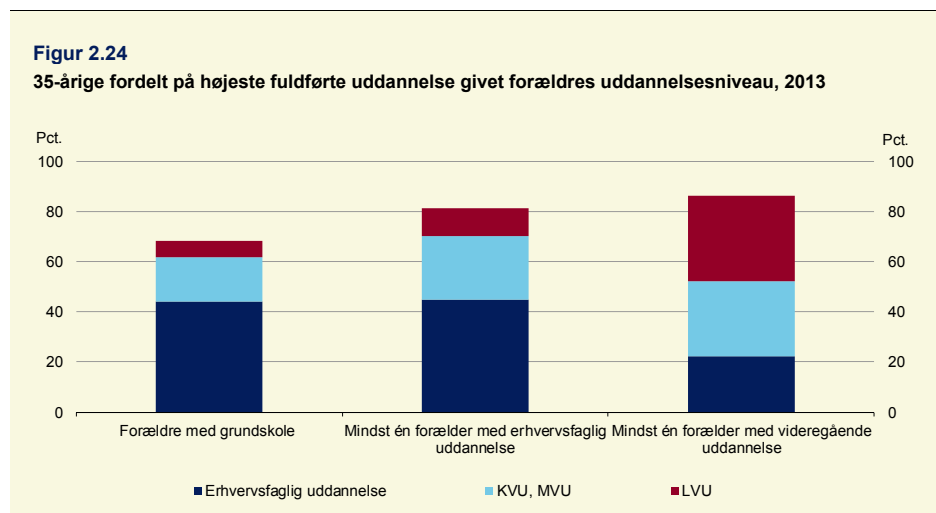
Det er fx over 1/3 af de unge, hvor inaktiviteten har bidt sig fast, der har været anbragt uden for hjemmet i løbet af barndommen, hvilket er en langt større andel end den samlede gruppe af 21-29-årige, hvor andelen er på 5 pct. Det samme billede gælder for inaktive unge, der i løbet af barndommen har modtaget en forebyggende foranstaltning.

Sociale udfordringer, sygdom og en ressourcsvg opvækst er nogle af de forhold, der kan gøre det vanskeligt at bryde social negativ arv, til trods for at der er formelt fri og lige adgang til uddannelse i Danmark.

2.5 Stor mobilitet i uddannelse og indkomst

Der er stor mobilitet mellem generationer i Danmark. Det gælder både med hensyn til uddannelse og indkomst.

Over to tredjedele af de 35-årige, hvor forældrene højst har en grundskoleuddannelse, har opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse. Omkring 20 pct. af gruppen har fuldført en videregående uddannelse, jf. figur 2.24.

Anm.: Der er set bort fra 35-årige, hvor forældrenes højeste uddannelsesniveau er en gymnasial uddannelse.
KVV: kort videregående uddannelse, MVU: mellemlang videregående uddannelse, LVU: lang videregående uddannelse.

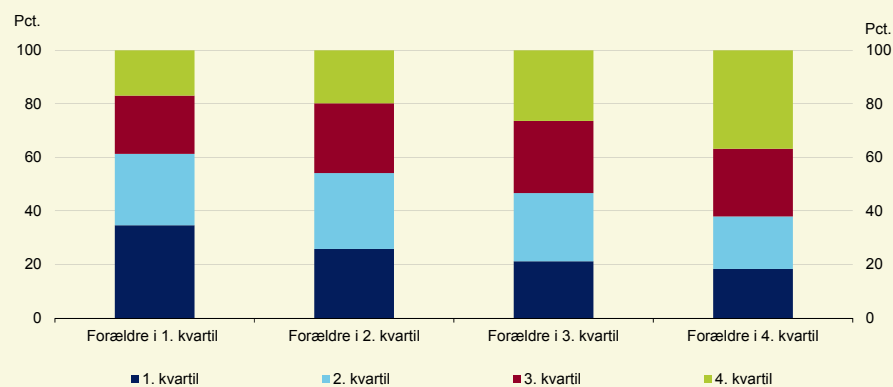
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Der er dog godt 30 pct. af gruppen, som endnu ikke har opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse. Det er flere end blandt 35-årige, hvor forældrene har en erhvervsfaglig eller videregående uddannelse. Her er det 15-20 pct., der ikke har fuldført en erhvervskompetencegivende uddannelse som 35-årige.

Der er også stor indkomstmobilitet på tværs af generationer. Børnenes placering (som 35-årige) i erhvervsindkomstfordelingen afhænger således kun i begrænset omfang af, hvor forældrene er placeret i indkomstfordelingen.

De 35-årige, hvor forældrene lå i den laveste erhvervsindkomstkvartil, er (i mindre grad) overrepræsenterede i den nederste erhvervsindkomstkvartil. Omkring 35 pct. af de unge i denne gruppe ligger i 1. kvartil. Omkring 20 pct. ligger dog i den øverste indkomstkvartil jf. figur 2.25.

Figur 2.25
35-åriges indkomstfordeling opdelt efter forældrenes indkomstplacering

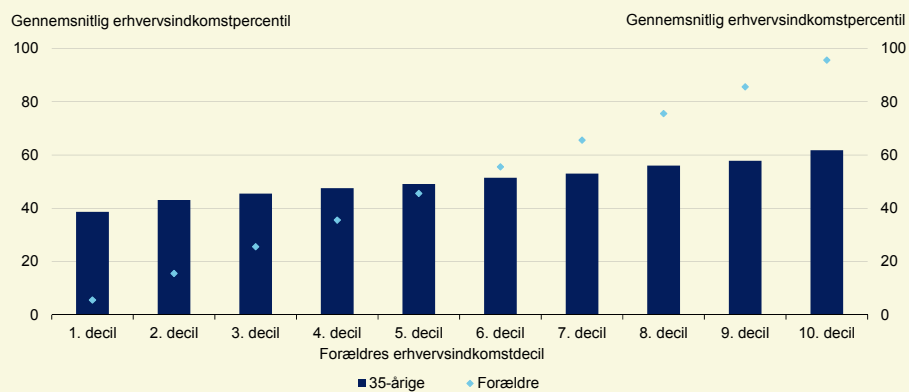

Anm.: Opgørelsen tager udgangspunkt i oplysninger om 35-årige i 2013. Deres gennemsnitlige erhvervsindkomst for perioden 2011-2013 er opdelt i indkomstkvartiler. Denne fordeling er sammenlignet med fordelingen af deres forældres gennemsnitlige erhvervsindkomst i perioden 1996-1998 (15-17 år tidligere). Der er set bort fra 35-årige, hvor en eller begge forældre var i) afdøde eller ikke-registrerede, ii) ikke bosiddende i Danmark eller iii) var pensioneret ved erhvervsindkomstens opgørelsestidspunkt. Der ses bort fra cirka 30 pct. af de 35-årige.

Kilde: Beregninger på lovmodellens datagrundlag.

En summarisk analyse på indkomstkvartiler vil ikke nødvendigvis kortlægge lav mobilitet helt i toppen og bunden af indkomstfordelingen. En meget detaljeret fordeling af indkomsterne for hhv. forældre og børn bekræfter imidlertid billedet af, at der er stor indkomstmobilitet. Det gør sig også gældende for de 35-årige med forældre med relativt lave erhvervsindkomster og 35-årige af forældre med topindkomster, jf. figur 2.26.

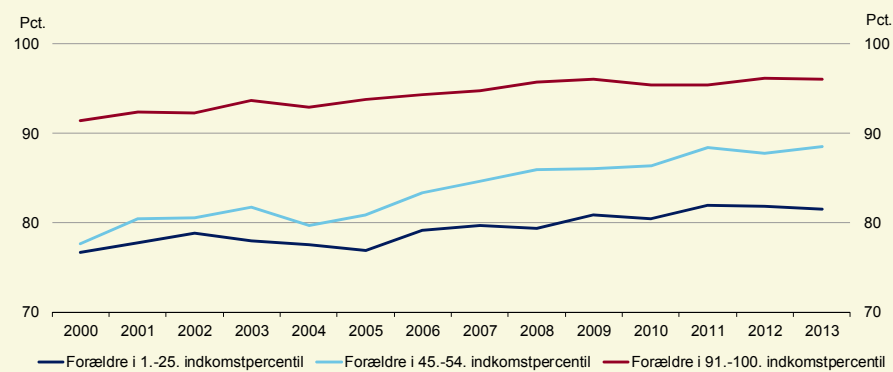
Figur 2.26
35-åriges gns. erhvervsindkomstpercentil, fordelt efter forældrenes placering i indkomstfordelingen

Anm.: Se anmærkning til figur 2.25. Figuren viser 35-åriges gennemsnitlige indkomstpercentil opdelt efter forældrenes placering i indkomstfordelingen (decil) gennemsnitligt over tre år 15-17 år tidligere.
 Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Uddannelse spiller en stor rolle for indkomstmobiliteten. Stadig flere børn af forældre i den lavere del af indkomstfordelingen får en uddannelse. I starten af 00'erne var det omkring 77 pct. af de 35-årige med forældre i 1. indkomstkvartil, der fik en uddannelse ud over grundskolen. I 2013 er andelen øget til omkring 82 pct., jf. figur 2.27.

Figur 2.27
Andel af 35-årige med en uddannelse ud over grundskole efter forældrenes placering i indkomstfordelingen

Anm.: Se anmærkning til figur 2.25. Forældrenes placering i indkomstfordelingen er beregnet ud fra et gennemsnit af erhvervsindkomsten 15-17 år tidligere end den 35-åriges uddannelsesniveau.
 Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

En større andel af de 35-årige, hvis forældre havde indkomster omkring medianen, opnår en uddannelse ud over grundskolen. Her er andelen steget fra omkring 78 pct. i 2000 til 87 pct. i 2013.

Danmark er også i et internationalt perspektiv kendetegnet ved høj mobilitet på tværs af generationer. Det gælder både med hensyn til uddannelse og indkomst.

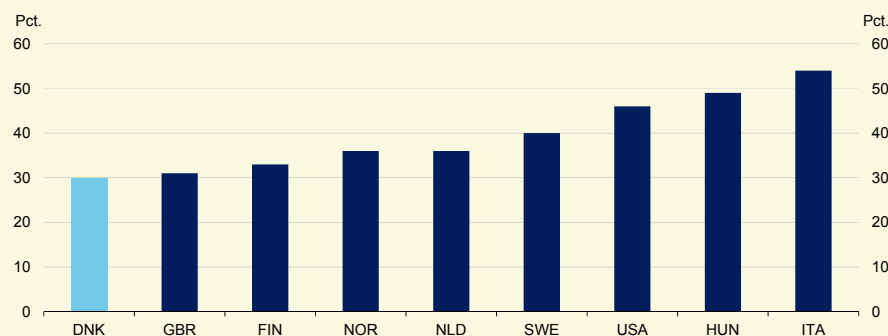
Flere undersøgelser beskriver mobiliteten mellem generationer i forskellige lande. Undersøgelserne kan bruges til at beskrive omfanget af social arv i fx uddannelse og indtjeningsmuligheder, der i sagens natur er stærkt korreleret.

Analyserne sammenligner typisk uddannelsesniveaet og placeringen i indkomstfordelingen for to generationer. Dermed kan betydningen af forældrenes uddannelse/indkomst bestemmes og sammenlignes på tværs af lande. Analyserne kan benytte sig af forskellige datakilder og metode, hvorfor de præcise estimater skal tolkes med varsomhed. De overordnede konklusioner er imidlertid de samme, herunder at Danmark er kendetegnet ved en relativt stor mobilitet i uddannelse og indkomst i et internationalt perspektiv.

En international sammenligning viser således, at Danmark er blandt de lande, hvor antal år i uddannelse afhænger mindst af ens forældres uddannelseslængde. Forældres uddannelseslængde har en forklaringskraft på omkring 30 pct. i Danmark, hvilket er lavere end andre sammenlignelige lande, jf. figur 2.28.

Figur 2.28

Betydningen af forældres uddannelsesniveau for børnenes uddannelseslængde

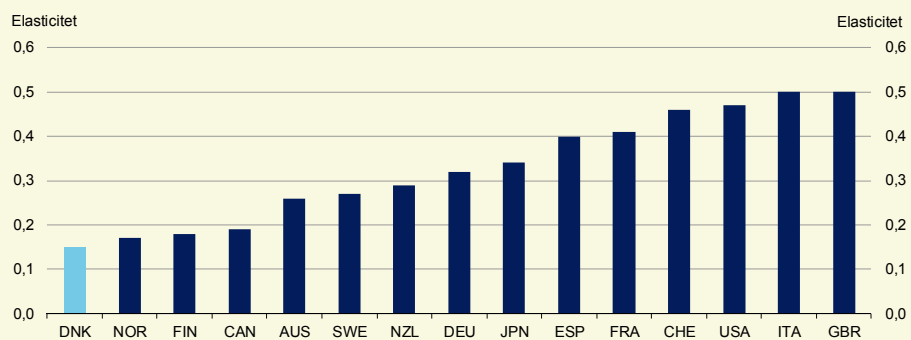

Anm.: Tallene viser korrelationen mellem forældre og børn i forhold til antal års uddannelse. OECD har bl.a. benyttet tallene, jf. *Intergenerational Social Mobility in OECD Countries (2010)*.

Kilde: Hertz, T. et al., 2007. *The inheritance of educational inequality: International comparisons and fifty-year trends*.

En stor mobilitet i uddannelse kan bane vejen for mobilitet i indkomst. Et metastudie af indkomstmobiliteten i en række forskellige lande tegner billedet af, at mobiliteten på tværs af generationer er relativt stærk i Danmark, Norge, Finland og Sverige, mens den er betydeligt

svagere i fx USA. Studiet undersøger, i hvor høj grad en søns indkomst afspejler faderens. Blandt en række sammenlignelige lande er Danmark det land, hvor sammenhængen i indkomst på tværs af generationer er mindst, jf. figur 2.29.

Figur 2.29**Betydningen af faderens indkomst for sønnens indkomst som voksen**

Anm.: Tallene angiver elasticiteten mellem fars og søns indkomst. Tallene vedrører et metastudie fra 2006, jf. Corak, M. (2006), "Do Poor Children Become Poor Adults? Lessons from a Cross Country Comparison of Generational Earnings Mobility". OECD har bl.a. benyttet tal fra dette studie, jf. anmærkning til figur 2.28.

Kilde: Corak M. (2013) University of Ottawa, "Inequality from generation to generation: the United states in comparison".

3. Indkomstforskelle og -udvikling

Dette kapitel omhandler udviklingen i danske familiers reale disponible indkomster med fokus på perioden siden midten af 00'erne. Analyserne belyser indkomstfremgangen for forskellige grupper og indkomstforskellene i befolkningen.

Analyserne tegner et billede af Danmark som et land med små indkomstforskelle og stor indkomstmobilitet. Der findes ikke ét mål, som giver et fuldt dækkende billede af indkomstudviklingen og forskellene. Der benyttes derfor en række forskellige metoder og tilgange med henblik på at give et nuanceret billede.

Der sættes fokus på fordelingsvirkningerne af det offentlige forbrug, herunder fordelings effekterne i et livsindkomstperspektiv. Fordelings effekterne af det offentlige forbrug er særligt centralt i Danmark, fordi det offentlige forbrug udgør en stor del af økonomien sammenlignet med andre lande. Kapitlets hovedresultater er opsummeret i figur 3.1.

Figur 3.1

Indkomstforskelle og -udvikling

Indkomstforskellene er steget siden midten af 90'erne, hvilket alt overvejende skyldes udviklingen i kapitalindkomsterne, herunder renteudgifterne og imputeret lejeværdi af egen bolig.

→

Gini-koefficienten for disponibel indkomst er steget fra cirka 20 pct. i 1994 til cirka 26 pct. i 2013. Omkring 2/3 af denne stigning kan henføres til udviklingen i kapitalindkomsterne. Til trods for at indkomstforskellene er steget, er Danmark blandt de lande i verden med de laveste indkomstforskelle.

Indkomstforskellene er steget svagt fra 2010 til 2013, der er det seneste år med detaljerede indkomstoplysninger på individniveau. Forskellene mindskedes lidt fra 2011 til 2012. Udviklingen skyldes primært kapitalindkomster.

→

Gini-koefficienten er steget med knap 0,2 pct.point fra 2010 til 2013. Lavere skat på arbejdsindkomst, herunder højere topskattegrænse, kan forklare omkring ¼ af stigningen i indkomstforskellene. Den resterende del af stigningen skyldes primært udviklingen i kapitalindkomsterne.

Skattefinansieret offentligt forbrug bidrager i stort omfang til at omfordele forbrugsmuligheder i Danmark. Både i et enkelt år og set over et livsforløb.

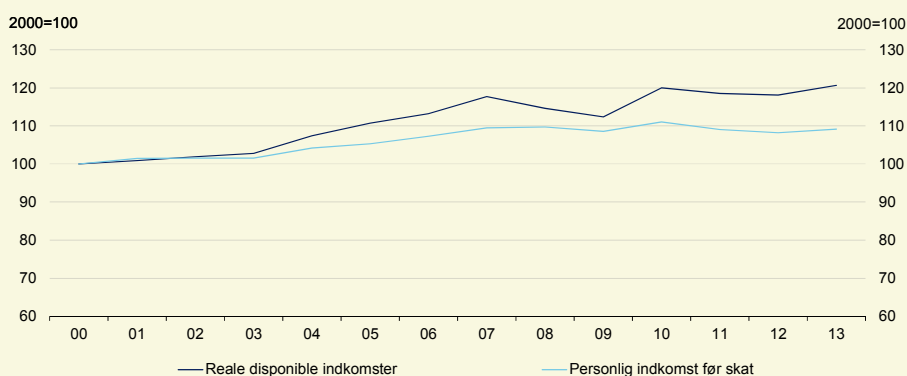
→

Indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten reduceres med omkring 40-45 pct., når de opgøres i et livsindkomstperspektiv. Forskellene reduceres også, når man ser på de samlede forbrugsmuligheder i stedet for at se på de disponible indkomster.

3.1 Indkomstudvikling

Husholdningernes gennemsnitlige reale disponible indkomster har været præget af den økonomiske krise. Fra 2010 til 2012 faldt den gennemsnitlige reale disponible indkomst en smule, men fra 2012 til 2013, der er det seneste år med detaljerede indkomstoplysninger på individniveau, steg den reale disponible indkomst med lidt over 2 pct., og dermed blev den foregående års tendens til fald brudt, jf. figur 3.2.

Figur 3.2
Udviklingen i reale indkomster, 2000-2013

Anm.: Opgørelsen viser udviklingen i den reale disponible indkomst pr. person over årene 2000 til 2013, det vil sige indkomstudviklingen korrigeret for prisudviklingen ved hjælp af forbrugerprisindekset. Se bilag 3.1 for bidragene til den reale vækst i disponibel indkomst fra forskellige indkomstkategorier.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

I forhold til 2000 er den gennemsnitlige reale disponible indkomst steget med ca. 20 pct. Det svarer til, at de reale disponible realindkomster er steget med ca. 1½ pct. p.a. Heraf er omkring halvdelen en direkte følge af fremgangen i den personlige indkomst før skat.

Resten af stigningen i de disponible indkomster kan forklares ved en stigning i kapitalindkomster, især imputeret afkast af ejerboliger i den første del af perioden, samt af en lavere beskatning af personlig indkomst.

Opgørelsen af den disponible indkomst, der er det centrale begreb i dette kapitel, er dokumenteret i boks 3.1.

Boks 3.1**Indkomstelementer i den disponible indkomst**

De disponible indkomster er baseret på detaljerede indkomstoplysninger, som hovedsagelig stammer fra SKAT's slutligning. Disse indkomstelementer kan aggregeres på forskellig vis:

Erhvervsindkomsten består hovedsagelig af lønindkomst og virksomhedsindkomst. Til lønindkomst medregnes honorarer, sygedagpenge og udenlandske personlige indkomster mv. Lønindkomsten er opgjort ekskl. arbejdsgiveradministrerede pensionsindbetalinger, herunder ATP. Det gælder, uanset hvem der formelt betaler bidragene.

Den *personlige indkomst* opgøres som summen af erhvervsindkomsten, private pensionsudbetalinger, anden privat indkomst og offentlige overførselsindkomster. I offentlige overførsler indgår fx førtids- og folkepension, dagpenge, SU, kontanthjælp, boligstøtte, børnefamilieydelse, ungedydelse og børnetilskud.

Bruttoindkomsten udgør summen af den personlige indkomst og kapitalindkomst, herunder nettorenteudgifter, aktieindkomst, et "imputeret afkast af ejerbolig" på 4 pct. af den offentlige ejendomsvurdering samt øvrige kapitalindkomster. Den *disponible indkomst* dannes som bruttoindkomsten fratrukket personlige skatter samt fradrag for pensionsindbetalinger.

De disponible indkomster er opgjort på familieniveau og derefter fordelt ligeligt på alle medlemmer af familien, herunder børn. Indkomsterhvervsesenheden er altså familien, mens analyseenheden er personer. Familiens faktiske indkomst korrigeres, så der tages højde for forskelle i familiernes størrelse. Hertil anvendes et såkaldt ækvivalensmål givet ved $(\text{antal voksne} + \text{antal børn})^{0,6}$. Ækvivalensmålet indebærer dels en antagelse om stordriftsfordele inden for familien, dels en antagelse om, at børn reducerer forbrugsmulighederne for familiens voksne medlemmer. De ækvivalerede indkomster for gruppen af børn under 18 år afspejler derfor forældrenes indkomster. Det samme er typisk tilfældet for de hjemmeboende børn over 18 år.

Man skal være opmærksom på, at den opgjorte disponible indkomst ikke er et fuldstændigt mål for de private forbrugsmuligheder. Forbrugsmulighederne er også afhængige af andre forhold, fx brug af opsøret formue, eventuel låntagning, afdrag på gæld, forbrug, som stilles til rådighed af venner og familie, og indkomst fra "sort arbejde".

Omkring 100.000 personer indgår ikke i analyserne. Det drejer sig primært om personer, hvor der ikke foreligger fuldt dækkende indkomstoplysninger, fx fordi personerne ikke er fuldt skattepligtige til Danmark hele året, eller fordi personernes årsopgørelse ikke er godkendt. Desuden drejer det sig om børn under 18 år, der ikke bor hos forældre, og familier, der får beregnet en disponibel indkomst på 0 kr. Se bilag 3.2 for en uddybende beskrivelse.

I forhold til tidligere inkluderer analyserne af indkomstforskelle nu personer med meget høje og med meget lave indkomster. Det betyder, at Gini-koefficienten er ca. 0,2-0,4 pct.point højere end i opgørelser foretaget i fx *Familiernes økonomi – fordeling, fattigdom og incitament 2014*. Betydningen for opgørelsen af år-til-år ændringer i Gini-koefficienten er dog noget mindre. De historiske data er justeret. Inkluderingen af disse personer kan medføre, at niveauerne i de enkelte år påvirkes kraftigere af stikprøveusikkerhed end før, men samlet set vurderes det (nu) at give et lidt mere retvisende billede af niveauet for og udvikling i indkomstfordelingen.

Fra 2013 medregnes renteudgifter af gæld til det offentlige generelt, da disse nu bliver indberettet. Det påvirker de opgjorte niveauer for disponibel indkomst (og fordelingen af disse) marginalt.

3.2 Udvikling i indkomstfordelingen

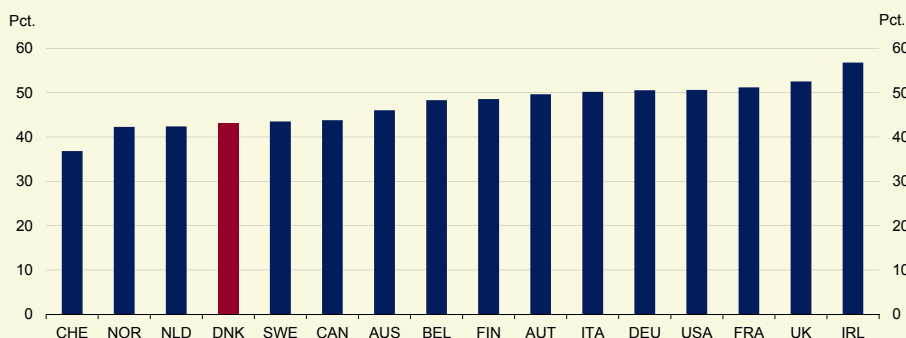
Danmark er kendetegnet ved små indkomstforskelle i et internationalt perspektiv. Det gælder blandt andet, når man ser på lønforskellene mellem lavt- og højtuddannede og på lønforskellen mellem mænd og kvinder. Det gælder også forskellene i markedsindkomst og på forskellene i den disponible indkomst, der analyseres nærmere i dette afsnit.

Der er flere metoder til at opgøre indkomstforskelle. En af de mest anvendte er Gini-koefficienten, der koger indkomstfordelingen ned til et enkelt tal, jf. bilag 3.3. Det gør det nemt at sammenligne indkomstforskellene i forskellige lande og følge udviklingen over tid, men det betyder også, at der uundgåeligt går nuancer tabt.

Markedsindkomsten består af erhvervsindkomst og nettokapitalindkomst. Danmark er blandt OECD-landene med de mindste forskelle i markedsindkomst. Gini-koefficienten er ca. 43 pct., hvilket svarer til niveauet i Norge og Nederlandene, jf. figur 3.3.

Figur 3.3

Indkomstforskelle for "markedsindkomst" målt ved Gini-koefficienten i udvalgte OECD-lande omkring 2011

Anm.: Gini-koefficienten for fordelingen af de ækvivalerede markedsindkomster, jf. boks 3.1 om opgørelsesmetoder. Dertil er en række mindre, tekniske forskelle i opgørelsesmetoderne. Figuren indeholder kun udvalgte lande. BEL er 2010-tal. AUS, USA, NLD og FIN er 2012-tal.

Kilde: OECD (2015): Income Distribution Database. www.oecd.org/social/income-distribution-database.htm (ultimo april 2015).

I Danmark faldt forskellene i markedsindkomster gennem den sidste del af 1990'erne og lå herefter forholdsvis stabilt frem til midten af 00'erne, jf. figur 3.4. Herefter faldt de frem mod 2007 og steg herefter, især fra 2009 til 2010. Markedsindkomsten er her opgjort tilnærmelsesvis som af OECD, dvs. kun positiv nettokapitalindkomst indgår, og imputeret lejeværdi og pensionsbidrag indgår ikke.

Udviklingen afspejler blandt andet den demografiske forskydning i retning af, at der i den sidste del af perioden bliver flere ældre – som generelt har lav markedsindkomst. Udviklingen afspejler også udviklingen i beskæftigelse, idet Gini-koefficienten for markedsindkomst generelt vil falde, når flere er i beskæftigelse (og færre er uden markedsindkomst).

Figur 3.4
Indkomstforskelle målt ved Gini-koefficienten for markedsindkomst (hele befolkningen)

Anm.: Der er nogle opgørelsesmæssige forskelle mellem denne opgørelse og OECD's opgørelse, der medfører, at niveauet for Gini-koefficienten ikke er helt det samme som i figur 3.3.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Stigningen fra 2009 til 2010 beror til dels på, at der blev indført et loft over indbetalinger til ratepensionsordninger. Opgøres Gini-koefficienten på markedsindkomst inklusiv pensionsbidrag, er udviklingen lidt mere jævn, idet der derved korrigeres for det forhold, at nogle personer med høj "reel" markedsindkomst fremstår med en væsentlig lavere indkomst som følge af meget store indbetalinger til ratepension.¹ Gini-koefficienten stiger dog forholdsvis kraftigt fra 2009 til 2010, også for den "justerede" markedsindkomst.

Gini-koefficienten for markedsindkomst er her (og i OECD-opgørelsen) opgjort for hele befolkningen, inklusive børn og pensionister, og markedsindkomsten er fordelt med samme beløb til alle i familien, uanset om disse har en egen markedsindkomst eller ej. Det afdæmper udsvingene i Gini-koefficienten, i forhold til hvad en opgørelse af indkomstforskelle på personniveau ville vise.

Fordelingen af markedsindkomsterne siger noget om, hvordan værdiskabelsen er fordelt på befolkningen - eller måske rettere på familierne i befolkningen, da fordelingen opgøres, efter at markedsindkomsten i familierne er fordelt ud på alle familiemedlemmer. Markedsindkomsten tager imidlertid ikke højde for den omfordeling, der sker via skatter og offentlige over-

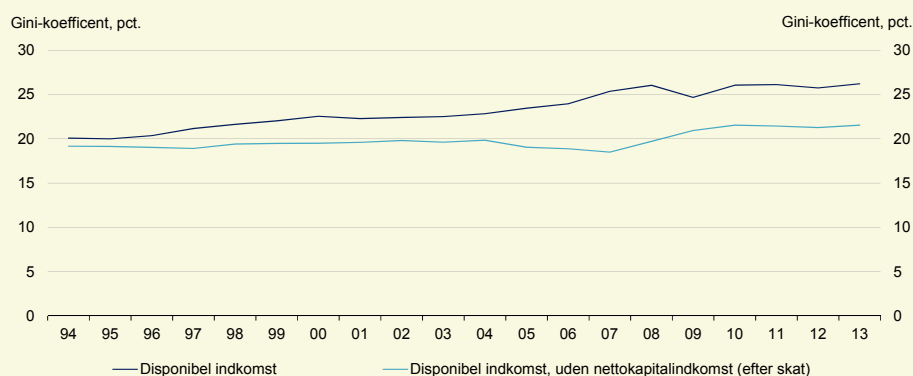
¹ Indbetalinger til pensionsordninger er reelt en del af aflønningen, så umiddelbart betragtet burde disse inkluderes i markedsindkomsten. Imidlertid indgår udbetalinger fra pensionsordninger i markedsindkomsten, så på denne måde vil indkomstbegrebet så at sige medtage pensionsbidragene to gange (både når de bliver indbetalt, og når de bliver udbetalt).

førsler. Hvis man vil have et billede af forskellene i forbrugsmuligheder, er det derfor mere relevant at se på fordelingen af den disponible indkomst.

Forskellene i markedsindkomster er væsentlig større end forskellene for disponible indkomster. Gini-koefficienten for markedsindkomster udgør knap 45 pct., mens den for de disponible indkomster kun udgør omkring 26 pct. Det afspejler, at skattesystemet og offentlige overførsler i høj grad bidrager til omfordeling, og at en stor del af befolkningen kun har en beskedne eller ingen markedsindkomst.

I Danmark steg Gini-koefficienten for *disponibel indkomst* hvert år fra 1994 til 2008. I de efterfølgende år har niveauet været stabilt med visse mindre udsving. Stigningen er især trukket af stigende forskelle i kapitalindkomster (efter skat), herunder imputeret afkast af ejerbolig, aktieindkomster og faldende renteudgifter. Hvis man ser bort fra kapitalindkomster er indkomstforskellene omtrent uændrede siden midten af 90'erne, jf. figur 3.5.

Figur 3.5
Fordelingen af disponible indkomster målt ved Gini-koefficienten

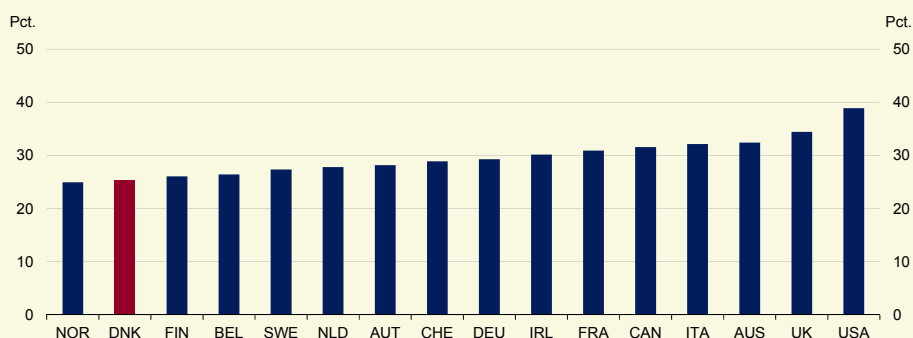
Anm.: Se boks 3.1. Se bilag 3.4 for mere detaljerede oplysninger om niveauer for Gini-koefficienten og opførelser af, hvordan forskellige indkomstkategorier påvirker denne.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Danmark har gennem årtier været blandt de lande, der har de laveste indkomstforskelle målt ved de disponible indkomster. Sådan er det fortsat, selv om indkomstforskellene i Danmark er steget. Det skal ses i lyset af, at stigningen i indkomstforskellene har været forholdsvis moderat, og at indkomstforskellene også er steget i mange andre lande, herunder Sverige.

OECD's seneste undersøgelse af indkomstfordelingen viser således, at Danmark fortsat er et af de lande, hvor forskellene i den disponible indkomst er mindst, jf. figur 3.6.

Figur 3.6
Indkomstforskelle for disponibel indkomst målt ved Gini-koefficienten i udvalgte OECD-lande omkring 2011

Anm.: Gini-koefficienten for fordelingen af de ækvivalerede disponible indkomster. I OECD's opgørelse af disponibel indkomst indregnes der ikke et "imputeret afkast af ejerbolig" og negativ nettokapitalindkomst, hvilket indebærer en forskel i forhold til de danske lovmodelberegninger. Dertil kommer en række mindre, tekniske forskelle i opgørelsesmetoderne. Figuren indeholder kun udvalgte lande.

Kilde: OECD (2015): Income Distribution Database. www.oecd.org/social/income-distribution-database.htm (ultimo april 2015).

Der er en række faldgruber forbundet med opgørelser af indkomstforskelle på internationale data. Det skyldes bl.a., at der kan være forskelle på de grundlæggende data, der anvendes til analyserne, og på de konkrete definitioner af indkomstbegreberne, der benyttes. I dette kapitel bruges oplysninger fra OECD, da kvaliteten af disse vurderes at være bedre end EUROSTATs vedrørende indkomstforskelle, jf. også kapitel 5 i *Familiernes økonomi – fordeling, fattigdom og incitamenter 2014*.

Fra 2010 til 2013 er Gini-koefficienten samlet steget med ca. 0,16 pct.point. Gini-koefficienten faldt isoleret set lidt fra 2011 til 2012 (med ca. 0,37 pct.point), men er fra 2012 til 2013 steget lidt igen (med omkring 0,46 pct.point).

Stigningen fra 2012 til 2013 kan til dels henføres til fastfrysningen af blandt andet personfradraget (Genopretningsaftalen) og forhøjelsen af topskattegrænsen (Skattereform 2012). Samlet set bidrager udviklingen i de personlige indkomster (efter skat) med ca. halvdelen af stigningen i indkomstforskellene fra 2012 til 2013, mens udviklingen i kapitalindkomsterne bidrager med den anden halvdel, jf. tabel 3.1.

Forhøjelsen af topskattegrænsen bidrog isoleret set til at øge Gini-koefficienten med omkring 0,1 pct.point fra 2012 til 2013. En del af denne stigning kan siges at være effekten af den forhøjelse af topskattegrænsen, der skulle have fundet sted i 2014, men som blev "fremrykket" med skattereformen.

Tabel 3.1
Udviklingen i indkomstforskellene fra 2012 til 2013

	Pct.
Gini-koefficient 2012	25,75
Gini-koefficient 2013	26,21
	Pct. point
Stigning i Gini-koefficient fra 2012 til 2013	0,46
Bidrag fra personlig indkomst efter skat	0,20
- <i>Personlig indkomst før skat</i>	<i>0,09</i>
- <i>Skat af personlig indkomst</i>	<i>0,11</i>
Bidrag fra kapitalindkomst efter skat	0,18
Bidrag fra (mindre) pensionsindbetalinger	0,08

Anm.: Gini-koefficienter for disponible indkomster. Danmarks Statistik opgør stigningen fra 2012 til 2013 til 0,5 pct. point. (fra 27,4 til 27,9 pct.). De målte ændringer er således af samme størrelsesorden, men niveauerne afviger lidt. Det afspejler små forskelle i populationsafgrænsningen, indkomstdefinitionen, familiedefinitionen og ækvivaleringen.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Den primære baggrund for bidraget fra kapitalindkomsterne til stigningen i indkomstforskellene fra 2012 til 2013 er stigende udbytteindkomst – som generelt udviser store udsving fra år til år – og faldende renteudgifter.

Indkomstforskellene er helt generelt påvirket af konjunkturelt betingede indkomstudsving, som udsving i boligpriser og udbytteindkomst. Selvstændiges indkomstforhold er også i høj grad konjunkturafhængige, jf. *Fordeling og incitament 2013*.

Ved opgørelsen af disponibel indkomst ses der bort fra forskellige former for engangsbetalinger, fx hævede kapitalpensioner og efterlønspræmie. Hvis sådanne betalinger blev medregnet i indkomsten i det år, de finder sted, ville det påvirke opgørelsen af Gini-koefficienten mærkbart. I praksis er det formentlig mere retvisende at opfatte udbetalingerne som en indkomst, der anvendes over en længere tidshorisont. Hvis engangsbetalingerne medregnes som en periodiseret indkomst – opgjort ved de gennemsnitlige udbetalinger over en 10-årsperiode – er effekterne på indkomstfordelingen dog forholdsvis beskedne, jf. boks 3.2.

Boks 3.2**Analyse af engangsindtægter**

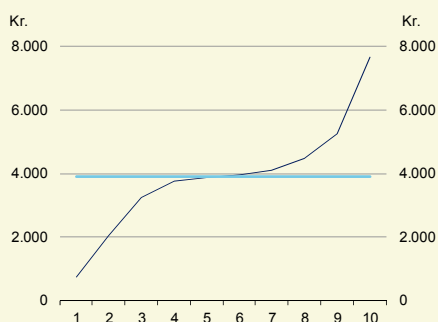
En del af befolkningen har i de enkelte år modtaget indkomster, der har karakter af en engangsindkomst, som ikke medregnes i de disponible indkomster i udbetalingsåret. Det drejer sig om udbetalinger fra Lønmodtagernes Dyrtidsfond, hævede kapitalpensioner, supplerende engangsydelser mv., små pensionsordninger (der kan udbetales på én gang), efterlønspræmie, tilbagebetaling af efterlønsbidrag i forbindelse med overgang til førtidspension, udbetalinger af SP-pension samt udbetaling af skattnedslag for seniorer.

Sådanne udbetalinger er – for den enkelte modtager – typisk forholdsvis store. Udbetalingerne bør dog normalt ses som udbetalinger, der er tænkt at skulle dække en længere periode. Virkningen er derfor her opgjort ved at opgøre, hvor store beløb der er udbetalt i hvert af de seneste 10 år, og indregne 1/10 af hvert af disse års udbetaling i modtagerens disponible indkomst.

De nævnte engangsbeløb udgør ca. 4.000 kr. i gennemsnit i 2013. I 1. decil er beløbet omkring 1.000 kr., mens det i 10. decil udgør ca. 8.000 kr., jf. figur A.

Figur A

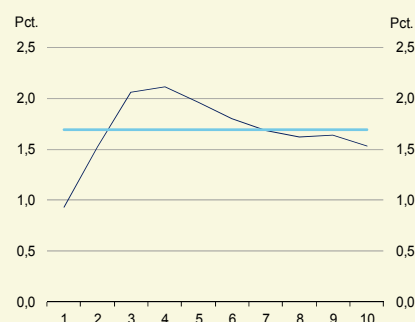
Gennemsnitlig indkomst i form af engangsudbetalinger over de sidste 10 år (udglattet)

Anm.: Fordelt på indkomstdeciler (2013).
Kilde: Lovmodelberegninger.

Figur B

Gns. indkomst i form af engangsudbetalinger over de sidste 10 år (udglattet) i pct. af disp. indkomst

Anm.: Fordelt på indkomstdeciler (2013).
Kilde: Lovmodelberegninger.

Udbetalingerne svarer i gennemsnit til omkring 1,7 pct. af den disponible indkomst. Procentandelen af disponibel indkomst er højest i 3-4. decil (omkring 2 pct.), men varierer i øvrigt forholdsvis svagt med indkomstniveauet, dog undtaget 1. decil, hvor engangsbeløbene udgør knap 1 pct. af de disponible indkomster, jf. figur B. Det beror til dels på, at forholdsvis mange i 1. decil er studerende. Effekten af engangsudbetalinger på Gini-koefficienten er således begrænset.

Lønindkomst og indkomst fra selvstændig virksomhed kan også inkludere beløb, der har karakter af en engangsindkomst. For selvstændig virksomhed er der en særskilt, definatorisk udfordring, der relaterer sig til håndtering af virksomhedsopsparing og hævnning af denne. For lønmodtagere, især de, der skifter job, kan feriepenge være en beregningsmæssig udfordring, om end beløbene for den enkelte er relativt små.

3.3 Indkomstforskelle over flere år

Det gælder for alle metoder, der anvendes til at følge udviklingen i indkomstfordelingen, at de ikke bør stå alene, hvis man ønsker et nuanceret billede af indkomstfordelingen.

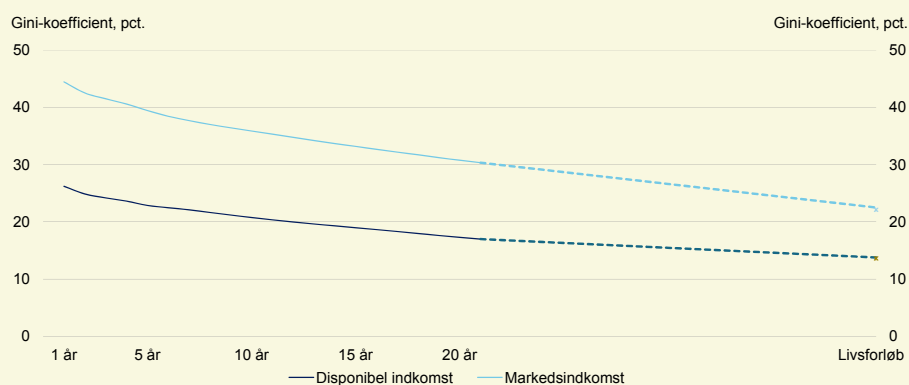
En udfordring, der knytter sig specifikt til analyser af indkomstfordelingen i et enkelt år, er, at en del af indkomstforskellene skyldes midlertidige eller rent aldersbetingede forhold. Fx får en studerende typisk en væsentlig stigning i den disponible indkomst senere i livet. Tilsvarende har mange pensionister oplevet en nedgang i den disponible indkomst ved overgangen til pension. Og arbejdsløse har på andre tidspunkter af livet en større disponibel indkomst end den, de aktuelt har med (midlertidig) ledighed.

Betydningen af disse forhold kan belyses ved at se på den enkelte persons disponible indkomst over en længere periode, og opgøre indkomstforskellene med udgangspunkt i gennemsnittene af de disponible indkomster (for de enkelte personer) over opgørelsesperioden. Med denne metode vil effekten af midlertidige udsving i indkomsterne blive mindsket eller helt elimineret, hvis "gennemsnitsindkomsten" betragtes som det retvisende indkomstniveau.

Jo længere periode, man betragter, jo mindre er indkomstforskellene. Hvis man ser på en 2-årig periode (fx oplysninger for 2012 og 2013) er indkomstforskellene knap 25 pct. mod godt 26 pct. i 2013, jf. figur 3.7. Og over en 21-årig periode (1993-2013) er indkomstforskellene omkring 17 pct.

Figur 3.7

Indkomstforskelle givet ved Gini-koefficienten efter længde af opgørelsesperiode (antal år)

Anm.: Figuren viser indkomstforskellene (Gini-koefficienten) for hhv. markedsindkomst og disponibel indkomst opgørt ud fra personernes gennemsnitlige indkomst over perioder på 2-21 år (ekskl. nyfødte og nyindvandrede) og for et helt livsforløb. Livsforløbet er beregnet på baggrund af "fiktive" livsforløb, se boks 3.3.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Hvis man ser på et helt livsforløb, er forskellene i disponibel indkomst kun ca. 14 pct., dvs. knap det halve af indkomstforskellene i 2013. I denne beregning tages der så vidt muligt højde for nulevende personers placering i livsforløbet.

Indkomstforskellene set i et livsperspektiv kan i vid udstrækning tilskrives forskelle i personers evner og muligheder samt valg i forbindelse med uddannelse, karriere, arbejdstid, tilbagetrækning mv. Indkomsten vil fx (isoleret set) være lavere for personer, der vælger at arbejde mindre eller trækker sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet end for andre personer.

Der findes ikke historiske indkomstoplysninger, der dækker hele livsforløb. Og selv om sådanne oplysninger var tilgængelige, ville de ikke nødvendigvis være repræsentative, hverken i et samtidigt eller i et fremadrettet perspektiv. De observerede indkomstforskelle ville afspejle samfundsmæssige forhold, der ikke længere er gældende, som lovgivning, arbejdsmarkeds-tilknytning mv.

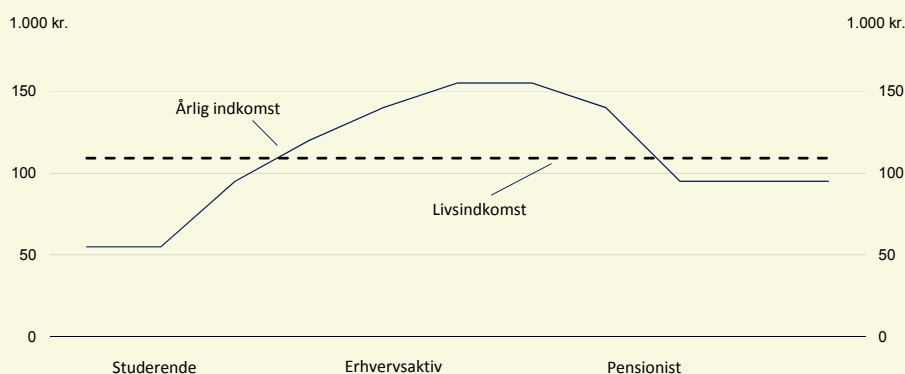
For at kunne vurdere betydningen af aktuelle regler og økonomiske forhold samt ændringer heri er det derfor nødvendigt at sammensætte "fiktive" livsforløb. Sådanne livsforløb dannes her ved at tage udgangspunkt i oplysninger om de samme personer i 2 år i træk. Oplysningerne sammensættes ved for hver alder at forlænge det pågældende livsforløb med oplysninger om en person med samme karakteristika, jf. boks 3.3.

Boks 3.3**Indkomster over livet kan opgøres ved at anvende fiktive livsforløb**

Indkomstforskelle set over livet er beregnet ud fra såkaldt fiktive livsforløb, som er dannet ved hjælp af statistisk match med udgangspunkt i et 2-årigt panel. Indkomsten repræsenterer de samfundsmæssige forhold i 2011 og 2012. Der dannes i alt ca. 22.000 fiktive livsforløb.

De sammensatte livsforløb dækker livsforløbet fra det 18. til det 90. år. Hvert livsforløb består af oplysninger fra en repræsentativ gruppe af personer, der matches ud fra 7 kriterier: Køn, antal voksne i familien, antal børn i familien, uddannelsesniveau, boligtype, kapitalindkomstkategorier og disponibel indkomst.

Livsindkomsten dannes ved for hvert livsforløb at beregne gennemsnittet af de årlige indkomster for de personer, som livsforløbet er sammensat af, jf. eksempel nedenfor.

Udgangspunktet for det statistiske match er personer i alderen 50 år i 2012. Uddannelsesniveauet er højest blandt de yngre aldersklasser i befolkningen og lavest i den ældre del af befolkningen. Ved at tage udgangspunkt omtrent i midten af aldersfordelingen bliver det gennemsnitlige uddannelsesniveau for livsforløbene repræsentativt for den midaldrende del af befolkningen, og dermed lidt højere end de faktiske for de ældste og lidt mindre end for de yngste. Ud fra samme tankegang kan de fiktive livsforløb også anvendes til at illustrere en persons offentlige forbrug set over livet.

Det er umiddelbart en fordel at optjene indkomsten så tidligt som muligt i livsforløbet, da eventuel opsparing kan forrentes, og forbrugsmuligheder nemmere kan fordeles frit over livsforløbet. Dette taler for at diskontere de årlige indkomster med realrenten efter skat, hvilket vil betyde, at indkomster optjent tidligt i livsforløbet indgår med større vægt i livsindkomsten end indkomster optjent sent i livsforløbet. Omvendt betyder teknologiske fremskridt mv., at realindkomsterne vokser år for år. Hvis denne vækst indbygges i livsforløbene, vil det indebære, at indkomster optjent sent i livsforløbet vil indgå med størst vægt i livsindkomsten. Det antages i beregningen, at væksten svarer til realrenten. Det betyder, at de to modsatrettede effekter "går ud", og indkomst uanset optjeningstidspunkt har samme vægt. Hele livsforløbet regnes således i 2012 pris- og indkomstniveau. I datagrundlaget korrigeres indkomsterne for perioden 2011 (fordelt på aldersklasser) til 2012-niveau.

3.4 Indkomstfordeling og individuelt offentligt forbrug

Den traditionelle opgørelse af indkomstforskelle, hvor man ser på forskellene i disponibel indkomst i et enkelt år, giver ikke et fuldt dækkende billede af fordelingen af forbrugsmuligheder.

Det skal blandt andet ses i lyset af, at forbrugsmulighederne også påvirkes af serviceydelser tilvejebragt af det offentlige, brug af opsparret formue, eventuel låntagning, afdrag på gæld, forbrug, som stilles til rådighed af venner og familier, indkomst fra "sort arbejde" mv.

I Danmark er der i høj grad fri og lige adgang til fx kompetencegivende uddannelse, sundhed og pleje, der stilles til rådighed som individuelt offentligt forbrug. Andre offentlige serviceydelser er forbundet med en forholdsvis beskedne egenbetaling, der i nogle tilfælde er indkomstafhængig. Det gælder fx daginstitutionspasning, hvor det offentlige tilskud understøtter forældrenes deltagelse på arbejdsmarkedet.

Det relativt høje individuelle offentlige forbrug kombineret med fri og lige adgang i Danmark betyder, at forskellene i forbrugsmuligheder reelt er mindre, end forskellene i den disponible indkomst indikerer. Det er derfor vigtigt at inddrage det individuelle offentlige forbrug, når man skal have et nuanceret billede af fordelingen i Danmark.

Dette afsnit belyser fordelingsvirkningerne, når det offentlige forbrug inddrages (udvidede forbrugsmuligheder). Meget af det offentlige forbrug er typisk for bestemte aldersgrupper. Derfor vises fordelingsberegninger både på alderstrin og efter den disponible indkomst.

Opgørelsen af det offentlige forbrug er beskrevet i boks 3.4.

Boks 3.4**Opgørelse af individualiserbart offentligt forbrug**

Det offentlige forbrug er sammensat af individuelt offentligt forbrug og kollektivt offentligt forbrug. Det kollektive offentlige forbrug består bl.a. af udgifter til forsvar, vejnet og kollektiv trafik mv. Det individuelle forbrug kan opdeles i hhv. individualiserbart offentligt forbrug, der kan fordeles på individer, samt forbrug, som ikke kan fordeles på individer.

Det individualiserbare offentlige forbrug kan opdeles i 4 hovedområder: daginstitutionsbenyttelse, uddannelse, sundhed (hospitalsbenyttelse, medicintilskud og sygesikring) og pleje (hjemmehjælp og plejehjem).

Daginstitutionsområdet

For hvert barn, der er indskrevet i en daginstitution, kendes det beløb, forældrene som udgangspunkt skal betale (bruttotaksten). Herudover kendes den gennemsnitlige forældrebetalingssand for daginstitutionstypen i kommunen. Ud fra disse oplysninger er det muligt at estimere den offentlige enhedsudgift til det pågældende barn. Udgifter til søskenderabat, økonomisk-, og pædagogisk friplads betragtes som overførsler og indgår ikke i det offentlige forbrug på daginstitutionsområdet.

Uddannelsesområdet

For de ordinære uddannelser beregnes udgifterne på baggrund af enhedsudgifterne, der er opgjort for ca. 40 uddannelsesretninger. Ud over enhedsudgifterne hentes antallet af dage, den enkelte elev har været indskrevet på uddannelsen, fra elevregisteret.

For voksenuddannelserne beregnes udgifterne på baggrund af de gennemsnitlige enhedsudgifter fordelt på 4 typer af uddannelse (VUC, folkehøjskoler, AMU og åbne uddannelser på videregående niveau). Enhedsudgifterne justeres efter kursets aktivitetsomfang, samt hvor stor en del af kurset der er foretaget i året.

Sundhedsområdet

Udgifterne til hospitalsbenyttelse individualiseres med udgangspunkt i Landspatientregistret, der indeholder oplysninger om takster for ambulante og stationære behandlinger. Udgifter, der er 100 pct. egenfinansieret eller forsikringsfinansieret, udelades af opgørelsen.

De offentlige udgifter til medicintilskud fordeles på individer med udgangspunkt i register over medicintilskud udbetalt via sygesikringen. Registret indeholder oplysninger om alle personens medicintilskud i løbet af året.

Udgifterne til sygesikring fordeles med udgangspunkt i registeroplysninger om benyttelse af almen læge, speciallæge, tandlæge og øvrige sygesikringsydelse. Derimod findes ikke oplysninger om brug af kommunal børnetandpleje, hvorfor udgifterne hertil fordeles ligeligt på alle 1-17-årige, dog korrigeres for indvandrings-/fødselskvartal for 1-årige og 18-årige samt udvandrings-/dødstidspunkt.

Plejeområdet

Der tages udgangspunkt i registeroplysninger om plejehjemsbenyttelse i slutningen af året for personer, der modtager socialpension. For personer over 40 år suppleres denne afgrænsning med oplysninger om boligens anvendelse (institution), som ligeledes vedrører slutningen af året. For personer, der er udvandrede eller døde i løbet af det aktuelle år, er det ikke muligt at afgøre, om de er flyttet på plejehjem i løbet af det aktuelle år. Disse personer antages derfor kun at være på plejehjem, hvis de var på plejehjem året før. Andelen af året fastsættes som den del af året frem til udvandring eller død (for personer uden hændelsesdato for udvandring eller død fastsættes denne andel beregningsteknisk til 50 pct.).

Boks 3.4 (fortsat)**Opgørelse af individualiserbart offentligt forbrug**

Der findes ikke direkte "beløbsoplysninger" på individniveau, der kan knytte udgifter til hjemmehjælp til den enkelte person. Fordelingen af de offentlige udgifter til hjemmehjælp tager i stedet udgangspunkt i registeroplysninger på månedsbasis om, hvilke personer der er visiteret til hjemmehjælp, samt hvor meget tid den enkelte er tildelt pr. uge. For kommuner uden indberetning imputeres et antal modtagere af hjemmehjælp svarende til den aldersfordelte gennemsnitlige andel modtagere i kommuner, der indberetter.

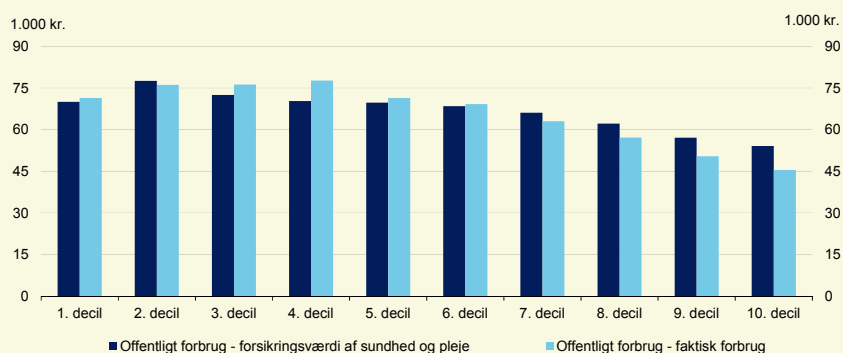
Det *faktiske* individualiserbare offentlige forbrug opgøres som summen af udgifterne på de 4 hovedområder for hver enkelt person. Ved at tillægge det *faktiske* individualiserbare offentlige forbrug til en persons disponible indkomst fås et mål for personens "samlede" forbrugsmuligheder.

En alternativ måde at opgøre det individualiserbare offentlige forbrug på er ved at anvende et forsikringsprincip for den del af forbruget, der ikke er udtryk for en reel forbrugsbeslutning, men snarere er udtryk for en forsikringslignende ydelse, som tilfældet kan være på sundheds- og plejeområdet.

Ved at opdele det faktiske individualiserbare offentlige forbrug i reelt forbrug (daginstitutions- og uddannelsesområdet) og forbrug, der har karakter af forsikringslignende ydelser (sundheds- og plejeområdet), tages der højde for, at nogle former for offentligt forbrug har en værdi, uanset om der gøres brug af muligheden.

Beregningsteknisk antages det, at eksempelvis hospitalsbenyttelse har samme værdi for alle 80-årige. Der tages således ikke højde for, at nogle grupper kan have større eller mindre sandsynlighed for at gøre brug af de pågældende ydelser som følge af forskellig levevis mv.

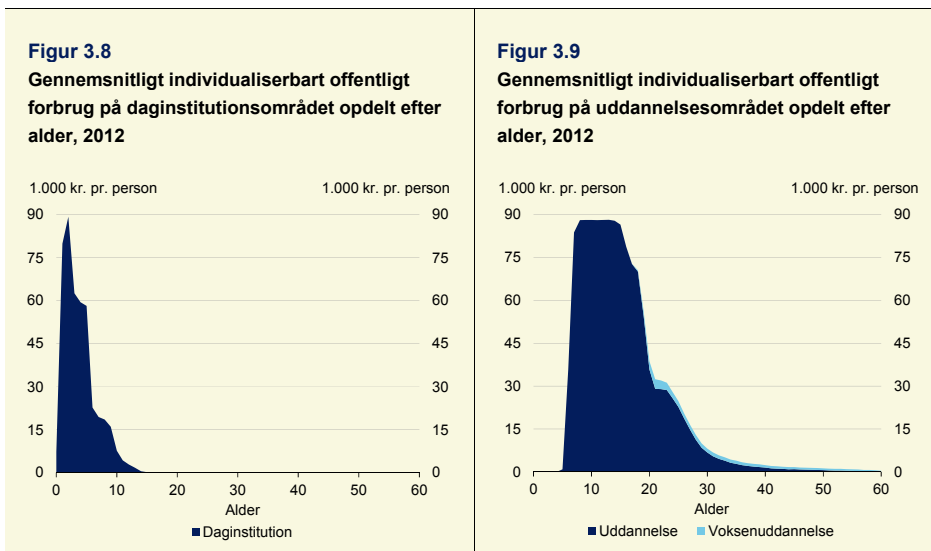
Forsikringsværdien for den enkelte person eller familie er i denne analyse opgjort som den gennemsnitlige værdi af det faktiske forbrug for alle i aldersgruppen. Metodevalget ændrer dog ikke ved hovedkonklusionen: Det er den nedre halvdel af indkomstfordelingen, der har det største træk på de offentlige serviceydelser, uanset om udgifterne til sundhed og pleje fordeles med udgangspunkt i det faktiske forbrug eller forsikringsværdien, jf. figur.

Anm.: Forsikringsværdien af sundhed og pleje er beregningsteknisk opgjort ved aldersopdelt gennemsnitligt forbrug. Personerne er ordnet efter disponibel indkomst. Disponibel indkomst og individualiserbart offentligt forbrug er ækvivaleret for at tage højde for stordriftsfordele i familien.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellen.

Langt de fleste børn i Danmark er på et tidspunkt i vuggestue, dagpleje, børnehave, SFO eller lignende. Det individualiserbare offentlige forbrug afhænger af typen af pasningstilbud, den enkelte deltager i. De dyreste pasningstilbud vedrører 0-2-årige (fx vuggestue og dagpleje), hvor gennemsnitsudgiften er omkring 90.000 kr. pr. barn i årgangen. Udgifterne til børn i 3-5-års alderen (fx børnehave) ligger i omegnen af 60.000 kr. pr. barn i årgangen, mens skolefritidsordning for børn over 6 år er omkring 20.000 kr. pr. barn i årgang, jf. figur 3.8.

Anm.: Forbruget er pr. person i årgangen. Se boks 3.4.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Anm.: Forbruget er pr. person i årgangen. Se boks 3.4.

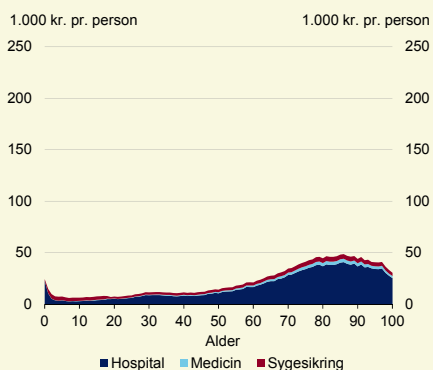
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Grundskolen er ligeledes et af de områder, hvor stort set alle børn indgår, og udgifterne til denne post udgør den klart største udgift på uddannelsesområdet. I gennemsnit er udgiften lige under 90.000 kr. pr. barn i årgangen.

De lavere gennemsnitlige udgifter til ungdomsuddannelserne afspejler dels, at enhedsudgiften er lavere, dels at det ikke er alle unge i årgangen, der tager en ungdomsuddannelse. Det samme gør sig gældende for de videregående uddannelser, jf. figur 3.9. De offentlige udgifter til voksenuddannelserne er relativt beskedne pr. person på et givet alderstrin, til trods for at Danmark er et af de lande, hvor der investeres flest midler i voksen- og efteruddannelse. Det afspejler blandt andet, at det i sagens natur er et mindretal, der deltager i voksen- og efteruddannelse i et bestemt år, samt at der ofte er tale om korterevarende kurser.

På sundhedsområdet er det udgifter til hospitalsbenyttelse, der udgør den største post. De gennemsnitlige udgifter stiger markant fra 60-årsalderen og forbliver relativt høje op igennem alderdommen, hvilket afspejler, at forbruget på dette område er helbredsrelateret, jf. figur 3.10.

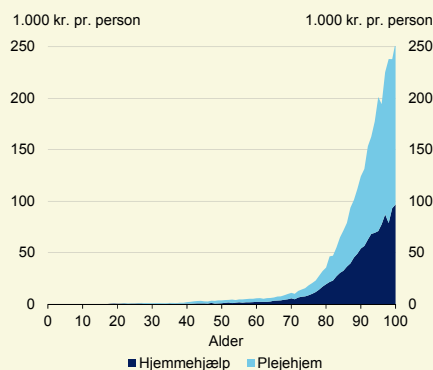
Figur 3.10
Gennemsnitligt individualiserbart offentligt forbrug på sundhedsområdet opdelt efter alder, 2012

Anm.: Forbruget er pr. person i årgangen. Figuren viser forbruget frem til 100-års alderen. Efter 100-års alderen er det gennemsnitlige forbrug faldende. Se desuden boks 3.4.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Figur 3.11
Gennemsnitligt individualiserbart offentligt forbrug på plejeområdet opdelt efter alder, 2012

Anm.: Forbruget er pr. person i årgangen. Figuren viser forbruget frem til 100-års alderen. Personer, der er ældre end 100 år, har et højere gennemsnitligt forbrug end 250.000 kr., men der er i sagens natur tale om relativt få personer. Se desuden boks 3.4.

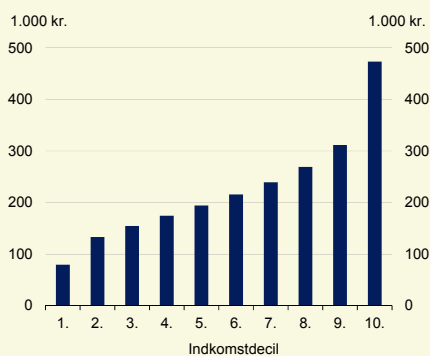
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

På plejeområdet, der dækker over hjemmehjælp og plejehjemsbenyttelse, stiger de gennemsnitlige udgifter markant efter 70-årsalderen. Det afspejler et øget plejebæhov, der i høj grad er aldersbetinget, jf. figur 3.11.

Ved at inddrage det individualiserbare offentlige forbrug fås et mere nuanceret billede af indkomstforskellene i samfundet, idet der også tages højde for den omfordeling, der sker via det offentlige forbrug. Ligesom ved traditionelle indkomstfordelingsanalyser er det relevant at dele (ækvivalere) det individualiserbare offentlige forbrug ud på medlemmerne i familierne, da forbruget påvirker familiens forbrugsmuligheder.

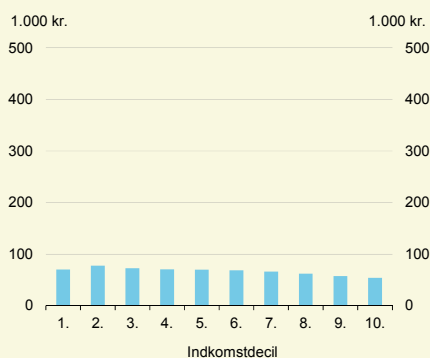
Figur 3.12 og 3.13 viser hhv. den traditionelle indkomstfordeling samt fordelingsvirkningen af det (ækvivalerede) individualiserbare offentlige forbrug. Fordelingsvirkningen af det offentlige forbrug er størst i bunden af indkomstfordelingen, hvilket skal ses i lyset af, at serviceydelse er med til at understøtte formelt lige muligheder i form af fri adgang til sundhed og uddannelse uanset indkomstniveau. Værdien af det offentlige servicetræk udgør op mod halvdelen af de udvidede forbrugsmuligheder i den nederste del af indkomstfordelingen.

Figur 3.12
Disponibel indkomst opdelt efter deciler, 2012

Anm.: Disponibel indkomst er ækvivaleret for at tage højde for stordriftsfordele i familien.
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

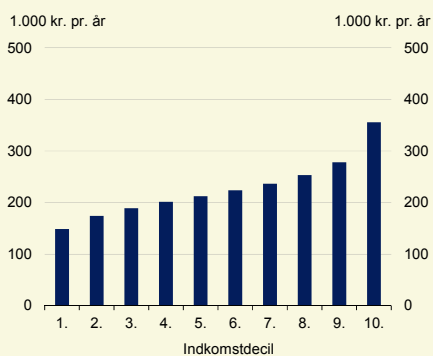
Figur 3.13
Individualiserbart offentligt forbrug opdelt efter deciler, 2012

Anm.: Decilerne er baseret på ækvivaleret disponibel indkomst. Personerne er ordnet efter disponibel indkomst. Forsikringsværdien af sundhed og pleje er beregningsteknisk opgjort ved aldersopdelt gennemsnitligt forbrug.
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Forskellene i disponibel indkomst er som nævnt mindre i et livsindkomstperspektiv. Det kommer også til udtryk ved, at der er mindre forskel på den gennemsnitlige årlige disponible livsindkomst, end når man ser på den disponible indkomst i et enkelt år. Eksempelvis er den disponible indkomst væsentlig mindre for 10. indkomstdecil i et livsindkomstperspektiv, jf. figur 3.14.

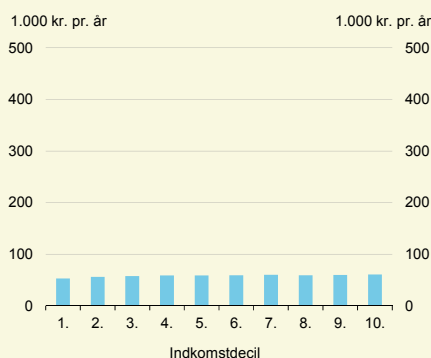
Figur 3.14
Disponibel indkomst set over livet opdelt efter indkomstdeciler

Anm.: Disponibel indkomst er ækvivaleret for at tage højde for stordriftsfordele i familien. Decilerne er beregnet pba. livsindkomsten og er opgjort som gns. pr. år.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Figur 3.15
Individualiserbart offentligt forbrug set over livet opdelt efter indkomstdeciler

Anm.: Personerne er ordnet efter disponibel indkomst. Forsikringsværdien af sundhed og pleje er beregningsteknisk opgjort ved aldersopdelt gennemsnitligt forbrug. Individualiserbart offentligt forbrug er ækvivaleret for at tage højde for stordriftsfordele i familien.

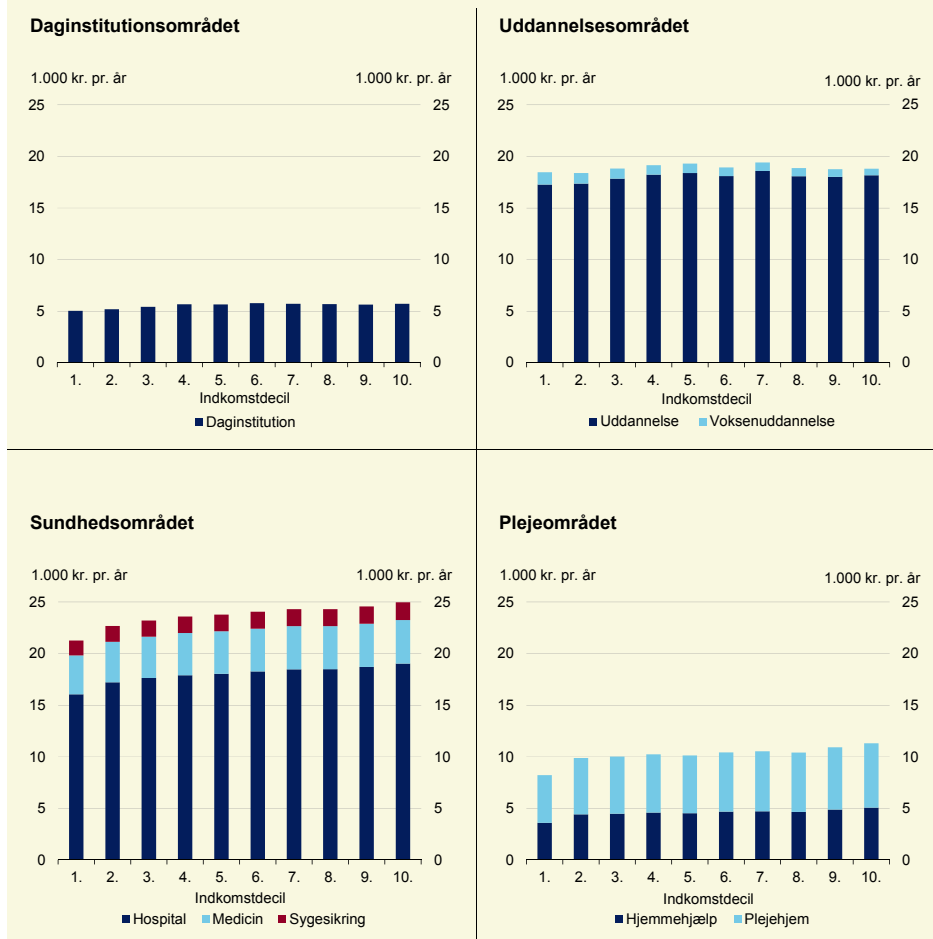
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Det offentlige servicetræk er allerede i det enkelte år forholdsvis jævnt fordelt. Når man går fra at se på fordelingen i et enkelt år til at se på fordelingen i et livsindkomsperspektiv, har det ikke stor betydning for fordelings effekterne. Det offentlige forbrug – i kroner og øre – er fortsat relativt jævnt fordelt. Der er endda en lille tendens til, at forbruget øges i de øvre livsindkomstdeciler, jf. figur 3.15.

Resultatet skal ses i lyset af, at de offentlige serviceydelser ikke er målrettede personer med en relativt lav livsindkomst. Det er især på sundheds- og plejeområdet, at personer med en relativt høj livsindkomst har et større forbrug end øvrige, jf. figur 3.16.

Det kan blandt andet skyldes en højere forventet levetid blandt personer med relativt højere indkomster. Der er også en tendens til, at personer med en relativt høj livsindkomst har et lidt større offentligt forbrug på uddannelsesområdet (ekskl. voksenuddannelse). Det opvejes dog i betydeligt omfang af, at personer i den nederste del af indkomstfordelingen (set over et livsforløb) har et større forbrug af voksen- og efteruddannelse.

Figur 3.16
Offentligt forbrug set over livet efter indkomstdecil (livsforløb)

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Det offentlige forbrug bidrager også til at mindske indkomstforskellene, hvis fordelingen af de udvidede forbrugsmuligheder (disponibel indkomst tillagt forbrug af offentlig service) belyses ved den såkaldte Gini-koefficient. Det gælder både, hvis man ser på indkomsterne i et enkelt år, og hvis man ser på indkomsterne og det offentlige forbrug over et livsforløb, jf. tabel 3.2.

Tabel 3.2
Indkomstforskelle og forskelle i udvidede forbrugsmuligheder set over livet i 2012

	Gini-koefficient, pct.
Disponibel indkomst	25,5
Udvidede forbrugsmuligheder	20,3
Livsforløb, disponibel indkomst	13,6
Udvidede forbrugsmuligheder set over livet	11,6

Anm.: Gini-koefficienten for udvidede forbrugsmuligheder er opgjort efter forsikringsprincippet.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Når det offentlige forbrug bidrager til at reducere Gini-koefficienten – til trods for at forbruget er nogenlunde jævnt fordelt på tværs af indkomstdeciler – skyldes det, at det offentlige forbrug er relativt stort sammenholdt med niveauet for den disponible indkomst i bunden af indkomstfordelingen.

3.5 Udvikling i lavindkomstgruppen

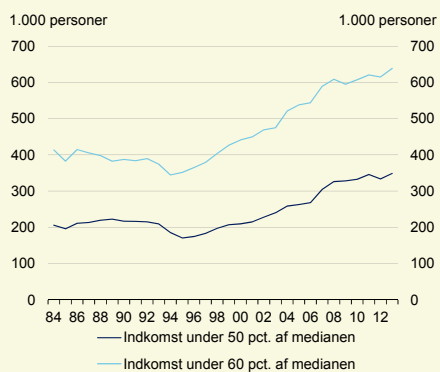
Danmark er som nævnt et af de OECD-lande, hvor indkomstforskellene er mindst. Men også i lande, der som Danmark kombinerer høj velstand med små indkomstforskelle, vil nogle personer i befolkningen have færre økonomiske midler end andre.

Lavindkomstgruppen betegner den del af befolkningen, som i et enkelt år har en relativt lav indkomst. Opgørelsen af lavindkomstgruppen tager her udgangspunkt i personer, hvis disponible indkomst er under 50 pct. (eller, i enkelte eksempler, 60 pct.) af indkomsten for den person i befolkningen, som ligger i midten af indkomstfordelingen (medianindkomsten).

Medianindkomsten (i fordelingen af de ækvivalerede disponible indkomster) udgjorde ca. 206.600 kr. i 2013. Personer med en årlig ækvivaleret disponibel indkomst under halvdelen af dette beløb, dvs. under en grænse på ca. 104.300 kr. – var således i lavindkomstgruppen.

Opgjort på denne måde var der i 2013 ca. 349.000 personer i lavindkomstgruppen, jf. figur 3.17. Det er en stigning på ca. 15.000 personer i forhold til 2012. Det svarer til, at lidt over 6 pct. af befolkningen er placeret i lavindkomstgruppen, jf. figur 3.18. Tilsvarende har ca. 12 pct. af befolkningen en ækvivaleret disponibel indkomst på under 60 pct. af medianindkomsten. En afgrænsning ved 60 pct. benyttes ofte i opgørelser fra EUROSTAT og OECD, jf. også nedenfor.

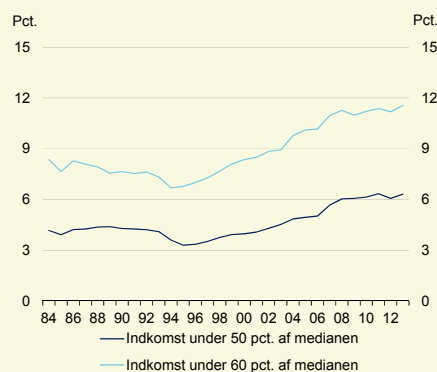
Figur 3.17
Personer med relativt lav indkomst, 1984-2013

Anm.: Fra 2013 indberettes renter af gæld til det offentlige, jf. boks 3.1. Det øger antallet af personer i lavindkomstgruppen med omkring 2.000 personer.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Figur 3.18
Andel af befolkningen med relativt lav indkomst, 1984-2013

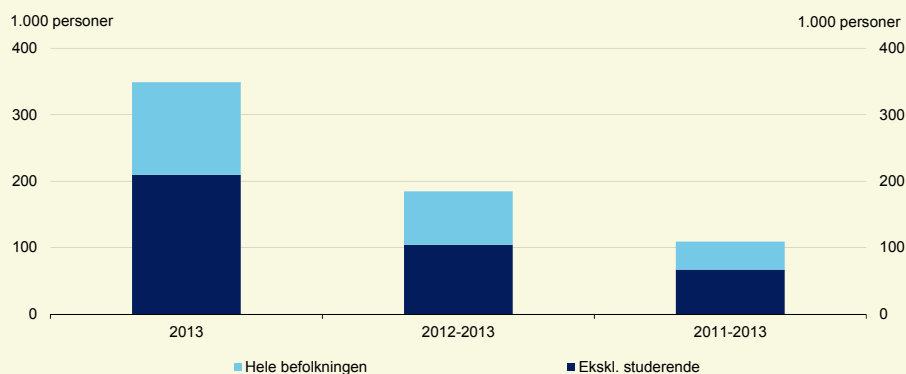
Anm.: Se anm. til figur 3.17.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Lavindkomstgruppen er ikke en opgørelse af, hvilke danskere der er fattige – fx i den forstand, at de ikke har råd til basale fornødenheder som mad, tøj og husleje. Der er således ikke tale om et fattigdomsmål, men en opgørelse af personer med relativt lave indkomster i et givet år. Kapitel 4 belyser økonomisk fattigdom i Danmark.

Der sker en forholdsvis stor udskiftning i lavindkomstgruppen fra år til år. Således var der ca. 185.000 personer i lavindkomstgruppen i både 2013 og 2012 (den 2-årige lavindkomstgruppe), og ca. 113.000 personer var i lavindkomstgruppen i alle år i perioden 2011-2013 (den 3-årige lavindkomstgruppe), jf. figur 3.19, og heraf var en stor del studerende. Antallet af personer i lavindkomstgruppen i tre år i træk er således omkring 1/3 af antallet i den 1-årige lavindkomstgruppe.

Figur 3.19
Personer med indkomst under 50 pct. af medianindkomsten i forskellige perioder

Anm.: Figuren viser hvor mange personer, der har indkomst under den nævnte grænse i hvert af årene i perioden.

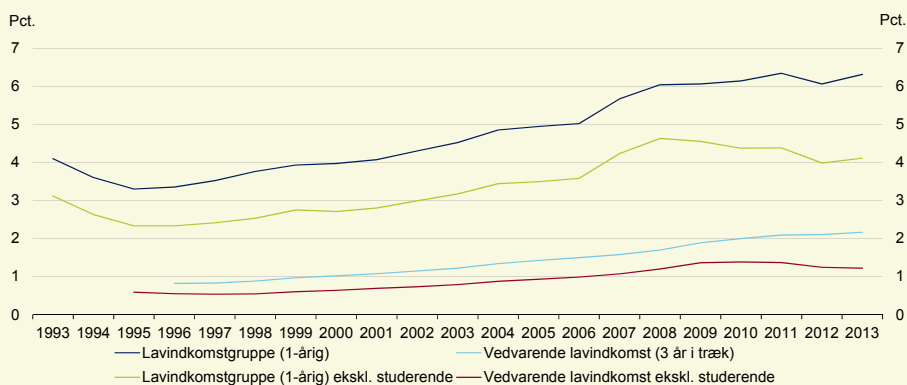
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Siden midten af 1990'erne er antallet i lavindkomstgruppen steget. Der er både blevet flere personer i den 1-årige lavindkomstgruppe og flere med længerevarende lavindkomst (personer, som er i lavindkomstgruppen 3 år i træk), jf. figur 3.2. Ses der bort fra studerende, er stigningen i den 1-årige lavindkomstgruppe noget mindre, og andelen af personer i lavindkomstgruppen opgjort på denne måde har været svagt faldende siden slutningen af 00'erne og frem mod 2012.

En forholdsvis stor del af personerne i den 3-årige lavindkomstgruppe (personer med længerevarende lavindkomst) er studerende. Andelen af personer i den 3-årige lavindkomstgruppe ligger på et væsentlig lavere niveau end andelen i den 1-årige. Der har for denne gruppe været en ret jævn stigning over hele perioden fra midten af 1990'erne til nu. Opgøres den 3-årige lavindkomstgruppe eksklusive studerende, har andelen dog været stabil fra slutningen af 00'erne.

Uddannelsessøgende er således overrepræsenterede blandt personer med længerevarende lavindkomst. Det samme gælder for selvstændige, kontanthjælpsmodtagere og indvandrere. Førtidspensionister og personer over folkepensionsalderen er derimod underrepræsenterede, jf. bilag 3.6.

Figur 3.20
Personer med relativ lavindkomst, 1993-2013

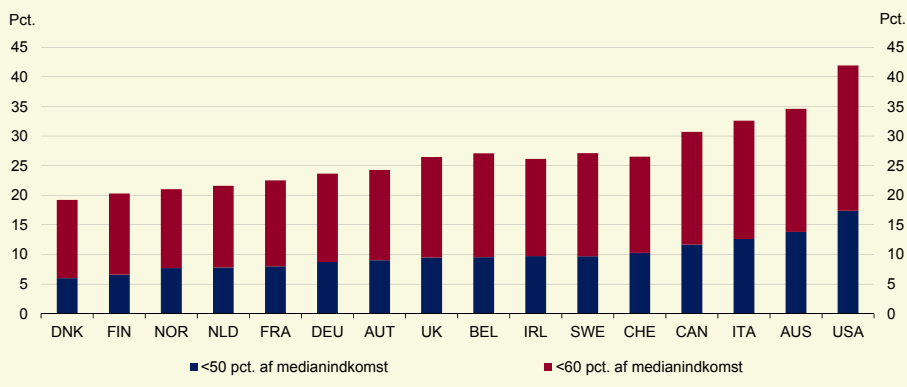

Anm.: Figuren viser, hvor mange der har indkomst under den nævnte grænse i hvert af årene i perioden.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

I et internationalt perspektiv er Danmark kendetegnet ved, at der er relativt få personer i lavindkomstgruppen. Både med en grænse på 50 pct. og 60 pct. af medianindkomsten har Danmark en af de laveste andele, jf. figur 3.21.

Figur 3.21
Andele af personer i lavindkomstgrupper i udvalgte OECD-lande omkring 2011

Anm.: Jf. anmærkning til figur 3.6.

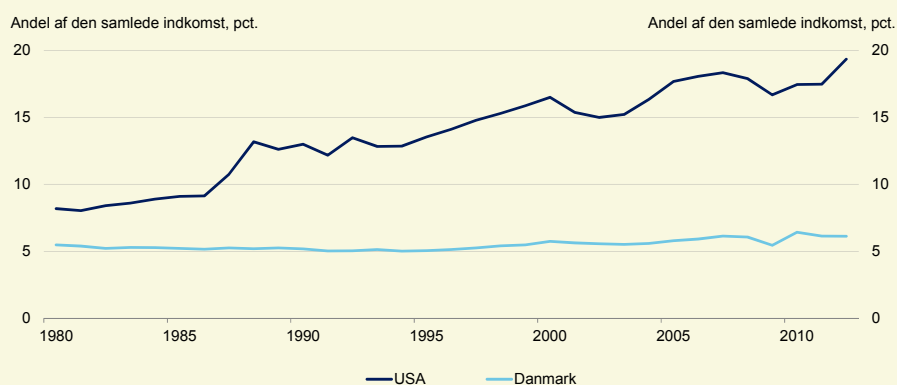
Kilde: OECD, se figur 3.6.

Der er i disse år også fokus på indkomstudviklingen i toppen af indkomstfordelingen, de såkaldte topindkomster. Topindkomsternes andel af den samlede indkomst er steget markant i blandt andet USA, men fænomenet kan ikke genfindes i Danmark, jf. boks 3.5.

Boks 3.5**Analyse af topindkomster i Danmark**

Thomas Piketty har med bogen 'Capital in the Twenty-First Century' sat fokus på udviklingen i toppen af indkomstfordelingen i de vestlige lande. Bogen viser, at topindkomsterne er steget markant i USA, og at velstandsfremgangen især er tilfaldet den ene procent af befolkningen med de højeste indkomster.

Fænomenet genfindes ikke i Danmark. I Danmark er indkomstforskellene relativt små sammenlignet med andre lande, og de højeste indkomster udgør i dag omtrent den samme andel af de samlede indkomster som for 30 år siden, jf. figur.

Den øverste 1 pct. af indkomstfordelingen er kendetegnet ved en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet. Næsten alle er således lønmodtagere eller selvstændige. Topindkomstgruppen er desuden karakteriseret ved et højt uddannelsesniveau, ved en høj ugentlig arbejdstid og ved i højere grad at have påtaget sig ledelsesansvar end beskæftigede længere nede i indkomstfordelingen.

Læs mere i *Økonomisk Analyse* nr. 23, december 2014. *Topindkomster i Danmark* (www.oim.dk).

Bilag 3.1 Bidrag til realvækst i disponibel indkomst

Tabel 1

Bidrag til realvækst i disponibel indkomst

	2000-2006	2006-2013
	----- Pct. p.a. -----	
Personlig indkomst efter skat	1,5	0,7
- Personlig indkomst før skat ¹⁾	1,8	0,4
- Heraf markedsindkomst, der er personlig indkomst	1,8	0,0
- Heraf overførselsindkomst	0,0	0,4
- Skat af personlig indkomst	-0,4	0,3
Kapitalindkomst efter skat	0,8	0,0
- Afkast af ejerbolig (imputeret)	0,7	-0,1
- Nettorenteudgifter	0,0	0,3
- Aktieindkomst	0,2	-0,1
- Anden kapitalindkomst ²⁾	0,1	-0,1
- Skat af kapitalindkomst	-0,2	0,0
Indbetalinger til pensionsordninger	-0,2	0,2
Disponibel indkomst	2,1	0,9

Anm.: Skat af personlig indkomst og kapitalindkomst samt pensionsindbetalinger reducerer isoleret set den disponible indkomst i de enkelte år. Hvis den personlige indkomst stiger over en periode, hvor skattereglerne ikke ændres, vil skat af personlig indkomst isoleret set bidrage til at reducere væksten i den disponible indkomst.

Note: 1) Erhvervsindkomst, overførselsindkomst og privat pensionsindkomst mv. Ophør af SP-bidrag bidrog med 0,2 pct.point til vækst i perioden 2000-2006.

2) Anden kapitalindkomst inkluderer blandt andet afkast fra investeringsforeninger (der beskattes som kapitalindkomst) og indkomst fra skibsanparter samt kapitalindkomster, der ikke kan specificeres nærmere ud fra ligningsoplysningerne, idet de er rubriceret som *anden kapitalindkomst* eller som *anden kapitalindkomst i virksomhed*. De to sidstnævnte typer, der beløbsmæssigt er størst, inkluderer blandt andet kursgevinster eller kurstab ved salg af forskellige typer af værdipapirer samt fortjeneste opgjort efter ejendomsavancebeskatningslovens bestemmelser.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Bilag 3.2 Personer, der ikke indgår i analyserne

Kernen i analyserne er et udtræk fra SKATs edb-systemer om indkomster på individniveau til Danmarks Statistik, der udtages medio november (i året efter indkomståret).

Analyserne af de disponible indkomster omfatter som udgangspunkt hele befolkningen. Der er dog undtaget en række grupper, hvor det er vurderet, at de ikke meningsfuldt kan indgå i opgørelserne.

Følgende grupper indgår ikke:

- Personer, hvor ligningsmyndighederne ikke har godkendt indkomstoplysningerne i årsopgørelsen (samt børn og andre familiemedlemmer til sådanne)
- Børn under 18 år, der ikke bor hos forældrene²
- Personer, der ikke er fuldt skattepligtige, men "kun" begrænset skattepligtige til Danmark (primært udenlandske statsborgere midlertidigt i Danmark)
- Personer, der har været (fuldt) skattepligtige til Danmark i mindre end 3 måneder (fuldt skattepligtige i mindre end et år, men mere end 3 måneder opregnes forholdsmæssigt til et fuldt år)
- Familier, der får beregnet en disponibel indkomst på 0 kr.

For sidstnævnte gruppe vurderes det, at der enten er tale om personer, der reelt er forsørget af andre eller anbragt i institutioner, fængsel eller lignende, eller hvor ligningsoplysningerne reelt er mangelfulde (således, at den de facto godkendte årsopgørelse uden indkomster vil blive ændret senere). Oplysninger om indkomstforhold for personen (familien) er formentlig så mangelfulde, at de ikke meningsfuldt kan indgå i beregningsgrundlaget. Fra 2010 og frem foretages afgrænsningen eksklusive grøn check.

I 2013 er der lidt over 100.000 personer, der af ovennævnte grunde ikke indgår i beregningsgrundlaget, jf. tabel 1. Antallet er noget lavere end i 2010, hvor der var omkring 140.000 personer, der ikke indgik. De skyldes til dels, at antallet af personer, der i 2010 ikke var lignet på udtrækstidspunktet, var forholdsvis højt.

Det har også betydning, at personer, der er blevet enker eller enkemænd i løbet af året (og deres eventuelle børn) til og med 2011 ikke er indgået i beregningsgrundlaget medregnet, da registreringen af skatten for den efterlevende (og afdøde) indtil da ikke gjorde det muligt at opgøre en disponibel indkomst for den efterlevende.

² Opgørelse af forældres indkomst er ikke mulig. Hvis barnet bor hos plejeforældre, dvs. i en husholdning med kun én (anden) familie, vil det være muligt at opgøre en disponibel indkomst for den "udvidede" familie, om end denne indkomst nok næppe er helt retvisende for plejebarnet.

Tabel 1**Antal personer, for hvem der ikke kan beregnes en disponibel indkomst**

Årsag til manglende opgørelse	2006	2010	2012	2013
Ikke skattepligtig eller begrænset skattepligtig	4.200	12.900	15.600	11.300
Ikke lignet	24.800	36.200	17.900	22.200
Efterlevende	13.700	13.400	-	-
Anbragt barn under 18 år	16.600	16.800	16.400	15.900
Skattepligtig < 90 dage	5.400	7.700	7.900	9.300
Person i familie med person fra ovennævnte grupper	22.100	32.700	20.200	21.900
Familieindkomst=0 kr.	11.000	22.400	23.200	22.700
I alt	97.700	142.000	101.100	103.300
Heraf børn	29.500	35.800	27.100	27.900

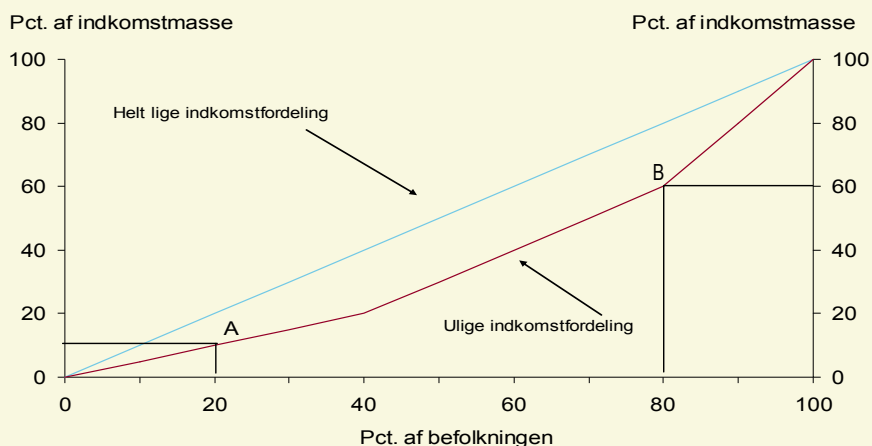
Kilde: Lovmodelberegninger.

Bilag 3.3 Udfordringer ved mål for indkomstforskelle

Hvis indkomstfordelingen var helt lige, ville enhver person i befolkningen have den samme andel af de samlede indkomster. Denne situation svarer til den diagonale blå linje i figuren, hvor den lige indkomstfordeling er illustreret ved, at de første 20 pct. af befolkningen har 20 pct. af indkomsterne.

Den røde kurve angiver derimod en indkomstfordeling, der ikke er fuldstændig lige. Dette kan ses ved, at de første 20 pct. af befolkningen ikke har 20 pct. af indkomsterne, men derimod kun 10 pct., jf. punkt A. Samtidig har de sidste 20 pct. af befolkningen blot 20 pct. af indkomsterne, men næsten 40 pct., jf. punkt B. Denne kurve kaldes Lorenz-kurven. Gini-koefficienten kan beregnes som arealet mellem Lorenz-kurven og den diagonale linje divideret med arealet af hele trekanten under den diagonale linje. Gini-koefficienten er 0, hvis indkomstfordelingen er helt lige, og 1, hvis én person modtager al disponibel indkomst.

Figur
Gini-koefficient

Gini-koefficienten, men også andre mål for indkomstfordelingen, der baserer sig på den disponible indkomst, lider af flere svagheder. Det er i sig selv en svaghed at måle på årets (eller en given periodes) indkomster, da nogle familier med lav disponibel indkomst kan bruge af en opsøret formue. Et sådant formueforbrug burde i et eller andet omfang indgå i det benyttede indkomstbegreb. Men der er generelt ikke præcise data om formue, dels er det ikke entydigt, hvor meget af formuen der i givet fald skulle indregnes.

I denne forbindelse skal det også nævnes, at de opgjorte indkomster inkluderer (skattepligtige) kapitalgevinster ved salg af fx aktier. Sådanne indkomster registreres som indkomst i ét enkelt år, uagtet at de reelt er opjent over en længere periode og derfor principielt skulle periodiseres.

En anden svaghed ved mål for indkomstfordeling baseret på disponible indkomster er, at der fokuseres på en relativt kort periode, og at der derved sker en sammenligning af personer i forskellige stadier af livet – fx af personer under uddannelse, personer i den erhvervsaktive alder (i beskæftigelse) og personer, der har nået tilbagetrækningsalderen.

Det er endvidere et generelt kendetegn ved mål for indkomstfordelingen, at der måles forskelle i resultater – ikke forskelle i muligheder. Der måles forskelle i de erhvervede disponible indkomster, men en del af disse forskelle beror på forskelle i arbejdsindsats (både kvantitativt og kvalitativt). Nogle personer kan vælge (eventuelt i en periode) at arbejde på nedsat tid og får dermed en lavere disponibel indkomst. Det kan føre til, at målet for indkomstforskellene øges over en periode, men det vil ikke være en afspejling af, at regler er ændret – eller at muligheder for at erhverve sig indkomster er ændret.

De enkelte personers valg af uddannelse – og dermed muligheder for at optjene indkomster – er også i nogen grad et udtryk for et valg. Nogle personer med et lavt uddannelsesniveau og deraf følgende lave indkomster har måske haft mulighed for at vælge et højere uddannelsesniveau – og dermed bedre indtægter.

Ved sammenligning af Gini-koefficienten (eller lignende mål for indkomstfordelingen) over tid, skal man desuden være opmærksom på, at målene ikke siger noget om ændringer i indkomstniveauet. Der er tale om relative mål. Hvis fx indkomsterne for alle personer fordobles fra det ene år til det næste, ændres Gini-koefficienten ikke.

Bilag 3.4 Nøgletal for indkomstfordeling og opdeling af Gini-koefficient

Tabel 1
Nøgletal for indkomstfordeling, 1994, 1997, 2000 og 2003-2013

	1994	1997	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Indkomstforskelle														
Gini-koefficient, pct.														
Disponibel indkomst														
- Alle	20,1	21,2	22,5	22,5	22,8	23,5	24,0	25,4	26,0	24,7	26,0	26,1	25,7	26,2
- 30-64-årige	19,2	20,2	21,6	21,5	21,6	22,2	22,6	24,0	24,7	23,3	24,6	24,7	24,3	24,9
Markedsindkomst														
- Alle	42,5	42,0	42,5	42,2	42,4	42,3	42,0	42,0	41,6	41,8	43,5	43,8	44,0	44,4
- 30-64-årige	37,1	36,8	37,0	36,4	36,5	36,5	36,2	36,2	35,7	35,7	37,3	37,3	37,3	37,7
Lavindkomstgruppe														
Antal, 1.000 personer														
- 50 pct. af medianindkomst	186	184	210	240	259	263	268	305	326	328	333	346	334	349
- 60 pct. af medianindkomst	345	379	441	475	521	538	544	589	609	595	607	621	615	638
Andel pct.														
- 50 pct. af medianindkomst	3,6	3,5	4,0	4,5	4,9	4,9	5,0	5,7	6,0	6,1	6,1	6,3	6,1	6,3
- 60 pct. af medianindkomst	6,7	7,3	8,4	8,9	9,8	10,1	10,2	11,0	11,3	11,0	11,2	11,4	11,2	11,6
Medianindkomst														
1000 Kr. (2013-niveau)	161,3	167,9	177,6	184,0	192,5	197,2	200,2	206,9	206,0	203,6	211,4	208,1	206,3	208,6

Anm.: Flere af nøgletallene – især Gini-koefficienterne – er ændret en smule i forhold til opgørelserne i tidligere publikationer, som følge af beregningstekniske justeringer. Det har navnlig betydning, at personer med meget høje og meget lave indkomster nu indgår i beregningsgrundlagene (i alle år). Forskellen i Gini-koefficienten for markedsindkomst for hele befolkningen og for de 30-64-årige afspejler blandt andet, at relativt mange personer uden for aldersgruppen 30-64 år har lav eller ingen markedsindkomst.

Kilde: Lovmodelberegninger

Tabel 2
Opdeling af Gini-koefficient. Alle. 1994, 1997, 2000 og 2003-2013

	1994	1997	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Indkomstforskelle														
Gini-koefficient, pct.														
Disponibel indkomst	20,1	21,2	22,5	22,5	22,8	23,5	24,0	25,4	26,0	24,7	26,0	26,1	25,7	26,2
Personlig indkomst efter skat	20,6	20,4	20,7	20,8	21,2	20,6	20,4	20,2	21,0	22,2	22,5	22,5	22,2	22,4
- Personlig indk. før skat	40,2	39,8	39,7	39,3	38,9	37,9	37,7	37,0	38,6	39,3	39,0	38,8	38,5	38,6
-- Markedsindkomst (ekskl. kapitalindkomst)	47,7	47,3	47,3	46,5	45,9	44,6	44,1	42,7	44,2	45,5	45,2	45,0	44,9	45,1
-- Overførselsindkomst	-7,5	-7,5	-7,1	-6,8	-7,0	-6,7	-6,4	-5,8	-5,6	-6,2	-6,2	-6,2	-6,3	-6,5
Skat af personlig indkomst	-19,5	-19,4	-19,0	-18,5	-17,7	-17,3	-17,3	-16,9	-17,6	-17,1	-16,5	-16,3	-16,3	-16,2
Kapitalindkomst efter skat	0,9	2,2	3,1	2,9	3,0	4,4	5,1	6,9	6,3	3,7	4,5	4,7	4,5	4,6
- Kapitalindkomst før skat	0,9	2,8	4,5	4,0	4,2	5,9	6,9	9,0	7,7	4,6	5,7	5,9	5,7	6,2
- Imp. Lejeværdi	(1,8)	(2,5)	3,1	3,6	3,5	4,4	4,6	5,9	5,7	4,1	4,0	4,2	4,2	4,0
- Aktieindkomst	0,8	1,9	2,8	1,9	2,2	2,5	3,4	4,4	2,8	2,2	2,8	3,0	2,7	2,9
- Renteindkomst (netto)	-2,1	-2,3	-2,1	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,2	-2,2	-2,1	-1,8	-1,9	-1,6	-1,3
- Anden kapitalindkomst	0,4	0,7	0,7	0,6	0,5	1,0	0,9	0,9	1,3	0,4	0,8	0,5	0,4	0,6
Skat af kapitalindkomst	-0,0	-0,6	-1,4	-1,1	-1,2	-1,5	-1,8	-2,1	-1,4	-0,8	-1,2	-1,3	-1,3	-1,5
Pensionsindbetalinger (netto)	-1,4	-1,5	-1,2	-1,2	-1,4	-1,5	-1,6	-1,5	-1,3	-1,3	-1,0	-1,0	-0,9	-0,8

Anm.: Beregning af imputeret lejeværdi sker fra og med 2000 på basis af oplysninger om beregning af ejendomsværdiskat. Før 2000 er opgørelsen baseret på register om ejendoms-værdier, og der er derfor et mindre databrud på dette punkt. Det bemærkes, at ejendomsvurderingerne steg kraftigt i denne periode. Indbetalinger til arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger er ikke inkluderet i nogen af de overordnede indkomstbegreber, jf. boks 3.1. Oplysninger om sådanne indbetalinger foreligger ikke for 1995. Der er ikke medregnet imputerede pensionsbidrag vedrørende tjenestemandspension og lignende tilsagnsordninger. Gini-koefficienten for de viste komponenter er beregnet med udgangspunkt i fordelingen efter disponibel indkomst. Markedsindkomst er i denne tabel opgjort eksklusiv kapitalindkomst.

Kilde: Lovmodelberegninger.

Bilag 3.5 Personer med ”ukendt forsørgelsesgrundlag”

I en række af kapitlerne sker der en opdeling af befolkningen efter ”beskæftigelsesstatus”. Opdelingen grupperer blandt andet personerne uden tilknytning til arbejdsmarkedet i forskellige delgrupper, fx studerende, førtidspensionister og personer, der har modtaget dagpenge, kontanthjælp e.l. hele året.

Ved denne opdeling er der dog nogle personer, der af forskellige grunde ikke kan indplaceres i en af ”hovedgrupperne”. Dette bilag giver en nærmere beskrivelse af disse personer, der i forbindelse med fattigdomsredegørelsen (kapitel 5-7) er benævnt ”personer med ukendt forsørgelsesgrundlag”. Der er i realiteten tale om en restgruppe, der kan have en række forskellige typer af forsørgelsesgrundlag – i forbindelse med økonomisk fattige gælder der dog som hovedregel, at forsørgelsesgrundlaget ikke umiddelbart kan identificeres i form af en offentlig ydelse.

Indledningsvis skal det understreges, at opdelingen efter beskæftigelsesstatus er baseret på de *personlige* karakteristika. En del af personerne i denne gruppe kan således under alle omstændigheder siges reelt ikke at have et *eget* forsørgelsesgrundlag og således være forsørgt af vedkommendes ægtefælle, samlever, forældre eller evt. børn. Nogle af disse personer har ikke selv nogen form for indkomst.

I 2013 er der lidt over 200.000 personer med ”ukendt forsørgelsesgrundlag”, jf. tabel 1. Antallet har været svagt stigende i de senere år. Således var antallet i 2006 ca. 175.000. Gruppen kan underopdeles i følgende overordnede ”delgrupper”:

1. Personer, der modtager udenlandsk indkomst (evt. lønindkomst, der beskattes efter særlige regler) eller løn efter reglerne på forskerskatteordningen i mere end et marginalt omfang (mange er i realiteten fuldt beskæftigede).
2. Personer i fleksjob. Nogle af disse kan i perioder af året modtage ledighedsydelse. Personer, der modtager ledighedsydelse hele året, er inkluderet i gruppen ”fuldt ledige mv.”
3. Personer, der modtager revalideringsydelse. Gruppen inkluderer personer, der har haft beskæftigelse i større eller mindre grad. Personer, der er under uddannelse og modtager revalideringsydelse, indgår i gruppen ”uddannelsessøgende”.
4. Personer, der har haft beskæftigelse i et omfang, så der betales ATP-bidrag, men i et meget lille omfang. Personerne modtager ikke eller stort set ikke overførselsindkomst i den resterende del af året (fx sæsonarbejdere).
5. Personer indvandret i løbet af året. Disse placeres altid i denne gruppe.
6. Personer helt uden ”personlig indkomst” eller med en meget lav indkomst. Der kan være tale om personer, der kan betegnes som ”hjemmegående ægtefæller”, unge hjemmeboende (uden arbejde eller SU-berettiget studieaktivitet). Egentlige ”medarbejdende ægtefæller”, hvor ægtefællens virksomhed giver underskud, kan også være placeret her.
7. En (lille) ”restgruppe” af personer med indkomstniveauer, der mindst er ”moderate”, men som ved den overordnede gruppering ikke kunne placeres klart.

Tabellen viser opdelingen i undergrupper.

Tabel 1
Personer i gruppe "ukendt forsørgelsesgrundlag" opdelt på delgrupper

Delgruppe	Antal personer			
	2006	2010	2012	2013
Personer med udenlandsk (løn)indkomst mv.	11.300	11.500	14.900	15.500
Personer i fleksjob (i året)	42.200	54.000	53.700	55.000
Personer med revalideringsydelse	14.800	10.100	7.800	7.000
"Sæsonarbejdere"	36.400	36.600	37.100	39.500
Personer indvandret i året	19.600	20.800	21.400	25.200
"Hjemmegående" mv.	45.600	54.000	59.600	62.700
Blandet restgruppe	5.000	4.300	4.700	4.100
I alt	175.100	193.300	199.200	209.000

Anm.: Kun personer med indkomstoplysninger og som indgår i analyserne.

Nogle af personerne i den samlede "restgruppe" kan have en så stor formue, at de ville kunne leve af formueafkast og formue alene, evt. suppleret af en smule beskæftigelse e.l.

I tabel 2 vises den gennemsnitlige disponible indkomst (opgjort på familieniveau) og andelen af gruppen, der indgår i lavindkomstgruppen, for de forskellige delgrupper. Blandt personerne med udenlandsk indkomst og fleksjob er andelen i lavindkomstgruppen relativt lille ($\frac{1}{2}$ - $1\frac{1}{2}$ pct.) Omvendt er over 40 pct. af personerne, der er indvandret i året, eller som er "hjemmegående", placeret i lavindkomstgruppen.

Den gennemsnitlige disponible indkomst er markant højere end det samlede gennemsnit for personer med udenlandsk indkomst, men niveauet for personer i fleksjob er omkring det samlede gennemsnit. For de andre grupper er gennemsnitsindkomsten typisk en del lavere end gennemsnitsindkomsten for befolkningen som helhed.

Tabel 2

Gns. disponibel indkomst og andel i lavindkomsten for delgrupper af personer med "ukendt forsørgelsesgrundlag". 2013.

Delgruppe	Antal personer	Gns. disponibel indkomst (kr.)	Andel i lavindkomstgruppen (pct.)
Personer med udenlandsk (løn)indkomst mv.	15.500	476.000	1,6
Personer i fleksjob (i året)	55.000	236.000	0,6
Personer med revalideringsydelse	7.000	186.100	4,6
"Sæsonarbejdere"	39.500	198.800	29,7
Personer indvandret i året	25.200	132.700	46,8
"Hjemmegående" mv.	62.700	158.400	42,9
Blandet restgruppe	4.100	242.100	13,0
I alt	209.000		

Anm.: Kun personer med indkomstoplysninger og som indgår i analyserne.

Kilde: Lovmodelberegninger.

Bilag 3.6 Over- og underrepræsentation i lavindkomstgruppen

Tabel 1

Personer i den 3-årige lavindkomstgruppe (2011-2013)

	Andel af befolkningen	Andel, som er i lavindkomstgruppe	Andel af lavindkomstgruppen	Indeks (overrepræsentation)
Pct.				
<i>Befolkningen i alt</i>	100	2,2	100	100
<i>Herkomst:</i>				
Dansk oprindelse	90,9	1,6	69,3	76
Indvandrere og efterkommere	9,1	7,3	30,7	337
<i>Familiekategori:</i>				
Enlige under 65 uden børn	16,0	8,5	63,3	395
Enlige forsørgere	3,6	1,8	3,0	83
Enlige over 64 år	7,0	0,8	2,6	37
Par med børn	22,4	0,8	8,6	38
Under 65 år i par uden børn	17,9	1,0	8,2	46
Over 64 år i par uden børn	9,1	0,3	1,1	12
<i>Aldersgruppe, år:</i>				
Under 18	19,3	1,3	11,9	62
18-24	8,9	9,0	37,0	415
25-29	5,6	7,4	19,1	342
30-59	40,8	1,3	25,4	62
60-64	9,0	0,7	2,8	31
Over 64	16,5	0,5	3,9	23
<i>Beskæftigelsesstatus (18-64-årige):</i>				
Fuldtidsbeskæftigede	30,2	0,1	1,4	5
Selvstændige og lign.	2,7	4,6	5,7	215
Deltidsbeskæftigede	2,7	1,8	2,2	82
Delårsbeskæftigede	5,0	1,1	2,6	51
Dagpenge/kthjælpsmodtagere	3,5	10,8	17,8	501
Uddannelsessøgende	7,9	11,2	41,1	520
Førtidspensionister	4,5	0,4	0,9	20
Efterløn mv.	1,9	0,1	0,1	5
Ukendt forsørgelsesgrundlag	3,1	8,2	12,0	380

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Redegørelse om fattigdom

Redegørelse om fattigdom

I år er det anden gang, at regeringen offentliggør sin fattigdomsredegørelse.

Analyserne af økonomisk fattigdom skal bruges som udgangspunkt for at debattere fattigdom i Danmark på et fælles grundlag. De årlige opgørelser af udviklingen i den økonomiske fattigdom styrker vidensgrundlaget for prioriteringer på relevante indsatsområder.

Redegørelsen belyser blandt andet

- Udviklingen i økonomisk fattigdom
- Betydningen af gennemførte initiativer
- Gruppens sammensætning med hensyn til arbejdsmarkedstilknytning, uddannelse og sociale indikatorer mv.

Redegørelsen omfatter også to temakapitler om veje henholdsvis ind og ud af økonomisk fattigdom.

Redegørelsens nye analyser er blandt andet inspireret af den debat om fattigdom og sidste års redegørelse, som ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold var vært for i Folketinget d. 25. september 2014.

Kapital 5 belyser økonomisk fattigdom i 2013, der er det seneste år med detaljerede indkomstoplysninger, og analyserer udviklingen siden 2012 og sammensætningen på en række forskellige karakteristika.

Kapitel 6 omhandler de personer, der tilgår økonomisk fattigdom. Hvem er de, og hvilke hændelser kan have givet anledning til økonomisk fattigdom? Kapitel 7 beskriver afgang fra økonomisk fattigdom, herunder hvilke barrierer der kan være for hurtigt at forlade gruppen.

Der er i tråd med ekspertudvalget om fattigdoms anbefalinger igangsat et arbejde med at udføre den første afsavnsundersøgelse, der kan bidrage til at beskrive konsekvenserne af økonomisk fattigdom. Undersøgelsen er tilrettelagt i samarbejde med relevante fagpersoner og med inddragelse af forskellige organisationer. Når afsavnsundersøgelsen foreligger, vil resultaterne blive præsenteret og fremadrettet indarbejdet i kommende fattigdomsredegørelser.

4. Status for økonomisk fattigdom

I 2013 er 40.000 personer i Danmark økonomisk fattige, heraf er 7.300 børn. Fra 2012 til 2013 er andelen af økonomisk fattige omtrent uændret, mens andelen af økonomisk fattige børn er reduceret.

Gruppen af økonomisk fattige er forholdsvis lille og sammensat. Nogle karakteristika er dog relativt udbredte. Økonomisk fattige er fx ofte kontanthjælpsmodtagere eller selvstændigt erhvervsdrivende. Unge og indvandrere er også overrepræsenterede.

Kapitlet sætter særskit fokus på økonomisk fattige børn. Hvem er de, og hvordan klarer de sig som unge? I den forbindelse inddrages indikatorer for blandt andet en ressourcsvg opvækst. Kapitlet redegør også for, hvordan politiske initiativer, der er gennemført siden sidste års fattigdomsredegørelse, påvirker gruppen.

Figur 4.1 sammenfatter hovedbudskaberne i kapitlet.

Figur 4.1

Økonomisk fattigdom

Andelen af befolkningen, der er økonomisk fattige, faldt fra 2011 til 2012 og er i 2013 omtrent den samme som i 2012. Der er blevet færre økonomisk fattige børn.	→	Andelen af befolkningen, der er økonomisk fattige, udgør godt 0,7 pct. i 2013. Det svarer til niveauet i 2012. Der er imidlertid færre økonomisk fattige børn i 2013 end i 2012.
Der er generelt få økonomisk fattige børn i 2013. Børn i familier med selvstændige erhvervsdrivende og kontanthjælpsmodtagere er oftere økonomisk fattige end andre børn. Det samme gælder børn i familier med lavt uddannelsesniveau og børn af indvandrere.	→	Cirka 3 pct. af børnene i familier med selvstændige og kontanthjælpsmodtagere er økonomisk fattige i 2013, og ca. 0,1 pct. af børnene i familier med dagpengemodtagere, beskæftigede og førtidspensionister er økonomisk fattige.
Økonomisk fattige børn af selvstændige klarer sig næsten lige så godt i uddannelsessystemet som børn, der ikke har været berørt af økonomisk fattigdom. Økonomisk fattige børn af kontanthjælpsmodtagere klarer sig derimod dårligere i uddannelsessystemet.	→	Økonomisk fattige børn af selvstændige har næsten lige så gode folkeskolekarakterer som børn, der ikke har været berørt af fattigdom. Og i begge grupper har 70 pct. færdiggjort eller er i gang med en ungdomsuddannelse som 16-20-årige. Blandt økonomisk fattige børn af andre, herunder kontanthjælpsmodtagere, gør det sig kun gældende for 55 pct.

4.1 Udvikling i økonomisk fattigdom

Relativt lav indkomst kan fx hænge sammen med igangværende uddannelse, en social begivenhed eller udsving i indkomsten som selvstændig. Det kan også afspejle, at en familie har truffet nogle frivillige valg, der betyder, at deres indkomst er lavere end andre sammenlignelige familiers, fx prioriteret fritid højere end indkomst. Relativt lav indkomst kan også afspejle begrænsede muligheder i forhold til resten af befolkningen. Hvis situationen er ufrivillig og vedvarende, kan det være problematisk og udtryk for fattigdom.

Der er en række udfordringer knyttet til at definere og måle økonomisk fattigdom. I velstående lande med veludbyggede velfærdssamfund, som det danske, giver det ikke mening at benytte sig af en absolut fattigdomsgrænse. Det hænger blandt andet sammen med opfattelsen af, at økonomisk fattigdom afhænger af de typiske livsvilkår i befolkningen på et givet tidspunkt.

Regeringen nedsatte i maj 2012 et ekspertudvalg, der fik til opgave at udarbejde forslag til en mulig dansk fattigdomsgrænse. Arbejdet skulle forbedre grundlaget for at følge udviklingen i antallet af økonomisk fattige og styrke muligheden for at målrette politiske initiativer mod særligt udsatte grupper. Boks 4.1 beskriver den økonomiske afgrænsning, som ekspertudvalget anbefalede i juni 2013.

Danmark er kendetegnet ved små indkomstforskelle i et internationalt perspektiv, jf. kapitel 3. En sammenligning af niveauet for økonomisk fattigdom efter den danske afgrænsning på tværs af lande kræver adgang til mere detaljerede oplysninger end de, der er tilgængelige og ligger til grund for internationale sammenligninger af indkomstforskelle.

Opgørelserne af økonomisk fattigdom er i ekspertudvalgets rapport og i denne redegørelse alene baseret på analyser af danske data. Ekspertudvalget fandt heller ikke eksempler på sammenlignelige højindkomstlande med veludbyggede velfærdssamfund, der opererer med en egen officiel fattigdomsgrænse. Andre velstående lande med veludbyggede velfærdssamfund har således ikke officielle fattigdomsgrænser, men laver i stedet typisk årlige opgørelser, der følger udviklingen i en række indikatorer for fattigdom.

Opgørelsen af økonomisk fattigdom kan derimod bruges til at følge den overordnede udvikling i Danmark i antallet af personer med begrænsede økonomiske ressourcer, styrke viden grundlaget og identificere særligt udsatte grupper og dermed bidrage til at målrette politiske tiltag, som kan afhjælpe en situation med manglende ressourcer.

Boks 4.1**Definition og afgrænsning af økonomisk fattigdom**

Regeringen nedsatte i 2012 et ekspertudvalg, der fik til opgave at belyse metoder til opgørelse af fattigdom og udarbejde en række forslag til en mulig dansk fattigdomsgrænse, jf. kommissoriet i *Familiernes økonomi – fordeling, fattigdom og incitament*, 2014. Formålet var at opnå et bedre grundlag for at følge den faktiske udvikling i antallet af fattige, herunder antallet af børn, der lever i fattigdom.

Fattigdom kan defineres som en situation, hvor en person eller familie ufrivilligt har væsentlig dårligere livsvilkår sammenlignet med den øvrige befolkning, og hvor denne situation:

- skyldes mangel på ressourcer, herunder særligt økonomiske
- er vedvarende, og hvor personen eller familien ikke har eller kun i begrænset omfang har mulighed for ved egen drift at ændre situationen

Økonomisk fattigdom kan ikke defineres objektivt og entydigt, ligesom der er udfordringer forbundet med at foretage en præcis opgørelse på statistiske data, som afspejler den formelle definition. Der er tale om en statistisk afgrænsning, som blandt andet fastsættes ud fra den disponible indkomst på årsbasis, jf. kapitel 3.

Økonomisk fattige opgøres som personer, der tre år i træk opfylder følgende betingelser:

- Den disponible indkomst er under 50 pct. af medianindkomsten*)
- Familiens formue er under 100.000 kr. (2010-niveau) pr. voksen i familien**)
- Personen er ikke studerende eller bor i familie med en studerende over 17 år

Indkomstgrænsen suppleres med en formuegrænse, da formue (ligesom indkomst) giver forbrugsmuligheder. Formue er aldersafhængig, idet den typisk øges med alderen. Sammenligninger alene på baggrund af disponibel indkomst på tværs af aldersgrupper kan dermed give et forvrænget billede af de reelle forbrugsmuligheder.

Der ses bort fra studerende, idet studerende ifølge definitionen ikke er fattige. Studerende har typisk en relativt lav indkomst i en begrænset periode. Situationen er desuden som udgangspunkt kendetegnet ved at være selvvalgt og har som formål at forbedre mulighederne for job og løn senere i livet. Situationen kan dermed hverken betragtes som værende ufrivillig eller vedvarende. Da indkomsten er opgjort på familieniveau, ses der bort fra de studerende og de familiemedlemmer, de bor sammen med.

Med den metodemæssige afgrænsning kan der være økonomisk fattige personer, der falder uden for den formelle definition. Der kan altså være personer uden for gruppen med lavere forbrugsmuligheder, end den formelle indkomst signalerer, og ligeledes kan der være personer i gruppen af økonomisk fattige, som har større forbrugsmuligheder, end deres formelle indkomst afspejler.

Boks 4.1 (fortsat)**Definition og afgrænsning af økonomisk fattigdom**

Usikkerheden afspejler blandt andet, at det ikke er muligt med fuldstændig sikkerhed at afgøre, hvilke personer der konkret deler husholdning. Der findes desuden ikke oplysninger om alle kilder til forbrug, som fx bytteøkonomi, hjælp fra familie og venner og ikke-registreret indkomst. Det er heller ikke muligt objektivt at afgøre, om situationen er selvvalgt. Afgrænsningen af økonomisk fattige vil dog efter ekspertudvalgets vurdering primært omfatte personer, som ufrivilligt og vedvarende er i en meget vanskelig økonomisk situation.

Noter: *) Der tages i det enkelte år udgangspunkt i et 3-årigt glidende gennemsnit af medianindkomsten korrigeret for lønudviklingen med henblik på at reducere virkningen af årlige udsving i medianindkomsten.

**) Formuegrænsen på 100.000 kr. pr. voksen i familien reguleres med udviklingen i den kritiske indkomstgrænse. Der tages udgangspunkt i familiens nettoformue delt med antallet af voksne i familien. Nettoformuen er sammensat af ejendomsaktiver og finansiel formue (eksklusive pensionsformue) fratrukket gæld.

Kilde: Ekspertudvalg om fattigdom, *En dansk fattigdomsgrænse – analyser og forslag til opgørelsesmetoder*, juni 2013.

I 2013 er det 40.000 personer, svarende til 0,7 pct. af befolkningen, der er økonomisk fattige efter denne afgrænsning. Heraf er 7.300 børn, jf. tabel 4.1.

Tabel 4.1**Økonomisk fattige i 2013**

	Antal	Andel af befolkning Pct.
Alle	40.000	0,72
Heraf børn	7.300	0,71

Anm.: Antal økonomisk fattige er som hovedregel angivet i hele 100. Børn kan ifølge definitionen først være økonomisk fattige, når de fylder 2 år. Andelen for børn er i forhold til alle 2-17-årige.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Afgrænsningen af økonomisk fattigdom baserer sig blandt andet på oplysninger om formue og renteudgifter. Fra 2013 er der nye tilgængelige oplysninger om gæld til det offentlige og renteudgifter forbundet hermed, jf. kapitel 3. Oplysningerne er relevante, når økonomisk fattigdom skal måles, men indebærer, at opgørelsen for 2013 ikke er fuldt sammenlignelig med 2012, idet der metodemæssigt bliver flere fattige, når de nye oplysninger medtages.

Antallet af økonomisk fattige personer steg gradvist med 26.000 personer fra 1999 til 2009, hvorefter udviklingen stagnerede frem mod 2011, jf. bilag 4.1. Antallet af økonomisk fattige faldt med knap 4.000 personer fra 2011 til 2012.

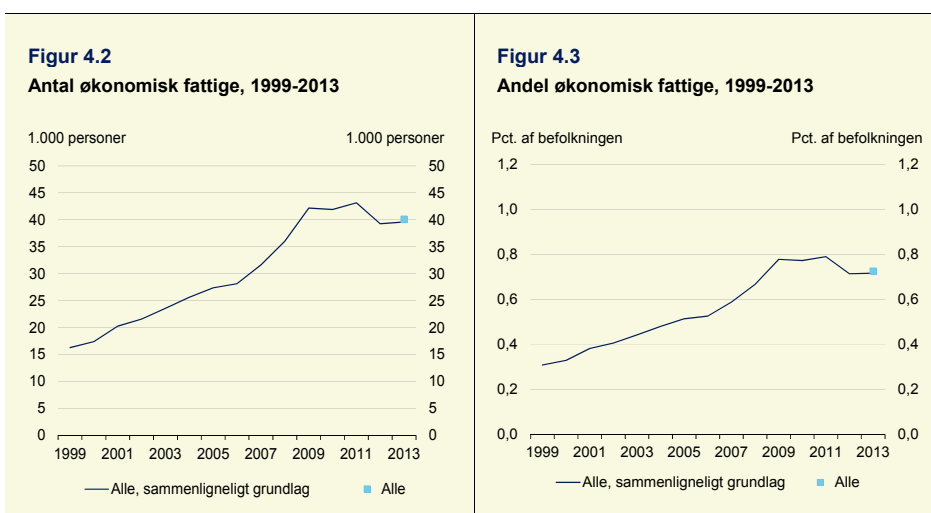
Stigningen i antallet af økonomisk fattige siden 1999 afspejler blandt andet, at indkomstfremgangen for personer med indkomster omkring den kritiske indkomstgrænse har været mindre

end udviklingen i medianindkomsten. Den relativt kraftige stigning i medianindkomsten hænger sammen med udviklingen i kapitalindkomsterne i 00'erne, blandt andet som følge af store prisstigninger på fast ejendom og generelt stigende aktie- og obligationskurser. Stigningen i medianindkomsten skal også ses i sammenhæng med ændringer i skattepolitikken, som isoleret set har bidraget til at øge den disponible indkomst for personer i beskæftigelse.

Faldet fra 2011 til 2012 kan i høj grad henføres til afskaffelsen af de såkaldte "fattigdomsydelser" og loftet over børne- og ungeydelsen.

Fra 2012 til 2013 er antallet af økonomisk fattige steget med 800 personer. En del af denne stigning, svarende til 500 personer, kan henføres til øget indregning af gæld til det offentlige og renteudgifter heraf.

Hvis udviklingen i økonomisk fattigdom tager udgangspunkt i et konsistent sammenligningsgrundlag, er antallet af økonomisk fattige omtrent uændret fra 2012 til 2013. Økonomisk fattige udgør omkring 39.600 personer, svarende til 0,7 pct. af befolkningen i begge år, jf. figur 4.2 og 4.3.

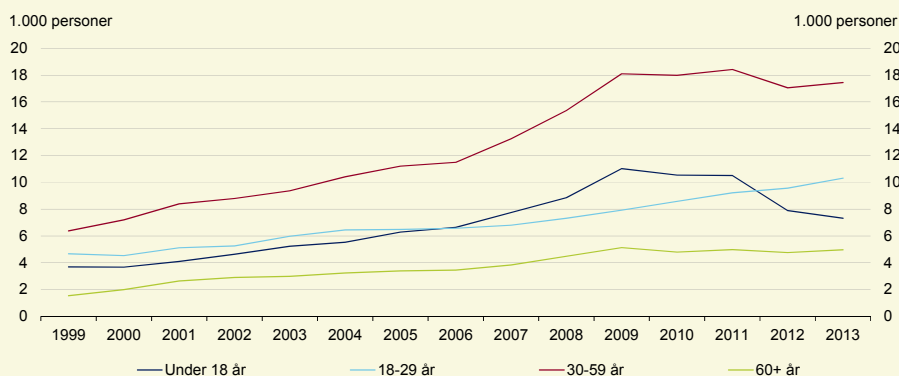

Anm.: Økonomisk fattige for 2013 er opgjort eksklusivt øget indregning af gæld til det offentlige og renteudgifter heraf, hvormed opgørelsen er sammenlignelig over tid, jf. boks 4.2. Økonomisk fattigdom kan først opgøres fra 1999.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Afskaffelsen af "fattigdomsydelserne" og loftet over børne- og ungeydelsen betød især, at der blev færre økonomisk fattige børn fra 2011 til 2012, og faldet er fortsat fra 2012 til 2013, jf. figur 4.4.

Figur 4.4
Økonomisk fattige for forskellige aldersgrupper, 1999-2013

Anm.: Blandt de 18-29-årige er relativt mange studerende, som der ses bort fra i afgrænsningen af økonomisk fattige. Se i øvrigt anmærkning til figur 4.2.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

4.2 Initiativer med betydning for økonomisk fattigdom

Dette afsnit belyser de isolerede strukturelle virkninger af politiske initiativer, der er besluttet siden sidste års redegørelse, og som vurderes at kunne have en direkte virkning på de disponible indkomster og dermed antallet af økonomisk fattige.

Finanslovsaftalen for 2015 indeholder en række initiativer, der øger de disponible indkomster for personer i par, der modtager kontanthjælp. Det gælder afskaffelse af fælles forsørgerpligt for samlevende, afskaffelse af lave forsørgerydelser og øget boligsikring til unge forsørgere. Initiativerne reducerer skønsmæssigt antallet af økonomisk fattige med 900 personer, hvoraf knap halvdelen er børn, jf. tabel 4.2.

Tabel 4.2
Langsigtsvirkning på økonomisk fattigdom af politiske initiativer

	Samlet virkning	
	Alle	Heraf børn
Finansiering af tilbagerulning af forsyningssikkerhedsafgift	200	0
Øget loft over fradrag for fagforeningskontingent	200	0
Afskaffelse af fælles forsørgerpligt for samlevende	-300	-100
Afskaffelse af lave forsørgerydelse	-600	-300
Øget boligsikring til unge forsørgere	0	0

Anm.: Afgrænset til initiativer besluttet siden offentliggørelsen af *Familiernes økonomi – fordeling, fattigdom og incitamenter 2014*.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Finansiering af tilbagerulning af forsyningssikkerhedsafgiften (FSA) og øget loft over fradrag for fagforeningskontingent øger antallet af økonomisk fattige med ca. 400 personer. Virkningen på antallet af økonomisk fattige børn skønnes at være ubetydelig. Det skal samtidig bemærkes, at tilbagerulningen af FSA isoleret set øger husholdningernes indkomster opgjort efter betaling af skatter og afgifter. Samlet set er tilbagerulningen af FSA og finansieringen heraf via personskatterne således fordelingsmæssigt neutral. Beslutningen om ikke længere at modregne lejeindtægter i kontanthjælp og uddannelsesstøtte vil også få betydning for den disponible indkomst for et mindre antal personer, herunder personer berørt af økonomisk fattigdom.

Ud over de nævnte initiativer, som må forventes at have en væsentlig direkte og umiddelbar betydning for familiernes disponible indkomst, har regeringen taget en række initiativer, der sigter på at forbedre forholdene for udsatte grupper, jf. boks 4.2. Disse initiativer kan - selvom det ikke nødvendigvis kan aflæses umiddelbart i statistikken – have betydning for antallet af fattige på længere sigt.

Boks 4.2**Socialpolitiske initiativer, der kan have betydning for antallet af økonomisk fattige**

Der er det seneste år iværksat en række initiativer, som adresserer fattigdom. Nedenfor er en ikke udtømmende liste med initiativer. Selvom virkningerne af initiativerne ikke alle sammen kan aflæses i statistikken, kan de alligevel have en indirekte og/eller langsigtet betydning for antallet af fattige.

- Midlertidige overgangsboliger til de mest udsatte unge hjemløse
- Styrket indsats for voldsramte i nære relationer
- Genindførelse af tidligere gældende regler for optjening af ret til folkepension for flygtninge

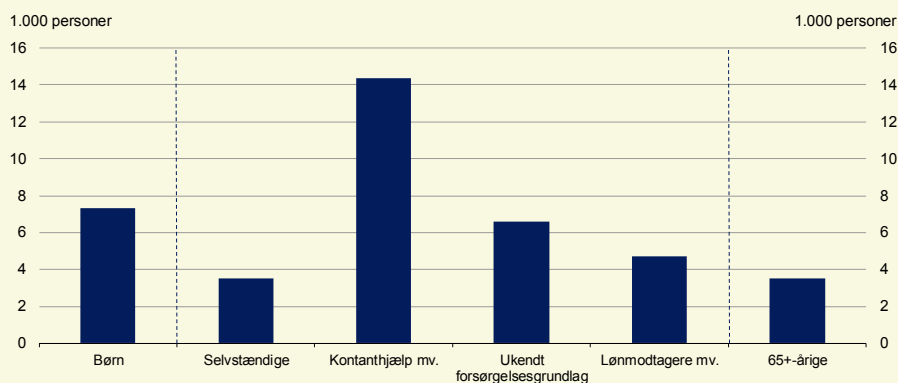
Initiativerne er uddybet i bilag 4.2.

4.3 Økonomisk fattige i 2013

Gruppen af økonomisk fattige er ikke kun en relativt lille, men også en meget sammensat gruppe målt på fx familiesammensætning og indkomstgrundlag. Der er imidlertid en række forhold, der i særlig grad karakteriserer gruppen af økonomisk fattige.

Forsørgelsesgrundlaget er en af de faktorer, som har forholdsvis stor betydning for, om den enkelte er økonomisk fattig eller ej. En relativt lille del af personerne mellem 18 og 64 år, som er i beskæftigelse, førtidspensionister eller efterlønsmodtagere, er økonomisk fattige. Omvendt er en relativt stor del af personerne mellem 18 og 64 år, som er kontanthjælpsmodtagere, selvstændige og personer med ukendt forsørgelsesgrundlag, økonomisk fattige.

Godt halvdelen af de økonomisk fattige er enten kontanthjælpsmodtagere eller personer med ukendt forsørgelsesgrundlag, jf. figur 4.5.

Figur 4.5**Økonomisk fattigdom for personer med forskellig arbejdsmarkedsstatus mv. i 2013**

Anm.: 'Kontanthjælp mv.' omfatter kontanthjælp, dagpenge mv. 'Lønmodtagere mv.' omfatter lønmodtagere, førtidspensionister og efterlønsmodtagere.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Personer med ukendt forsørgelsesgrundlag er kendetegnet ved at have lav eller ingen tilknytning til arbejdsmarkedet. Forsørgelsesgrundlaget for disse personer kan blandt andet stamme fra familie og venner eller ophold på institutioner med kost og logi, som fx højskoler. Manglende eller sparsomme oplysninger om forsørgelsesgrundlag kan også hænge sammen med ophold i udlandet en del af året. Denne gruppe er i redegørelsen benævnt 'Ukendt forsørgelsesgrundlag', jf. boks 4.3.

Boks 4.3**Økonomisk fattige med ukendt forsørgelsesgrundlag**

Der kan være en række forklaringer på, at en person har en lav registreret disponibel indkomst. Det kan blandt andet hænge sammen med anden studieaktivitet, afsoning mv. Denne boks giver en række eksempler på, hvad "ukendt forsørgelsesgrundlag" kan dække over for økonomisk fattige.

Økonomisk fattige med ukendt forsørgelsesgrundlag består hovedsageligt af personer, som kan karakteriseres som hjemmegående, der kan være forsørget af partneren, og sæsonarbejdere, jf. tabel.

Tablet**Økonomisk fattige med ukendt forsørgelsesgrundlag for forskellige karakteristika i 2013**

	18-24 år	25-29 år	Over 29 år	Alle
	Antal			
Alle	1.140	1.160	4.310	6.610
<i>Arbejdsmarkedstilknytning (opdelt):</i>				
Hjemmegående	700	920	3.520	5.130
Sæsonarbejdere	390	200	710	1.300
Fleksjob	0	0	50	50
Udenlandsk lønindkomst	0	0	20	20
Revalidender	40	20	10	60
Skattepligtig i mindre end et år	10	20	10	40
<i>Mulige årsager til lav indkomst:</i>				
På højskole i året	10	0	0	20
Indsat/afsoner i året	190	120	250	560
På produktionsskole i året	30	-	-	30

Anm.: 'Hjemmegående' omfatter personer med personlig indkomst på 0 kr. mv. 'Sæsonarbejdere' omfatter personer med ATP-indbetaling under en fjerdedel af fuldtidsbidraget, der ikke har modtaget offentlige ydelser i væsentligt omfang. 'Indsat/afsoner' omfatter personer i fængsel, arresthus, el.lign. Opførelsen af indsatte stemmer ikke helt overens med tal fra Kriminalforsorgen, blandt andet på grund af løbende revision af registre mv.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Definitionen af økonomisk fattigdom tager højde for, at uddannelsesaktivitet på det kompetencegivende område er selvvalgt og udtryk for relativt stærke ressourcer. Der eksisterer en række andre uddannelses tilbud, som produktionsskoler og højskoler, som ikke er omfattet af undtagelsen i definitionen af økonomisk fattigdom.

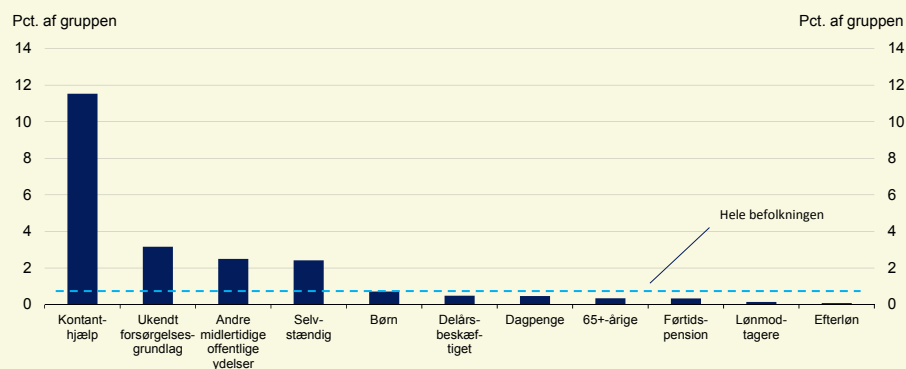
Boks 4.3 (fortsat)**Økonomisk fattige med ukendt forsørgelsesgrundlag**

Produktionsskoler bidrager til at forberede eleverne på videre faglig uddannelse og indtræden på arbejdsmarkedet, men er ikke formelt kompetencegivende. Under forløbet på en produktionsskole vil eleverne typisk kunne modtage skoleydelse, der ikke i sig selv overstiger den kritiske indkomstgrænse for økonomisk fattigdom. Det er imidlertid kun omkring 30 af de godt 1.000 økonomisk fattige i alderen 18-24 år med ukendt forsørgelsesgrundlag, som har været på produktionsskole i løbet af året.

Ophold på højskole vil i mange tilfælde være kendetegnet ved relativt lav indkomst. Ophold på højskole er dog typisk udtryk for elevens egne interesser og egne valg. Der er ikke tegn på, at en stor del af gruppen har været på højskole i løbet af året.

Afsoning i fængsler, arresthuse mv. er typisk kendetegnet ved manglende (registreret) indkomst. I 2012 havde knap 600 af de økonomisk fattige med ukendt forsørgelsesgrundlag afsonet i løbet af året.

Kontanthjælpsmodtagere er markant overrepræsenterede blandt økonomisk fattige i 2013, idet op mod 12 pct. af gruppen er økonomisk fattige, jf. figur 4.6. Men også modtagere af andre midlertidige offentlige ydelser, personer med ukendt forsørgelsesgrundlag og selvstændige er overrepræsenterede i gruppen.

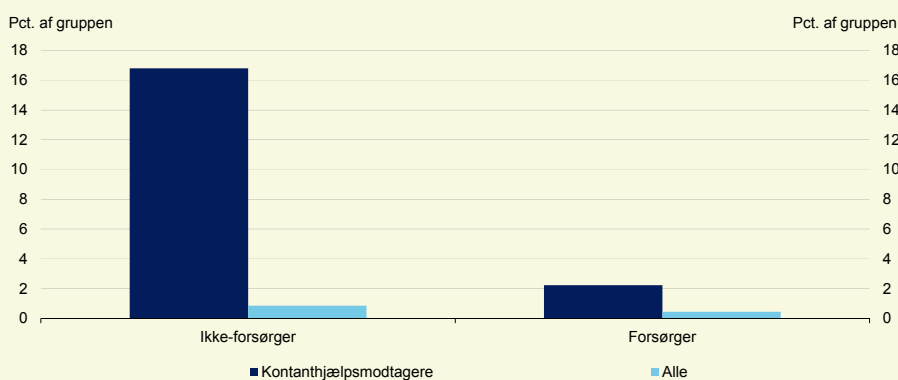
Figur 4.6**Økonomisk fattigdom for personer med forskellig arbejdsmarkedsstatus mv. i 2013**

Anm.: 'Andre midlertidige offentlige ydelser' omfatter blandt andet SU, sygedagpenge, revalidering mv. Den anvendte definition af, hvornår man regnes for at være studerende, indebærer, at personerne i gruppen af økonomisk fattige kan have modtaget SU i et begrænset omfang.
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Modsat er dagpengemodtagere, førtidspensionister, folkepensionister, lønmodtagere og efterlønsmodtagere underrepræsenterede blandt økonomisk fattige.

Overrepræsentationen blandt kontanthjælpsmodtagere dækker over en betydelig variation. Blandt kontanthjælpsmodtagere *uden* børn er det knap 17 pct., der er økonomisk fattige, hvilket er markant mere end for ikke-forsørgere i befolkningen som helhed, hvor knap 1 pct. er økonomisk fattige. Til sammenligning er godt 2 pct. af kontanthjælpsmodtagerne med børn økonomisk fattige, mens det gælder for 0,4 pct. af forsørgere i befolkningen som helhed, jf. figur 4.7. Det skal ses i lyset af, at kontanthjælpsmodtagere med børn modtager en højere kontanthjælpssats, højere boligstøtte og en række ydelser, som knytter sig til det at være forsøger.

Figur 4.7
Økonomisk fattige kontanthjælpsmodtagere i familier med forskellig forsørgerstatus i 2013

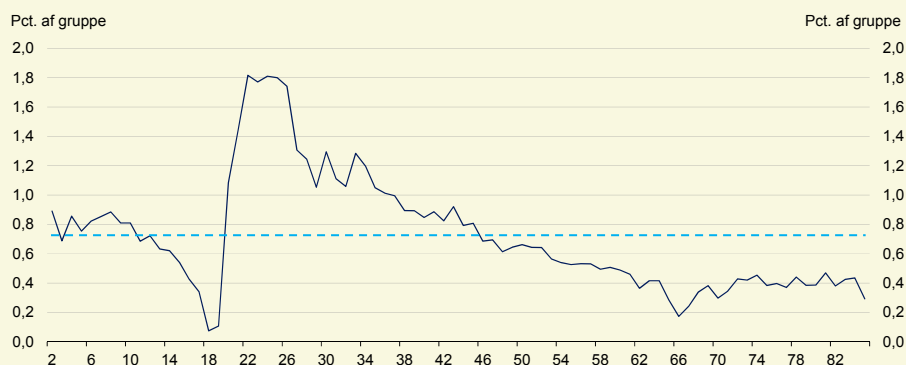
Anm.: Kontanthjælpsmodtagere henholdsvis i familier med og uden børn.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Mænd er overrepræsenterede blandt de økonomisk fattige, mens kvinder er underrepræsenterede, jf. bilag 4.3.

Et andet karakteristika, der kendetegner økonomisk fattige, er, at der især er tale om yngre voksne i 20'erne til midten af 30'erne, jf. figur 4.8.

Figur 4.8
Økonomisk fattige for forskellig alder i 2013

Anm.: Børn under 2 år kan ikke være omfattet af afgrænsningen af økonomisk fattigdom.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Den disponible indkomst for børn afspejler forældrenes indkomstforhold. Det faktum, at andelen af økonomisk fattige børn er faldende med barnets alder, kan derfor ses i sammenhæng med den tilsvarende profil for forældregenerationen.

Særligt personer i 20'erne er overrepræsenterede, hvilket kan hænge sammen med, at mange endnu ikke har fået fast fodfæste i uddannelsessystemet eller på arbejdsmarkedet. Det kan også afspejle, at der ikke findes oplysninger om de forbrugsmuligheder, som nogle unge har i form af økonomisk støtte fra forældre eller anden familie.

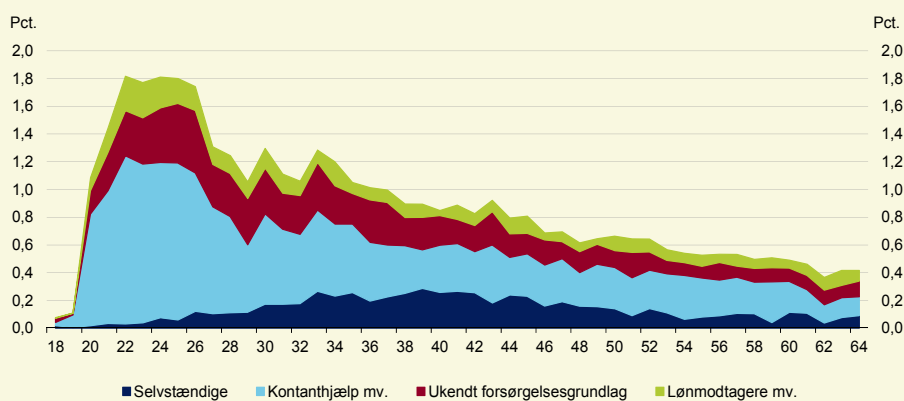
De lavere indkomster for unge skal også ses i sammenhæng med ungedelser i kontant-hjælpssystemet for personer under 25 år (under 30 år med kontanthjælpsreformen, der trådte i kraft d. 1. januar 2014). Yngre voksne er desuden oftere enlige og har sjældnere børn.

Andelen af aldersgrupperne, der er økonomisk fattige, falder fra slutningen af 20'erne. Det hænger blandt andet sammen med, at flere i disse aldersgrupper har færdiggjort en kompetencegivende uddannelse og opnået en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet.

Personer i familier med kontanthjælpsmodtagere udgør den dominerende del af de økonomisk fattige i alle aldersgrupper fra 18 til 64 år, men er klart mest dominerende for personer i 20'erne, jf. figur 4.9.

Figur 4.9

Økonomisk fattige 18-64-årige i familier med forskellig arbejdsmarkedstilknytning og for egen alder i 2013

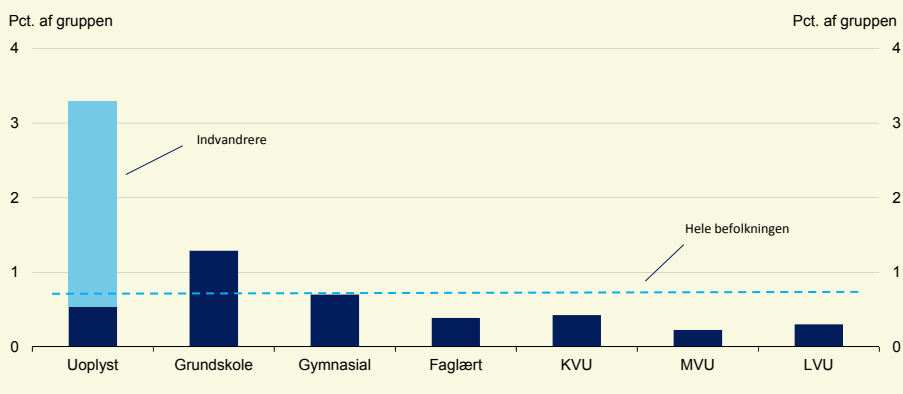
Anm.: Andel af 18-64-årige i befolkningen. Personens egen alder. 'Kontanthjælp mv.' omfatter kontanthjælp, dagpenge mv. 'Lønmodtagere mv.' omfatter personer i familie med lønmodtagere, førtidspensionister og efterlønnere. Arbejdsmarkedsstatus for familien er prioriteret i denne rækkefølge: 1. Selvstændige, 2. Kontanthjælpsmodtagere, 3. Andre midlertidige offentlige ydelser, 4. Dagpenge-modtagere, 5. Ukendt forsørgelsesgrundlag, 6. Deltidsbeskæftigede, 7. Delårsbeskæftigede, 8. Førtidspensionister, 9. Fuldtidsbeskæftigede, 10. Efterlønnere. Den prioriterede rækkefølge har betydning for resultatet, men hovedtrækkene er robuste, jf. *Familiernes økonomi – fordeling, fattigdom og incitamenter 2014*.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Andelen af økonomisk fattige i familier med selvstændige er størst blandt 30-50-årige. Det kan hænge sammen med, at flere starter selvstændig virksomhed efter endt uddannelse eller efter en periode som lønmodtager.

Det kendetegner også økonomisk fattige, at uddannelsesniveauet er lavere end i befolkningen set under et. Blandt personer med grundskole som højest fuldførte uddannelsesniveau eller uoplyst uddannelsesniveau er det hhv. 1¼ pct. og 3¼ pct., der i 2013 er økonomisk fattige, jf. figur 4.10.

Figur 4.10
Økonomisk fattige for forskellige uddannelsesgrupper i 2013

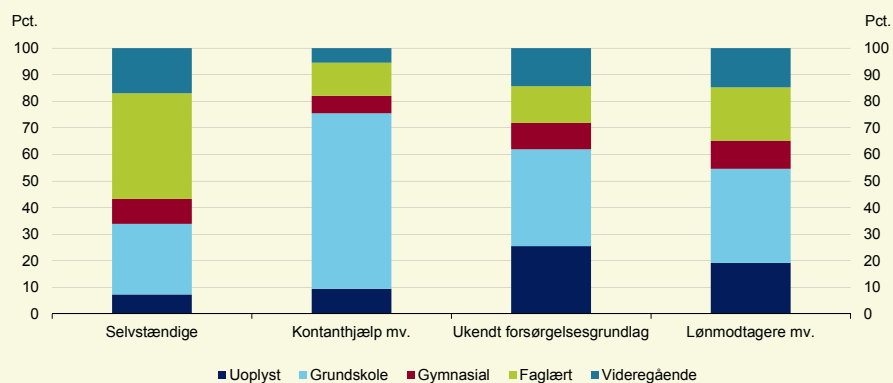
Anm.: Over 17-årige.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Når personer med uoplyst uddannelsesniveau oftere er økonomisk fattige end andre, skal det ses i lyset af, at indvandrere er overrepræsenterede blandt økonomisk fattige, og at der ikke findes uddannelsesoplysninger om alle indvandrere.

Modsat er personer med en kompetencegivende uddannelse underrepræsenterede. Det skal ses i sammenhæng med, at personer med kompetencegivende uddannelser har stærkere tilknytning til arbejdsmarkedet.

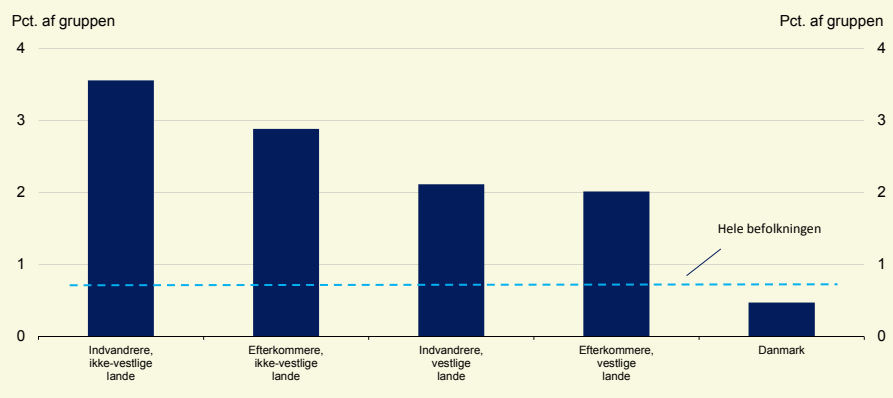
Blandt økonomisk fattige voksne er gruppen af selvstændige mere ressourcestærk målt på uddannelsesniveau end øvrige økonomisk fattige. Næsten 60 pct. af økonomisk fattige selvstændige har en erhvervskompetencegivende uddannelse, mens det samme kun er tilfældet for 18 pct. af økonomisk fattige kontanthjælpsmodtagere, jf. figur 4.11.

Figur 4.11**Økonomisk fattige for forskelligt uddannelsesniveau og egen arbejdsmarkedstilknnytning i 2013**

Anm.: Økonomisk fattige over 17 år. 'Videregående' omfatter personer med korte, mellem og lange videregående uddannelser. 'Kontanthjælp mv.' omfatter kontanthjælp, dagpenge og andre midlertidige offentlige ydelser. 'Lønmodtagere mv.' omfatter lønmodtagere, førtidspensionister og efterlønnere.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Personer med anden etnisk baggrund end dansk er overrepræsenterede blandt økonomisk fattige i 2013, jf. figur 4.12. Det gælder især for indvandrere fra ikke-vestlige lande, og i større grad for indvandrere end for efterkommere.

Figur 4.12**Økonomisk fattige med forskellig herkomst og indvandringsbaggrund i 2013**

Anm.: Nyindvandrede (i løbet af de seneste 2 år) indgår per definition ikke i opgørelsen.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

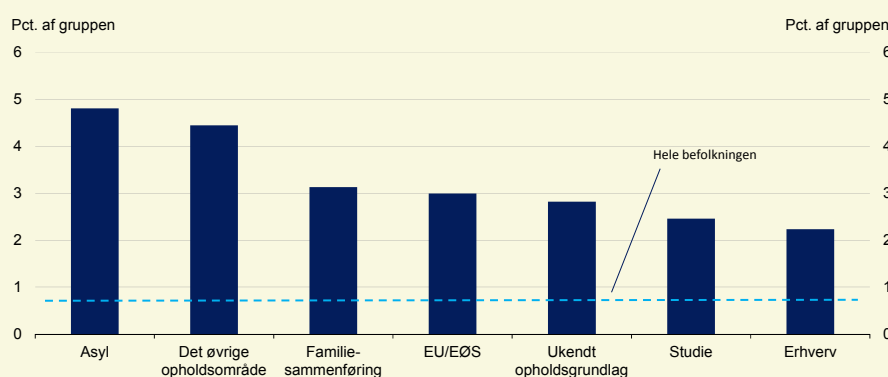
Overrepræsentationen blandt personer med anden etnisk baggrund end dansk kan hænge sammen med en række faktorer, der ikke er direkte knyttet til herkomsten. Det gælder relativt

svage dansk kundskaber, lavt uddannelsesniveau og andre familiemønstre. Hertil kommer, at andelen af brøkpensionister er højere blandt indvandrere end andre (fuld pension kræver 40 års ophold i Danmark).

Langt de fleste indvandrere er ikke berørt af økonomisk fattigdom. Indvandrere, hvor opholdsgrundlaget er asyl og det øvrige opholdsområde, er imidlertid oftere økonomisk fattige end indvandrere med andre typer af opholdsgrundlag, jf. figur 4.13.

Figur 4.13

Økonomisk fattige indvandrere med forskellige opholdsgrundlag, 2013

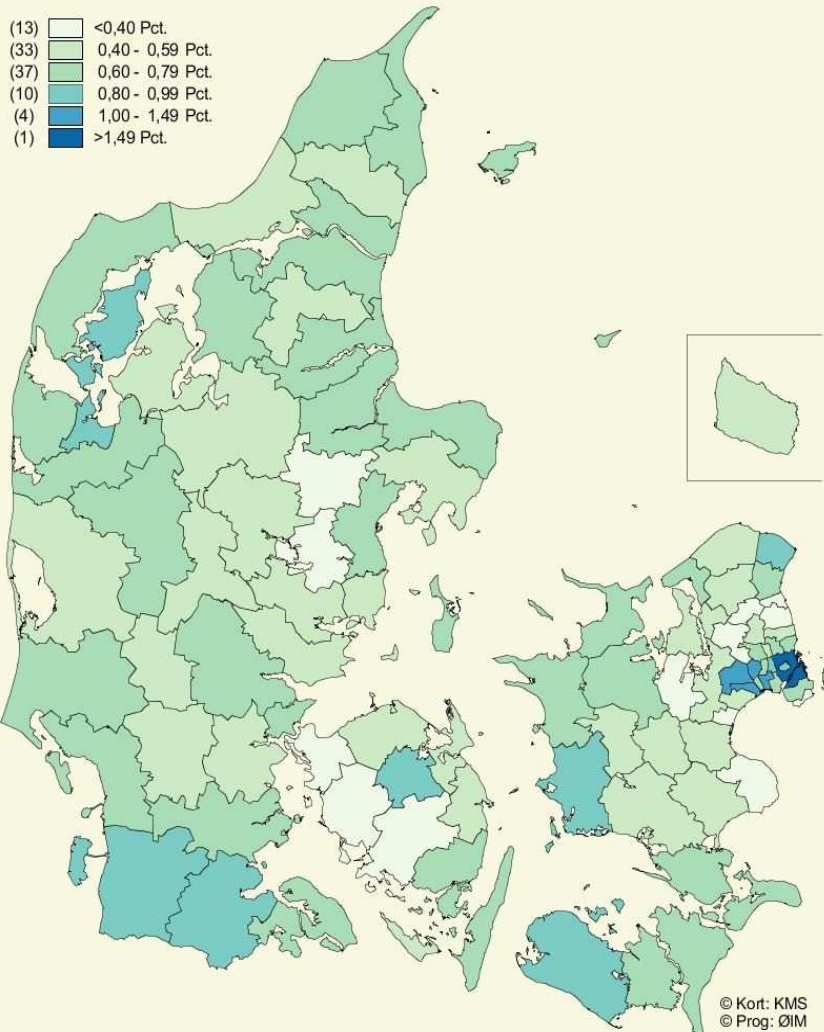

Anm.: Opholdsgrundlag for personer indvandret i 1997-2013. Figuren omfatter 12.700 økonomisk fattige indvandrere, heraf findes oplysninger om opholdsgrundlag for 5.600 personer. 'Ukendt opholdsgrundlag' omfatter personer indvandret før 1997, danske eller nordiske statsborgere samt indvandrede uden CPR-nummer, for hvem der kun findes et imputeret opholdsgrundlag. Billedet er det samme, hvis indvandrere uden CPR-nummer opdeles efter imputeret opholdsgrundlag.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Det kan i nogen grad hænge sammen med, at asylansøgere oftere kommer fra ikke-vestlige lande end fra vestlige lande og derfor oplever større kulturelle forskelle mv. Det kan også hænge sammen med, at asylansøgere oftere har psykiske problemer som følge af krig og forfølgelse, der kan gøre det sværere at integrere sig og få fodfæste på arbejdsmarkedet.

Der er generelt ikke store regionale forskelle på andelen af økonomisk fattige i de enkelte kommuner, jf. bilag 4.4. Andelen af økonomisk fattige udgør mellem 0,2 og 1 pct. i alle kommuner uden for Københavnsområdet, jf. figur 4.14. I Københavns Kommune og nogle af omegnskommunerne udgør andelen af økonomisk fattige modsat over 1 pct.

Figur 4.14**Økonomisk fattige i forskellige kommuner i 2013**

Anm.: Økonomisk fattige som andel af alle i kommunen. Opgjort på en fuldtælling af befolkningen.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Det er ikke i alle kommuner med en stor andel økonomisk fattige, at gruppen også udgør et stort absolut antal. De økonomisk fattige bor typisk i de større byer, jf. tabel 4.2. Det kan blandt andet hænge sammen med, at antallet af kontanthjælpsmodtagere mv. er større i byerne.

Tabel 4.3
Økonomisk fattige i de 10 kommuner med flest økonomisk fattige i 2013

Kommune	Antal	Heraf		Andel Pct.
		Kontanthjælp mv.	Selvstændige	
København	8.800	2.900	600	1,6
Århus	2.400	1.000	200	0,8
Odense	1.700	800	100	0,9
Aalborg	1.300	600	100	0,6
Frederiksberg	900	200	100	0,9
Esbjerg	900	400	100	0,8
Randers	700	400	0	0,7
Vejle	700	200	100	0,6
Slagelse	600	200	0	0,8
Herning	500	200	100	0,6

Anm.: Opgjort på en fuldtælling af befolkningen. 'Kontanthjælp mv.' omfatter kontanthjælp, dagpenge og andre midlertidige offentlige ydelser.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

4.4 Økonomisk fattige børn

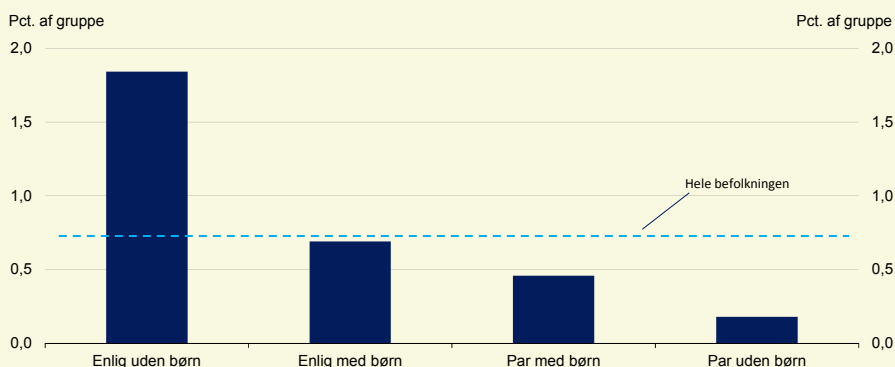
Børns opvækstforhold og mulighed for at klare sig godt senere i livet med hensyn til fx uddannelse og indkomstmuligheder er påvirket af en række faktorer, herunder blandt andet forældrenes uddannelsesniveau og arbejdsmarkedsstatus samt omsorg og deltagelse i sociale sammenhænge med jævnaldrende.

Det er svært at afgøre, hvor meget et konkret barn påvirkes af økonomisk fattigdom. Økonomisk fattige forældre kan i nogle tilfælde vælge at prioritere barnets behov over egne, ligesom der kan være eksempler på bedrestillede forældre, der ikke vælger at prioritere barnets behov og udvikling.

Forbrugsmulighederne for børn afhænger typisk af indkomstforholdene for de voksne i familien, idet de færreste børn har egen indkomst af betydning. Omkring 7.300 børn er berørt af økonomisk fattigdom, svarende til 0,7 pct. af børnene i 2013.

Personer i børnefamilier er sjældnere berørt af økonomisk fattigdom end andre personer i befolkningen. Det gælder både for personer i familier med enlige forsørgere og par, jf. figur 4.15.

Figur 4.15
Økonomisk fattige for forskellige familietyper i 2013

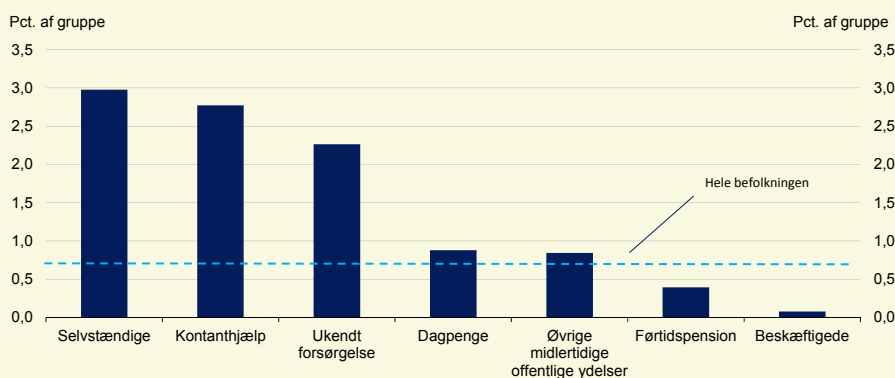

Anm.: Omfatter både børn og voksne.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Børn i familier med selvstændige, kontanthjælpsmodtagere og personer med ukendt forsørgelsesgrundlag er overrepræsenterede blandt økonomisk fattige børn i 2013. Omvendt er børn i familier med førtidspensionister og lønmodtagere underrepræsenterede blandt økonomisk fattige, jf. figur 4.16.

Figur 4.16
Økonomisk fattige børn for familier med forskellig arbejdsmarkedsstatus i 2013

Anm.: 2-17-årige. Arbejdsmarkedsstatus for de voksne i prioriteret rækkefølge, jf. anmærkning til figur 4.9.

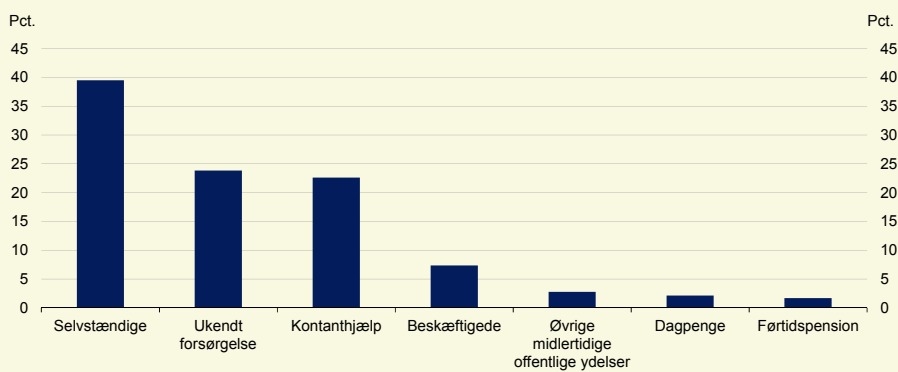
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Det er som nævnt ikke kun økonomiske forhold, der påvirker børns opvækst. Mange andre faktorer kan have betydning for børns trivsel og muligheder for at klare sig godt senere i livet, fx med hensyn til uddannelse og arbejdsmarkedstilknnytning.

Det gælder en række forskellige faktorer, som forældrenes ressourcer, herunder uddannelsesniveau og tilknytning til arbejdsmarkedet, børnenes deltagelse i fritidsaktiviteter og sociale sammenhænge med jævnaldrende mv. samt institutionelle forhold som kvaliteten af dag-, undervisnings- og sundhedstilbud.

Knap halvdelen af økonomisk fattige børn har forældre, der er selvstændige, beskæftigede eller dagpengemodtagere, og som derfor har tilknytning til arbejdsmarkedet, jf. figur 4.17.

Figur 4.17
Økonomisk fattige børn opdelt efter familiens arbejdsmarkedsstatus i 2013

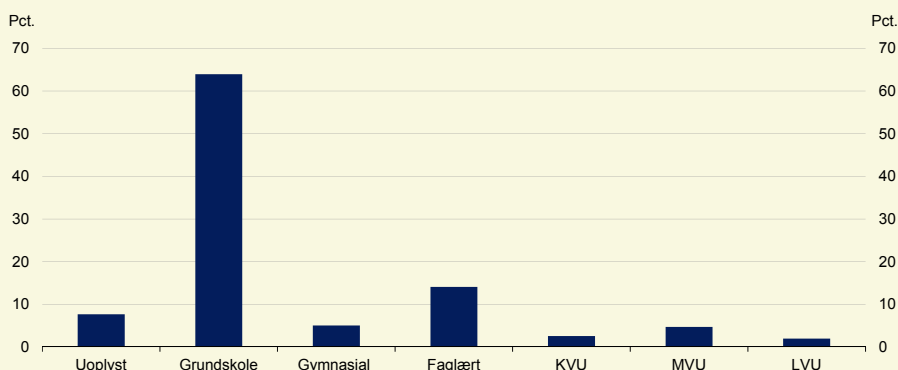

Anm.: 2-17-årige. Se i øvrigt anmærkning til figur 4.9.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Hovedparten af økonomisk fattige børns forældre har et relativt lavt uddannelsesniveau. Godt 70 pct. af økonomisk fattige børn bor således i familier, hvor de voksne ikke har registreret uddannelse ud over grundskole, jf. figur 4.18. Det relativt lave uddannelsesniveau kan hænge sammen med, at nogle af forældrene er relativt unge og først på et senere tidspunkt vil gennemføre en kompetencegivende uddannelse.

Figur 4.18
Økonomisk fattige børn opdelt efter forældrenes højeste uddannelse i 2013

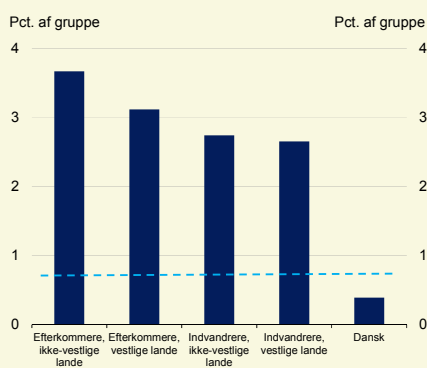

Anm.: 2-17-årige. Uddannelse for de voksne i familien i prioriteret rækkefølge: 1. LVU, 2. MVU, 3. KVVU, 4. Faglært, 5. Gymnasial, 6. Grundskole og 7. Uoplyst. Den prioriterede rækkefølge har betydning for resultatet, men hovedtrækkene er robuste, jf. *Familiernes økonomi – fordeling, fattigdom og incitamenter 2014*.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Omkring 3-4 pct. af børnene med anden oprindelse end dansk er økonomisk fattige i 2013, mens det kun gør sig gældende for 0,7 pct. af alle børn, jf. figur 4.19.

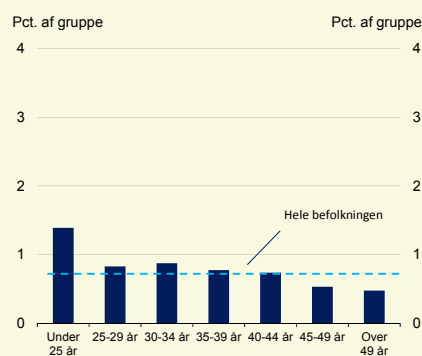
Figur 4.19
Økonomisk fattige børn for forskellig herkomst i 2013

Anm.: 2-17-årige. Børnenes egen herkomst.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

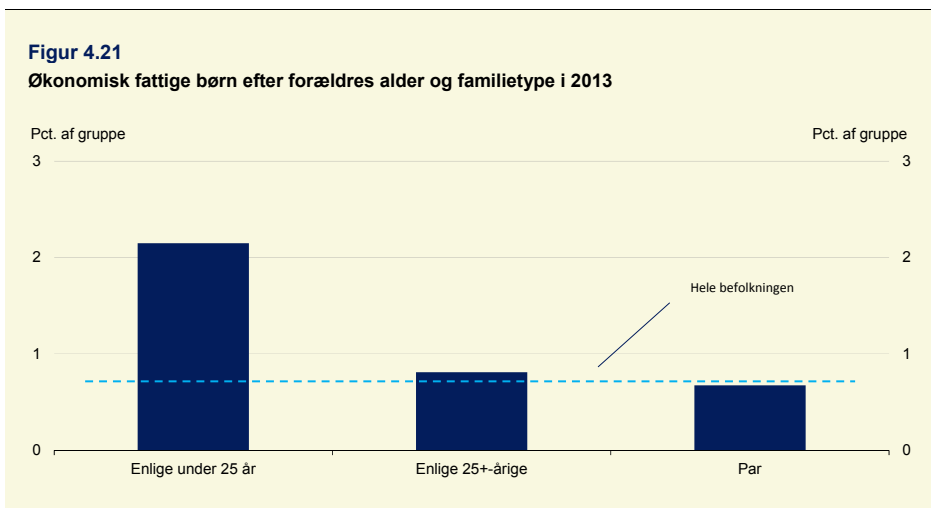
Figur 4.20
Økonomisk fattige børn med forældrene i forskellige aldersgrupper i 2013

Anm.: 2-17-årige børn. Gennemsnitlig alder for de voksne i familien.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Børn i familie med voksne under 25 år er overrepræsenterede blandt økonomisk fattige, jf. figur 4.20. Børn i familie med enlige voksne er imidlertid ikke oftere økonomisk fattige end andre, hvis den voksne i familien er over 25 år, jf. figur 4.21.

Anm.: 2-17-årige. Gennemsnitlig alder for de voksne i familien.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Økonomisk fattigdom er defineret som en længerevarende tilstand, som konkret afgrænses ved mindst 3 år i træk med relativt lav indkomst mv. Det betyder, at børn per definition ikke karakteriseres som økonomisk fattige, før de fylder 2 år. For nogle børn kan kortere perioder i økonomisk fattigdom muligvis have betydning for barnets sociale udvikling eller indlæring, og det kan derfor være relevant at se på indkomstforholdene i de første leveår, selv om barnet ifølge definitionen ikke er økonomisk fattig.

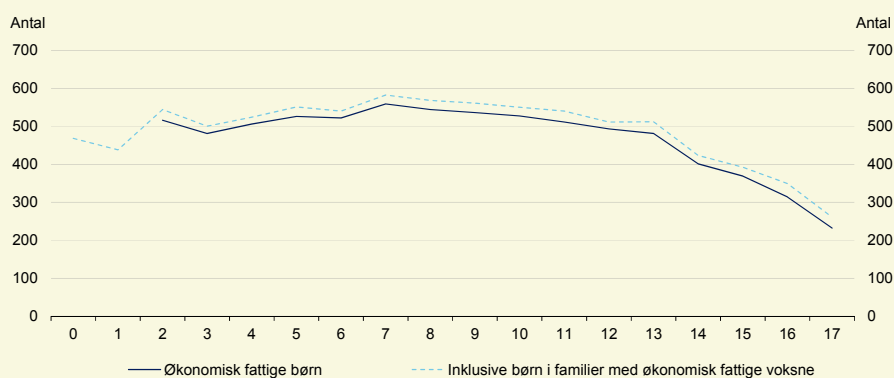
Hvis man beregningsteknisk lemper varighedskravet for børn ved afgrænsning af økonomisk fattigdom, har det dog ikke væsentlig betydning for opgørelsen af antallet af økonomisk fattige børn, jf. boks 4.4.

Boks 4.4**Børn i familier med økonomisk fattige voksne**

Ekspertudvalget definerede økonomisk fattigdom som en situation, der "er vedvarende, og hvor personen eller familien ikke har eller kun i begrænset omfang har mulighed for ved egen drift at ændre situationen", jf. boks 4.1. Ekspertudvalget anbefalede derfor, at økonomisk fattige afgrænses som personer, der opfylder de opstillede kriterier tre år i træk.

Varighedsbetingelsen medfører, at 0- og 1-årige børn ikke kan optræde som økonomisk fattige, heller ikke selvom forældrene er økonomisk fattige. Børn over 1 år, der ikke selv er økonomisk fattige, kan ligesom ikke-fattige voksne indgå i familier med økonomisk fattige personer, hvis familiesammensætningen er ændret i de seneste tre år. Det kan fx dreje sig om en enlig mor med et barn, der er flyttet sammen med en mand i 2013. Har mor og barn ikke været omfattet af afgrænsningen i 2011 og 2012, så er de ikke økonomisk fattige i 2013, uanset at det kan være tilfældet for manden.

Børn, der ikke selv er økonomisk fattige, men indgår i familier med økonomisk fattige voksne, er en forholdsvis lille gruppe og udgør mellem 15 og 30 børn i aldersgrupperne 2-17 år. Cirka 1.000 0-1-årige bor i familier med økonomisk fattige voksne, jf. figur.

Figur**Økonomisk fattige børn opdelt på alder i 2013**

Anm.: 'Børn i familier med økonomisk fattige voksne' omfatter børn, der ikke selv er økonomisk fattige, men indgår i familie med mindst én økonomisk fattig voksen.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Opgørelsen undervurderer isoleret set den disponible indkomst for familier med børn født i året. Det hænger sammen med, at oplysningerne, der ligger til grund for opgørelsen af den disponible indkomst, vedrører hele året, mens familiesammensætningen er baseret på situationen ultimo året. Den disponible indkomst reduceres således, som havde den nyfødte været en del af familien hele året, mens øgede offentlige ydelser som fx børne- og ungeydelse, børnetilskud, boligsikring samt højere kontanthjælpssatser mv. til forsørgere først indgår i opgørelsen fra barnets fødsel.

4.5 Hvordan klarer økonomisk fattige børn sig som unge?

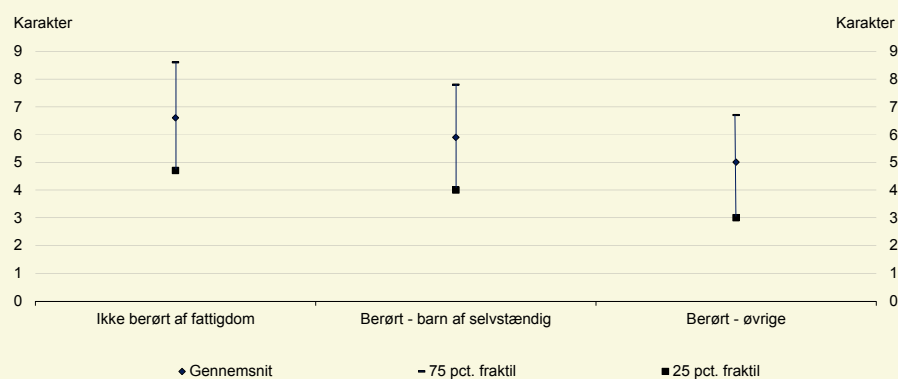
De færreste børn oplever økonomisk fattigdom, og for de berørte er der typisk tale om en ikke-permanent situation. Det er velkendt, at forældrenes sociale og kulturelle ressourcer har stor betydning for, hvordan børn klarer sig senere i livet. Dette afsnit analyserer, om økonomisk fattigdom sætter sig spor i forhold til børnenes muligheder i uddannelsessystemet.

Børn, der har oplevet økonomisk fattigdom, har i gennemsnit et dårligere fagligt standpunkt, når de forlader folkeskolen sammenlignet med børn, der ikke har levet i fattigdom. Men der er tegn på, at sammenhængen ikke primært kan henføres til manglende økonomiske ressourcer.

Børn af selvstændige, der var berørt af økonomisk fattigdom under opvæksten (6-15-årsalderen), opnår næsten lige så gode resultater ved folkeskolens afgangseksamen som børn, der ikke er berørt af økonomisk fattigdom under opvæksten. Det er således i højere grad økonomisk fattige børn med andre typer forældre, herunder kontanthjælpsmodtagere, der opnår dårligere resultater, jf. figur 4.22.

Figur 4.22

Karaktergennemsnit i dansk i folkeskolen for 16-20-årige i 2013 med status som økonomisk fattig under opvækst

Anm.: Karaktergennemsnit fra folkeskolen for personer, der har taget minimum 4 af 8 bundne prøver (4 af 7 bundne prøver før 2007). Opvækst er afgrænset til 6-15 års alderen. 'Berørt - barn af selvstændig': økonomisk fattig og i familie med selvstændig i mindst ét år (samtidig) under opvækst. 'Berørt - øvrige': økonomisk fattig mindst ét år under opvækst, men ikke i familie med selvstændig.

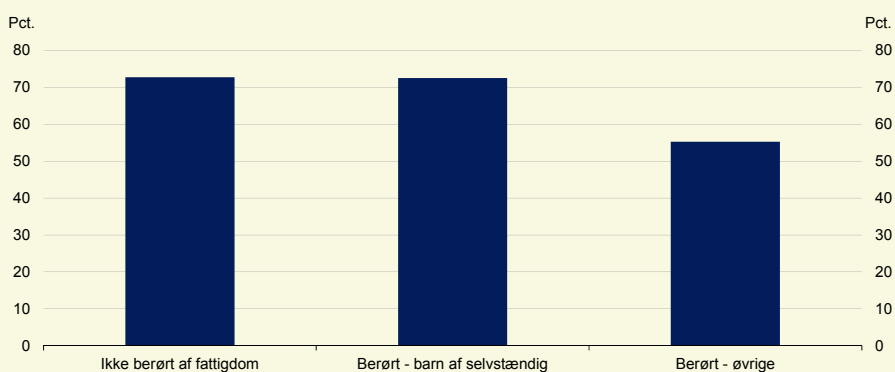
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Personer, der har været berørt af økonomisk fattigdom under opvæksten og er børn af selvstændige, klarer sig også godt videre i uddannelsessystemet. Cirka 72 pct. er i gang med eller har færdiggjort en ungdomsuddannelse i 16-20-årsalderen, hvilket omtrent svarer til andelen for unge, der ikke var berørt af økonomisk fattigdom under opvæksten. For berørte, der

ikke er i familie med en selvstændig, er det 55 pct., der er i gang med eller har færdiggjort en uddannelse ud over grundskolen, jf. figur 4.23.

Figur 4.23

16-20-årige i 2013 i gang med eller færdig med en ungdomsuddannelse med status som økonomisk fattig under opvækst

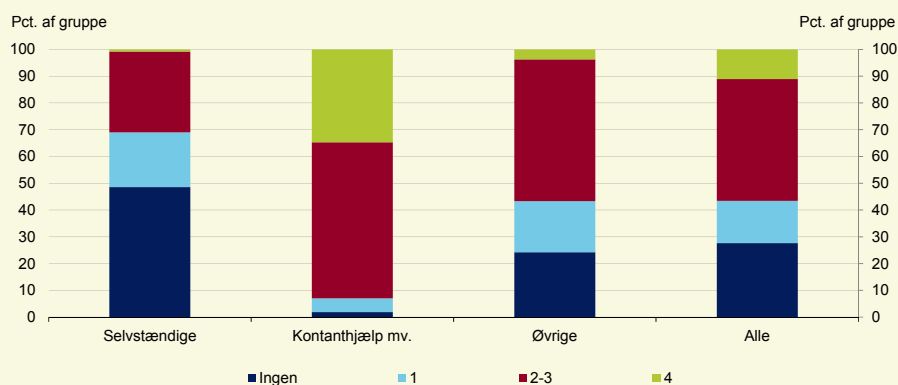
Anm.: Ungdomsuddannelser omfatter gymnasiale og erhvervsfaglige uddannelser. Opvækst er afgrænset til 6-15-års alderen. 'Berørt': økonomisk fattig mindst ét år under opvækst. 'Berørt – barn af selvstændig': økonomisk fattig og i familie med selvstændig i mindst ét år (samtidig) under opvækst.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Når økonomisk fattige børn af selvstændige klarer sig forholdsvis godt i uddannelsessystemet, skal det blandt andet ses i lyset af, at de er mindre socialt udsatte end andre økonomisk fattige børn målt ved en række sociale indikatorer for forældrenes uddannelsesniveau og arbejdsmarkedstilknytning, jf. figur 4.24.

Figur 4.24

Økonomisk fattige børn opdelt på antal sociale indikatorer for familier med forskellig arbejdsmarkedsstatus i 2013

Anm.: Sociale indikatorer: Mindst én voksen i familien er langvarigt offentligt forsørgt, alle voksne er uden erhvervskompetencegivende uddannelse, alle voksne i familien har været under offentlig forsørgelse i året, og mindst én voksen i familien har grundskole som højeste fuldførte uddannelse. For en dokumentation af de sociale indikatorer se bilag 5.1. Familiens arbejdsmarkedsstatus er opgjort efter følgende prioritering: 1) Selvstændige, 2) Kontanthjælp, dagpenge mv. 3) Øvrige.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

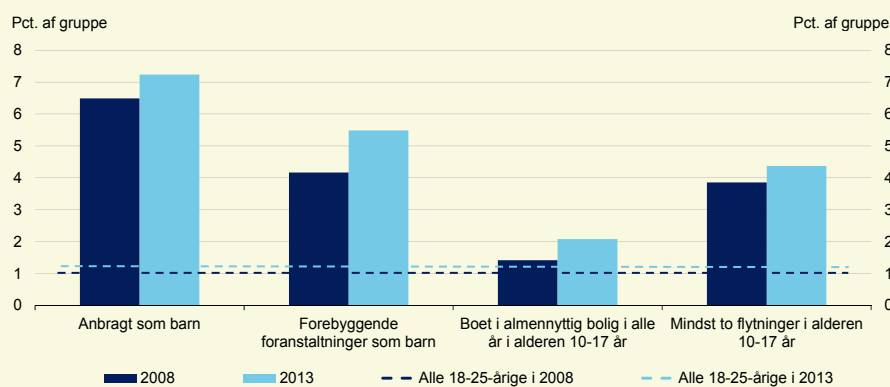
Blandt økonomisk fattige børn med forældre, der modtager kontanthjælp mv., er det væsentligt flere, som har indikatorer på en ressourcsvg opvækst end blandt børn af selvstændige. Det peger på, at økonomisk fattige børn af selvstændige i mange tilfælde har en mere ressourcestærk familie end øvrige økonomisk fattige børn.

De sociale indikatorer knytter sig til uddannelsesmæssige, kulturelle og sociale ressourcer, der kan have mindst lige så stor betydning for et barns udviklingsmuligheder som økonomiske ressourcer.

Sociale indikatorer under opvæksten har en forholdsvis stærk gennemslagskraft på risikoen for at placere sig i gruppen af økonomisk fattige som ung, men langt de fleste unge, der har indikatorer på en ressourcsvg opvækst, er ikke økonomisk fattige som unge. Blandt unge i alderen 18-25 år, som har været anbragt uden for hjemmet under opvæksten, er godt 7 pct. økonomisk fattige, jf. figur 4.25.

Figur 4.25

Andel økonomisk fattige 18-25-årige med forskellige sociale foranstaltninger og boligforhold under opvækst i 2008 og 2013

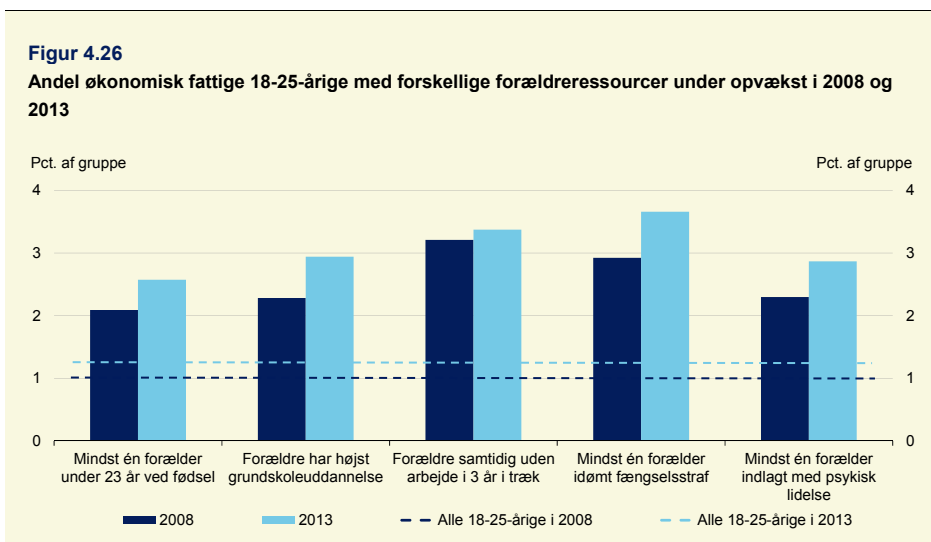

Anm.: Andel af 18-25-årige med den pågældende indikator, som er økonomisk fattige i året. For nogle økonomisk fattige unge findes ikke oplysninger om opvækstforhold. Det gælder særligt for unge indvandrere. Antal med de enkelte indikatorer kan således være undervurderet. For en dokumentation af de sociale indikatorer se bilag 5.1.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Der er en svag tendens til, at en stigende andel med indikationer på en ressourcetsvag opvækst bliver berørt af økonomisk fattigdom som unge. Det gælder for alle de viste indikatorer for sociale foranstaltninger og boligforhold.

Sociale indikatorer på svage forældreressourcer under opvæksten har en mindre gennemslagskraft på risikoen for at være placeret i gruppen af økonomisk fattige som 18-25-årig, jf. figur 4.26.

Anm.: Andel af 18-25-årige med den pågældende indikator, som er økonomisk fattige i året. For nogle økonomisk fattige unge findes ikke oplysninger om opvækstforhold. Det gælder særligt for unge indvandrere. Antal med de enkelte indikatorer kan således være undervurderet. For en dokumentation af de sociale indikatorer se bilag 5.1.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Bilag 4.1 Økonomisk fattige fra 1999 til 2013

Tabel**Økonomisk fattige fra 1999 til 2013**

Ar	Alle	Heraf børn
1999	16.242	3.684
2000	17.376	3.660
2001	20.223	4.095
2002	21.564	4.632
2003	23.541	5.229
2004	25.605	5.526
2005	27.348	6.279
2006	28.137	6.639
2007	31.608	7.740
2008	36.000	8.850
2009	42.156	11.022
2010	41.889	10.536
2011	43.116	10.509
2012	39.270	7.887
2013	40.041	7.320
2013*	39.564	7.272

Anm.: Se boks 4.1 for definition af økonomisk fattigdom.

Note: *) Eksklusive øget indregning af gæld til det offentlige.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Bilag 4.2 Socialpolitiske initiativer

Midlertidige overgangsboliger til de mest udsatte unge hjemløse

Regeringen indgik i oktober 2014 aftale med satspuljepartierne om at afsætte 18,4 mio. kr. til oprettelse af midlertidige overgangsboliger til de mest udsatte unge hjemløse i kommuner med betydelige udfordringer på hjemløseområdet. De midlertidige overgangsboliger er et supplerende arbejdsredskab for kommunerne, som skal danne rammen om den nødvendige sociale indsats til nogle af de mest udsatte unge hjemløse.

Styrket indsats for voldsramte i nære relationer

I satspuljeaftalen for 2015 er der afsat i alt 87,6 mio. kr. til en styrket indsats for voldsramte i nære relationer. På baggrund af aftalen har regeringen fremsat et lovforslag om en udvidet og styrket indsats for kvinder på krisecentre, der blev vedtaget i maj 2015. Formålet er at støtte den enkelte kvinde i overgangen fra kvindekrisecenter til selvstændig tilværelse, herunder støtte vedr. bolig, økonomi, sundhedsvæsen, uddannelse eller beskæftigelse samt skole eller dagtilbud. Derudover etableres blandt andet forsøg med ambulante tilbud til både voldsudsatte og voldsudøvere.

Genindførelse af tidligere gældende regler for optjening af ret til folkepension for flygtninge

Som led i udmøntningen af finanslovsaftalen for 2015 omfattes alle udlændinge, der har fået opholdstilladelse i Danmark efter § 7 eller § 8 i udlændingeloven, af lempeligere regler for optjening af folkepension. Dermed genindføres reglerne for flygtninges optjening af ret til folkepension, som gjaldt indtil den 1. januar 2011. Ændringen trådte i kraft den 1. januar 2015 og har til formål at sikre udlændinge med opholdstilladelse efter §§ 7 eller 8 i udlændingeloven, og som har nået folkepensionsalderen, en mere ligelig behandling sammenlignet med andre, da disse flygtninge ikke kan antages at have supplerende pension fra hjemlandet.

Bilag 4.3 Økonomisk fattige i 2012 og 2013

Tabel

Økonomisk fattige i 2012 og 2013 opdelt på karakteristika

	Økonomisk fattigdom			
	2012		2013	
	Antal	Pct. af gruppe	Antal	Pct. af gruppe
Alle	39.270	0,7	40.041	0,7
Arbejdsmarkedsstatus (18-64-årige):				
Fuldtidsbeskæftigede	1.287	0,1	1.131	0,1
Selvstændige	4.143	2,8	3.507	2,4
Deltidsbeskæftigede	1.425	1,0	1.428	1,0
Delårsbeskæftigede	1.176	0,4	1.323	0,5
Dagpenge	192	0,4	168	0,5
Kontanthjælp	11.694	11,3	13.005	11,5
Andre midlertidige offentlige ydelser	1.086	2,3	1.179	2,5
Førtidspensionister	978	0,4	777	0,3
Efterlønsmodtagere	60	0,1	78	0,1
Ukendt forsørgelsesgrundlag	5.898	3,0	6.606	3,2
Uddannelse (over 17-årige):				
Uoplyst	4.914	3,1	5.628	3,3
Grundskole	14.880	1,2	15.537	1,3
Gymnasial	2.460	0,7	2.556	0,7
Faglært	5.922	0,4	5.658	0,4
KVU	666	0,4	822	0,4
MVU	1.563	0,2	1.515	0,2
LVU	978	0,3	1.005	0,3

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Tabel (fortsat)**Økonomisk fattige i 2012 og 2013 opdelt på karakteristika**

	Økonomisk fattigdom			
	2012		2013	
	Antal	Pct. af gruppe	Antal	Pct. af gruppe
Alle	39.270	0,7	40.041	0,7
Alder (over 1-årige):				
2-17-årige	7.887	0,8	7.320	0,7
18-29-årige	9.567	1,2	10.311	1,3
30-64-årige	18.372	0,7	18.891	0,7
Over 64-årige	3.444	0,3	3.519	0,3
Oprindelse:				
Dansk	23.229	0,5	23.325	0,5
Efterkommere, vestlige lande	432	2,2	423	2,0
Efterkommere, ikke-vestlige lande	3.465	2,8	3.618	2,9
Indvandrere, vestlige lande	3.132	2,0	3.528	2,1
Indvandrere, ikke-vestlige lande	9.012	3,6	9.147	3,6
Forsørgerstatus for familien:				
Enlig uden børn	21.465	1,7	23.559	1,8
Enlig med børn	3.348	0,7	3.354	0,7
Par uden børn	2.781	0,2	2.598	0,2
Par med børn	11.676	0,5	10.530	0,5
Ejer/lejer:				
Lejer	32.415	1,6	34.389	1,6
Ejer	6.855	0,2	5.652	0,2
Køn (over 17-årige):				
Mand	19.398	0,9	20.349	0,9
Kvinde	11.985	0,5	12.372	0,6

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Bilag 4.4 Økonomisk fattige opdelt på kommuner

Tabel**Økonomisk fattige opdelt på kommuner i 2013**

	Antal	Andel, pct.
København	8.800	1,6
Frederiksberg	900	0,9
Ballerup	400	0,8
Brøndby	400	1,1
Dragør	0	0,3
Gentofte	400	0,6
Gladsaxe	500	0,7
Glostrup	200	0,7
Herlev	100	0,5
Albertslund	400	1,4
Hvidovre	400	0,7
Høje-Taastrup	500	1,1
Lyngby-Taarbæk	200	0,4
Rødovre	300	0,8
Ishøj	200	1,1
Tårnby	300	0,6
Vallensbæk	100	0,8
Furesø	200	0,4
Allerød	100	0,2
Fredensborg	200	0,6
Helsingør	500	0,8
Hillerød	200	0,5
Hørsholm	100	0,4
Rudersdal	200	0,4
Egedal	100	0,2
Frederikssund	200	0,5

Tabel (fortsat)**Økonomisk fattige opdelt på kommuner i 2013**

	Antal	Andel, pct.
Greve	200	0,5
Køge	300	0,5
Halsnæs	200	0,6
Roskilde	500	0,5
Solrød	100	0,3
Gribskov	200	0,5
Odsherred	200	0,7
Holbæk	400	0,6
Faxe	200	0,5
Kalundborg	300	0,6
Ringsted	200	0,6
Slagelse	600	0,8
Stevns	100	0,4
Sorø	100	0,5
Lejre	100	0,4
Lolland	400	0,9
Næstved	500	0,6
Guldborgsund	400	0,7
Vordingborg	300	0,6
Bornholm	200	0,5
Middelfart	100	0,3
Christiansø	-	0,0
Assens	200	0,4
Faaborg-Midtfyn	200	0,4
Kerteminde	100	0,5
Nyborg	100	0,4
Odense	1.700	0,9
Svendborg	400	0,6
Nordfyns	100	0,4
Langeland	100	0,8

Tabel (fortsat)**Økonomisk fattige opdelt på kommuner i 2013**

	Antal	Andel, pct.
Ærø	0	0,6
Haderslev	400	0,8
Billund	100	0,5
Sønderborg	500	0,6
Tønder	400	1,0
Esbjerg	900	0,8
Fanø	0	0,7
Varde	300	0,6
Vejen	200	0,6
Aabenraa	500	0,8
Fredericia	400	0,7
Horsens	500	0,6
Kolding	500	0,6
Vejle	700	0,6
Herning	500	0,6
Holstebro	400	0,6
Lemvig	100	0,6
Struer	200	0,8
Syddjurs	200	0,5
Norddjurs	300	0,7
Favrskov	100	0,3
Odder	100	0,5
Randers	700	0,7
Silkeborg	400	0,4
Samsø	0	0,7
Skanderborg	200	0,3
Århus	2.400	0,8
Ikast-Brande	200	0,6
Ringkøbing-Skjern	300	0,6

Tabel (fortsat)**Økonomisk fattige opdelt på kommuner i 2013**

	Antal	Andel, pct.
Hedensted	200	0,4
Morsø	200	0,8
Skive	200	0,5
Thisted	300	0,7
Viborg	500	0,5
Brønderslev	200	0,5
Frederikshavn	400	0,6
Vesthimmerlands	200	0,7
Læsø	0	0,7
Rebild	100	0,4
Mariagerfjord	300	0,7
Jammerbugt	200	0,6
Aalborg	1.300	0,6
Hjørring	400	0,7

Anm.: Opgjort på en fuldtælling af befolkningen.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Bilag 4.5 Den 1-årige lavindkomstgruppe fra 1997 til 2013

Tabel

Den 1-årige lavindkomstgruppe fra 1997 til 2013

År	Disponibel indkomst under kritisk grænse	Og ikke betydelig formue	Og ikke i familie med studerende over 17 år (1-årig lavindkomst- gruppe)
	Antal personer		
1997	179	151	88
1998	192	163	89
1999	203	171	101
2000	204	172	98
2001	212	180	104
2002	225	189	110
2003	235	200	118
2004	239	205	120
2005	246	211	124
2006	260	222	133
2007	292	258	164
2008	328	271	174
2009	342	288	180
2010	320	280	164
2011	339	300	168
2012	337	299	158
2013	349	312	163
2013*	344	307	159

Anm.: Se boks 4.1 for definition af den 1-årige lavindkomstgruppe.

Note: *) Eksklusive øget indregning af gæld til det offentlige.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

5. Veje ind i økonomisk fattigdom

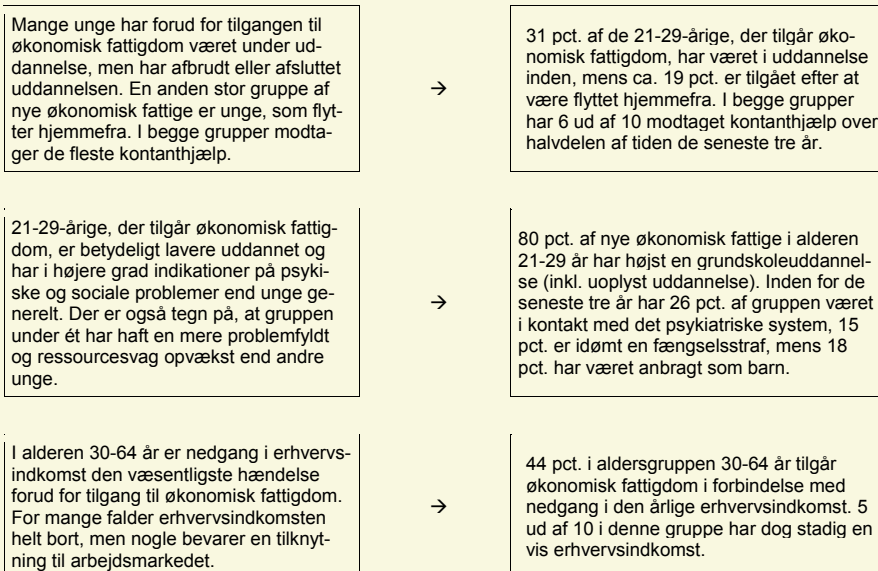
Dette kapitel ser på, hvad der kendetegner personer, som tilgår gruppen af økonomisk fattige. Hvad er de typiske veje ind i økonomisk fattigdom, og er der karakteristika, som i højere grad gør sig gældende for personer, der berøres af økonomisk fattigdom end for personer, der ikke gør.

Kapitlet er med til at understrege, at økonomisk fattige er en meget sammensat gruppe, som samtidig er præget af stor dynamik. Omkring 30-40 pct. af de økonomisk fattige er nye i gruppen hvert år. Og for 85 pct. af de nye fattige er det første gang, de er berørt.

Heterogeniteten gør det vanskeligt at tegne et klart og enkelt billede af vejene ind i økonomisk fattigdom. På baggrund af tilgangsmønstret kan der imidlertid udledes nogle hovedtræk.

Kapitlets hovedbudskaber er sammenfattet i figur 5.1.

Figur 5.1
Veje ind i økonomisk fattigdom

5.1 Tilgang til økonomisk fattigdom

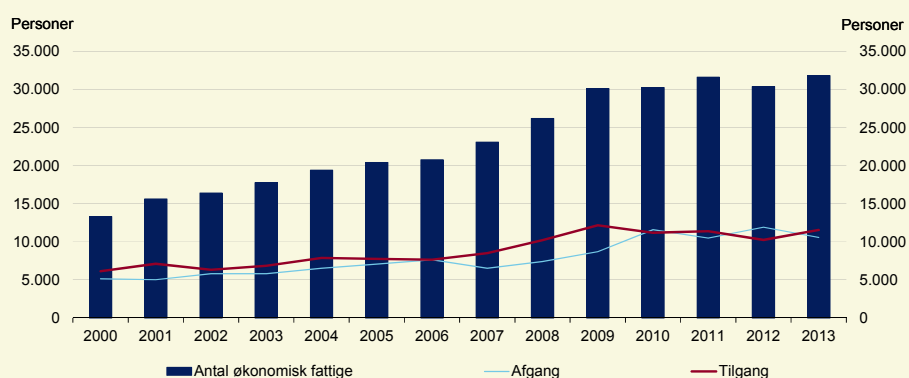
En analyse af tilgangen til økonomisk fattigdom kan blandt andet være med til at kaste lys over de typiske veje ind i økonomisk fattigdom og dermed bidrage med ny viden om, hvor der kan sættes ind for at mindske tilgangen. Det gælder både fra centralt hold og særligt ude i kommunerne, som ofte har direkte kontakt med borgerne.

Mange har i løbet af livet en eller flere korte perioder med lavere indkomst end normalt, fx i forbindelse med orlov eller ledighed. Økonomisk fattigdom er derimod en længerevarende periode med relativt lav indkomst. Økonomisk fattige er metodemæssigt afgrænset til personer, hvis disponible indkomst er under 50 pct. af medianindkomsten i mindst tre år i træk. I opgørelsen af den disponible indkomst bliver der taget højde for andre familiemedlemmers indkomst samt antallet af personer i familien (såkaldt ækvivaleret indkomst). Personer, der er under uddannelse eller i familie med en studerende (i samme husstand), indgår ikke i gruppen af økonomisk fattige. Den præcise definition af økonomisk fattige fremgår af kapitel 4.

I nærværende kapitel er det valgt at se bort fra børn i fattigdom, idet de (indirekte) er repræsenteret ved de voksne i familien. Kapitlet er således afgrænset til nye økonomisk fattige, der er voksne (mindst 21 år).

Fra år til år er der stor udskiftning i gruppen af økonomisk fattige. Hvert år er der 30-40 pct., som forlader gruppen af økonomisk fattige, mens en tilsvarende andel tilgår gruppen. Af de knap 32.000 økonomisk fattige på mindst 21 år i 2013 var 11.500 nye i gruppen i forhold til året før, jf. figur 5.2.

Figur 5.2
Tilgang til og afgang fra gruppen af økonomisk fattige

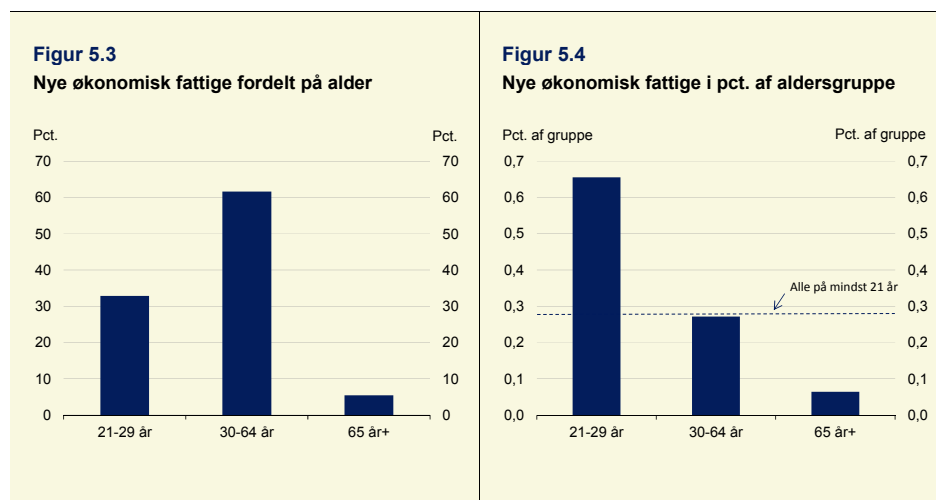

Anm.: Vedrører økonomisk fattige på mindst 21 år. ”Tilgang” er nye i året. ”Afgang” er personer, som var i gruppen året før, og som ikke er der i året.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Blandt nye økonomisk fattige er omkring en tredjedel i alderen 21-29 år. Godt 60 pct. er i alderen 30-64 år, mens knap 5 pct. er mindst 65 år, jf. figur 5.3.

Når man tager højde for aldersgruppernes størrelse, er unge klart overrepræsenterede blandt nye økonomisk fattige. Den årlige tilgang af økonomisk fattige i alderen 21-29 år udgør ca. 0,65 pct. af aldersgruppen mod ca. 0,28 pct. i aldersgruppen på 21 år og derover set under et. I aldersgruppen 30-64 år udgør nye økonomisk fattige ca. 0,27 pct. Blandt personer på mindst 65 år udgør nye økonomisk fattige kun 0,06 pct., jf. figur 5.4.

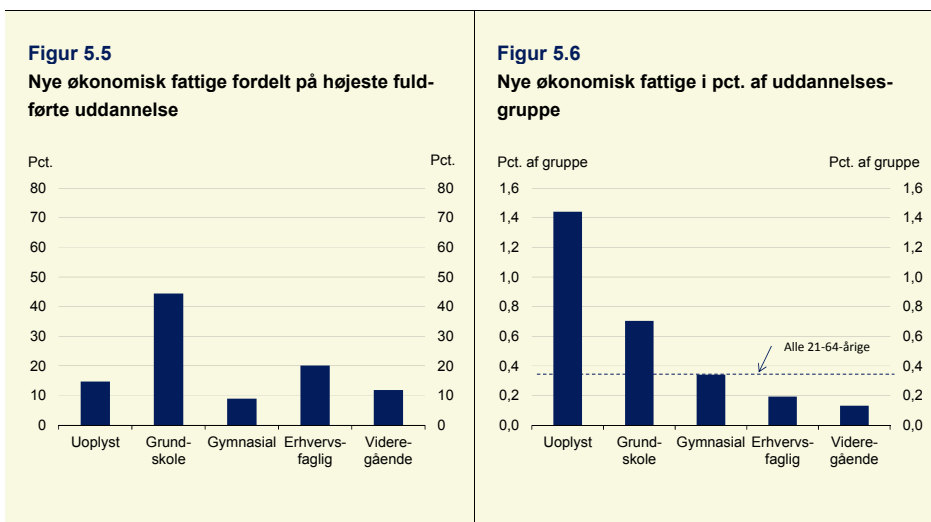
Anm.: Figurerne vedrører nye økonomisk fattige på mindst 21 år i perioden 2009-2013. Alderen vedrører tilgangsåret.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Uddannelsesniveaueet blandt nye økonomisk fattige er relativt lavt. Næsten 7 ud af 10 har ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse (erhvervsfaglig eller videregående uddannelse), jf. figur 5.5.

Når der tages højde for uddannelsesgruppernes størrelse, er personer med uoplyst uddannelse og grundskoleuddannelse klart overrepræsenterede blandt nye økonomisk fattige. Nye økonomisk fattige med uoplyst uddannelse udgør godt 1,4 pct. af alle 21-64-årige med uoplyst uddannelse, mens nye økonomisk fattige med en grundskoleuddannelse udgør 0,7 pct. af alle 21-64-årige med en grundskoleuddannelse, jf. figur 5.6.

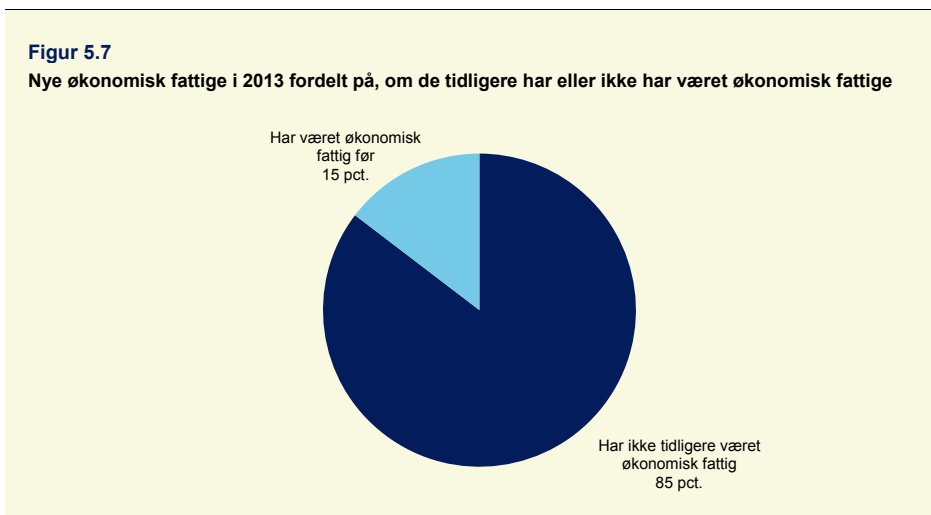
Den relativt høje andel blandt personer med uoplyst uddannelse skal ses i sammenhæng med, at indvandrere er overrepræsenterede blandt økonomisk fattige, jf. kapitel 4.

Anm.: Figurene vedrører nye økonomisk fattige i perioden 2009-2013 i alderen 21-64 år. Alderen vedrører tilgangsåret.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

De fleste voksne, der tilgår økonomisk fattigdom, har ikke tidligere været økonomisk fattige. For 85 pct. af de nye økonomisk fattige i 2013 var det første gang, de blev berørt af økonomisk fattigdom, jf. figur 5.7.

Anm.: Figuren vedrører nye økonomisk fattige i 2013 på mindst 21 år.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Billedet understøtter, at tilbagefaldsraten er beskednen. Det vil sige, at der er få, som vender tilbage til økonomisk fattigdom efter at være afgået. Kapitel 6 ser nærmere på andelen, der falder tilbage i økonomisk fattigdom.

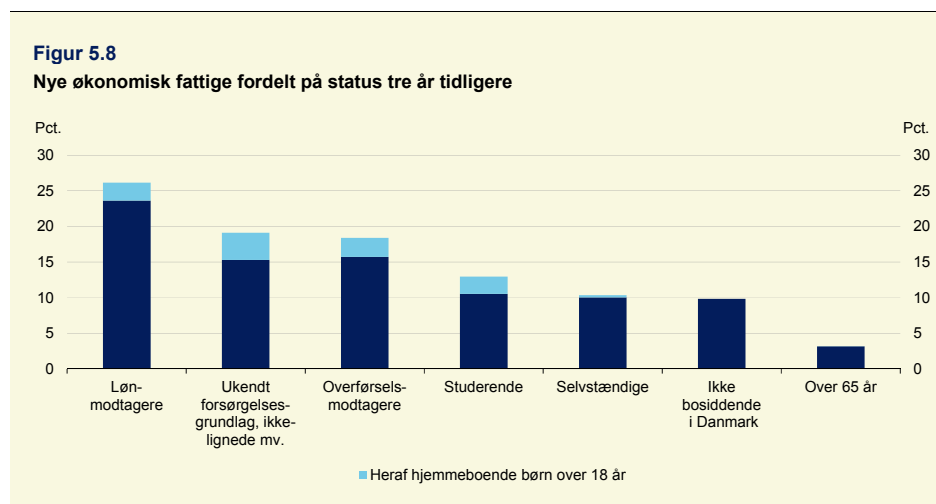
5.2 Nye økonomisk fattige

Det er nedgang i indkomst, der er den typiske vej ind i økonomisk fattigdom. Indkomstnedgangen kan være en følge af, at man mister sit arbejde, eller ens partner gør det, går ned i arbejdstid eller har svært ved at få sin virksomhed til at løbe rundt.

Økonomisk fattigdom kan også hænge sammen med, at man har svært ved at få fodfæste på arbejdsmarkedet. Det kan fx være efter endt eller afbrudt uddannelse eller som nyindvandret. Når man tilgår fra uddannelse, er det ikke nødvendigvis ensbetydende med, at ens økonomiske situation er blevet forværret.

Ved at se på arbejdsmarkedsstatus tre år tidligere (tre år før tilgangsåret) kan man få en idé om de hændelser, der kan ligge bag tilgangen til økonomisk fattigdom. Nye økonomisk fattige har haft relativt lav indkomst i netop tre år i træk, og derfor er man nødt til at se på arbejdsmarkedsstatus tre år tidligere.

Fordelingen på arbejdsmarkedsstatus tre år tidligere indikerer, at der er flere forskellige hændelser, der kan føre til økonomisk fattigdom. Godt hver fjerde var lønmodtager, knap hver femte overførselsmodtager, hver ottende studerende og hver tiende selvstændig. Der er også en stor del, som ikke havde bopæl i Danmark tre år tidligere, jf. figur 5.8.

Anm.: Figurerne vedrører nye økonomisk fattige på mindst 21 år i perioden 2009-2013. Alderen vedrører tilgangsåret. Tre år tidligere (på status tidspunktet) er personerne mindst 18 år. Der er tale om dominerende status i løbet af året. Der er ikke oplysninger om civilstand for personer, der ikke er bosiddende i Danmark.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

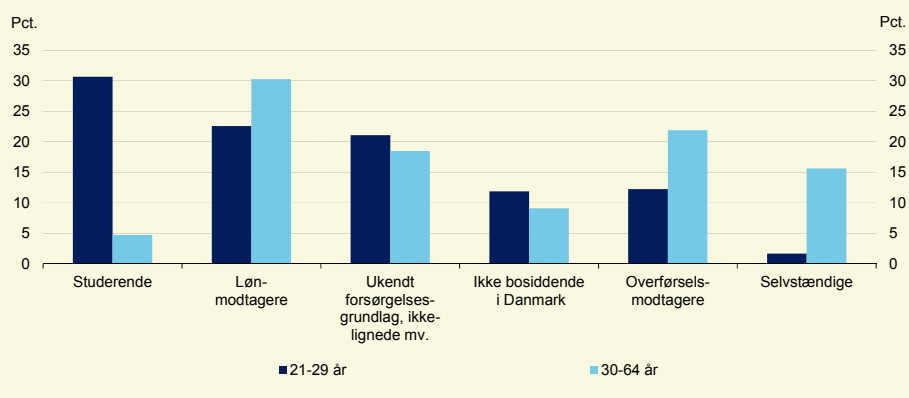
En anden stor gruppe blandt nye økonomisk fattige er personer, som havde ukendt forsørgelsesgrundlag mv. tre år tidligere.

Ukendt forsørgelsesgrundlag omfatter blandt andet hjemmeboende unge, som er forsørget af deres forældre. Det understøttes blandt andet af, at hver femte af nye økonomisk fattige med ukendt forsørgelsesgrundlag tre år tidligere var hjemmeboende børn over 18 år. Gruppen omfatter også personer, som ikke havde fået godkendt deres indkomstoplysninger af skattemyndighederne, og personer i familier uden nogen indkomst. Se kapitel 3 for en nærmere beskrivelse af personer med ukendt forsørgelsesgrundlag mv.

Billedet af vejene ind i økonomisk fattigdom bliver klarere, hvis man ser på forskellige aldersgrupper. Blandt nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år var knap en tredjedel studerende tre år tidligere, mens godt hver femte havde ukendt forsørgelsesgrundlag mv. Blandt nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år var tæt på halvdelen i beskæftigelse tre år tidligere, enten som lønmodtagere eller selvstændige, jf. figur 5.9.

Figur 5.9

Nye økonomisk fattige i aldersgrupperne 21-29 år og 30-64 år fordelt på status tre år tidligere

Anm.: Se anmærkning til figur 5.8.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

På baggrund af blandt andet arbejdsmarkedsstatus tre år tidligere og ændringer heri er det muligt at inddele nye økonomisk fattige efter de hændelser, der kan ligge til grund for tilgangen til økonomisk fattigdom. Inddelingen er nærmere beskrevet i boks 5.1.

Boks 5.1**Nye økonomisk fattige**

Nye økonomisk fattige er som udgangspunkt personer, hvis ækvivalerede disponible indkomst tre år tidligere var over lavindkomstgrænsen (1-årige lavindkomstgruppe), men under grænsen de tre efterfølgende år. Der gælder dog nogle undtagelser. Indkomsten tre år tidligere kan godt være under lavindkomstgrænsen, hvis personer selv eller et familiemedlem (i samme husstand) var under uddannelse og ophørte året efter, eller hvis familien havde nettoformue over 100.000 kr. (2001-niveau), og nettoformuen året efter var under. Endvidere kan det være, at man ikke har kendskab til indkomsten tre år tidligere på grund af ukendt forsørgelsesgrundlag mv. (herunder at ens indkomstoplysninger ikke var godkendt af skattemyndighederne) eller på grund af, at personen ikke havde bopæl i Danmark.

På den baggrund kan der foretages en inddeling af nye økonomisk fattige i syv hovedgrupper baseret på de ændringer, der sker fra tre år før tilgangsåret til det første år i den 1-årige lavindkomstgruppe. Ændringerne vedrører bl.a. indvandring (bopæl), studieaktivitet, formue, civilstand og ækvivaleret disponibel indkomst.

- I uddannelse tre år tidligere, inklusive familiemedlem
- Nedgang i indkomst, primært erhvervsindkomst
- Nedgang i indkomst, primært overførsler
- Nedgang i indkomst som følge af skift i civilstand, jf. boks 5.2
- Nedgang i formue
- Indvandret for 3 år siden (havde ikke bopæl i Danmark tre år før tilgangsåret)
- Ukendt forsørgelsesgrundlag, ikke-lignede mv. tre år tidligere, jf. bilag 3.2 for en nærmere beskrivelse

For nogle af hovedgrupperne er der foretaget en underdeling. For aldersgruppen 21-29 år skelnes der blandt andet mellem, om studerende har afsluttet eller afbrudt deres uddannelse, samt om civilstandsskift er unge, der flytter hjemmefra eller andre skift.

Nedgang i indkomst kan også ske i forbindelse med skift i civilstand. Fx har personer i par en række stordriftsfordele (større forbrugsmuligheder for given indkomst pr. person) i forhold til enlige. Samlivsophør kan derfor føre til en nedgang i indkomsten opgjort i ækvivalerede enheder. Den samme argumentation gælder for unge, der flytter hjemmefra, og skal stå på egne ben.

Skift i civilstand er 3 gange hyppigere blandt personer, der tilgår økonomisk fattigdom end blandt personer, der ikke gør. Boks 5.2 redegør for den anvendte metode til at belyse betydningen af skift i civilstand for tilgangen til økonomisk fattigdom.

Boks 5.2**Skift i civilstand som forklaring på tilgang til økonomisk fattigdom**

Næsten 30 pct. i alderen 21-64 år, der tilgår økonomisk fattigdom, skifter samtidig civilstand. Blandt øvrige i alderen 21-64 år er det 10 pct., der skifter civilstand fra et år til det næste. Skift i civilstand er med andre ord 3 gange hyppigere blandt personer, der tilgår økonomisk fattigdom end øvrige i alderen 21-64 år.

Opgørelsen af økonomisk fattige tager udgangspunkt i den ækvivalerede disponible indkomst, som er en gennemsnitlig indkomst pr. person i familien, hvor der er taget højde for stordriftsfordele. Det vil sige, at det ikke kun er ens egen, men også andre familiemedlemmers indkomst (i samme husstand), der har betydning for ens økonomiske situation. Derudover tager man højde for, at familier med mere end én person har stordriftsfordele, fx i forhold til bolig- og energiudgifter.

Skift i civilstand kan være med til at reducere den ækvivalerede indkomst. Det vil typisk være tilfældet, hvis et par, hvor begge har nogenlunde samme indkomst, skilles. Den i parret med lavest indkomst kan også opleve lavere ækvivaleret indkomst, fordi vedkommende ikke længere får del i partnerens indkomst og de brugsmuligheder, der følger med. For personer, der får børn, er der modsatrettede effekter. På den ene side falder den gennemsnitlige indkomst pr. person i familien. På den anden side er der stordriftsfordele forbundet med at blive flere, samtidig med at en række offentlige ydelser er målrettet børnefamilier, fx børnefamilieydelse og højere kontanthjælpssatser til forsørgere.

I forbindelse med skift i civilstand vil der ofte også ske andre ændringer, som kan påvirke den disponible indkomst. Det kan fx være ny bolig, ledighed, nyt job, ændringer i arbejdstid mv. Ændringerne kan også vedrøre ens partner. Det er derfor vanskeligt at isolere de indkomstændringer, der alene skyldes skift i civilstand. Derfor er det valgt at afgrænse de civilstandsskift, hvor den relative risiko for, at skiftet er forbundet med tilgang til økonomisk fattigdom, er særlig stor. Blandt personer i alderen 21-64 år, som skifter civilstand, er det 0,84 pct., som tilgår økonomisk fattigdom. Blandt 21-64-årige, som ikke skifter civilstand, er det 0,23 pct. Det svarer til en relativ risiko på 3,6 for alle civilstandsskift under ét.

For nogle skift er den relative risiko betydeligt større end for andre, jf. nedenstående tabel. Det gælder blandt andet skift fra familie-kategorien "par uden børn" til familie-kategorien "enlig uden børn", hvor skiftet indebærer bortfald af stordriftsfordele. Ligeledes er den relative risiko særskilt høj, for de som skifter fra at være hjemmeboende (bor med forældre) til at være udeboende uden en partner. For de civilstandsskift, der er fremhævet med fed, er det antaget, at skiftet med stor sandsynlighed har bidraget til, at man er tilgæet økonomisk fattigdom. Disse skift står for 79 pct. af det samlede antal skift i civilstand blandt personer, der tilgår økonomisk fattigdom.

Tabel. Relativ risiko for tilgang til økonomisk fattigdom i forbindelse med skift i civilstand

Fra → til	Enlig uden børn	Enlig med børn	Par uden børn	Par med børn	Hjemmeboende
Enlig uden børn		2,0	0,6	1,8	-
Enlig med børn	3,9		-	1,5	-
Par uden børn	8,0	-		0,8	-
Par med børn	5,2	3,0	0,6		-
Hjemmeboende	13,4	32,3	1,7	-	

Anm.: Beregningen af den relative risiko tager udgangspunkt i nye økonomisk fattige i 2009-2013 i alderen 21-64 år samt 21-64-årige i 2009-2013, der ikke var økonomisk fattige. Den relative risiko kan højst antage værdien 429,1 i den konkrete beregning, svarende til at alle, der har foretaget et givet skift i civilstand, er tilgæet økonomisk fattigdom.²⁻³⁾ angiver, at der er for få skift til en beregning.

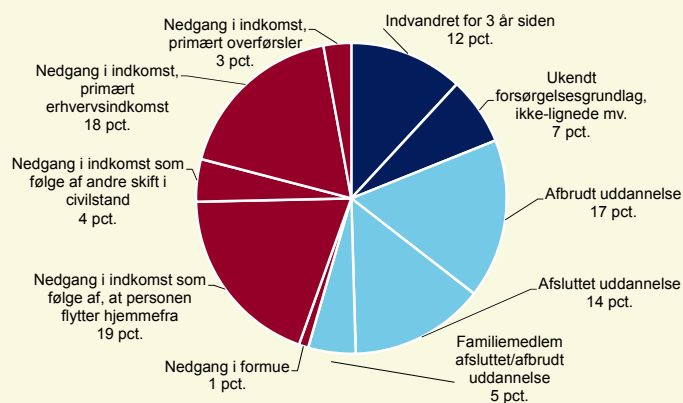
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

5.3 Nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år

Unge, der har været under uddannelse, er den største enkeltstående gruppe blandt nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år. Gruppen udgør knap en tredjedel af nye økonomisk fattige unge. Godt halvdelen heraf afbryder uddannelsen uden at fuldføre den, jf. 5.10.

Figur 5.10

Nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år fordelt på status/hændelser tre år tidligere

Anm.: Figuren vedrører nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år i perioden 2009-2013. Alderen er i tilgangsåret.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

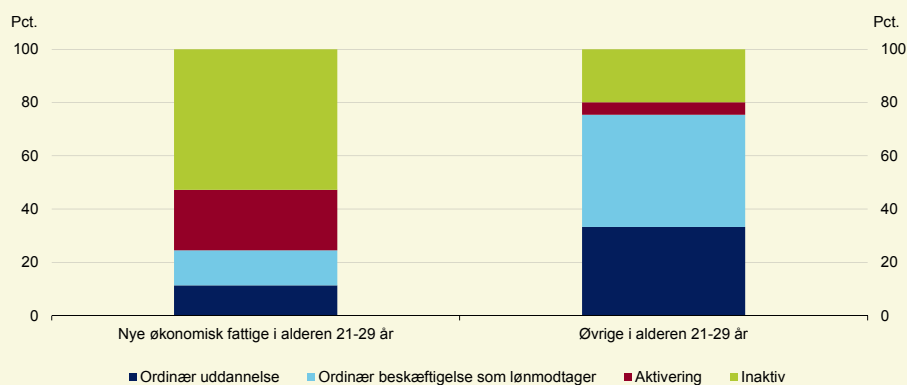
Knap halvdelen af de unge tilgår økonomisk fattigdom, fordi de er gået ned i indkomst. Unge, som flytter hjemmefra, udgør en stor del af denne gruppe. Når de er flyttet hjemmefra, bliver deres forældres økonomiske forhold ikke længere taget i betragtning ved opgørelsen af deres indkomst. Nogle vil dog formentlig stadig modtage økonomisk støtte mv. fra deres forældre, jf. nedenfor.

En tredje forholdsvis stor gruppe er nyindvandrede unge. Det er unge, som har boet i Danmark i 3 år. De udgør 14 pct. af nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år. Gruppen har sandsynligvis vanskeligt ved at få fodfæste på arbejdsmarkedet eller i uddannelsessystemet af forskellige årsager. Det kan fx være på grund af sprogbarrierer, lavt uddannelsesniveau, traumer mv. Hovedparten er indvandrere fra ikke-vestlige lande.

For unge går vejen til økonomisk fattigdom ofte via inaktivitet. Unge, som bliver økonomisk fattige, er i langt højere grad uden registreret beskæftigelse eller uddannelse end andre unge. I gennemsnit har nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år været inaktive i godt halvdelen af tiden i de seneste tre år (de tre år, hvor de har tilhørt den 1-årige lavindkomstgruppe). Samtidig har de kun været i berøring med det ordinære arbejdsmarked og det ordinære uddannelsessystem i en fjerdedel af tiden. Andre i alderen 21-29 år har – i gennemsnit – været i ordinær uddannelse eller beskæftigelse i tre fjerdedele af tiden, jf. figur 5.11.

Figur 5.11

De seneste tre år fordelt på uddannelse, beskæftigelse, aktivering og inaktivitet for nye økonomisk fattige og andre i aldersgruppen 21-29 år

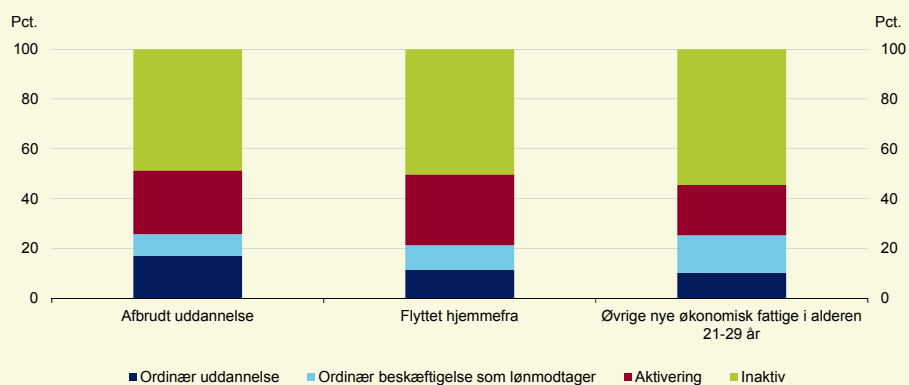
Anm.: "Nye økonomisk fattige" er unge, som er tilgået økonomisk fattigdom i perioden 2009-2013. "Øvrige" er unge, som ikke har været berørt af økonomisk fattigdom i den pågældende periode. Figuren viser den gennemsnitlige fordeling af, hvad unge i aldersgruppen 21-29 år har brugt tiden på i de seneste tre år. Den 3-årige periode er det år, de er tilgået økonomisk fattigdom, samt de to foregående år, fx 2011-2013 for unge, der tilgik økonomisk fattigdom i 2013. Perioder med ordinær beskæftigelse kan være undervurderet, idet der ikke er detaljerede registeroplysninger om perioder med selvstændig virksomhed. Opgørelsen af økonomisk fattige er baseret på dominerende tilstand i det enkelte år. Personer, der tilgår økonomisk fattigdom, kan derfor godt have været i uddannelse i korte perioder inden for de seneste tre år.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag og Beskæftigelsesministeriets forløbsregister (DREAM).

Billedet er det samme, hvis man udelukkende ser på nye økonomisk fattige, som enten har afbrudt en uddannelse eller er flyttet hjemmefra. Også disse grupper har været inaktive (hverken i beskæftigelse eller under uddannelse) i omtrent halvdelen af tiden de seneste tre år, jf. figur 5.12.

Figur 5.12

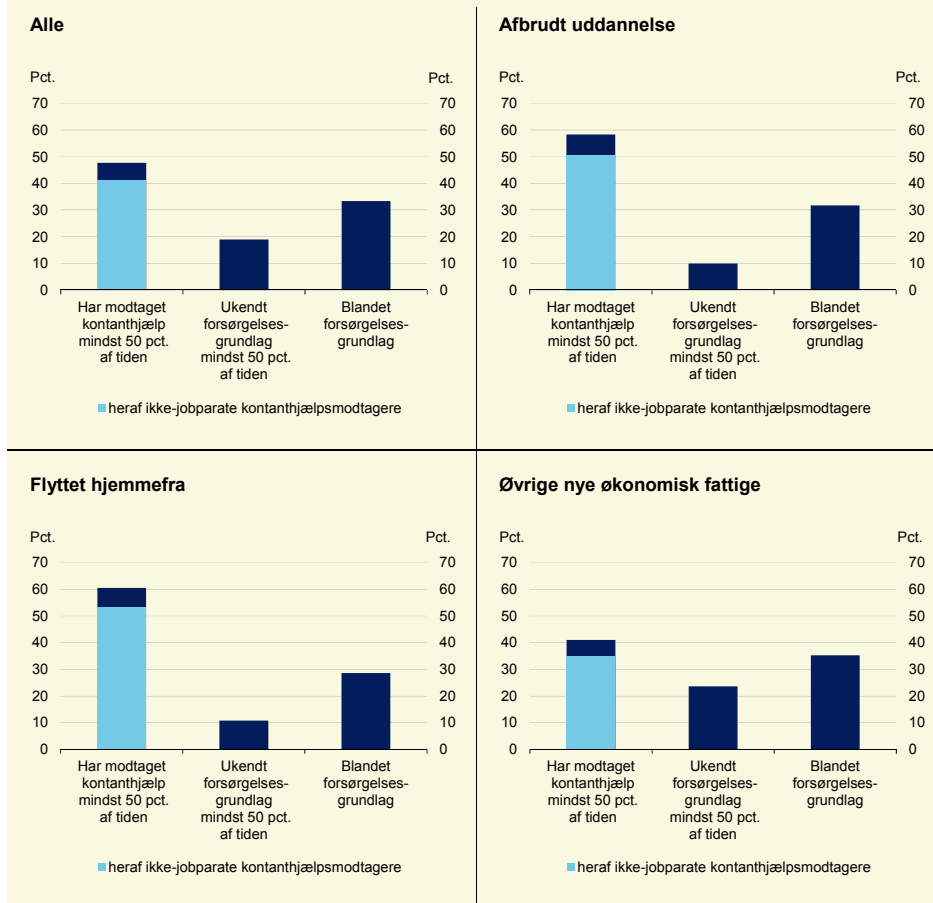
De seneste tre år fordelt på uddannelse, beskæftigelse, aktivering og inaktivitet for udvalgte grupper af nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år

Anm.: Se anmærkning til figur 5.11.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag og Beskæftigelsesministeriets forløbsregister (DREAM).

Den betydelige inaktivitet blandt unge, som tilgår økonomisk fattigdom, skal ses i sammenhæng med, at mange har været kontanthjælpsmodtagere gennem en længere periode. Omkring halvdelen af nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år har modtaget kontanthjælp i mindst halvdelen af tiden i løbet af de seneste tre år. Det er hovedsagligt unge kontanthjælpsmodtagere, som ikke er jobparate, jf. figur 5.13.

Figur 5.13**Nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år fordelt på forsørgelsesgrundlag de seneste tre år**

Anm.: Figuren vedrører personer i alderen 21-29 år, der tilgik økonomisk fattigdom i perioden 2009-2013.

Den tre-årige periode for forsørgelsesgrundlaget er det år, de er tilgæet økonomisk fattigdom, samt de to foregående år, fx perioden 2011-2013 for unge, der tilgik økonomisk fattigdom i 2013.

”Ukendt forsørgelsesgrundlag” dækker over perioder, hvor en person hverken har modtaget offentlige overførsler eller lønindkomst. Perioder med erhvervsindkomst kan være undervurderet, idet der ikke er detaljerede registeroplysninger om perioder med indkomst fra selvstændig virksomhed.

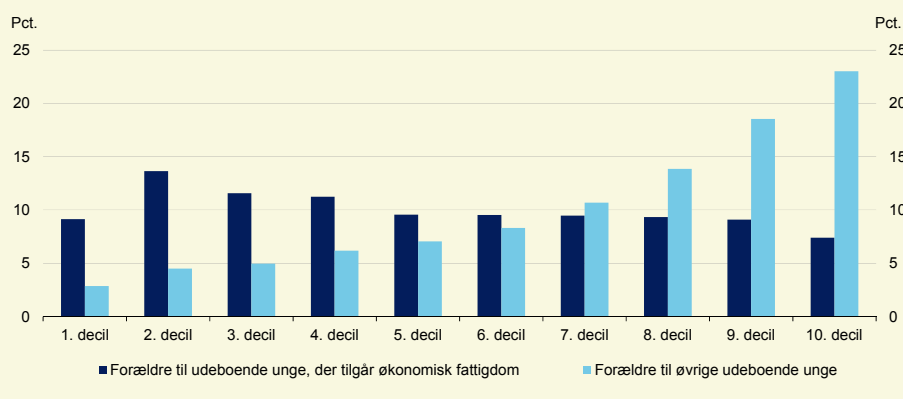
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag og Beskæftigelsesministeriets forløbsregister, DREAM.

Blandt unge, som er tilgæet økonomisk fattigdom efter at være flyttet hjemmefra eller have afbrudt en uddannelse, har en lidt større andel været langvarige kontanthjælpsmodtagere end øvrige unge, der er tilgæet økonomisk fattigdom.

Det er som hovedregel de unges egen økonomi, der er afgørende for, at de tilgår gruppen af økonomisk fattige. Kun ca. 1 pct. af de økonomisk fattige i alderen 21-29 år var således hjemmeboende i det år, de tilgik økonomisk fattigdom.

Nogle af de udeboende unge, der tilgår økonomisk fattigdom, vil formentlig stadig blive støttet økonomisk af deres forældre. Forældre til udeboende unge, der bliver berørt af økonomisk fattigdom, har typisk lavere indkomst end forældre til andre udeboende unge. 45 pct. af forældrene til unge, der tilgår økonomisk fattigdom, ligger imidlertid i den øverste halvdel af indkomstfordelingen og kun 9 pct. i 1. decil, jf. figur 5.14.

Figur 5.14
Indkomstfordeling for forældre til udeboende unge i alderen 21-29 år

Anm.: Figuren vedrører forældrene til udeboende unge i alderen 21-29 år, der er tilgæet økonomisk fattigdom i perioden 2011-2013 samt øvrige udeboende unge, der ikke var berørt af økonomisk fattigdom i den pågældende periode. Alderen er i tilgangsåret. Indkomstfordelingen vedrører forældrenes gennemsnitlige disponible indkomst (ækvivaleret).

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

5.3.1 Sociale indikatorer mv. for aldersgruppen 21-29 år

Ovenstående gennemgang peger på, at unges vej ind i økonomisk fattigdom som hovedregel kan kædes sammen med en svag tilknytning til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet. De bagvedliggende omstændigheder er vanskelige at indkredse med stor præcision. Man kan imidlertid få et indtryk heraf ved at se nærmere på forskellige indikatorer, herunder indikatorer vedrørende uddannelse, sociale forhold og opvækstvilkår.

Som analysen viser, er der ingen direkte sammenhæng mellem de enkelte indikatorer og tilgangen til økonomisk fattigdom. Men de kan være med til at øge sandsynligheden for økonomisk fattigdom. Man kan tale om medvirkende omstændigheder.

Unge, der tilgår økonomisk fattigdom, har betydeligt svagere faglige kompetencer end andre i aldersgruppen 21-29 år.

80 pct. har højst en grundskoleuddannelse (inkl. uoplyst uddannelse) mod 30 pct. blandt alle i aldersgruppen. Ser man isoleret på unge, der tilgår økonomisk fattigdom efter at have afbrudt en uddannelse eller være flyttet hjemmefra, er det omkring 90 pct., der højst har en grundskoleuddannelse (inkl. uoplyst uddannelse), jf. tabel 5.1.

Unge, der bliver økonomisk fattige, har også været mindre tilbøjelige til at påbegynde en uddannelse efter grundskolen end andre unge. Det skal formentlig ses i sammenhæng med, at 30 pct. ikke er gået op til afgangsprøverne i grundskolen eller kun en del af dem.

Økonomisk fattige unge har desuden været mere tilbøjelige til at afbryde uddannelsesforløb. Blandt alle nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år er det 28 pct., som har afbrudt mindst to uddannelser efter grundskolen. Til sammenligning gælder det kun for 12 pct. af alle i alderen 21-29 år.

Der er endvidere tegn på, at unge, der tilgår økonomisk fattigdom, i højere grad har sociale og psykiske problemer end andre unge. Inden for de seneste tre år har 26 pct. af nye økonomisk fattige unge været i kontakt med det psykiatriske system, 15 pct. har fået en fængselsdom, og 9 pct. har været i behandling for stofmisbrug. Andelen er ca. 5-9 gange højere end blandt alle unge.

Den større udbredelse af sociale og psykiske problemer blandt økonomisk fattige unge skal sandsynligvis ses i sammenhæng med, at de i højere grad har haft vanskelige opvækstvilkår end andre unge. Blandt 21-29-årige, der tilgår økonomisk fattigdom, har 18 pct. været anbragt uden for hjemmet på et tidspunkt i løbet af barndommen. Til sammenligning gælder det kun 5 pct. af alle i aldersgruppen. De vanskeligere opvækstvilkår understøttes også af, at forældre til unge, der bliver berørt af økonomisk fattigdom, i højere grad end forældre til alle unge har haft sociale og psykiske problemer samt en svag tilknytning til arbejdsmarkedet, da personen var mellem 0 og 17 år.

Tabel 5.1
Karakteristika af nye økonomisk fattige i alderen 21-29 år

	Nye økonomisk fattige			Alle i alderen 21-29 år
	Afbrudt ud- dannelse	Flyttet hjemmefra	Alle ¹	
	----- pct. -----			
Uddannelse				
Uoplyst uddannelse	4	4	8	7
Grundskolen som højeste fuldførte uddannelse	84	86	72	23
Ingen eller få prøveresultater fra grundskolen	26	34	30	10
Lavt karaktergennemsnit i grundskolen	9	7	7	3
Ikke påbegyndt uddannelse efter grundskolen	0	24	15	4
Mindst to afbrudte uddannelser efter grundskolen	58	26	28	12
Sociale forhold mv.				
Kontakt med psykiatriske system (seneste 3 år)	30	32	26	6
Indlagt med psykisk lidelse (seneste 3 år)	11	11	9	1
Ophold på forsorgshjem (seneste 3 år)	5	4	4	<½
Behandlet for stofmisbrug (seneste 3 år)	10	11	9	1
Behandlet for alkoholmisbrug (seneste 3 år)	1	2	1	<¼
Idømt fængselsstraf (seneste 3 år)	18	16	15	2
Yngre end 23 år ved første barn	6	4	7	5
Renteudgifter udgør mindst 20 pct. af indkomst	1	2	3	<½
Opvækstvilkår (0-17 år)				
Anbragt som barn	21	17	18	5
Forebyggende foranstaltninger som barn	28	27	23	6
Mindst én forælder under 23 år ved fødsel	23	22	23	14
Har i alderen 10-17 år ikke boet med begge forældre	45	42	40	22
Mindst 2 flytninger i alderen 10-17 år	14	13	12	4
Boet i almennyttig bolig alle år i alderen 10-17 år	19	18	16	10
Mindst én forælder idømt fængselsstraf	12	12	12	5
Mindst én forælder indlagt med psykisk lidelse	9	6	8	4
Forældre samtidig uden arbejde i mindst 3 år i træk	35	31	32	12
Forældre har højst grundskoleuddannelse	30	30	36	22
Antal indikatorer				
Ingen indikatorer	3	3	5	35
Mindst 4 indikatorer	65	63	57	16

1) "Alle" er ekskl. nye økonomisk fattige, som er nyindvandret.

Anm.: Vedrører personer i alderen 21-29 år, der er tilgæet økonomisk fattigdom i perioden 2009-2013. Se bilag 5.1 for en nærmere beskrivelse af indikatorerne.

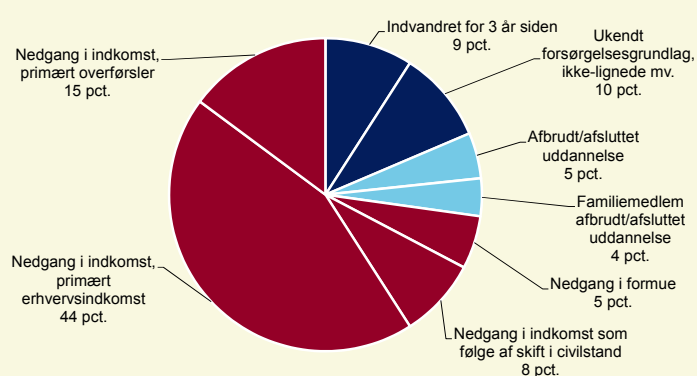
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

5.4 Aldersgruppen 30-64 år

I aldersgruppen 30-64 år er der også tegn på, at det kan være flere forskellige hændelser, der ligger forud for tilgangen til økonomisk fattigdom. Den klart største gruppe blandt nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år er personer, hvis indkomst er faldet på grund af reduceret erhvervsindkomst, hvilket kan hænge sammen med konjunktursituationen i den betragtede periode. Denne gruppe udgør næsten halvdelen af nye økonomisk fattige i aldersgruppen, jf. figur 5.15.

Figur 5.15

Nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år fordelt på status/hændelser tre år tidligere

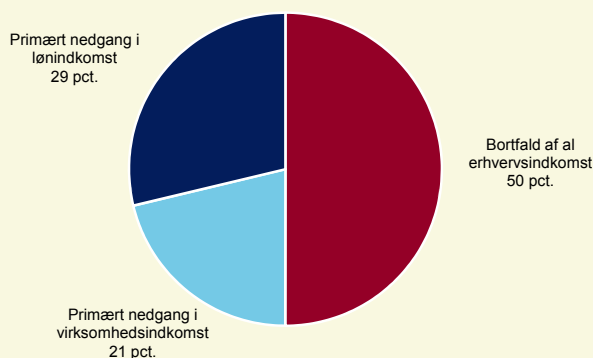
Anm.: Figuren vedrører nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år i perioden 2009-2013. Alderen vedrører tilgangsåret.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Blandt nye økonomisk fattige, som primært er gået ned i erhvervsindkomst, er halvdelen blevet fuldt ledige i den forstand, at de gået fra en situation med erhvervsindkomst til en situation uden erhvervsindkomst (bortfald af al erhvervsindkomst). De resterende 50 pct. har stadig en vis erhvervsindkomst som lønmodtager eller selvstændig, jf. figur 5.16.

Figur 5.16

Nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år, som primært har haft nedgang i erhvervsindkomst (44 pct. af nye økonomisk fattige i aldersgruppen)

Anm.: Figuren vedrører nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år i perioden 2011-2013, hvis indkomstnedgang primært skyldes nedgang i erhvervsindkomst. "Bortfald af al erhvervsindkomst" vedrører personer, som er gået fra en situation med erhvervsindkomst i familien tre år før tilgangsåret til en situation uden erhvervsindkomst et år før tilgangsåret. Dvs. ændringen fra 2010 til 2012 for nye økonomisk fattige i 2013. De to øvrige grupper havde stadig erhvervsindkomst i 2012 og var primært gået ned i enten lønindkomst eller virksomhedsindkomst.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

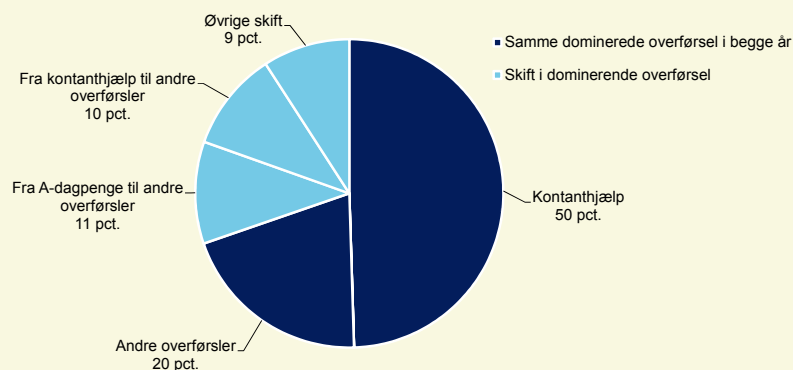
En anden forholdsvis stor gruppe blandt nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år er personer, hvis indkomst primært er faldet på grund af reduceret overførselsindkomst. Gruppen udgør 15 pct. af nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år.

Nedgangen i overførselsindkomst skyldes som hovedregel ikke skift i type af overførselsindkomst. 70 pct. har således samme dominerende overførsel i de to år, hvor deres indkomst går fra at ligge over til at ligge under lavindkomstgrænsen, jf. figur 5.17. Nedgangen i kontanthjælp kan blandt andet skyldes 300-timers reglen og 6-måneders reglen i den betragtede periode.

Samtidig er det kun 11 pct. i gruppen, svarende til ca. 1½ pct. af alle nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år, hvis indkomst falder under lavindkomstgrænsen, fordi de ikke længere modtager arbejdsløshedsdagpenge. Det tyder på, at tab af dagpengereget i perioden kun har haft meget begrænset betydning for tilgangen til økonomisk fattigdom.

Figur 5.17

Nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år, som primært har haft nedgang i overførselsindkomst (14 pct. af nye økonomisk fattige i aldersgruppen)

Anm.: Figuren viser fordelingen på dominerende overførsel i første år i lavindkomstgruppen og året før for nye økonomisk fattige i perioden 2009-2013. Dvs. dominerende overførsel i 2009 og 2010 for nye økonomisk fattige i 2012. 70 pct. har samme dominerende overførsel i begge år.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

I aldersgruppen 30-64 år har skift i civilstand kun begrænset betydning for tilgangen til økonomisk fattigdom. Af nye økonomisk fattige i aldersgruppen vurderes det kun at være 8 pct., som kan være tilgæet på grund af skift i civilstand, fx personer, der er blevet skilt.

5.4.1 Sociale indikatorer mv. for aldersgruppen 30-64 år

Ligesom det er tilfældet i aldersgruppen 21-29 år, er der også en række karakteristika, som i højere grad kendetegner personer i alderen 30-64 år, der tilgår økonomisk fattigdom, end alle i aldersgruppen. Forskellen til alle i aldersgruppen er imidlertid betydeligt mindre end forskellen blandt unge.

Nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år har samlet set et lavere uddannelsesniveau end aldersgruppen generelt. Blandt nye økonomisk fattige har 44 pct. højst en grundskoleuddannelse (inkl. uoplyst uddannelse), mens det kun gælder ca. en fjerdedel af alle i alderen 30-64 år, jf. tabel 5.2.

Der er også tegn på, at sociale og psykiske problemer er mere udbredt blandt nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år end i aldersgruppen under ét. Det er dog stadig en relativt lille del af nye økonomisk fattige i aldersgruppen, som har indikationer på sociale og psykiske problemer. Eksempelvis er 7 pct. idømt en fængselsstraf inden for de seneste 3 år, 3 pct. har haft ophold på forsorgshjem, og 3 pct. har været i behandling for stofmisbrug. I samme periode har 9 pct. været i kontakt med det psykiatriske system.

Tabel 5.2
Karakteristika af nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år

	Nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år			Alle 30-64 år
	Primært nedgang i overførselsindkomst	Primært nedgang i virksomhedsindkomst	Alle ¹	
	-----pct.-----			
Uddannelse				
Uoplyst uddannelse	7	3	8	3
Grundskole som højeste fuldførte uddannelse	47	24	36	21
Har ikke påbegyndt uddannelse efter grundskolen ^c	14	6	9	6
Mindst to afbrudte uddannelser efter grundskolen ^c	12	6	13	7
Sociale forhold mv.				
Ophold på forsorgshjem (seneste 3 år)	5	<¼	3	<½
Kontakt med psykiatriske system (seneste 3 år)	12	3	9	3
Indlagt med psykisk lidelse (seneste 3 år)	5	1	3	1
Behandlet for stofmisbrug (seneste 3 år)	4	0	3	<½
Anbragt som ung ^c (18-22 år)	5	2	3	2
Forebyggende foranstaltninger som ung ^c (18-22 år)	3	1	1	1
Behandlet for alkoholmisbrug (seneste 3 år)	4	1	3	1
Idømt fængselsstraf (seneste 3 år)	10	1	7	1
Yngre end 23 år ved første barn	18	12	13	13
Renteudgifter udgør mindst 20 pct. af indkomst	3	37	15	½
Antal indikatorer				
Ingen indikatorer	14	34	22	64
Mindst 3 indikatorer	26	8	17	4

1) "Alle" er ekskl. nye økonomisk fattige, som er nyindvandret.

2) Vedrører kun aldersgruppen 30-49 år. Man kan kun være anbragt som ung hhv. omfattet af en forebyggende foranstaltning, hvis anbringelsen eller foranstaltningen er iværksat før det fyldte 18. år.

Anm.: Vedrører personer i alderen 30-64 år, der er tilgået økonomisk fattigdom i perioden 2009-2013. Alderen vedrører tilgangsåret. Se bilag 5.1 for en nærmere beskrivelse af indikatorerne.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Endelig er gældsproblemer mere udbredt blandt nye økonomisk fattige i alderen 30-64 år end i aldersgruppen under ét. Det gør sig især gældende for nye økonomisk fattige, som er selvstændige (primært nedgang i virksomhedsindkomst). I denne gruppe har 37 pct. en relativt høj rentebyrde mod 1 pct. blandt alle i aldersgruppen. Selvstændige i alderen 30-64 år, der tilgår økonomisk fattigdom, adskiller sig til gengæld ikke nævneværdigt fra aldersgruppen generelt, når det gælder uddannelsesniveaue og indikationer på sociale og psykiske problemer.

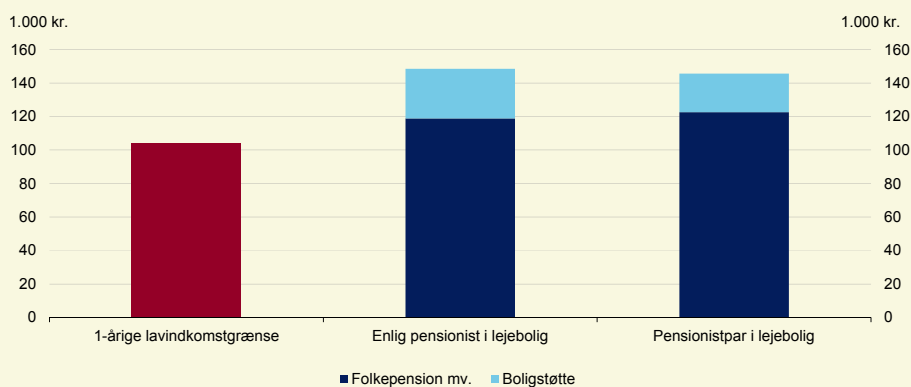
5.5 Nye økonomisk fattige over 65 år

Personer over 65 år bliver yderst sjældent berørt af økonomisk fattigdom. Det skyldes, at folkepensionen og andre offentlige ydelser til ældre som udgangspunkt sikrer dem en disponibel indkomst over lavindkomstgrænsen. Det gælder både for enlige pensionister og pensionister i par, der ikke har anden indkomst end folkepension, supplerende pensionsydelse, personlige tillæg og boligstøtte. Og selv uden boligstøtte ville den disponible indkomst for de to familietyper stadig ligge over lavindkomstgrænsen, jf. figur 5.18.

I dag har mange pensionister desuden supplerende indkomster, herunder ATP, kapitalindkomst og private pensionsudbetalinger, som betyder, at deres disponible indkomst er højere end den for de to familietyper uden supplerende indkomst, der er vist i figur 5.18.

Figur 5.18

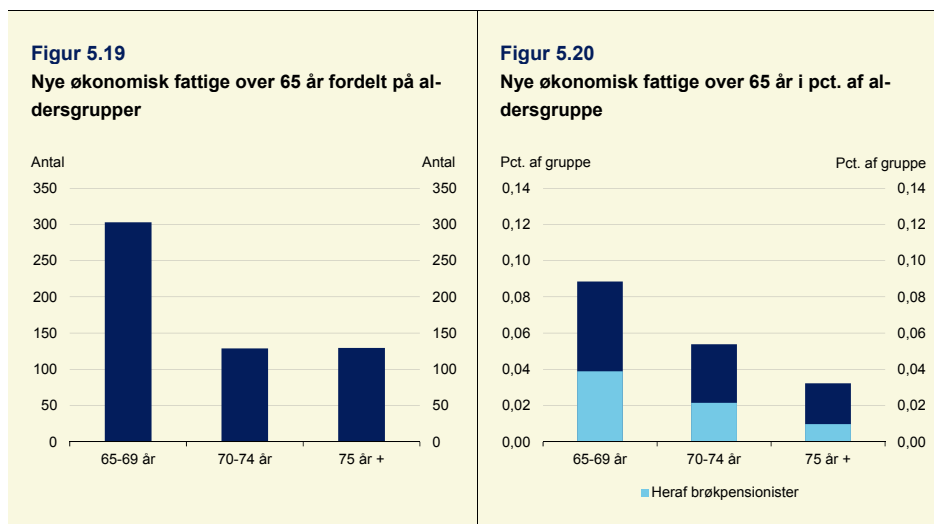
Lavindkomstgrænse og disponibel indkomst for folkepensionister uden supplerende indkomst

Anm.: Ækvivaleret disponibel indkomst, 2013-niveau. "Folkepension mv." dækker over folkepension, supplerende pensionsydelse og personlige tillæg.

Kilde: Egne beregninger på Økonomi- og Indenrigsministeriets Familietypemodell mv.

I løbet af et år er det derfor kun ganske få personer over 65 år, der tilgår økonomisk fattigdom. I perioden 2009-2013 er der i gennemsnit tilgået ca. 550 personer over 65 år om året til økonomisk fattigdom, jf. figur 1.19. Tilgangen udgør en meget lille andel af de ældre, 0,09 pct. i aldersgruppen 65-69 år, mens andelen er endnu lavere for ældre aldersgrupper, jf. figur 1.20.

Anm.: Figurene vedrører personer på 65 år og derover, som er tilgæet økonomisk fattigdom i perioden 2009-2013. Alderen vedrører tilgangsåret.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Den beskedne tilgang afspejler, at der skal være helt særlige omstændigheder til stede, hvis personer over 65 år skal blive berørt af økonomisk fattigdom. Det kan fx være tilfældet for personer over 65 år, som ikke har haft bopæl i Danmark i mindst 40 år, og derfor ikke har op-tjent retten til fuld folkepension, såkaldte brøkpensionister. Brøkpensionister udgør omkring halvdelen af nye økonomisk fattige over 65 år. Af andre grupper kan peges på ældre med høje renteudgifter og ældre, der stadig driver selvstændig virksomhed.

Bilag 5.1 Dokumentation af sociale indikatorer

Dette bilag er en dokumentation af de indikatorer, der er anvendt i flere af kapitlerne i redegørelsen. Indikatorerne er inddelt i følgende fire grupper: opvækstvilkår, uddannelse, sociale forhold mv. samt uddannelse og offentlig forsørgelse i familien.

Ekspertudvalget for fattigdom pegede på en række konkrete indikatorer, der kan påvirke risikoen for økonomisk fattigdom. Dette blev belyst i Familiernes økonomi 2014 (kapitel 9: Sociale indikatorer og økonomisk fattigdom). Indikatorerne i dette års redegørelse omfatter både de, som indgik i sidste års redegørelse, samt en række nye indikatorer, herunder vedrørende opvækstvilkår.

Indikatorerne bygger hovedsagligt på registerdata fra Danmarks Statistik. Det gælder dels de registerdata, der indgår i lovmodellens datagrundlag, som starter i 1993 (flerårig modelbefolkning). Dels udtræk fra Danmarks Statistiks registre til forskningsformål (Forskningservices grundregistre). Nogle af disse registre går tilbage til 1980, mens andre begynder senere. Danmarks Statistisk registre til forskningsformål bygger på forskellige grundregistre i Danmarks Statistik, fx befolkningsstatistikregisteret.

Bilagstabel 1 nedenfor giver en nærmere beskrivelse af de enkelte indikatorer, herunder definition, datakilde, dataperiode/aldersgruppe samt særlige bemærkninger. Yderligere beskrivelse og dokumentation af de enkelte kilder findes i mange tilfælde på Danmarks Statistiks hjemmeside på følgende link: <http://dst.dk/da/TilSalg/Forskningservice/Dokumentation/hoekvalitetsvariable.asp>.

Nogle af indikatorerne bygger på andre kilder. Det gælder bl.a. oplysninger om kontakt til det psykiatriske behandlingssystem, som stammer fra Det Psykiatriske Centralregister. Nærmere oplysninger om dette register findes på følgende link: <http://www.ke.au.dk/da/forskning/forskningsprogrammer/Det-psykiatriske-centralregister2.html>.

Bilagstabel 2 viser, hvor stor en andel i forskellige aldersgrupper, der er berørt af de enkelte indikatorer. Fx har 5 pct. af de 25-29-årige i 2013 været anbragt uden for hjemmet på et tidspunkt i løbet af deres barndom (0-17 år), mens 2 pct. af de 18-24-årige i 2013 har fået en fængselsdom inden for de seneste tre år.

Bilagstabel 3 viser, hvor stor en andel i forskellige uddannelsesgrupper, der er berørt af de enkelte indikatorer. For de indikatorer, der vedrører opvækstvilkår, er tabellen afgrænset til aldersgruppen 25-29 år, mens den for de øvrige indikatorer er afgrænset til aldersgruppen 25-49 år. Fx har 1 pct. i alderen 25-49 år med højst en grundskoleuddannelse været i behandling for alkoholmisbrug inden for de seneste tre år, mens 17 pct. i alderen 25-29 år med højst en grundskoleuddannelse har været anbragt som barn.

Særligt for indvandrere mangler der oplysninger om indikatorerne. Mange af indikatorerne vil derfor undervurdere andelen, der er berørt.

Tabel 1				
Sociale indikatorer				
	Definition	Datakilde	Dataperiode/aldersgruppe	Bemærkninger
Opvækstvilkår				
Anbragt som barn	Angiver om personen har været anbragt uden for hjemmet på et tidspunkt i alderen 0-17 år.	Danmarks Statistiks register for udsatte børn og unge (B&U-register), som bygger på indberetninger fra kommunerne samt Ankestyrelsens anbringelsesregister.	Der er oplysninger om anbringelser for 1980 og frem. Indikatoren kan dermed opgøres for personer i alderen 18-33 år i 2013.	Anbringelser følger af Serviceloven og tidligere Bistandsloven. Anbringelser er typisk i plejefamilie eller på døgninstitution. Anbringelser kan også dække over afsoninger, surrogater for varetægtsfængsling samt såkaldte ungdomssanktioner.
Forebyggende foranstaltninger som barn	Angiver om man har modtaget forebyggende foranstaltninger på et tidspunkt i alderen 0-17 år.	Danmarks Statistiks register for udsatte børn og unge (B&U-register), som bygger på indberetninger fra kommunerne.	Der er oplysninger om forebyggende foranstaltninger for 1980 og frem. Indikatoren kan dermed opgøres for personer i alderen 18-33 år i 2013.	Forebyggende foranstaltninger følger af Serviceloven og tidligere Bistandsloven. Foranstaltningerne omfatter blandt andet aflastningsophold, personlig rådgiver/fast kontaktperson.
Mindst to flytninger i alderen 10-17 år	Angiver om personen har flyttet kommune to eller flere gange i løbet af alderen 10-17 år.	Danmarks Statistiks befolkningsstatistikregister, baseret på CPR-registeret, til brug for lovmodellens datagrundlag. Registeret omfatter personer med bopæl i Danmark.	Lovmodellens datagrundlag (flerårig modelbefolkning) starter i 1993. Indikatoren kan dermed opgøres for personer i alderen 18-30 år i 2013.	Flytninger til og fra udlandet tælles ikke med. Kommunalreformen i 2007 reducerede antallet af kommuner, hvilket – isoleret set – har reduceret omfanget af kommune-flytninger.
Boet i almennyttig bolig i alle år i alderen 10-17 år	Angiver om personen har boet i almennyttigt boligbyggeri i alle år i alderen 10-17 år.	Registerdata fra Danmarks Statistik (Boligopgørelsen), baseret på BBR-registeret og CPR-registeret, til brug for lovmodellens datagrundlag.	Do.	Indikatoren omfatter personer, der i alderen 10-17 år har boet til leje i en ejendom ejet af et almennyttigt boligselskab.
Har i alderen 10-17 år ikke boet med begge forældre	Angiver om personen ikke har boet med begge sine forældre i alle år i alderen 10-17 år.	Danmarks Statistiks befolkningsstatistikregister baseret på oplysninger fra CPR-registeret. Registeret omfatter personer med bopæl i Danmark.	Indikatoren er opgjort for personer i alderen 18-33 år i 2013, idet den tager udgangspunkt i personer født i 1980 eller senere.	Indikatoren er baseret på, om man bor på samme adresse som sine forældre. Kun perioder, hvor personen har boet i Danmark i alderen 10-17 år, indgår i opgørelsen af indikatoren.
Mindst én forælder under 23 år ved fødsel	Angiver om mindst én af personens forældre var under 23 år, da den pågældende blev født.	Danmarks Statistiks befolkningsstatistikregister baseret på oplysninger fra CPR-registeret. Registeret omfatter personer med bopæl i Danmark.	Til brug for indikatoren benyttes oplysninger om forældrene til personer, der er født i 1980 eller senere. Indikatoren kan dermed opgøres for personer, der er 33 år eller yngre i 2013.	Der er ikke oplysninger om forældrenes alder, hvis forældrene ikke har eller har haft bopæl i Danmark.

Tabel 1 (fortsat)				
Sociale indikatorer				
	Definition	Datakilde	Dataperiode/aldersgruppe	Bemærkninger
Opvækstvilkår				
Forældre har højest grundskoleuddannelse (inkl. uoplyst)	Angiver om begge personens forældre højest havde fuldført grundskolen (inkl. uoplyst uddannelse), da personen var 17 år.	Danmarks Statistiks register over højeste fuldførte uddannelse. Der er registeroplysninger om højeste fuldførte uddannelse fra 1973 og frem. Registeret er baseret på oplysninger fra Danmarks Statistiks elevregister samt Danmarks Statistiks kvalifikationsregister. Sidstnævnte samler data fra flere forskellige kilder.	I 2013 er indikatoren opgjort for personer i alderen 18-33 år.	Indikatoren er baseret på begge forældres højeste fuldførte uddannelse, da personen var 17 år. Hvis forældrene var døde eller udvandret på det tidspunkt, anvendes seneste oplysninger. Højeste fuldførte uddannelse er den højeste uddannelse, som en person på et givet tidspunkt har fuldført. Registeret omfatter personer, som er registreret med en kompetencegivende uddannelse i Danmarks Statistiks elevregister eller kvalifikationsregister. Indvandreres uddannelse er baseret på oplysninger om medbragt uddannelse, som har været indsamlet via spørgeskema siden 1999. Personer, der er indvandret efter 2006, er dog registreret med uoplyst uddannelse, medmindre de efterfølgende har taget en uddannelse i Danmark. Det skyldes, at undersøgelsen om indvandreres medbragte uddannelse ikke er gennemført siden 2006.
Ingen forældre har en erhvervskompetencegivende uddannelse	Angiver om begge personens forældre højest havde fuldført en gymnasial uddannelse (inkl. uoplyst uddannelse), da personen var 17 år.	Do.	Do.	Do.
Forældre samtidig uden arbejde i mindst 3 år i træk	Angiver om personens forældre samtidigt har været uden beskæftigelse i mindst 3 år i træk, da personen var i alderen 0-17 år.	Danmarks Statistiks register for befolkningens tilknytning til arbejdsmarkedet (Registerbaseret arbejdsstyrkestatistik: RAS). Grunddata stammer fra en række andre kilder. Registeret har oplysninger fra 1980 og frem.	Do.	Registeret opgør befolkningens tilknytning til arbejdsmarkedet på den sidste arbejdsdag i november. Hvis den ene af personens forældre er død eller bosat i udlandet, vil den tilbageværende forælder definere indikatoren.
Mindst én forælder idømt fængselsstraf	Angiver om mindst en af personens forældre er blevet idømt en fængselsstraf (betinget eller ubetinget), da personen var i alderen 0-17 år.	Danmarks Statistiks register for afgørelser (del af kriminalstatistikken), som er baseret på Rigspolitiets centrale kriminalregister. Registeret har oplysninger fra 1980 og frem.	Do.	Kun domme afsagt af danske domstole indgår i datagrundlaget. Både betingede og ubetingede fængselsdomme tæller med i indikatoren.
Mindst én forælder indlagt med psykisk lidelse	Angiver om mindst en af personens forældre var indlagt med en psykisk lidelse, da personen var i alderen 0-17 år	Det Psykiatriske Centralregister. Registeret omfatter oplysninger om indlæggelser fra 1969 og frem.	Do.	I indikatoren indgår heldøgnsindlæggelser i det regionale psykiatriske behandlingssystem.

Tabel 1 (fortsat)
Sociale indikatorer

	Definition	Datkilde	Dataperiode/aldersgruppe	Bemærkninger
Uddannelse				
Lavt karaktergennemsnit i grundskolen	Angiver om personen højest har fået under 2 i gennemsnit i de bundne afgangsprøver i grundskolens 9. og/eller 10. klasse.	Danmarks Statistiks grundskolekarakterregister baseret på oplysninger fra Styrelsen for It og Læring.	Registeret omfatter oplysninger for 2002 og frem. Indikatoren kan dermed opgøres for personer i alderen 17-26 år i 2013 (dvs. født i 1987 eller senere).	Personer, som har aflagt færre end 4 ud af de 8 bundne afgangsprøver, indgår ikke i indikatoren.
Ingen eller få prøveresultater fra grundskolen	Angiver om personen har prøveresultater fra færre end 4 af de 8 bundne afgangsprøver i grundskolen.	Do.	Do.	I indikatoren indgår personer med grundskolen som højeste fuldførte uddannelse, som har aflagt færre end 4 af de bundne afgangsprøver i grundskolen. Manglende prøveresultater kan dække over flere forhold. Nogle gennemfører ikke 9. eller 10. klasse (man bliver registreret med grundskolen som højeste fuldførte uddannelse, hvis man som minimum har gennemført 6. klassetrin). Nogle elever bliver fritaget fra afgangsprøverne på baggrund af en vurdering af den enkelte elevs psykiske og/eller fysiske tilstand. Endelig kan der være tale om manglende indberetninger af prøveresultater.
Grundskolen som højeste fuldførte uddannelse	Angiver om personens højeste fuldførte uddannelse er grundskoleniveau (inkl. uoplyst uddannelse)	Danmarks Statistiks register over højeste fuldførte uddannelse til brug for lovmodellens datagrundlag. Der er registeroplysninger om højeste fuldførte uddannelse fra 1973 og frem. Registeret er baseret på oplysninger fra Danmarks Statistiks elevregister samt Danmarks Statistiks kvalifikationsregister. Sidstnævnte samler data fra flere forskellige kilder.	Lovmodellens datagrundlag (flerårig modelbefolkning) starter i 1993. Indikatoren er således opgjort for alle i perioden 1993-2013.	Højeste fuldførte uddannelse er den højeste uddannelse, som en person på et givet tidspunkt har fuldført. Registeret omfatter personer, som er registreret med en kompetencegivende uddannelse i Danmarks Statistiks elevregister eller kvalifikationsregister. Indvandreres uddannelse er baseret på oplysninger om medbragt uddannelse, som har været indsamlet via spørgeskema siden 1999. Personer, der er indvandret efter 2006, er dog registreret med uoplyst uddannelse, medmindre de efterfølgende har taget en uddannelse i Danmark. Det skyldes, at undersøgelsen om indvandreres medbragte uddannelse ikke er gennemført siden 2006.

Tabel 1 (fortsat)				
Sociale indikatorer				
	Definition	Datakilde	Dataperiode/aldersgruppe	Bemærkninger
Uddannelse				
Har ikke påbegyndt uddannelse efter grundskolen	Angiver om personen har påbegyndt en uddannelse efter grundskolen	Danmarks Statistiks elevregister	Elevregisteret er et forløbsregister, der rækker tilbage til 1973. Det er således muligt at opgøre indikatoren for personer, der er født i 1958 (15 år i 1973) eller senere. Indikatoren er opgjort for perioden 2008-2013. I 2013 for personer født i 1958 eller senere.	Indikatoren omfatter kun de personer, der ifølge elevregisteret ikke har påbegyndt en uddannelse efter grundskolen. Dermed undervurderer indikatoren andelen, der er berørt, idet der bl.a. mangler oplysninger om indvandrere.
Mindst to afbrudte uddannelser efter grundskolen	Angiver om personen har afbrudt mindst to uddannelser efter grundskolen	Do.	Do.	Indikatoren omfatter kun de personer, der ifølge elevregisteret har afbrudt uddannelser efter grundskolen. Dermed undervurderer indikatoren andelen, der er berørt, idet der bl.a. mangler oplysninger om indvandrere. Det samme gælder for personer, der har afbrudt uddannelser højere end grundskoleniveau, der ikke indgår i elevregisteret. Det drejer sig bl.a. om uddannelser i voksen- og efteruddannelsessystemet.
Sociale forhold mv.				
Anbragt som ung	Angiver om personen har været anbragt på et tidspunkt i alderen 18-22 år.	Danmarks Statistiks register for udsatte børn og unge (B&U-register), som bygger på indberetninger fra kommunerne samt Ankestyrelsens anbringelsesregister.	Der er oplysninger om anbringelser for 1980 og frem. Indikatoren kan dermed opgøres for personer i alderen 23-51 år i 2013.	Anbringelser følger af Serviceloven og tidligere Bistandsloven. Anbringelser er typisk i plejefamilie eller på døgninstitution. Anbringelser kan også dække over afsoninger, surrogater for varetægtsfængsling samt såkaldte ungdomssanktioner.
Forebyggende foranstaltninger som ung	Angiver om personen har modtaget forebyggende foranstaltninger på et tidspunkt i alderen 18-22 år.	Danmarks Statistiks register for udsatte børn og unge (B&U-register), som bygger på indberetninger fra kommunerne.	Der er oplysninger om forebyggende foranstaltninger for 1980 og frem. Indikatoren kan dermed opgøres for personer i alderen 23-51 år i 2013.	Forebyggende foranstaltninger følger af Serviceloven og tidligere Bistandsloven. Foranstaltningerne omfatter blandt andet aflastningsophold, personlig rådgiver/fast kontaktperson.
Ophold på forsorgshjem (seneste 3 år)	Angiver om personen har haft ophold på et forsorgshjem inden for de seneste tre år.	Oplysninger fra Ankestyrelsen (Boformstatistikken)	Registeret dækker over ophold på forsorgshjem og herberger mv. fra 1999 og frem. Indikatoren kan dermed opgøres fra 2001 og frem.	Ophold på forsorgshjem og herberger mv. dækker over boformer efter servicelovens § 110. Beboerne på forsorgshjem udgør en delmængde af de hjemløse. Til forskel fra indikatoren i sidste års redegørelse ses her kun på personer, der inden for de seneste tre år har opholdt sig på forsorgshjem.

Tabel 1 (fortsat)				
Sociale indikatorer				
	Definition	Datakilde	Dataperiode/aldersgruppe	Bemærkninger
Sociale forhold mv.				
Indlagt med psykisk lidelse (seneste tre år)	Angiver om personen har været indlagt med en psykisk lidelse inden for de seneste tre år.	Det Psykiatriske Centralregister. Registeret omfatter oplysninger om indlæggelser fra 1969 og frem.	Indikatoren er opgjort for alle i perioden 1993-2013.	I indikatoren indgår heldøgnsindlæggelser i det regionale psykiatriske behandlingssystem.
Kontakt med psykiatriske system (seneste tre år)	Angiver om den pågældende har haft kontakt med det regionale psykiatriske behandlingssystem inden for de seneste tre år.	Det Psykiatriske centralregister. Registeret omfatter oplysninger om indlæggelser fra 1969 og frem samt ambulante behandlingsforløb og skadestuebesøg fra 1995.	Indikatoren er opgjort for alle for 1997-2013.	I indikatoren indgår heldøgnsindlæggelser, deldøgnsindlæggelser, ambulante behandlingsforløb samt skadestuebesøg i det regionale psykiatriske behandlingssystem. Til forskel fra indikatoren i sidste års redegørelse ses her kun på personer, der har været i kontakt med psykiatrien inden for de seneste tre år.
Behandlet for stofmisbrug (seneste 3 år)	Angiver om personen er visiteret til et behandlingsforløb for stofmisbrug inden for de seneste tre år.	Oplysninger fra Statens Serum Instituts register over stofmisbrugere i behandling (SIB-registeret)	Registeret omfatter oplysninger for 1996-2011. Indikatoren kan dermed opgøres for alle i perioden 1998-2011.	Registeret omfatter personer, der er visiteret til behandling for stofmisbrug af deres kommune. I forbindelse med en registeromlægning i 2007 (ansvaret overgik fra amter til kommuner) har der været databrud. De første par år efter omlægningen er derfor præget af en ringere dækningsgrad sammenlignet med tidligere år.
Behandlet for alkoholmisbrug (seneste 3 år)	Angiver om personen er blevet visiteret til et behandlingsforløb for alkoholmisbrug inden for de seneste tre år.	Oplysninger fra Statens Serum Institut baseret på Det Nationale Alkoholbehandlingsregister (NAB-registeret)	Registeret indeholder oplysninger for 2006-2013. Indikatoren kan dermed opgøres for alle i perioden 2008-2013.	Registeret omfatter personer, der visiteres til alkoholbehandling af deres kommune – dvs. personer i offentlig finansieret alkoholbehandling. Desuden indeholder registeret personer i privat finansieret alkoholbehandling, idet indberetningen dog er frivillig. Indikatoren vil derfor formentlig undervurdere omfanget af personer i behandling for alkoholmisbrug.
Idømt en fængselsstraf (seneste 3 år)	Angiver om personen er blevet idømt en fængselsstraf (betinget eller ubetinget) inden for de seneste tre år.	Danmarks Statistiks register for afgørelser (del af kriminalstatistikken) til brug for lovmødelens datagrundlag. Registeret er baseret på Rigspolitietts centrale kriminalregister. Registeret har oplysninger fra 1980 og frem.	Indikatoren er opgjort for alle i perioden 1997-2013.	Kun domme afsagt af danske domstole indgår i datagrundlaget. Både betingede og ubetingede fængselsdomme tæller med i indikatoren.
Ung forælder	Angiver om personen blev forælder første gang før sit fyldte 23. år	Danmarks Statistiks befolkningsstatistikregister baseret på oplysninger fra CPR-registeret. Registeret omfatter personer med bopæl i Danmark.	Indikatoren er opgjort for perioden 2008-2013.	Hvis personen har fået børn før det fyldte 23. år, som ikke har boet i Danmark, tæller de ikke med indikatoren.

Tabel 1 (fortsat)				
Sociale indikatorer				
	Definition	Datakilde	Dataperiode/aldersgruppe	Bemærkninger
Sociale forhold mv.				
Langvarigt offentligt forsørgt	Angiver om personen har modtaget offentlige overførsler (ekskl. SU) i mindst 80 pct. af tiden de seneste tre år.	Beskæftigelsesministeriets DREAM-register.	Registeret inkluderer først alle ydelser fra 1999. Indikatoren er således opgjort i perioden 2001-2013 for personer i alderen 21-64 år.	Indikatoren tager udgangspunkt i personer i alderen 21-64 år, der modtog overførselsindkomst (ekskl. SU) den sidste uge i året. I indikatoren indgår personer fra denne gruppe, som har modtaget overførselsindkomst i mindst 80 pct. tiden de seneste tre år (156 uger). Pauser fra offentlig forsørgelse på 3 højst uger tælles stadig som perioder, hvor den pågældende modtager ydelser.
Renteudgifter udgør mindst 20 pct. af indkomst	Angiver om personen bor i en husstand, hvis renteudgifter har udgjort mindst 20 pct. af indkomsten set over 3 år.	Lovmodellens datagrundlag	Der er data for 1993 og frem. Indikatoren er således opgjort i perioden 1995-2013.	Rentebyrdebegrebet er defineret som husstandens renteudgifter de seneste tre år sat i forhold til husstandens bruttoindkomst i samme periode. Bruttoindkomsten omfatter erhvervsindkomst, overførselsindkomst, pensioner og positiv kapitalindkomst. Både renteudgifter og bruttoindkomst er før skat og ækvivaleret.
Uddannelse og offentlig forsørgelse i familien				
Alle voksne i familien har været under offentlig forsørgelse i året	Angiver om personen er i en familie (i samme husstand), hvor de voksne har været offentligt forsørgt i mindst 25 pct. af året.	Danmarks Statistiks register over offentligt forsørgede	Registeret har oplysninger for 2007 og frem. Indikatoren er således opgjort for perioden 2007-2013.	Indikatoren er baseret på et fuldtidsbegreb. Alle forsørgelsesydelse til personer i alderen 18-64 år, der indgår i Danmarks Statistiks register over offentligt forsørgede er medtaget, herunder dagpenge, kontanthjælp, sygedagpenge, førtidspension og efterløn. SU er dog ikke medtaget.
Mindst én voksen i familien er langvarigt offentligt forsørgt	Angiver om personen er i en familie (i samme husstand), hvor mindst én voksen har modtaget offentlige overførsler (ekskl. SU) i mindst 80 pct. af tiden de seneste tre år.	Beskæftigelsesministeriets DREAM-register	Registeret inkluderer først alle ydelser i 1999. Indikatoren er således opgjort i perioden 2001-2013.	Indikatoren tager udgangspunkt i de voksne i familien (inden for samme husstand) i alderen 21-64 år (ekskl. hjemmeboende børn), der modtog overførselsindkomst (ekskl. SU) den sidste uge i året. I indikatoren indgår personer fra denne gruppe, som har modtaget overførselsindkomst i mindst 80 pct. tiden de seneste tre år (156 uger). Pauser fra offentlig forsørgelse på 3 højst uger tælles stadig som perioder, hvor den pågældende modtager ydelser.
Alle voksne i familien er uden erhvervskompetencegivende uddannelse	Angiver om personen er i en familie (i samme husstand), hvor ingen af de voksne har en erhvervskompetencegivende uddannelse som højeste fuldførte uddannelse.	Danmarks Statistiks register over højeste fuldførte uddannelse til brug for lovmodellens datagrundlag. Der er registeroplysninger om højeste fuldførte uddannelse fra 1973 og frem. Registeret er baseret på oplysninger fra Danmarks Statistiks elevregister samt Danmarks Statistiks kvalifikationsregister. Sidstnævnte samler data fra flere forskellige kilder.	Lovmodellens datagrundlag (flerårig modelbefolkning) starter i 1993. Indikatoren er således opgjort for perioden 1993-2013.	Indikatoren vedrører de voksne i familien (inden for samme husstand), ekskl. hjemmeboende børn på 18 år og derover. En erhvervskompetencegivende uddannelse er enten en erhvervsfaglig uddannelse eller en videregående uddannelse. Højeste fuldførte uddannelse er den højeste uddannelse, som en person på et givet tidspunkt har fuldført. Registeret omfatter personer, som er registreret med en kompetencegivende uddannelse i Danmarks Statistiks elevregister eller kvalifikationsregister. Indvandrers uddannelse er baseret på oplysninger om medbragt uddannelse, som har været indsamlet via spørgeskema siden 1999. Personer, der er indvandret efter 2006, er dog registreret med uoplyst uddannelse, medmindre de efterfølgende har taget en uddannelse i Danmark. Det skyldes, at undersøgelsen om indvandrers medbragte uddannelse ikke er gennemført siden 2006.

Tabel 1 (fortsat)
Sociale indikatorer

	Definition	Datakilde	Dataperiode/aldersgruppe	Bemærkninger
Uddannelse og offentlig forsørgelse i familien				
Mindst én voksen i familien har grundskolen som højeste fuldførte uddannelse	Angiver om personen er i en familie (i samme husstand), hvor mindst én voksen har grundskole (inkl. uoplyst) som højeste fuldførte uddannelse.	Do.	Do.	Do.

Tabel 2**Andel, der er berørt af de enkelte indikatorer i forskellige aldersgrupper, 2013**

	18-24 år	25-29 år	30-39 år	40-49 år	50-64r
	----- Pct.-----				
Opvækstvilkår					
Anbragt som barn	4	5	-	-	-
Forebyggende foranstaltninger som barn	7	7	-	-	-
Mindst to flytninger i alderen 10-17 år	4	4	-	-	-
Boet i almennyttig bolig i alle år i alderen 10-17 år	10	9	-	-	-
Har i alderen 10-17 år ikke boet med begge forældre	25	22	-	-	-
Mindst én forælder under 23 år ved fødsel	10	14	-	-	-
Forældre har højst grundskoleuddannelse (inkl. uoplyst)	15	25	-	-	-
Ingen forældre har en erhvervskompetencegivende uddannelse	17	27	-	-	-
Forældre samtidig uden arbejde i mindst 3 år i træk	13	11	-	-	-
Mindst én forælder idømt fængselsstraf	4	5	-	-	-
Mindst én forælder indlagt med psykisk lidelse	4	4	-	-	-
Uddannelse					
Lavt karaktergennemsnit i grundskolen	3	-	-	-	-
Ingen eller få prøveresultater fra grundskolen	9	-	-	-	-
Grundskolen som højeste fuldførte uddannelse	49	27	21	21	27
Har ikke påbegyndt uddannelse efter grundskolen	5	3	4	6	-
Mindst to afbrudte uddannelser efter grundskolen	8	13	10	7	-
Sociale forhold mv.					
Anbragt som ung	2	2	2	2	-
Forebyggende foranstaltninger som ung	2	2	0,8	0,6	-
Ophold på forsorgshjem (seneste 3 år)	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3

Tabel 2 (fortsat)**Andel, der er berørt af de enkelte indikatorer i forskellige aldersgrupper, 2013**

	18-24 år	25-29 år	30-39 år	40-49 år	50-64 år
	----- Pct. -----				
Sociale forhold mv.					
Inlagt med psykisk lidelse (seneste tre år)	1	1	1	1	1
Kontakt med psykiatriske system (seneste tre år)	7	6	5	4	3
Behandlet for stofmisbrug (seneste 3 år)****	1	0,8	0,6	0,3	0,1
Behandlet for alkoholisbrug (seneste 3 år)	0,1	0,2	0,4	0,7	0,7
Idømt en fængselsstraf (seneste 3 år)	2	2	1	1	0,5
Ung forælder	3	6	7	10	18
Langvarigt offentligt forsørget	3	7	11	14	21
Renteudgifter udgør mindst 20 af indkomst	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3
Uddannelse og offentlig forsørgelse i familien					
Alle voksne i familien har været under offentlig forsørgelse i året	13	16	15	15	22
Mindst én voksen i familien er langvarigt offentligt forsørget	10	10	14	18	27
Alle voksne i familien er uden erhvervskompetencegivende uddannelse	48	31	19	17	19
Mindst én voksen i familien har grundskolen som højeste fuldførte uddannelse	37	34	28	28	37

Tabel 2 (fortsat)**Andel, der er berørt af de enkelte indikatorer i forskellige uddannelsesgrupper, 2013**

	Grund- skole	Gymnasial	Erhvervs- komp.	Videre- gående	Alle
	----- Pct. -----				
Opvækstvilkår					
Anbragt som barn*	17	3	4	1	5
Forebyggende foranstaltninger som barn*	21	4	7	1	7
Mindst to flytninger i alderen 10-17 år*	11	4	4	2	4
Boet i almennyttig bolig i alle år i alderen 10-17 år*	17	10	10	6	9
Har i alderen 10-17 år ikke boet med begge forældre*	38	23	24	15	22
Mindst én forælder under 23 år ved fødsel*	26	12	17	8	14
Forældre har højst grundskoleuddannelse*	31	12	18	13	25
Ingen forældre har en erhvervskompetencegivende uddannelse*	34	15	20	15	27
Forældre samtidig uden arbejde i mindst 3 år i træk*	26	12	10	6	11
Mindst én forælder idømt fængselsstraf*	12	4	6	2	5
Mindst én forælder indlagt med psykisk lidelse*	7	4	4	3	4
Mindst én forælder har været i kontakt med det psykiatriske system**	12	7	7	5	6
Uddannelse					
Lavt karaktergennemsnit i grundskolen***	7	0,2	3	0	2
Ingen eller få prøveresultater fra grundskolen	30	4	10	9	12
Har ikke påbegyndt uddannelse efter grundskolen	28	-	-	-	5
Mindst to afbrudte uddannelser efter grundskolen	17	22	6	7	9
Sociale forhold mv.					
Anbragt som ung	6	1	1	0,7	2
Forebyggende foranstaltninger som ung	3	0,5	0,7	0,2	1
Ophold på forsorgshjem (seneste 3 år)	1	0,2	0,2	0	0,4

Tabel 2 (fortsat)**Andel, der er berørt af de enkelte indikatorer i forskellige uddannelsesgrupper, 2013**

	Grund- skole	Gymnasial	Erhvervs- komp.	Videre- gående	Alle
	----- Pct. -----				
Sociale forhold mv.					
Inlagt med psykisk lidelse (seneste tre år)	3	2	1	0,6	1
Kontakt med psykiatriske system (seneste tre år)	11	6	4	2	5
Behandlet for stofmisbrug (seneste 3 år)****	2	0,3	0,3	0,1	0,5
Behandlet for alkoholmisbrug (seneste 3 år)	1	0,4	0,6	0,2	0,5
Idømt en fængselsstraf (seneste 3 år)	4	0,7	1	0,2	1
Ung forælder	19	5	9	3	8
Langvarigt offentligt forsørgt	35	10	9	4	12
Renteudgifter udgør mindst 20 af indkomst	0,4	0,5	0,3	0,2	0,4
Uddannelse og offentlig forsørgelse i familien					
Alle voksne i familien har været under offentlig forsørgelse i året	39	14	12	7	15
Mindst én voksen i familien er langvarigt offentligt forsørgt	40	13	14	6	15
Alle voksne i familien er uden erhvervskompetencegivende uddannelse	68	56	0,5	0,3	20
Mindst én voksen i familien har grundskolen som højeste fuldførte uddannelse	98	11	13	6	29

Noter: Indikatorerne er som udgangspunkt opgjort for 25-49-årige i 2013. "Alle" er inkl. personer med uoplyst uddannelse. * Opgjort for 25-29-årige i 2013. ** Opgjort for 25-28-årige i 2013. *** Opgjort for 25-26-årige i 2013. **** Opgjort for 2011.

6. Veje ud af økonomisk fattigdom

Dette kapitel belyser afgangsmønstret fra økonomisk fattigdom. Hvad er de hyppigste veje ud af økonomisk fattigdom, og er der barrierer, som gør det vanskeligere at forlade økonomisk fattigdom, herunder sociale forhold og opvækstvilkår?

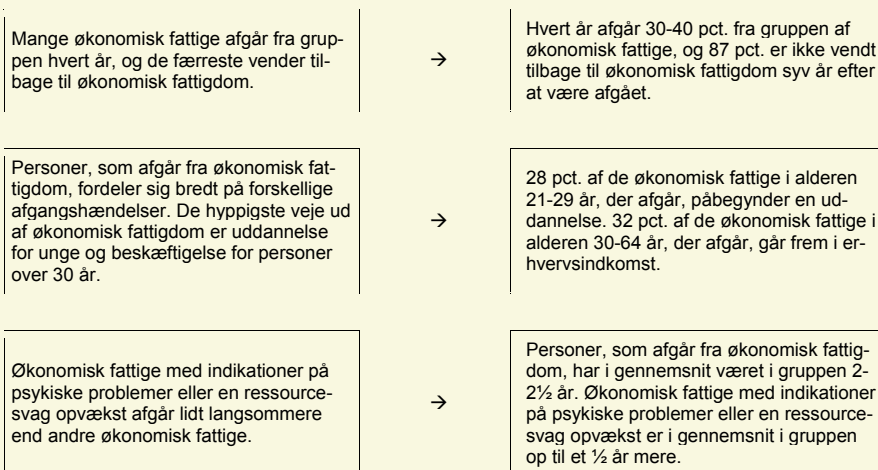
Analyserne viser, at økonomisk fattigdom som hovedregel ikke er en permanent situation, og at de færreste vender tilbage, når de første er afgået.

Der er mange veje ud af økonomisk fattigdom, men de hyppigste er uddannelse og beskæftigelse. For selvstændige kan vejen ud af økonomisk fattigdom være, at deres virksomhed kommer til at køre bedre rundt, eller at de bliver lønmodtagere. For nogle personer med varigt nedsat arbejdsevne indebærer overgang til førtidspension en højere indkomst, så de ikke længere indgår i gruppen af økonomisk fattige.

Figur 6.1 sammenfatter hovedbudskaberne i kapitlet.

Figur 6.1

Veje ud af økonomisk fattigdom

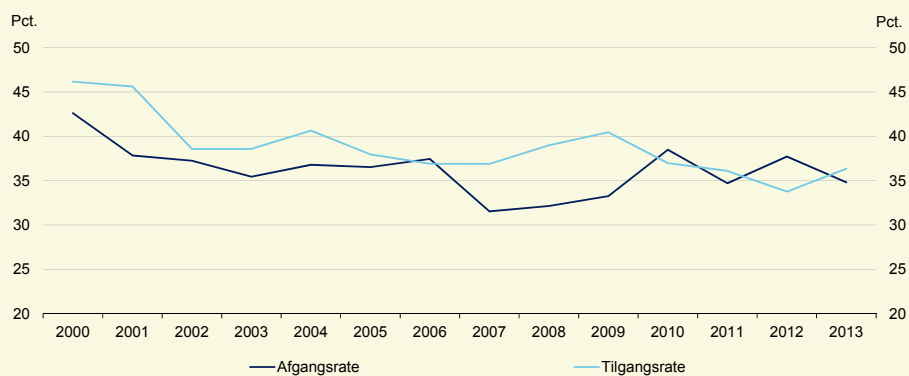
6.1 Afgang fra økonomisk fattigdom

En analyse af afgangsmønstret fra økonomisk fattigdom kan kaste lys over årsagerne til at nogle forbliver i økonomisk fattigdom. Det gælder både i forhold til grupper, som har størst risiko for at være økonomisk fattige i længere tid, og grupper, som har størst risiko for at vende tilbage til økonomisk fattigdom.

Mange har i løbet af livet en eller flere korte perioder med lavere indkomst end normalt, fx i forbindelse med orlov eller ledighed. Økonomisk fattigdom er derimod en længerevarende periode med relativt lav indkomst. Økonomisk fattige er metodemæssigt afgrænset til personer, hvis disponible indkomst er under 50 pct. af medianindkomsten i mindst tre år i træk. I opgørelsen af den disponible indkomst bliver der taget højde for andre familiemedlemmers indkomst samt antallet af personer i familien (såkaldt ækvivaleret indkomst). Personer, der er under uddannelse eller i familie med en studerende (i samme husstand), indgår ikke i gruppen af økonomisk fattige. Den præcise definition af økonomisk fattige fremgår af kapitel 5.

Fra år til år er der stor udskiftning i gruppen af økonomisk fattige. Hvert år er der ca. 30-40 pct., som afgår fra gruppen af økonomisk fattige, mens en omtrent tilsvarende andel er nye, jf. figur 6.2. Af de godt 30.000 økonomisk fattige over 21 år i 2012 havde 10.500 forladt gruppen året efter.

Figur 6.2
Andel, der årligt tilgår og afgår gruppen af økonomisk fattige

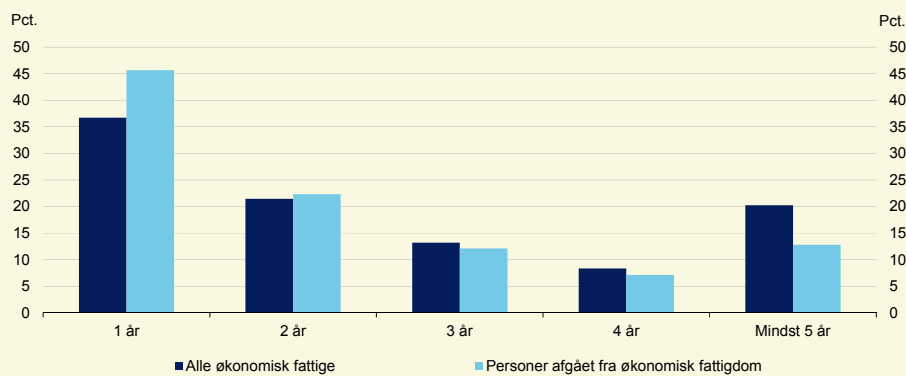

Anm.: Vedrører økonomisk fattige på mindst 21 år. 20-årige, som er økonomisk fattige, indgår ikke i tilgangen året efter, hvis de stadig er økonomisk fattige. Der er i denne analyse set bort fra børn i fattigdom, idet de (indirekte) er repræsenteret ved de voksne i familien.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Økonomisk fattigdom er for hovedparten ikke en permanent situation. 80 pct. af økonomisk fattige har været i gruppen i mindre end 5 år. Og ser man på de, som afgår fra økonomisk fattigdom, har knap 90 pct. været økonomisk fattige i mindre end 5 år, jf. figur 6.3.

Figur 6.3
Økonomisk fattige fordelt på antal år som økonomisk fattig

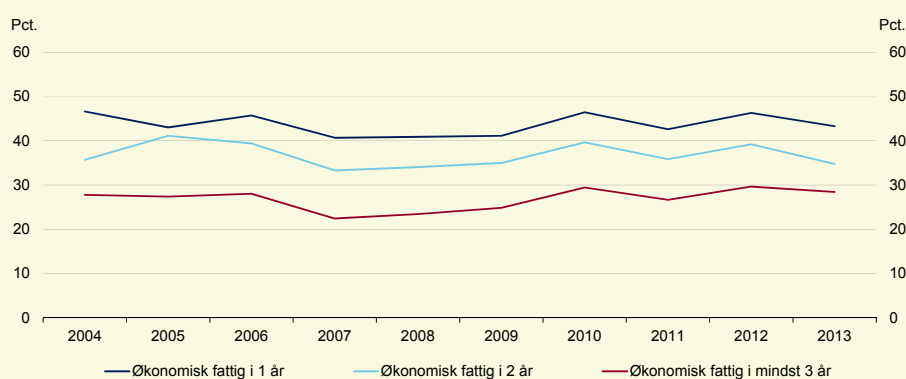

Anm.: "Alle økonomisk fattige" vedrører personer på mindst 21 år, som var økonomisk fattige i mindst et af årene i perioden 2009-2013. "Personer afgået fra økonomisk fattigdom" vedrører personer på mindst 21 år, som er afgået fra økonomisk fattigdom i perioden 2009-2013. Personer, der tilgår økonomisk fattigdom, har de to foregående år været i den 1-årige lavindkomstgruppe (jf. kapitel 4 for definition), men indgik ikke i gruppen af økonomisk fattige i de to år, hvorfor de ikke tæller med i varigheden som økonomisk fattig.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Afgangsraten er generelt højere, jo kortere tid man har været økonomisk fattig. Men også personer, som har været økonomisk fattige igennem længere tid, afgår i væsentligt omfang. Hvert år afgår mellem 20 og 30 pct. fra gruppen, der har været økonomisk fattige i mindst 3 år, jf. figur 6.4.

Figur 6.4
Afgangsrate givet antal år som økonomisk fattig

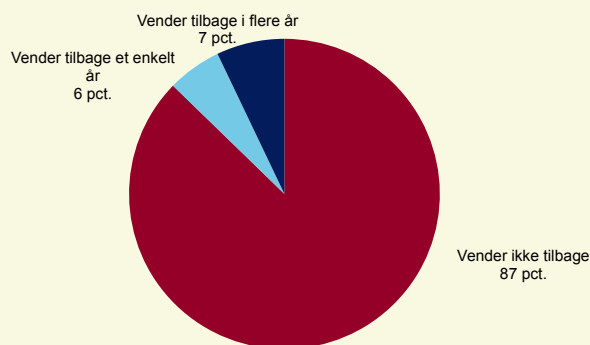
Anm.: Figuren vedrører økonomisk fattige på mindst 21 år.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

De færreste vender tilbage til økonomisk fattigdom, når de først har forladt gruppen. Syv år efter at have forladt økonomisk fattigdom har 13 pct. været i berøring med økonomisk fattigdom igen i den mellemliggende periode. Næsten 7 ud af 8 er altså ikke vendt tilbage, jf. figur 6.5.

Figur 6.5

Personer, afgang fra økonomisk fattigdom i perioden 2000-2007, fordelt på, om de er vendt tilbage til økonomisk fattigdom eller ej i de efterfølgende syv år

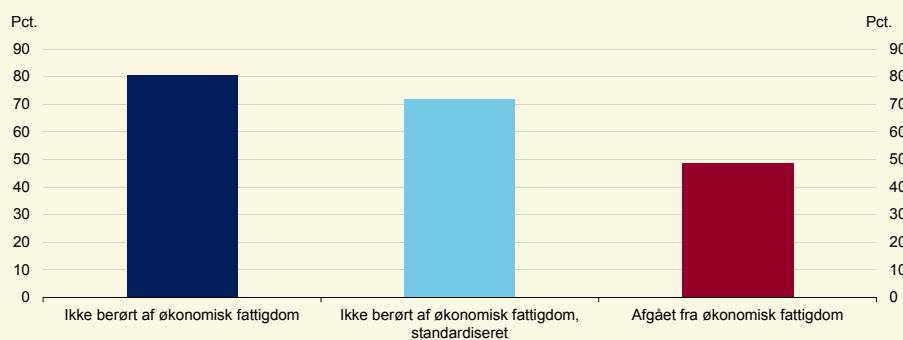
Anm.: Figuren vedrører personer afgang i perioden 2000-2007 i alderen 21-53 år (alder i afgangsåret). Aldersafgrænsningen skal ses i lyset af, at efterlønsalderen (60 år) og folkepensionsalderen (65 år) ikke nås i de efterfølgende syv år (inkl. afgangsåret), idet relativt få over 60 år bliver berørt af økonomisk fattigdom.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Næsten halvdelen af personerne, som afgang fra økonomisk fattigdom, er i beskæftigelse syv år senere. Tilknytningen til arbejdsmarkedet er dog betydeligt lavere end blandt personer, der ikke var berørt af økonomisk fattigdom på samme tidspunkt, hvor 80 pct. er i beskæftigelse syv år senere, jf. figur 6.6.

Figur 6.6

Beskæftigelsesfrekvens syv år efter afgang fra økonomisk fattigdom sammenlignet med personer, som ikke var berørt af økonomisk fattigdom

Anm.: "Afgået fra økonomisk fattigdom" vedrører personer i aldersgruppen 21-53 år, som afgik fra økonomisk fattigdom i perioden 2000-2007. Alderen vedrører afgangsåret. Tilknytningen til arbejdsmarkedet er opgjort 7 år efter sidste år i økonomisk fattigdom, dvs. i perioden 2006-2013. Gruppen "Ikke berørt af økonomisk fattigdom" vedrører aldersgruppen 21-53 år i 2000-2007, som ikke var berørt af økonomisk fattigdom. Deres beskæftigelsesfrekvens er ligeledes opgjort syv år senere. Standardberegningen korrigerer for, at personer, som ikke var berørt af økonomisk fattigdom, har en anden sammensætning på alder, uddannelse og herkomst end de, som afgik fra økonomisk fattigdom.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

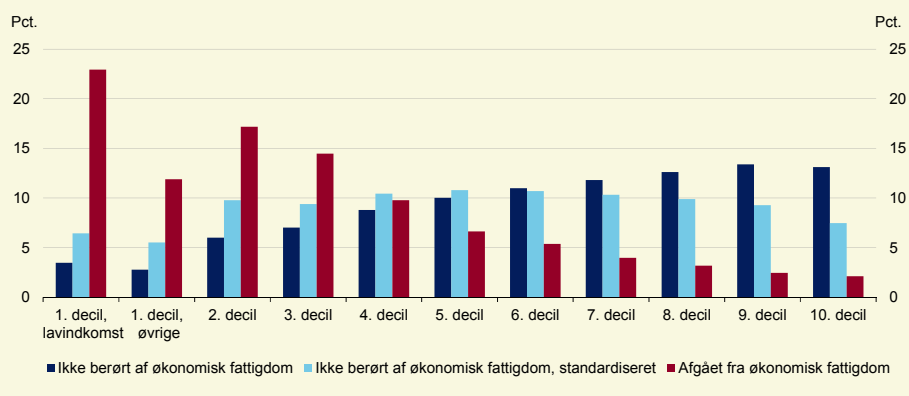
Forskellen i arbejdsmarkedstilknytningen skyldes delvist, at økonomisk fattige blandt andet adskiller sig med hensyn til alder, uddannelse og herkomst. Hvis man korrigerer for disse forhold, indsnævres forskellen i beskæftigelsesfrekvensen med 9 pct. point (bevægelsen fra den mørkeblå til lyseblå søjle i figur 6.6).

Der er dog stadig en betydelig forskel, som blandt andet skal ses i sammenhæng med, at nogle økonomisk fattige har lange perioder uden beskæftigelse bag sig, hvilket kan svække mulighederne for at få solidt fodfæste på arbejdsmarkedet.

Et lignende billede tegner sig, hvis man ser på placeringen i indkomstfordelingen fem år efter afgang fra økonomisk fattigdom. Knap to tredjedele er ikke længere i 1. indkomstdecil og har dermed bevæget sig et stykke væk fra lavindkomstgrænsen. Og godt hver sjette har endda indkomst i den øverste halvdel af indkomstfordelingen. Personer, der har været berørt af økonomisk fattigdom, er dog – i gennemsnit – lavere placeret i indkomstfordelingen end personer, der ikke har været berørt af økonomisk fattigdom. Det gælder også, når man korrigerer for forskel i alderssammensætning, uddannelse og herkomst, jf. figur 6.7.

Figur 6.7

Indkomstfordeling syv år efter afgang fra økonomisk fattigdom sammenlignet med personer, som ikke var berørt af økonomisk fattigdom

Anm.: Indkomstbegrebet er ækvivaleret disponibel indkomst. "Afgået fra økonomisk fattigdom" vedrører personer i aldersgruppen 21-53 år, som afgik fra økonomisk fattigdom i perioden 2000-2007. Alderen vedrører afgangsåret. Placeringen i indkomstfordelingen (for hele befolkningen) er opgjort syv år efter sidste år i økonomisk fattigdom, dvs. i perioden 2006-2013. Gruppen "Ikke berørt af økonomisk fattigdom" vedrører aldersgruppen 21-53 år i 2000-2007, som ikke var berørt af økonomisk fattigdom. Deres indkomstfordeling er ligeledes opgjort syv år senere. Se i øvrigt anmærkningerne til figur 6.6.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

De efterfølgende afsnit ser nærmere på afgang fra økonomisk fattigdom, herunder hvilke hændelser der kan ligge bag, samt om nogle personer har sværere ved at vriste sig fri af økonomisk fattigdom end andre på grund af forskellige barrierer vedrørende uddannelse, sociale forhold og opvækstvilkår.

6.2 Hændelser bag afgang fra økonomisk fattigdom

De fleste forlader økonomisk fattigdom, fordi de går frem i indkomst. Indkomstfremgangen kan fx afspejle, at man kommer i arbejde, går op i arbejdstid eller får sin virksomhed til at løbe bedre rundt. Afgang fra økonomisk fattigdom kan også hænge sammen med, at man fx påbegynder en uddannelse eller udvandrer.

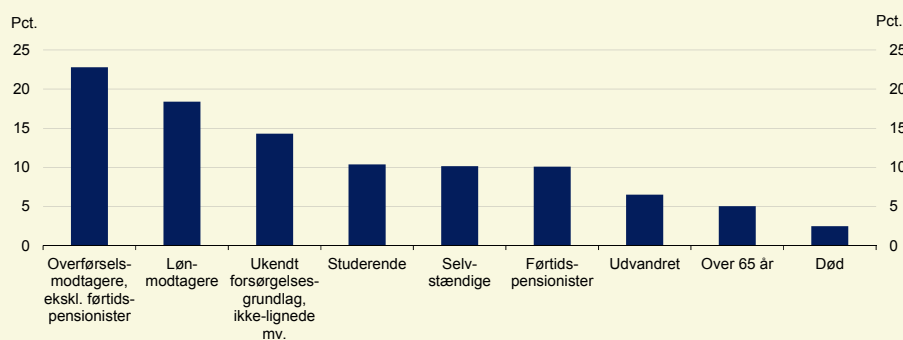
For økonomisk fattige, som af forskellige årsager ikke er i stand til at varetage et job på ordinære vilkår eller et fleksjob, og hvor der ikke er udsigt til, at de kommer til at kunne det, vil overgang til førtidspension indebære en højere indkomst, så de ikke længere indgår i gruppen af økonomisk fattige.

Andre overførselsmodtagere kan også forlade økonomisk fattigdom, fordi de stiger i overførselsindkomst. Det drejer sig især om kontanthjælpsmodtagere. Der kan fx være tale om kontanthjælpsmodtagere, der får børn eller bliver 25 år¹ og dermed modtager højere ydelser.

Ved at se på arbejdsmarkedsstatus året efter, at man ikke længere er berørt af økonomisk fattigdom, kan man få et indtryk af de hændelser, der kan føre til afgang fra økonomisk fattigdom. Fx er godt hver fjerde i beskæftigelse – enten som lønmodtager eller selvstændig – mens hver tiende er studerende. Det er ligeledes hver tiende, som er førtidspensionist i afgangsåret, jf. figur 6.8.

Figur 6.8

Personer, som forlader økonomisk fattigdom, fordelt på arbejdsmarkedsstatus mv. året efter

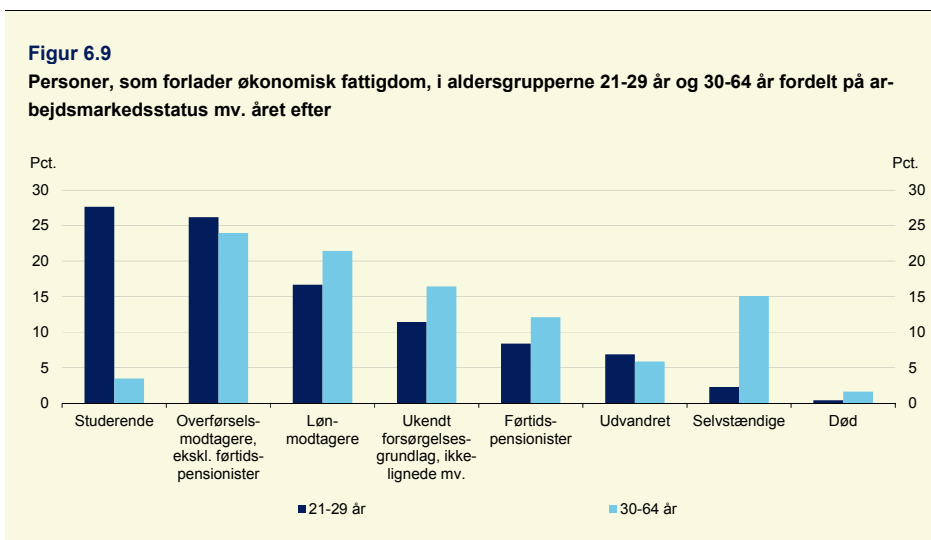

Anm.: Personer på mindst 21 år, som er afgået fra økonomisk fattigdom i perioden 2009-2013. Alderen er i afgangsåret. Ukendt forsørgelsesgrundlag, ikke-lignende mv. dækker blandt andet over hjemmeboende børn, personer, der ikke har fået godkendt deres indkomstoplysninger af skattemyndighederne, samt personer i familier uden indkomst. Gruppen er nærmere beskrevet i kapitel 3.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Billedet af vejene ud af økonomisk fattigdom bliver tydeligere, hvis man ser på forskellige aldersgrupper. Godt hver fjerde i aldersgruppen 21-29 år er i uddannelse året efter at have forladt økonomisk fattigdom og knap hver femte i beskæftigelse. Blandt personer i alderen 30-64 år er næsten 4 ud af 10 i beskæftigelse, og navnlig andelen af selvstændige er væsentligt højere end i aldersgruppen 21-29 år, jf. figur 6.9.

¹ Med kontanthjælpsreformen, som trådte i kraft 1. juli 2014, er aldersgrænsen for ungesatserne sat op til 30 år.

Anm.: Afgået fra økonomisk fattigdom i perioden 2009-2013. Alderen er i afgangsåret. Se i øvrigt anmærkning til figur 6.8.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

På baggrund af blandt andet arbejdsmarkedsstatus i afgangsåret og ændringer heri i forhold til året før er det muligt at inddrage personer, som afgår fra økonomisk fattigdom, efter forskellige hændelser, der kan ligge til grund for afgang. For nogle er arbejdsmarkedsstatus den samme i årene som økonomisk fattig og i afgangsåret. Derfor er det ikke tilstrækkeligt kun at se på arbejdsmarkedsstatus. Det er også nødvendigt at inddrage andre oplysninger, herunder ændringer i erhvervsindkomst, overførselsindkomst og formue. Inddelingen er beskrevet i boks 6.1.

Boks 6.1**Hændelser i forbindelse med afgang fra økonomisk fattigdom**

Personer, der forlader økonomisk fattigdom, har som udgangspunkt en fremgang i deres ækvivalerede disponible indkomst – fra at ligge under til at ligge over den 1-årige lavindkomstgrænse – fx på grund af beskæftigelse eller tilkendelse af førtidspension. Afgangen kan imidlertid også skyldes andre hændelser/forhold. Fx at man påbegynder en uddannelse, udvandrer, dør eller har ukendt forsørgelsesgrundlag mv., herunder ikke-lignede. På baggrund af de ændringer, der sker fra året før til afgangsåret, er det således muligt at inddеле de personer, som afgår fra økonomisk fattigdom, efter forskellige afgangshændelser:

- Primært fremgang i erhvervsindkomst
- Påbegynder uddannelse, inkl. familiemedlem
- Tilkendelse af førtidspension, inkl. eventuel partner
- Primært fremgang i overførselsindkomst, ekskl. førtidspension
- Fremgang i husstandsindkomst som følge af skift i civilstand, jf. boks 6.2
- Fremgang i formue
- Ukendt forsørgelsesgrundlag, ikke-lignede mv. (jf. bilag 3.2 for en nærmere beskrivelse af gruppen)
- Udvandret
- Død

Afgang fra økonomisk fattigdom kan også hænge sammen med skift i civilstand, som øger den ækvivalerede indkomst, dvs. "den gennemsnitlige korrigerede husstandsindkomst". Det gælder fx skift fra familier med en til flere personer, fordi det giver en række stordriftsfordele i forhold til at bo alene. Stordriftsfordelene vedrører blandt andet bolig- og energiudgifter, idet de sjældent vokser proportionalt med antal personer i familien. Personer, der får børn, kan også opleve en fremgang i deres ækvivalerede indkomst, blandt andet på grund af offentlige ydelser målrettet børnefamilier. I modsat retning trækker dog, at familieforøgelsen isoleret set reducerer gennemsnitsindkomsten per person i familien.

At skift i civilstand har betydning for afgang fra økonomisk fattigdom, understøttes af, at det sker fem gange hyppigere blandt personer, der afgår fra økonomisk fattigdom, end blandt personer, der fortsætter med at være økonomisk fattige. I praksis er det dog vanskeligt at isolere de indkomstændringer, som udelukkende er knyttet til ændringer i civilstand. I stedet er det valgt at afgrænse de civilstandsskift, som med stor sandsynlighed er den hændelse, som ligger bag afgang fra økonomisk fattigdom, jf. boks 6.2.

Boks 6.2**Skift i civilstand som forklaring på afgang fra økonomisk fattigdom**

Hver femte i alderen 21-64 år, der afgår fra økonomisk fattigdom, skifter samtidig civilstand. Blandt personer, der fortsætter med at være økonomisk fattige, er det kun 4 pct., der skifter civilstand fra et år til det næste. Skift i civilstand er altså 5 gange så hyppigt blandt personer, der afgår fra økonomisk fattigdom.

Opgørelsen af økonomisk fattige tager udgangspunkt i den ækvivalerede disponible indkomst, som er en gennemsnitlig indkomst pr. person i familien, hvor der er taget højde for stordriftsfordele. Det vil sige, at det ikke kun er ens egen, men også andre familiemedlemmers indkomst (i samme husstand), der har betydning for ens økonomiske situation. Derudover tager man højde for, at familier med mere end én person har stordriftsfordele, fx i forhold til bolig- og energiudgifter.

Skift i civilstand kan være med til at øge den ækvivalerede indkomst. Det vil typisk være tilfældet, hvis to personer, der har nogenlunde samme indkomst, flytter sammen. Den i parret med lavest indkomst kan også opleve højere ækvivaleret indkomst, fordi vedkommende nu får del i partnerens indkomst og de forbrugsmuligheder, der følger med. For personer, der får børn, er der modsatte effekter. På den ene side falder den gennemsnitlige indkomst pr. person i familien alt andet lige. På den anden side er der stordriftsfordele forbundet med at blive flere, samtidig med at en række offentlige ydelser er målrettet børnefamilier, fx børnefamilieydelse og højere kontanthjælpssatser til forsørgere.

I forbindelse med skift i civilstand vil der ofte også ske andre ændringer, som kan påvirke den disponible indkomst. Det kan fx være ny bolig, ledighed, nyt job, ændringer i arbejdstid mv. Ændringerne kan også vedrøre ens partner. Det er derfor vanskeligt at isolere de indkomstændringer, der alene skyldes skift i civilstand. Derfor er det valgt at afgrænse de civilstandsskift, hvor den relative risiko for, at skiftet er forbundet med afgang fra økonomisk fattigdom, er særlig stor. Blandt økonomisk fattige i alderen 21-64 år, som skifter civilstand, er det 71 pct., som afgår. Blandt økonomisk fattige i alderen 21-64 år, som ikke skifter civilstand, er det 30 pct. Det svarer til en relativ risiko på knap 2,4 for alle skift under ét.

Den relative risiko er større end 1 for alle typer af skift, men for nogle skift er den betydeligt større end andre, jf. nedenstående tabel. Det gælder især skift fra familier med én voksen til flere, hvor ækvivaleringen – alt andet lige – øger indkomsten, herunder skift fra at være udeboende til at være hjemmeboende (flytte hjem til forældre). For de civilstandsskift, der er fremhævet med fed i tabellen, er det antaget, at skiftet med stor sandsynlighed har bidraget til, at man har forladt økonomisk fattigdom. Disse skift står for 78 pct. af det samlede antal skift i civilstand blandt personer, der afgår fra økonomisk fattigdom.

Tabel. Relativ risiko for afgang fra økonomisk fattigdom i forbindelse med skift i civilstand

Fra → til	Enlig uden børn	Enlig med børn	Par uden børn	Par med børn	Hjemmeboende
Enlig uden børn		1,4	2,8	2,7	3,1
Enlig med børn	1,8		-	2,4	-
Par uden børn	1,1	-		1,7	-
Par med børn	1,7	1,7	1,8		-
Hjemmeboende	-	-	-	-	

Anm.: Beregningen af den relative risiko tager udgangspunkt i økonomisk fattige på 21-64 år i perioden 2008-2011. Denne gruppe er opdelt i to, hhv. de som afgår, og de som fortsat er økonomisk fattige året efter. Alderen vedrører afgangsåret. Den relative risiko kan højst antage værdien 3,3 i de konkrete beregninger. ”.” angiver, at der er for få skift til at foretage en beregning.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

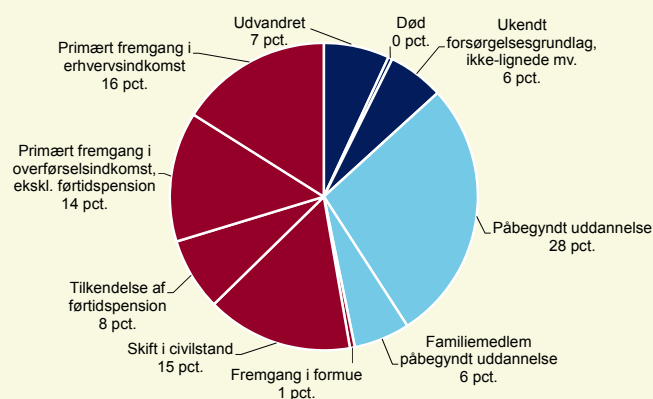
I den videre analyse skelnes der mellem aldersgrupperne 21-29 år, 30-64 år og 65 år og derover for at få et så klart billede som muligt af afgangshændelser og mulige barrierer.

6.3 Aldersgruppen 21-29 år

Afgangsmønsteret for aldersgruppen 21-29 år viser, at unge, der forlader økonomisk fattigdom, fordeler sig bredt på de forskellige afgangshændelser. Unge, som påbegynder en uddannelse, er dog den største gruppe, der forlader økonomisk fattigdom. Gruppen udgør 28 pct., jf. figur 6.10.

Figur 6.10

Personer i alderen 21-29 år, som afgår fra økonomisk fattigdom, fordelt på afgangshændelser

Anm.: Figuren vedrører økonomisk fattige i alderen 21-29 år, der er afgået fra gruppen i perioden 2009-2013. Alderen vedrører afgangsåret.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Knap en fjerdedel af de unge forlader økonomisk fattigdom, fordi de går frem i overførselsindkomst. Det er dels unge, som får tilkendt førtidspension. Dels unge kontanthjælpsmodtagere, som af forskellige årsager stiger i overførselsindkomst. Stigningen kan blandt andet hænge sammen højere ydelse, fordi de får børn eller fylder 25 år.

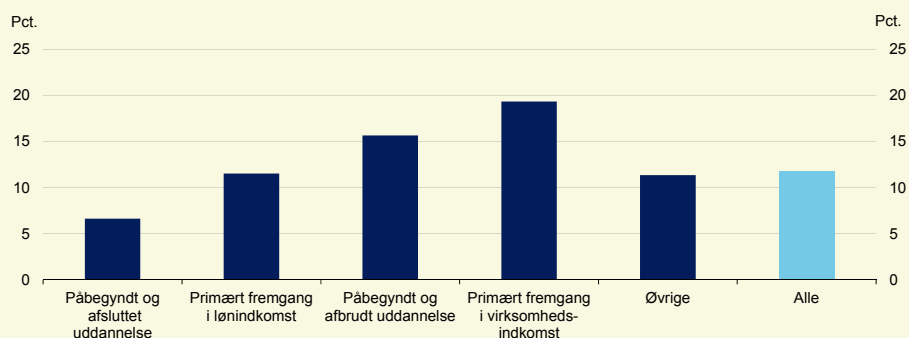
En tredje forholdsvis stor gruppe af unge, der forlader økonomisk fattigdom, er personer, som stiger i ækvivaleret indkomst som følge af skift i civilstand. Det gælder for 15 pct. Det er dels unge, som flytter hjem til deres forældre, dels unge, som flytter sammen med en partner.

Generelt er det relativt få unge, som vender tilbage til økonomisk fattigdom, når de først har forladt gruppen. Kun knap hver niende i alderen 21-29 år, som afgår fra økonomisk fattigdom, bliver berørt af økonomisk fattigdom igen i løbet af de efterfølgende syv år. For unge selvstændige, der forlader økonomisk fattigdom, er tilbagefaldsraten noget højere. I den gruppe

er det næsten hver femte, der bliver berørt af økonomisk fattigdom igen i løbet af de efterfølgende syv år, jf. figur 6.11.

Figur 6.11

Andelen, der bliver berørt af økonomisk fattigdom igen, afhængigt af afgangshændelse

Anm.: Tilbagefaldsraten viser andelen af personer i alderen 21-29 år, der er afgået fra økonomisk fattigdom i perioden 2000-2007, som i løbet af de efterfølgende syv år (inkl. afgangsåret) er blevet berørt af økonomisk fattigdom igen. Alderen vedrører afgangsåret. Opgørelsen er ekskl. personer, der er afgået som følge af død eller udvandring.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

For unge, som påbegynder en uddannelse, afhænger tilbagefaldsraten af, om de gennemfører eller falder fra uddannelsen. Tilbagefaldsraten er knap 7 pct., hvis uddannelsen gennemføres, mens den er næsten 2½ gange så høj, hvis uddannelsen ikke gennemføres. Det lave tilbagefald blandt de, som gennemfører, kan hænge sammen med, at de opnår et kompetenceløft. Det tyder på, at succesfulde uddannelsesforløb kan være en vej til at mindske tilbagefaldet til økonomisk fattigdom. Resultatet kan også afspejle, at økonomisk fattige unge, der påbegynder og gennemfører en uddannelse, generelt er mere ressourcestærke.

6.3.1 Barrierer for mobilitet ud af gruppen

En række indikatorer for uddannelse, sociale forhold og opvækstvilkår tyder på, at økonomisk fattige unge i gennemsnit er mindre ressourcestærke end andre i alderen 21-29 år, jf. tabel 6.1.

Tabel 6.1
Karakteristik af økonomisk fattige og alle 21-29-årige

	Økonomisk fattige			Alle 21-29 år
	Afgår fra økonomisk fattigdom	Stadig økonomisk fattig	Alle økonomisk fattige	
	-----pct.-----			-
Uddannelse				
Uoplyst uddannelse	12	12	12	7
Grundskolen som højeste fuldførte uddannelse	73	77	75	23
Ingen eller få prøveresultater i grundskolen	36	40	38	10
Lavt karaktergennemsnit i grundskolen	6	7	7	3
Ikke påbegyndt en uddannelse efter grundskolen	18	24	21	4
Mindst to uafsluttede uddannelser efter grundskolen	25	23	24	12
Sociale forhold				
Kontakt med det psykiatriske system (seneste 3 år)	24	30	28	6
Indlagt med psykisk lidelse (seneste 3 år)	8	11	10	1
Ophold på forsorgshjem (seneste 3 år)	4	6	5	<½
Behandlet for stofmisbrug (seneste 3 år)	8	11	10	1
Behandlet for alkoholmisbrug (seneste 3 år)	1	1	1	<¼
Idømt fængselsstraf (seneste 3 år)	15	18	17	2
Yngre end 23 år ved første barn	9	6	7	5
Renteudgifter udgør mindst 20 pct. af indkomst	2	2	2	<½
Opvækstvilkår (0-17 år)				
Anbragt som barn	25	30	28	5
Forebyggende foranstaltninger som barn	25	29	28	6
Mindst én forælder under 23 år ved fødsel	25	26	25	14
Har i alderen 10-17 år ikke boet med begge forældre	40	44	42	22
Mindst to flytninger i alderen 10-17 år	16	16	16	4
Boet i almen bolig i alle år i alderen 10-17 år	15	17	16	10
Mindst én forælder idømt fængselsstraf	13	14	14	5
Mindst én forælder har været indlagt med psykisk lidelse	8	9	9	4
Forældre samtidig uden arbejde i mindst 3 år i træk	34	38	37	12
Forældre har højst grundskoleuddannelse	41	43	42	22
Antal indikatorer				
Ingen indikatorer	4	1	2	35
Mindst 4 indikatorer	60	68	65	16

Anm.: Vedrører økonomisk fattige i 2008-2012, opdelt på, om de afgår eller stadig er økonomisk fattige året efter. Alderen vedrører afgangsåret. Se bilag 5.1 for en nærmere beskrivelse af indikatorerne.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

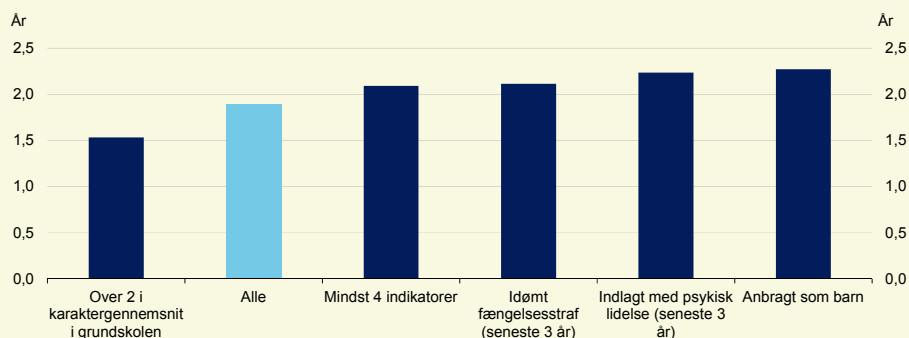
Fx har 87 pct. af økonomisk fattige unge højst en grundskoleuddannelse (inkl. uoplyst uddannelse). Til sammenligning gælder det kun 30 pct. af alle i alderen 21-29 år. Blandt økonomisk fattige unge har 17 pct. været idømt en fængselsstraf inden for de seneste 3 år, mens det kun er tilfældet for 2 pct. af alle unge. Og ser man på anbringelser som barn, har 28 pct. af økonomisk fattige unge været berørt mod 5 pct. af alle i alderen 21-29 år.

Endvidere er indikatorerne gensidigt afhængige og sandsynligvis problemforstærkende. Fx har unge med stofmisbrug oftere psykiske problemer end unge, som ikke er stofmisbrugere. En større del af økonomisk fattige unge vil derfor være omfattet af flere indikatorer samtidig, end tilfældet er for alle unge. 65 pct. af økonomisk fattige unge er således omfattet af mindst fire ud af de 21 betragtede indikatorer. Det gælder kun for 16 pct. af alle i aldersgruppen.

Sammenligner man unge, der forlader økonomisk fattigdom, med unge, der fortsætter med at være økonomisk fattige, er der til gengæld ikke stor forskel. Indikatorerne tyder dog på, at unge, der forlader økonomisk fattigdom, i gennemsnit er lidt mindre ressourcetsvage end unge, der fortsætter med at være økonomisk fattige. Fx er andelen, der har været i kontakt med det psykiatriske system inden for de seneste tre år, anbragt som barn eller med mindst 4 indikatorer, lidt lavere blandt unge, der forlader økonomisk fattigdom, end blandt unge, der fortsætter med at være økonomisk fattige.

Karakteristikken af de to grupper peger umiddelbart på, at unge med indikationer på sociale eller psykiske problemer, vanskelige opvækstvilkår og/eller et lavt uddannelseniveau har sværere, men ikke markant sværere, ved at forlade økonomisk fattigdom end økonomisk fattige unge, der ikke har disse indikationer.

Dette billede understøttes også, hvis man ser på den gennemsnitlige varighed i økonomisk fattigdom for udvalgte grupper af unge, der afgår. Unge, som afgår fra økonomisk fattigdom, har i gennemsnit været økonomisk fattige i 1,9 år. De i gruppen, som har fået over 2 i gennemsnit ved afgangsprøverne i grundskolen, har i gennemsnit været økonomisk fattige i lidt kortere tid. Modsat har de i gruppen, der har indikationer på sociale/psykiske problemer eller vanskelige opvækstvilkår, været økonomisk fattige i lidt længere tid, men forskellen er ikke ret stor. Det gælder blandt andet de i gruppen, som har været anbragt som børn, samt de, som har været indlagt med en psykisk lidelse inden for de seneste tre år, jf. figur 6.12.

Figur 6.12**Gennemsnitlig varighed i økonomisk fattigdom for unge, som er afgået fra gruppen**

Anm.: Gennemsnitlig varighed for økonomisk fattige i alderen 21-29 år, som er afgået i perioden 2009-2013. Alderen vedrører afgangsåret. Før økonomisk fattigdom har personerne været to år i den 1-årige lavindkomstgruppe (jf. kapitel 4 for definition). De to år tæller ikke med i varigheden, idet personerne ikke indgik i gruppen af økonomisk fattige i de år.

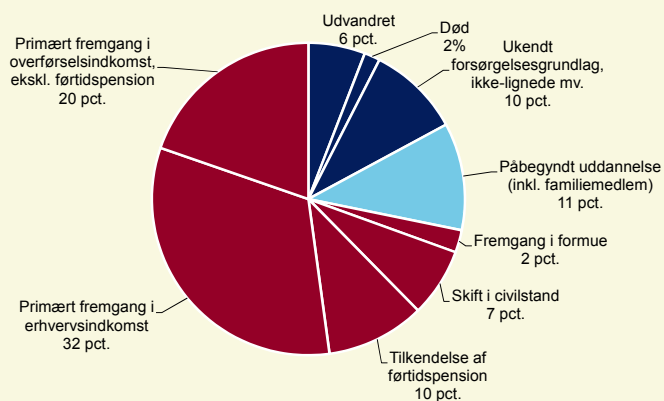
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Karakteristikken af økonomisk fattige unge tyder således på, at unge med problemer af forskellig art, herunder en ressourcsvg opvækst, har risiko for at blive hængende i økonomisk fattigdom lidt længere end andre, men at de – i gennemsnit – også forlader økonomisk fattigdom relativt hurtigt. Det kan være et tegn på, at velfærdssamfundet som hovedregel sikrer, at økonomisk fattigdom ikke forbliver en permanent situation, også for unge med vanskelige opvækstvilkår.

6.4 Aldersgruppen 30-64 år

Afgangen for aldersgruppen 30-64 år fordeler sig ligeledes bredt på afgangshændelser. Den største gruppe blandt 30-64-årige, der forlader økonomisk fattigdom, er personer, som går frem i erhvervsindkomst. Det gælder for næsten en tredjedel af de, som afgår, jf. figur 6.13.

Figur 6.13
Personer i alderen 30-64 år, der forlader økonomisk fattigdom, fordelt på afgangshændelser

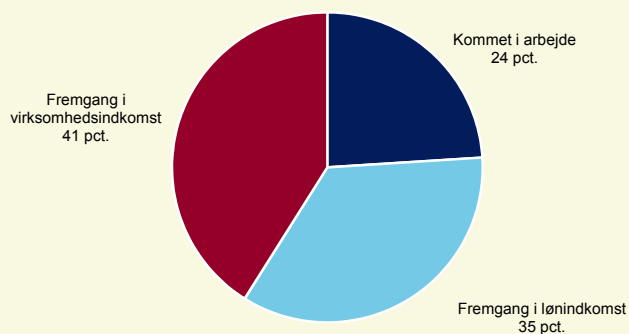
Anm.: Figuren vedrører økonomisk fattige i alderen 30-64 år, der er afgået fra gruppen i perioden 2009-2013. Alderen vedrører afgangsåret.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Ser man nærmere på denne gruppe, er det en fjerdedel, der forlader økonomisk fattigdom, fordi de selv eller et familiemedlem er kommet i arbejde, jf. figur 6.14. Det er personer, som har fået erhvervsindkomst/ er kommet i beskæftigelse i afgangsåret. De resterende tre fjerdedele er steget i erhvervsindkomst. Det kan blandt andet være selvstændige, der får deres virksomhed til at løbe bedre rundt. Det kan også være personer, der er gået op i arbejdstid eller har skiftet arbejde eller er kommet i arbejde i slutningen af året før, de afgik. Fremgangen i erhvervsindkomsten kan også stamme fra en partner eller andre familiemedlemmer.

Figur 6.14

Personer i alderen 30-64 år, der afgår fra økonomisk fattigdom som følge af fremgang i erhvervsindkomst

Anm.: Figuren vedrører økonomisk fattige i alderen 30-64 år, der er afgået fra gruppen i 2010-2013 som følge af fremgang i erhvervsindkomst (ækvivaleret). Alderen vedrører afgangsåret.

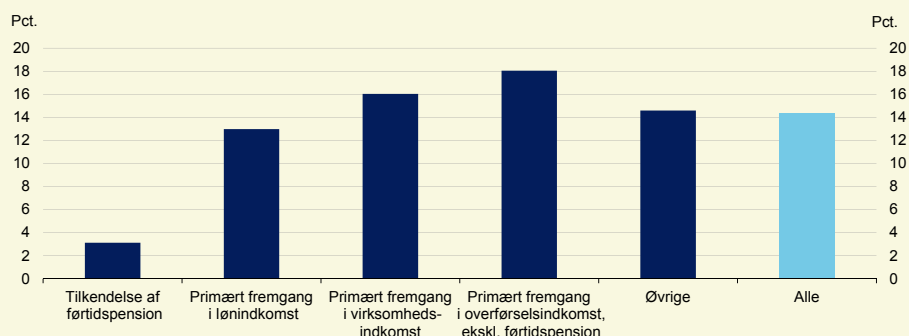
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Den næststørste gruppe blandt 30-64-årige, der forlader økonomisk fattigdom, er personer, hvis overførselsindkomst stiger (ekskl. førtidspensionister). Det drejer sig om hver femte, jf. figur 6.13 ovenfor. Gruppen omfatter hovedsageligt kontanthjælpsmodtagere.

10 pct. af økonomisk fattige i alderen 30-64 år forlader økonomisk fattigdom efter at have fået tilkendt førtidspension. Det er personer, som af forskellige årsager ikke er i stand til at varetage et job på ordinære vilkår eller et fleksjob, og hvor der ikke er udsigt til, at de kommer til at kunne det.

Økonomisk fattige, som får tilkendt førtidspension, har en relativt lille sandsynlighed for at vende tilbage til en situation med økonomisk fattigdom. Efter at være afgået bliver kun 3 pct. berørt af økonomisk fattigdom igen i de efterfølgende syv år, jf. figur 6.15. Det beskedne tilbagefald skal ses i sammenhæng med, at førtidspensionssatserne ligger væsentlig over grænsen for lavindkomst. Hvis førtidspensionister bliver berørt af økonomisk fattigdom, vil det derfor typisk være en konsekvens af deres partners økonomiske situation.

Til sammenligning er tilbagefaldsraten 14 pct. for alle 30-64-årige under ét, som afgår fra økonomisk fattigdom. Som i tilfældet med unge er det dog stadig en begrænset andel, der falder tilbage i økonomisk fattigdom, når de først har forladt gruppen.

Figur 6.15**Andelen, der bliver berørt af økonomisk fattigdom igen, afhængigt af afgangshændelse**

Anm.: Tilbagefaldsraten viser andelen af personer i alderen 30-64 år, der er afgået fra økonomisk fattigdom i perioden 2000-2007, som i løbet af de efterfølgende syv år (inkl. afgangsåret) bliver berørt af økonomisk fattigdom igen. Alderen vedrører afgangsåret. Opgørelsen er ekskl. personer, der er afgået som følge af død eller udvandring.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

6.4.1 Barrierer for mobilitet ud af gruppen

Forskellige indikatorer tyder på, at økonomisk fattige i alderen 30-64 år generelt er lidt mindre ressourcestærke end alle i aldersgruppen under ét. Dels har økonomisk fattige i gennemsnit et lidt lavere uddannelsesniveau, dels har en lidt større andel indikationer på sociale eller psykiske problemer, jf. tabel 6.2.

Som det er tilfældet for økonomisk fattige unge, er der ikke stor forskel på de, som afgår fra økonomisk fattigdom, og de, som fortsætter med at være økonomisk fattige i aldersgruppen 30-64 år. Uddannelsesniveaet og andelen med indikationer på sociale eller psykiske problemer er omtrent ens.

Det tyder således på, at de mest ressourcervage ikke har meget sværere ved at forlade økonomisk fattigdom end økonomisk fattige i alderen 30-64 år, der er mindre ressourcervage.

Tabel 6.2
Karakteristik af økonomisk fattige og alle 30-64-årige

	Økonomisk fattige			Alle 30-64 år
	Afgået fra økonomisk fattigdom	Stadig økonomisk fattige i 2012	Alle økonomisk fattige	
	-----pct.-----			
Uddannelse				
Uoplyst uddannelse	10	9	10	3
Grundskolen som højeste fuldførte uddannelse	36	39	38	21
Har ikke påbegyndt en uddannelse efter grundskolen ¹	9	11	10	6
Mindst to uafsluttede uddannelser efter grundskolen ¹	10	11	11	7
Sociale forhold mv.				
Ophold på forsorgshjem (seneste 3 år)	4	4	4	<½
Kontakt med psykiatriske system (seneste 3 år)	9	10	9	3
Indlagt med psykisk lidelse (seneste 3 år)	3	3	3	1
Behandlet for stofmisbrug (seneste 3 år)	3	4	4	<½
Anbragt som ung (18-22 år) ¹	4	4	4	2
Forebyggende foranstaltninger som ung (18-22 år) ¹	1	2	2	1
Behandlet for alkoholmisbrug (seneste 3 år)	2	3	3	1
Idømt fængselsstraf (seneste 3 år)	7	7	7	1
Yngre end 23 år ved første barn	13	12	12	13
Renteudgifter udgør mindst 20 pct.	16	12	13	½
Antal indikatorer				
Ingen indikatorer	20	18	19	64
Mindst 3 indikatorer	19	19	19	4

1) Vedrører kun aldersgruppen 30-49 år. Man kan kun være anbragt som ung hhv. omfattet af en forebyggende foranstaltning, hvis anbringelsen eller foranstaltningen blev iværksat før det fyldte 18. år.

Anm.: Vedrører personer i alderen 30-64 år, der er afgået fra økonomisk fattigdom i 2009-2013. Se bilag 5.1 for en nærmere beskrivelse af indikatorerne.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

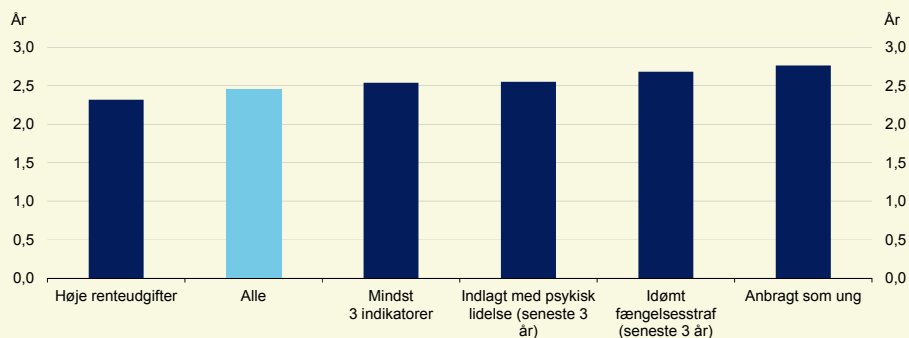
Dette billede bekræftes også, hvis man ser på den gennemsnitlige varighed i økonomisk fattigdom. Undet ét har 30-64-årige, der forlader økonomisk fattigdom, i gennemsnit været i gruppen i knap 2½ år. Den gennemsnitlige varighed er også ca. 2½ år for gruppen, som inden for de seneste tre år har været i kontakt med det psykiatriske system, jf. figur 6.16.

Der er altså ikke tegn på, at 30-64-årige med indikationer på psykiske problemer generelt har større risiko for at sidde fast i økonomisk fattigdom end økonomisk fattige i aldersgruppen,

som ikke har disse indikationer. Den gennemsnitlige varighed er til gengæld lidt højere for økonomisk fattige, der har været anbragt som ung.

Figur 6.16

Gennemsnitlig varighed i økonomisk fattigdom for 30-64-årige, som er afgang fra gruppen

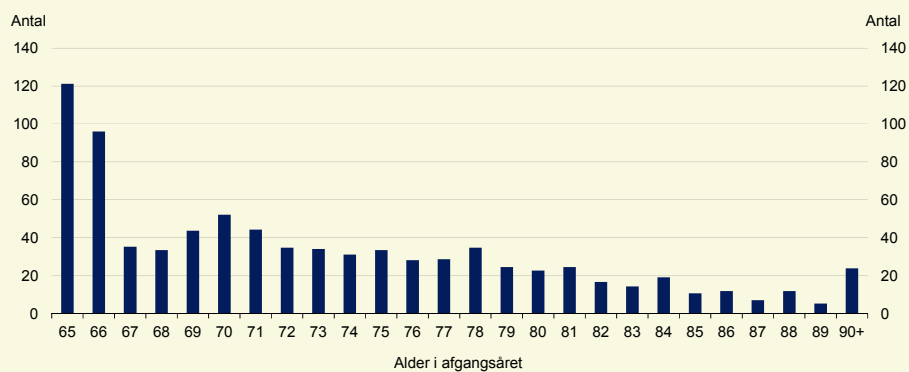

Anm.: Gennemsnitlig varighed for økonomisk fattige i alderen 30-64 år, som er afgang i perioden 2009-2013. Før økonomisk fattigdom har personer været to år i den 1-årige lavindkomstgruppe (jf. kapitel 4 for definition). De to år tæller ikke med i varigheden, idet personer ikke indgik i gruppen af økonomisk fattige i de år. ”Anbragt som ung” og ”Mindst 3 indikatorer” vedrører aldersgruppen 30-49 år.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

6.5 Aldersgruppen på 65 år og derover

I aldersgruppen 65 år og derover er der i gennemsnit afgang ca. 850 personer fra økonomisk fattigdom om året i perioden 2009-2013. Heraf en fjerdedel som følge af død eller udvandring. Afgangen fordeler sig på alle alderstrin, men er klart størst blandt 65-66-årige, jf. figur 6.17.

Figur 6.17**Aldersfordeling for personer på mindst 65 år, som årligt afgår fra økonomisk fattigdom**

Anm.: Årligt gennemsnit baseret på afgangsen i perioden 2009-2013. En fjerdedel af de, som afgår, er døde eller udvandret.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Aldersfordelingen skal først og fremmest ses i sammenhæng med, at folkepensionen ligger væsentlig over grænsen for lavindkomst (50 pct. af medianindkomsten), jf. kapitel 5. Økonomisk fattige vil derfor som hovedregel afgå fra økonomisk fattigdom, når de når folkepensionsalderen.

Afgangsen ved de øvrige alderstrin kan blandt andet afspejle, at nogle går på folkepension senere end 65 år samt ældre økonomisk fattige, fx brøkpensionister, der udvandrer. Det kan også afspejle, at en eventuel partners økonomiske situation ændrer sig. Det kan fx være, at partneren tidligere var selvstændig, men nu er gået på folkepension.

Økonomi- og indenrigsminister Morten Østergaard

Danmark er et samfund uden store økonomiske skel. Indkomstforskellene er små i et internationalt perspektiv, der er stor social mobilitet, lavindkomstgruppen er lille, og endnu færre lever i økonomisk fattigdom. Men de gode resultater betyder ikke, at vi er i mål. Der ligger stadig en udfordring i at sikre reelt lige muligheder for uddannelse og job.

De gode resultater hænger tæt sammen med grundlæggende styrker ved den danske velfærdsmodel, som bygger på, at man arbejder, hvis man kan, og modtager en hjælpende hånd, hvis man ikke kan. Samtidig er uddannelse som udgangspunkt gratis, og der er gode forsørgelsesmuligheder til studerende.

Men der er unge, som kun langsomt eller aldrig kommer igennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet. Nogle mangler motivationen, og nogle har brug for et fagligt løft, fordi standpunktet efter grundskolen er for svagt. Andre igen oplever barrierer i form af sociale problemer eller en ressourcetsvag opvækst, der kaster skygger ind i ungdommen. Det er unge, som også oftere end andre oplever økonomisk fattigdom.

Vi skal være endnu bedre til at bane vejen til uddannelse og job. Det er sigtet med mange af regeringens reformer. Vi skal bruge den viden, vi har om fattigdom og ledighedens årsager, til at sætte tidligt ind, så alle børn får reelt lige muligheder.